د سردار محمد داود خان د واکمنۍ سیاسي ستونزې

ليکوال: پوهاند مست علي نیازی
د ننګرهار پوهنتون استاد

سریزه

د افغانستان خلکو د تاریخ په اوږدو کې د خپل استقلال او ملي هویت د ساتنې په غرض قرباني ورکړې او خپل استقلال یې ساتلی ، له بده مرغه دوی بیا دسیاسي قدرت د تر لاسه کولو لپاره خپلمنځي جګړې کړې دي. دا به د حیرانتیا خبره نه وي ، چې د هیواد سیاسي تاریخ د نفوسو له لړوالي سره سره بیا هم د پېښو له پلوه ډک او شتمن دی اود ګاونډیو هیوادونو له سیاسي تاریخ سره ډېر توپیر لري . د تاریخ او جغرافیې پوهانو هم افغانستان د نیواک ګرو ځواکونو د تګ اوراتګ ستراتیژیک پل ،د وریښمو د لارې دتقاطع ځای، د نړۍ د بام ،د هند د دروازې ، د اسلامي نړۍ د ختیځې دروازې ، د تمدنونو څلور لارې ، د نړیوالې سوداګرۍ د لویې لارې او ځینو د اسیاد زړه په نومونو سره نومولی دی . ځینو افغانستان له (۵۴۵) قبل المیلاد څخه تر (۱۸۱۵) میلادي پورې د هند په خاوره باندې دیرغلګرو د تېوپ د تختې او پل په نوم پېژندلی دي . د وریښمولار هم له دې هیواد څخه تیرېدله چې د هند ، پارس ،ماورا النهر،عراق اوجزیرت العرب، سوداګریزو قافلو پکې تګ او راتګ کاوه . افغانستان تل له ځانګړي جیو پولتیک ارزښت څخه برخمن و . خو [illegible] ځانګړتیا له ځان سره د وینو ډکې پېښې او [illegible] هم لرلې. [illegible] د روس او [illegible] تر مینځ د سیالۍ له امله د حایل هیواد په نوم په سوق الجیشي لحاظ ځانګړی ارزښت وموند . (۱۰ م ۱-۲)

Ketabton.com

د اسیا او اروپا سترو امپراتوریو تل داهڅه او مینه درلوده ،چې هند ونیسي خو دغو یرغلګرو د هند تر لړو ډېرو برخو نیولو وروسته د هند د هغې برخې ساتنه د نورو یرغلګرو په مقابل کې خپل وروستی هدف ګانه ،هر څومره چې د بریتانیې حکمراني د هند شمال لویدیځ پلوته پراخیده ور سره یې د ساتنې فکر هم پراخېده. په منځنۍ آسیا کې د روس شاهي تزاري دولت د یوې فعالې امپراتورۍ په شکل وده کوله چې د بریتاني حساسیت یې په ډېرې چټکتیا سره زیات کړ. هند ته د روس لخوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطر او گرمو اوبو ته د هغوی د رسېدو هیله په بریتا نوي هندوستان کې په عمومي ډول ومنلی شوه ،لومړی او دویم نړیوال جنګ ترلږ ځنډ وروسته دې نیمې وچې ته د تزاري روسیې او بیا د شوروي اتحاد د خطر په اړه د بریتانیې اندېښنو تر ۱۹۴۷ ز کال پورې دوام وکړ. تر څو د بریتانې واک په هند کې ختم شو ه:(۱۴-م۱)

انګلیسانو په افغانستان کې د حاکمیت اود روسانو د مخنیوي په غرض په ۱۸۳۹ ز کال د اپریل په (۲۰ مه) نېټه په کندهار کې شاه شجاع واک ته ورساوه. خود افغانستان قهرمان ملت د قربانیو په پایله کې یې ماتې وخوړه ، دوی خپله نظامي ماتې یو تصادفي کار وګاڼه ،د هوا سوړوالی او غلط تاکتیک یې بهانه کړ. د خپل حیثیت د اعاده کولو اوخپلو موخوته د رسېدو په خاطر یې د۱۸۷۸ زکال د نوامبر ۲۱ مه نېټه دوهم ځل لپاره پر افغانستان یرغل وکړ ، امیر شیرعلي خان فکر کاوه چې د روس او انګلیسانو له رقابت څخه په ګټې اخستلو سره به له روسانو څخه ډیره مرسته تر لاسه کړي ، ځکه یې له کابل څخه د شمال لورته د روسي هیواد ته د سفر په نیت حرکت وکړ ، خو هلته په مزار شریف کې وفات شو، انګلیسانو له امیر محمد یعقوب خان سره د ګندمک د تړون (۱۸۷۹ ز کال د په ۲۲مه نیټه) تر لاسلیک کولو وروسته خپل سفیر کیوناري (د ۱۸۷۹ زکال د جولای په ۲۴ مې نیټه)کابل ته را ولېږه ، هغه د مکناټن په څیر حکمراني پیل کړه دافغانستان زړور ملت هغه هم د مکناټن په برخلیک اخته کړ. تر دې وروسته انګلیسانو سیاسي لار خپله کړه : (۳۴م-۱۲)

انګلیسانو پر سوق الجیشي لارو (بولان ، خیبر او کورمه) د تسلط په موخه محیلانه پلانونه طرحه کړل.دوی ددغو پلانونود تطبیق په لارکې د پښتنو له کلک مقاومت سره مخامخ شول. مګر بیا هم دوی خپل شوم پلانونه عملی کړل . انګلیسانو په ۱۸۴۳ زکال د سند او په ۱۸۴۸ زکال د پنجاب سیمې ونیولې ،د افغانستان ختیځ ولایتونه د سند د سیند تر غاړې پورې بریتانیا خپل متصرفات وګڼل ، په ۱۸۵۵ زکال کې د جمرود او ۱۸۵۷ زکال کې یې د پېښور یو اړخیزه تړونونه له امیر دوست محمد خان سره لاسلیک کړل ، د ګندمک (۱۸۷۹ زکال) او ډیورند (۱۸۹۳زکال) د جبري تړونونو تر لاسلیک کولو وروسته د پښتونستان ډېرې سیمې د انګلیس تر نفوذ لاندې راغلې او دې سیمو ته یې د شمال لویدیځ سرحد اصطلاح استعمال کړه ، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ حقوقي جنبه يې نه لرله ددې سيمي (پښتونستان) خلک بايد د اصل خوداراديت داصولو په رڼاکې خپل برخليک پخپله وټاکي (۲۲ م ـ ۹۸ او۹۹)

د انګليسانو ګټو ته په اسيا کې هغه وخت خطر پېښ شو ، چې د ترکستان پوځ آمو سيند ته نږدې دشير آباد په سيمه کې ځای پر ځای شو . په دې اړه د ۱۸۷۸ زکال دمارچ په ۲۲ مه نېټه د قفقاذ د پوځ قوماندان د هغه ځای اداري مشر ته وليکل : ((بې له شکه چې انګلستان خپله هندي پوله کې زموږ په وړاندې کمزوری دی . دا مسئله دوه برخې لري (پوځي او سياسي) چې دواړو برخو ته چمتو والی اړين دی . نن سبا انګليستان او افغانستان سره خوا بدي دي . امير شير علي خان له هغې سبسايدي څخه لاس واخېست چې ده ته ورکول کيده . ځکه برتانوي هند واکمنی له افغانستان څخه داسې غوښتنې کولې چې ددوې سياسي خپلواکۍ ته يې خطر پېښاوه....)) ۲۴ م - ۳۳

کله چې انګليسان پوه شول چې امير شير علي خان د انګليسانو دايمي استازی د کابل ، کندهار او هرات په ولايتونو کې نه قبلوي او کابل ته يې د چمبرلين په مشرۍ هيئت ونه مانه خو روسي هيئت ته يې د جنرال ستوليتوف تر مشرۍ لاندې اجازه ورکړه، چې د(۱۸۷۸ز کال) په جولای کې کابل ته راشي اوله دوی سره خبرې وکړي . سخت په قهر اود ۱۸۷۸ زکال په نوامبر کې په افغانستان باندي دوهم يرغل پيل کړ. دوی په نظامي لحاظ ماتې وخوړه خو په سياسي لحاظ لومړي ځل له شاه شجاع څخه د مثلث تړون (۱۸۳۸ز) کې د پېښور او ورسره اړوندې سيمې ملتان، ديره جات او کشميرد تل لپاره له افغانستان څخه جلا کړل په دوهم ځل يې د ګندمک د تړون (۱۸۷۹زکال د مې ۲۹ مه) په ترځ کې له امير محمد يعقوب خان څخه د سيبي، پښين، کرمې، سوات، باجوړ، چترال، باشګل، وزيرستان،داروچاګي، کويټې او چمن سيمي خپلي کړي او په (۱۸۹۳) کې د ډيورند د تړون په اساس چې له امير عبدالرحمن خان سره يې لاسليک کړ يو شمير نوري سيمي هم جلا کړې او ددې سيمو جلاوالي ته يې قانوني بڼه ورکړه . انګليسانو تر دواړو يرغلونو ورسته د افغانستان په بهرني سياست تسلط پيداکړ . اوپه ټولو تړونونو کې به يې دا مطلب ذکر کاوه چې دافغانستان امير حق نه لري، چې دانګليسانو له اجازې پرته بل دولت سره ددوستۍ اړيکې ټينګې کړي . هر څه چې سرته رسوي بايد د انګليس په مشوره يې سرته ورسوي ، دامان الله خان تر راتګ پورې زموږ هيواد سياسي استقلال نه لاره ، دافغانستان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګلیس دریم جنګ د همدې سیاسي استقلال د اخیستلو په خاطر و شو چې دافغانستان په ګټه او بریالیتوب سره پای ته ورسید .۴۲ م م : (۵۳او۵۴)

دافغانستان دولت لومړی ځل د امان الله خان په واکمنۍ کې د یو اساسي قانون پواسطه تنظیم شو . د نادر خان او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په وخت کې ددولت د ثبات لپاره ډیر کارونه وشول . ظاهر شاه (۱۹۳۰-۱۹۷۳زکلونه) په خپله واکمنۍ کې یو پیاوړی دولتي نظام ټینګ کړ. د سردار محمد داودخان د صدراعظمۍ پرمهال هیواد د عصري کیدو لپاره یو لړ اقتصادي او سیاسي اقدامات تر سره شول . هغه د دیموکراسۍ په لسیزه کې د هیواد روڼ اندو او ځوانانو ته د۱۳۴۳ ل کال د اساسي قانون په رڼاکې ځیني حقونه ورکړل . د پاچا هیله داوه چې دیموکراسي په کراره کراره پلي شي . اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په دوهم نړیوال جنګ کې د افغانستان ناپیلتوب وساته او هم یې په سیمه کې له ټکر څخه ځان وژغوره . خو داود خان په (۱۳۵۲ د سرطان په ۲۲ نیټه-۱۹۷۳زکال دجولای په ۱۷ نیټه) د یوې کودتاه په وسیله پاچاهۍ رژیم له مینځه یوړ، او پرځای یې جمهوري نظام اعلان کړ . (۳م-۲)

ده د ۱۳۴۳ل کال اساسي قانون چې په هغه کې د ګوندونو ، ورځپاڼو او بیان آزادي خوندي شوې وه لغوه او ددولت چارې د یوي کمیټې او ده خپله اداره کولي ، چې همدې کلتور تر ډېره وخته دوام وکړ او هیچا بیا د اساسي قانون دومره خیال ونه ساته .

تر دوهم نړیوال جنګ وروسته د امریکا او شوروي اتحاد نړیوال رقابت د افغانستان اقتصادي او سیاسي پر مختګ تر اغیزې لاندې راوست . د شاه محمودخان په دوره کې (۱۹۴۲-۱۹۵۳ زکال) د افغانستان بهرنۍ کړنلاره په دوديز ډول روانه وه . د داودخان دصدارت په دوره کې (۱۹۵۳-۱۹۶۳ زکال) لوی بدلون مینځ ته راغلل او په پوله کې دبریتانیې ځاي پاکستان نیولی و . د دوهمي نړیوالي جګړې وروسته د افغانستان بهرنۍ تګ لاره د جیوپولټیک اهمیت پراساس مخ ته بیول کیده . په شمال کې د شوروي اتحاد شتون او مارکسیستي ایدیالوژۍ افغاني واکمنانو د ځان لپاره یو جدي ګواښ ګاڼه . له بله پلوه امریکا په خپلو نظامي تړونونو کې دشوروي اتحاد ځیني ګاونډیو هیوادونه شامل کړل چې ترکیه په ۱۹۵۲ زکال په فبروري کې د شمالي اتلانتیک په دفاعي تړون (NATO) کې شامله شو اوپاکستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۵۴ زکال په سپتمبر کې د جنوب ختيځې آسيا د پوځي تړون (SEATO) غړی شو ، په ۱۹۵۵ زکال د بغداد تړون لاس ليک شو چې ايران او پاکستان هم په کې شامل او د شوروي اتحاد پر ضد ايسارونکې کربنه بشپړه شوه . په افغانستان کې امريکا په ۱۹۴۲ ز کال يوه سياسي نمايند گي پرانسته چې بيا دغه نمايند گي په ۱۹۴۸ زکال سفارت ته لوړه شوه او ايلی پالمر (Ely-palmaer) يې د لومړي سفير په توگه وټاکل شو . خو د دواړو هيوادو تر مينځ پوځي ملگرتوب نا شونی و . ځکه افغانستان له شوروي اتحاد سره د ۱۹۳۱ کال تړون له مخې چې هغه مهال هم د اجرا وړ و. نشو کولی چې له بل درېم هيواد سره ملگرتوب وکړي ، بل پلو د پاکستان او افغانستان تر مينځ د سرحد ستونزه بيا راپورته شوه ، ځکه افغانستان دانه وه هيره کړې چې داټک سيند پخوا له دې چې د بريتانيې له خوا ونيول شي، دافغانستان خاوره وه ، ځينو پښتنو د بريتانيا سره د يرغلگر په نوم جگړې کولې او نه يې غوښتل چې له پاکستان سره يو ځای شي. او له شوروي اتحاد سره هم په ۱۹۴۷ او ۱۹۵۵ ز کالونو کې دافغانستان نور تړونونه لاس ليک کړل . خود داود خان د (۱۹۷۳ زکال) کودتاه سره په دغو اړيکو کې بدلون راغی. ۱۵ م۴۸۲ـ ۴۸۷

محمد داودخان د جمهوريت په دوره کې دومره مطلق العنانه شو چې د کودتا په تور يې ښاغلی محمد هاشم ميوندوال په زندان کې تر ډېرو شکنجو وروسته مړ کړ . خو په رسمي توگه داسې اعلان وشو چې گواکې هغه په نکټايې سره ځان وژنه کړې ده خو دا خبره خلکو ته د منلو وړ نه وه . (۴۰ م۴۳)

خلکو اميد درلود چې سردارمحمد داودخان به تردوهم ځل ټاکل کيدو وروسته په خپله اداره کې سمون راولي . خوبيا هم دده په کابينه کې د ملت له هيلو سره سم کوم بدلون نه ليدل کيده چې دا کار د خلکو د مايوسۍ سبب شو . بل کار چې د ده ستونزې يې زياتې کړې د ملي انقلاب (ملي غورزنگ) د گوند جوړول و. په نوي اساسي قانون کې ديو گوندي سيستم وړاندوينه شوې وه. په دې گوند کې هم درې مختلفې ډلگۍ موجودې وې. يوه يې هغه تحصيل لرونکي اشخاص وو چې د يو گوندي سيستم او ديکتاتورۍ ته له اړتيا سره موافق و او غوښتل يې چې نوموړی نظام برياली شي . داډله د جمهور رئيس د مرستيال سيد عبدالله پر شاوخوا راټوله شوې وه. دوهمه ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه فرصت طلبه حرفه يي عناصروو چې تل يې د قدرت انډول ته کتل.دربمه ډله هغه عناصروو چې د داودخان د کورنۍ له غړو سره د اړيکو له پياوړتيا وروسته يې غوښتل چې لومړنی ګروپ له صحنې وباسي او دهغوی ځای ونيسي دوی تل د داودخان له ورور سردار محمد نعيم خان او د داودخان د زوی عمر سره اړيکې ساتلې ، دوی فکر کاوه چې له داودخان وروسته به سردار محمد نعيم د قدرت په ګدۍ کښېني او د چارو واګې به په لاس واخلي ، وروسته د سردار محمد نعيم خان او داودخان تر مينځ هم اړيکې ترينګلې شوې او دمحمد داودخان له همکارۍ يې ډډه وکړه .
(۲۵م۴۳)

سردار محمد داودخان د جمهوري نظام په ورستيو کې له سياسي ستونزو سره مخ و. کوښښ يې کاوه چې دخپلو مخالفينو د له مينځه وړلو پواسطه خپل نظام ته نظامي ګواښونه کم کړي . خو با لاخره د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوندرهبرۍ له بندي کيدو او دهغوی د محاکمې تر اعلان وروسته ديو وسله وال پاځون په پايله کې دده جمهوري نظام ته د ۱۳۵۷ ل کال د ثور په اوومه نېټه د پای ټکی کيښود.

په دې ځيړنيز اثر کې د نورو موضوعاتو په خوا کې دا يوه مهمه موضوع روښانه شوه چې محمد داودخان د امام الدين ساپي لخوا نه دی وژل شوی اوبلکې د ببرک نومي يو افسرله خوا چې په ګارد کې د اطفايي مسئول ووژل شوی ده، چې نوموړي افسر بيا دافغانستان د جمهور رئيس نور محمد ترکي ياور و چې د نورمحمد ترکي د له مينځه وړلو پرمهال د مخالفينو لخوادی هم له مينځه يوړل شو دغه ټکی جنرال امام الدين ساپي هم تائيد کړی او وايې : ((ما سردارمحمد داودخان ته وويل چې واک دافغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند ته ليږدول شوی او بايد تسليم شي)) داود خان وويل کمونستانوته نه تسليميږم ورسره جوخت يي پر ما ډزې وکړې. زه زخمي شوم کلاشينکوف مې نشو راپورته کولی له دې امله ما پر داودخان او دهغه پرکورنۍ ډزې نه دي کړي...)) ښاغلي دستګير پنجشيري هم د امام الدين وينا تائيد وي او وايې :((امام الدين نشو کولی چې کلاشينکوف راپورته کړي او ډزې وکړي ، هغه ټپي و . له هغه سره وسله وال سر تيري وو کله چې هغوی وليدل چې داوداخان او زوی يې ډزی کوي دوی هم پرهغوی ډزې وکړې او داود خان د کورنۍ له غړو سره يو ځای ووژل شو (۲۵م ۱۷و۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور اوومه نېټه دهیواد په معاصر تاریخ کې د لیکوالانو لخوا د پلویتوب او مخالفت په وجه په راز راز نومونو لکه انقلاب، پاڅون، اوښتون اوکودتاه یاده شوې ده. ځینو دغه ورځ ستایلې او ځینو یې داسې غندنه کړې چې دقلم عفت ته یې هم پام نه دی شوی . زه نه غواړم چې په دې هکله وغږیږم ځکه چې دا کار یو ځانګړی بحث ته اړتیا لري او چې زما د څېړنې موخه نه ده. خو ما په خپله لیکنه کې داورځ د بدلون په نامه یاده کړې او د لیکوالونو لیکنې مې د هغوی د لیکنې په اساس د کودتاه یا بل نوم چې دوی ورکړې په امانتدارۍ سره لیکلې دي . دغه څېړنیز اثر یوازې د سردارمحمد داودخان د سیاسي ستونزو په اړه دی. د هغه د واکمنۍ نور اړخونه لکه اقتصادي ، اداري او ټولنیزو برخو ته یوازې د اړتیا تر بریده اشاره شوې او له بشپړې توضیح څخه یې ډډه شوې ده . د سردار محمد داودخان سیاسي ستونزو دافغانستان د خلکو پرژوند ډیره اغیزه درلوده او لري یې. په دغه اثرکې کوښښ شوی چې دده د سیاسي ستونزو پورې اړوند موضوعات چاڼ ، پرتله ، تحلیل او وروسته له اوسنیو پیښو سره د هغوی اړیکې و ښودل شي . په لیکنه کې د هر چا او هر شخص د لیکنې او نظر درناوي شوي که چیرې د هغوي سیاست او کړنې زموږ د ټولنې په زیان هم تمامې شوې وي دا به د وخت په تېرېدو سره روښانه شي . په اثر کې د پېښو نېټې په لمریز او په خواکې په زیږدیزه نیټه هم ښودل شوي دي چې لمریز پرځای د (ل) او دزیږدیز پرځای د(ز) توری استعمال شوی دی . چې (ل) د لمریز او (ز) د زیږدیز معنی ورکوي . د اثر په لیکنه کې له ښواو معتبرو ماخذونو څخه په ګټه اخېستل شوي ده. د اثر اصلي موضوع ترمختلفو سرلیکونو لاندې توضیح شوي ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې

دغه څېړنيز اثر چې دسردار محمد داودخان واکمني او د هغه سياسي ستونزې تر سر ليک لاندې دغو موخو او اهدافو ته د رسيدو لپاره ليکل شوى دى :
۱ ـ د سردار محمد داودخان دصدارت او واکمنۍ دوره د افغانستان په معاصر تاريخ کى يوه حساسه اود ارزښت وړ موضوع ده ، د تاريخ او د افغانستان معاصر تاريخ د مضمون، جغرافيې په څانگه کې له اصلي مضامينو څخه د ى . او دغه مضمون له دې پوهنځي پرته د ننگرهار پوهنتون د کرنې، وترنري ، ژبو او ادبياتو او اقتصاد په پوهنځيو کې هم تدريسېږي . په دې هيله چې دا ليکل شوى اثر به د تاريخ او جغرافيې د څانگې او نورو پوهنځيو له محصلينو سره د مرستندويه موادو په توگه مرسته وکړي ، د مسلک خاوندانو او دافغانستان د تاريخ له مينه والو سره د معاصر تاريخ د يوې برخې او په ځانگړي ډول د سردار محمد داود خان په واکمنۍ او صدارت پورې اړوند پېښو په روښانولو کې مرسته وکړي .
۲ ـ په دې اثر کې د سردار محمد داودخان سياسي ستونزې ، ژوند او شخصيت په اړه څېړنه شوې . چې تر اوسه دده دواکمنۍ او سياسي ستونزو په اړه کوم څېړنيز اثر نه دى ليکل شوى . او د هغه سياسي ستونزې له اوسنيو پېښو سره مستقيمې او نا مستقيمې اړيکې لري . ځکه ما داکار اړين وگاڼه . چې په دې برخه کې يو څېړنيز اثر وليکم .
۳ ـ ددې څېړنيز اثر په ليکنه کې د تاريخ او جغرافيې د څانگې درسي اړتياوې او موافقه هم په پام کې نيول شوې ده.
۴ ـ دغه څېړنيز اثر به د داودخان د ژوند د مختلفو اړخونو د څېړنې لپاره لاره هواره کړي تر څو لوستونکي وهڅېږي په دې اړه غوره او ښه څېړنيز کتابونه وليکي .
۵ ـ د داود خان په اړه ځينې ليکل شوي کتابونه يو مخيزه دي يعنې زيات يې توصيفي بڼه لري . ما کوښښ کړى چې په ريښتني ډول د هغه شخصيت او ستونزې لوستونکو ته ور وپېژنم .
۶ ـ د ذکر شوي اثر ليکنه له پوهنمل علمي رتبې څخه دپوهندوى علمي رتبې ته د لوړيدو په خاطر د يوشرط په توگه د تاريخ اوجغرافيې څانگې له خوا را سپارل شوى دى .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیرو ماخذونو ته یو کتنه (د منابعو څرنګوالی)

هر څېړونکی د خپلی موضوع پوری اړوند یو لړ علمی او لیکلي اثار مطالعه او د هغوي د معلوماتو څخه په خپله لیکنه کې ګټه اخلي ، ماته هم (د سردار محمد داودخان واکمني او دهغه سیاسي ستونزي تر سر لیک لاندې د یو څېړنیزاثر لیکنه د تاریخ او جغرافې د څانګي لخوا د پوهنمل علمي رتبي څخه د پوهندوي علمي رتبي ته د لوړیدو له پاره دنده سپارل شوي و ماددي اثر د لیکني په خاطر د موادو د برابرولو او بشپړولو په غرض مختلف کتابتونونه لکه دننګرهار پوهنتون کتابتون ، د کابل پوهنتون کتابتون د ننګرهار داطلاعاتو او کلتور د ریاست کتابتون څخه ګټه اخېستي او هم مي هڅه کړي چې داود خان ته نږدي اشخاص پیدا او په دي اړه د هغو د معلوماتو څخه ګټهٔ واخلم ، له کومو کتابونو څخه چې ددي اثر په لیکلو کې استفاده کړي او ځیني یې تازه چاپ شوي یو څو کتابونه په لاندې کرښو کې در پیژنم.

۱ـ د سرطان کودتا دافغانستان داوږدي بي ثباتي پیلامه:

پورتني اثر د افغانستان معاصر تاریخ پوه ښاغلي پوهاند محمد حسن کاکړ په (۱۷۲) مخونو کې لیکلې چې د دانش خپرندویه ټولني په ۱۳۸۸ لمریز (۲۰۰۹ز) کال کې چاپ کړي. ده د محمد داودخان د واکمني پیښې، د هغه سیاسي کړنلاري ، پاکستان ته د محمد داودخان سفر او دهغه پایلي د افغانستان پر سیاسي وضع باندي د داودخان د سیاست اغیزي . او د کودتا ګانو له لاري د افغانستان د سیاسي رژیمونو کاواکه کیدل ، په دقیق او عملي ډول تحلیل اوارزیابي کړي. د کتاب په اخر کې یو څو کتابونه ته چې د داود خان د واکمني سره تړاو لري یوه کتنه کړي. ما ددي اثر څخه د خپلې لیکنې په مختلفو ځایونو کې ګټه اخېستي او لوستل یې د افغانستان د تاریخ مینه والو ته ګټور ګنم .

۲ـ د افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه :

مرحوم محمد ابراهیم عطایی لخوا لیکل شوي اثر (د افغانستان پر معاصر یو لنډه کتنه) د افغانستان د معاصر تاریخ ډیر پېښی بررسی کړي . هغه معاصر تاریخ د پیل (۱۷۴۷ م) کال ، انګلیسانو او روسانو رقابت ، پر افغانستان د انګریزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه برغلونه ، د روسانو یرغل ، د مجاهدینو د حکومت جوړېدل او کورنی جګړې څېړلي دي . ده د محمدداودخان په صدارت یې پوره بحث کړي او ما دا اثر د لیکلو پرمهال د نوي اساسي قانون (۱۳۴۳ل) تصویب، د جرګې دایرېدل ، او یو لړ نور موضوعاتو په روښانولو کې تري استفاده کړې ده . نوموړي کتاب د معاصر تاریخ د مینه والو لپاره یو غوره ماخذ ده . چې نومړي کتاب په ۴۳۲ مخونو او دویشت فصلونو کې دمیوند د خپرندویه ټولنی لخوا په (۱۳۸۳) لمریز کال کې دریم ځل لپاره چاپ شوي دی .

۳_ افغانستان در مسیر تاریخ:

د افغانستان مشهور لیکوال، مؤرخ او سیاست مدار ښاغلي میر غلام محمد(غبار لیکلي دي . نوموړي اثر د پوره شهرت څخه برخمن دي زه نه غواړم چې د هغه په اړه څه ولیکم خو دومره زیاتوم چې ما له دي ارزښتناکه اثر څخه دپښتونستان مساله او دپاکستان سره داړیکو خرابوالي په عنوان کې پوره ګټه اخېستي. ځکه ما نوموړي اثر له نورو کتابو نو سره پرتله کړ خو ښاغلي غبار د پښتونستان د موضوع په اړه تاریخي معلومات لیکلي زه بیا هم دا اثر د ټولو افغانانو له پاره یو ګټور اثر بولم چې لومړي ځل په ۱۳۴۲ لمریز کال د دولتي مطبعې لخوا چاپ شوي دي خو وروسته څو ځله د مختلفو نشراتي ارګانو لخوا چاپ او نشر شوي دي .

۴_ افغانستان در دوران صدارت محمد داودخان :

نوموړي اثر ښاغلي محقق عبدالصابر جنبش لیکلي او په ۱۳۸۵ لمریزکال د سعید نشراتي مرکز لخوا په (۲۰۲) مخونو کي چاپ شوي ده . دغه اثر یو تحقیقي اثر دي چې داودخان د صدارت دوره یې په مکمل ډول څېړلي ده . د داودخان اقتصادي فعالیتونه ، سیاسي کړنلاري، معارف ته خدمت کول او په دي دوری پوري ټول موضوعات څېړلي او دتاریخ لیکنې د اصولو سره سم یې غوره او معتبرو ماخذونو څخ استفاده کړي . نوموړي علمي اثر د علومو اکاډمی د محققینو تقریظونه هم لري .

۵_ افغانستان در قرن بیستم :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي امين الله دريځ په خپل کتاب (افغانستان در قرن بيستم) کې د افغانستان سياسي تاريخ د امير عبدالرحمن د واکمنۍ څخه پيل د ۱۳۵۷ ل کال د ثور تر (۷) نيټې پورې ليکلي ، نوموړي زيار کښلي چې پېښې په تحليلي او روانه بڼه توضيح کړي ، ده په خپل کتاب کې د نورو موضوعاتو تر څنګ د سردار محمد داودخان د صدارت دوره ، اقتصادي پلانونه ، ټولنيزه حالت او د داود خان د واکمنۍ دوري سره يو ځاي توضيح کړي .نوموړي په خپل کتاب کې ځيني انځورونه هم ځای کړي دي . دغه کتاب کې موضوعات په مفصل ډول بيان شوي . نو ځکه پنډوالي يې (۲۱۲) مخونه ته رسيږي چې په (۱۳۷۹) لمريز (۲۰۰۱ ز) کال کې دانش کتابخاني چاپ کړي ، ده د داود خان پرسياسي او پرمختيايي کړنلارې پوره بحث کړي ، د ديموکراسۍ دوري صدراعظمان يې معرفي کړي دي . ماهم ددي کتاب څخه په خپل اثر کې ګټه اخيستي خو لوستل يې ټولو افغانستان ته داهميت وړ دي .

۲_ افغانستان در قرن بيستم :

ليکوال ژورناليست او ديپلومات ښاغلي ظاهر طنين دا کتاب ليکلي ده.په خپل کتاب کې د امير حبيب الله خان د واکمنۍ څخه د مجاهدينو د حکومت تر جوړيدو پوري موضوعات په ژورنالستيکې بڼه څيړلې دي . ده د داود خان د صدارت دوره او د داود خان جمهوريت د نورو موضوعاتو سره پوره څيړلي او ډيرمعلومات د مصاحبو له لارې راټول او بيايې تحليل کړې دي ، دده په کتاب کې د سياسي رهبرانو او لوړو پوړو چارواکو نظريات شته چې د اهميت وړ ده دغه کتاب په (۵۱۸) مخونو کې په (۱۳۸۳) ل کال لومړی ځل د ميوند نشراتي موسسي ، سبا کتابخاني لخوا چاپ شوي دي .

۷ _ اردو و سياست در سه دهه اخير :

ښاغلی محمد نبی عظيمی دغه کتاب (۲۷۲) مخونه کې ليکلې او د ميوند نشراتي موسسی ، سبا کتابخانی لخوا په ۱۳۸۷ لمريز کال دريم ځل له پاره چاپ شوې دې . دا کتاب چې ډير پنډ دي خو د پام وړ مطالب لري . د کتاب ليکونکی د سردار محمد داود خان په کودتاه کې فعاله ونډه درلوده چې د ډيرو پيښو عينې شاهد ده . د پوځی حالت د بيانولو ترڅنګ سياسی مسايل هم څيړلي دي او د ۱۳۵۷ لمريز د ثور ۷ نېټې په بدلون کې د دواړو قوتونو ترکيب او د کاميابې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عواملو ته کتنه کړې ده .په وروسته دولتونو کې یې هم د پوځ حالت څیړلي چې پوځ او پوځی کودتاه گانو په اړه یو ښه ماخذ ده .

۸ـ ژوندي خاطري

په تیرو نهو لسیزو کی د افغانستان تاریخ ۱۹۰۰ ـ ۱۹۹۳ م .

ډیر تکړه ژورنالست ، لیکوال او څیړونکی ډاکتر عبدالعلی ارغنداوي نوموړي کتاب په (۲۰۹) مخونه او (۹) نهه فصلونو کی لیکلې او په ۱۹۹۷ ز کال د بی بی سی د پښتو څانگی لخوا په پیښور کی چاپ او خپور شو . په کتاب کې د امیر حبیب الله خان څخه د ډاکتر نجیب الله د حکومت تر سقوط پوری موضوعات لیکل شوي، چې اخرنی عنوان د ملگرو ملتونو د سولی پروسی ناکامی ده . وروسته یو شمیر اړیني نښلونې هم لري چې د نورو مطالبو په خوا کی د داود خان کودتاه ، جمهوریت ، اقتصادي پالیسی ، د ځمکی اصلاحاتو ، حزب انقلاب ملی ، د پښتونستان مسله او د افغانستان خارجی پالیسی په اړه یو لړ غوره علمی مطالب لري. چې د څیړونکو لپاره غوره ماخذ او لوستونکو ته د معلوماتو ښه منبع ده . ده مسایل د پوښتنو له لاري د څیړني او تحلیل وروسته د یوي پروژې په بڼه را ټول او تکمیل کړي، چې لومړي د بی بی سی راډیو له لاري خپاره او وروسته دغه معلومات د یو کتاب په بڼه چاپ کړل، نوموړي معلومات تر ډیره بریده د سیاسی او دولتی لوړ پوړو چاراکو څخه د پوښتنو او د هغوي په نظریو ډډه لگوي .

۹ ـ تحلیل واقعات سیاسی افغانستان ۱۹۱۹ ـ ۱۹۹۲ .

تکړه لیکوال او ژورنالست ښاغلی عبدالحمید مبارز دغه کتاب (۵۳۲) مخونو او ۹ نهه فصلونو په ۱۳۷۵ کال کې دویم ځل چاپ شوی . خو د چاپ موسسه یې معلومه نه ده . یوازي طرح او دیزاین یې د حمید نور پواسطه شوي . په کتاب کی لومړي فصل دافغانستان په اړه ، دویم فصل د امان الله خان د اصلاحی پروگرام ، په دریم او نورو فصلونو کی د نادرخان ، ظاهرشاه ، سردارمحمد هاشم ، سردار شاه محمودخان ، سردارمحمد داود خان د صدارت دوره او یو لړ مسایل لکه د دوکتور محمودي قتل ، د دیموکراسی دوره ، د ۱۳۴۳ ل کال اساسی قانون ، د دیموکراسی دوري صدراعظمان ، محمد هاشم میوندوال شهادت او ډاکتر نجیب الله د حکومت تر سقوط پوري یې مهم مسایل څیړلي دي . د کتاب په اخر کی یو لړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونــه هــم معرفــی کــړي دي . نومــوړي کتــاب څخــه مــا هــم استــفاده کــړې. د ديموکراسۍ او جمهوريت دورو پوري اړوند مسايلو د څېړني لپاره يو ښه ماخذ ده .

۱۰ _ تاسیس و تخریب اولین جمهوري افغانستان جز خاطرات ۱۳۱۰ _ ۱۳۷۴

ډاکتر محمد حسن شرق په نوموړي کتاب کې د جمهوري دولت اړونده پيښې څېړلی او دي په خپله د داود خان د کودتاه فعال غړي و او په ډيرو پريکړو کې شريک و. ده په دي کتـاب کـې د داود خـان سياسـتونه ، د جمهوريـت سـقوط ، د جمهورت سياسي کړنلاره (خطاب به مردم) او د سردار محمد داود خان لومړي وينا هم په دي کتاب کی شـته خو د کتـاب د خپرونـی موسسـه او کـال نه دي معلوم او لـه جمهوريت وروسته رژيمونو يې هم څېړلی دي.

۱۱ _ نگـاهي بـه شحصـيت ، نظريـات ، و سياسـت هـاي سـردار محمد داود خان

ښاغلی ډاکتر عاصم اکرم په دي کتاب کې د داود خان ژوند زده کړو او دندو په اړه د شاه محمـود خـان د صـدارت پـه دوره کـی لـه هغـه سره د داود خـان اختلافـات، بهرنــی کــړنلاره ، د پښتونســتان مســله ، د محمــد هاشــم ميونــدوال شــهادت ، د جمهوريت لومړي کابينی په اړه او همدارنگه يو لړ مسايل په خپل کتاب کې تحليـل او ارزولـي دي . دا کتـاب پـه (۴۲۲) مخونـو کـې چـاپ شـوي خـو د چـاپ ځـای او نشـراتی موسسـه يـې نـه ده معلومـه خـو ددي کتـاب لوسـتل ډيـر گټـور دي ځکـه موضوعات يې تازه او د پوهيدو اړتيا يې ډيره ده.

۱۲ _ افغانستان د ديموکراسی او جمهوريت پـه کلونـو کې (۱۹۲۳ _ ۱۹۷۸ ز کال)

محترم عبدالغفار فراهي دغه کتاب په ۱۳۸۱ لمريز (۲۰۰۲ ز) کال په (۳۰۲) مخونو کې ليکلی او دانش خپرندويه ټولنی لخوا چاپ شوي ده. په دي کتاب کې د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د حکومت طرز ، د صدارت څخه د استفا عوامل، داستفا څخه وروسته ژوند ، ديموکراسی دوره او ددي دوري صدراعظمان او د هغوي کابينی په اړه معلومات ځای کړل شوي دي ، په کتـاب کـې د گونـدونو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعات او يو شمير نور مسايلو په اړه معلومات هم شته چې د دي كتاب معالعه د ټولو افغانانو خصوصاً د سياسی فعالينو او د تاريخ څيړونكو له پاره ضروري ده .

۱۳ _ داود خان د (كې جې بې) په لوموكی .

ښاغلی ۱: هارون نوموړي كتاب په (۲۲۲) مخونو د سبا د نشراتو لخوا په ۱۳۷۲ ل كال كې چاپ شوی دی. په دي كتاب كې د روسانو لخوا د فعاليت پيل ، د داود خان كودتاه ، په نوي حكومت كې ټاكنی ، د كمونستانو پراخه فعاليت او ۱۳۵۷لمريز كال د ثورد (۷) نېټې تركودتاه پوري ډير مسايل په انتقادي توګه ليكلې دي. ده زيات معلومات د (ع) په حواله ليكلی نوموړي كتاب څو ځله چاپ شوی ، د داود خان كړنو او واكمنی پوري اړوند يو لړ موضوعاتو لرونكی دي. هيله ده چې لوستونكی تري استفاده وكړي .

۱۴ _ دافغانستان سقوط .

ښاغلی عبدالصمد غوث چې د بهرنيو چارو په وزارت كې دنده درلوده . ده د ليدلو پيښنو په اړه خپل معلومات په پورتنی كتاب كې په (۲۴۸) مخونو او اته (۸) فصلونو كې په ۱۳۷۸ لمريز (۱۹۹۹ ز) كال كې د دانش خپرندوي ټولنی لخوا چاپ شوي دي . نوموړي كتاب كې شوروي اتحاد ته د داود خان سفر او ليونيد بريژنف سره د هغه لفظی ټكر، د ايران ، پاكستان او امريكا سره د سياسی اړيكو ، د پښتونستان مسله، افغانستان ته د بوټو راتګ ، پاكستان ته د داودخان سفر او سوداګريزه اړيكو په اړه پوره معلومات لري او د نوموړي كتاب لوستل د سياسی څيړونكو او د تاريخ مينه والو له پاره ډيراړين او د اهميت وړ دي

۱۵ _ ارمغان زندان .

ښاغلي عبدالملک عبدالرحيم زی چې د داود خان يو تكړه وزير و ، د كودتاه په تور بندي شو. وروسته دده نظريات او خاطرات د يو كتاب په بڼه په ۱۳۸۸ لمريز كال په (۳۸۵) مخونو كې په كابل كې د شمشاد د مطبعی لخوا چاپ شوي . نوموړي چې د مالي وزير و . ده په خپل كتاب كې د نورو موضوعاتو په خوا كې د داود خان په اقتصادي كړنلارو او د هغه په اوه كلن اقتصادي پلان نيوكې كړي او د ده پلان يې پوره تحليل او نيمګړتياوي په ګوته كړي، د ده په كتاب كې د داود خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنو په اړه پوره معلومات شته چې لوستل یې د جمهوریت د پیښنو د څیړنولپاره اړین دي .

۱۶ _ خاطرات سیاسی سید قاسم رښتیا ۱۳۱۱ (۱۹۳۳) ۱۳۷۱ (۱۹۹۳).

ښاغلی سید قاسم رښتیا د محمد داود خان صدرات پر مهال هم لوړه دولتی دنده درلوده . ده ډیري پیښنی د خپل ژوند لیک او خاطرو په بڼه توضیح کړي. نوموړي د محمد داودخان سره د باندونگ په کنفرانس کی ملگري و او په دي کتاب کی ده د هغه کنفرانس ټول جریان لیکلې او هم یې د داود خان برخورد او وړاندیزونه په روان ډول توضیح کړي دي نوموړي کتاب په (۴۲۵) مخونو کې چاپ شوي خو د چاپ ځاي او نېټه یې نه ده معلوم، فقط لیکل شوي چې بااهتمام محمد قوي کوشان.

۱۷ _ څلرویشت ساعته چې افغانستان یې واړواه :

پیاوړي ژورنالست او لیکوال ښاغلی ډاکتر داود جنبش نوموړي کتاب تدوین او ترتیب کړي او سریزه یې هم پري لیکلې چې په (۵۰) مخونو کې د افغانستان د کلتوري ودي ټولني لخوا خپور او د اسد دانش مطبعی لخوا په ۱۳۸۸ ل (۲۰۰۹ ز) کال کې چاپ شوي په دي کتاب کې د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د ۷ می او ۸ می د نظامي پیښنو جریان د دقیقو او ساعتو په حساب توضیح او لیکل شوي او د ثور د ۷می نېټی د سهارڅخه د ثور تر (۸) می نېټی یعنی داود خان تر شهادت پوري چې د داود خان ټول حرکات او کارونه تشریح شوي او هم د داود خان او د هغه د کورنی د مړو د میندلو جریان په مفصل ډول څیړل شوي . کتاب د حجم په لحاظ وړوکی خو د مطالبو په لحاظ ډیر غني ده . چې د لوستونکو له پاره ډیر په زړه پوري او مهمو مطالبو لرونکی دي . د کتاب په اخر کې د داود خان او د کورنی د غړو د مړو د ښنیدو د مراسمو انځورونه چاپ شوي . د کتاب لوستل د هر افغان اوتاریخ مینوالو له پاره ډیر اړین او مهم دي .

ما د موضوع د اوږدیدو څخه دمخنوي په خاطر د هغو ټولو کتابونو د یادونی څخه چې ما د دي اثر په لیکلو کې تر گټه اخستی ډډه وکړه . خو د دي ټولو کتابونو مطالعی څخه وروسته دي پایلې ته ورسیدم چې د داود خان د واکمنی او د هغه د سیاسي ستونزو په اړه چې نوموړي ور سره مخامخ و او د غه ستونزي څه د مخکی څخه موجود وي او ځینی یې ده د خپله مطلقه پالیسی په نیتجه کې پیدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي ، خو د ده د سیاسي ستونزو په اړه کوم ځانګړي کتاب نه ده لیکل شوي ، ما د توان تر بریده هڅه اوهاند کړي چې په دي ځیړنیز اثرکې نوي ، تازه ، کره او باوري معلومات راټول او تحلیل کړم . تر څو لوستونکي تري ګټه واخلي زه په دي وتوانیدم چې داود خان ته دوه نږدي اشخاص یو لالا جان ځاځی حق شناس چې د جمهوري ګارد د دوهم کنډک د لومړي ټولې قوماندان او د ګلخاني د امنیت مسؤل و. دویم ډاکتر لالا جان شیرزي چې د ۱۳۵۲ ل کال څخه تر ۱۳۵۷ کال پوري د ګارد د روغتون سرطبیب و، پیدا کړم. ما د دوي د معلوماتو څخه د دي اثر په مختلفو برخو کې ګټه اخیستی ده. زه د ډیرو هڅو او کوښښ څخه وروسته وتوانیدم چې دغه څیړنیزه اثر بشپړ کړم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مواد او کړنلاره :

پر دې څېړنيز اثر مې د څېړنې او ليکنې د ټولو معيارونو په نظر کې نيولو سره کار پيل کړ . څرنگه چې موضوع د معاصر تاريخ يو ه سياسي موضوع ده لومړی مې خپل کاري پلان ترتيب بيا مې دمعتبرو او نويو ماخذونو د پيداکولو لټه پيل کړه ، هڅه مې وکړه چې غوره ، نوي او دهغو اشخاصو ليکنې پيدا کړم چې له داودخان سره يې په اداره کې گډ کار کړی او يا په هغه وخت کې د هغه مخالف سياسي اشخاص وو ، کوښښ مې وکړ چې داودخان ته نږدې اشخاص پيدا کړم او له هغوی څخه د منظم پوښتنليک پواسطه معلومات تر لاسه کړم تر څو ددې اثر په ليکلو کې ترې گټه واخلم . په همدې ډول د څېړنې په بهيرکې مې د نورو څېړنيزو او علمي اثارو په څير له معتبرو منابعوڅخه ددې اثر په بشپړيدو کې استفاده کړې چې د اثر په ماخذ ونو کې ځای په ځای نښه شوي دي .

په ليکنه کې د سردار محمد داودخان له صدارت دورې څخه د ديموکراسۍ د لسيزې ، د هغه دگوښه گيرۍ ژوند او دده پر پاليسۍ د هغې اغيزه، د محمد داودخان واک ته رسېدل او دهغه له خوا دسياسي کړنلارې اعلان ، د هغه کورنۍ سياست ، په واک کې ځينو خلکو ته د ډېرې ونډې ورکول او دهغې منفي اغېز ، دگوندونو عکس العملونه، پر لغمان او پنجشير د اسلامي گوند حملې ، د ۱۳۵۵ ل کال جرگه او د داودخان بيا دويم ځلي ټاکنه ، له امريکا او شوروي سره اړيکې ، دپښتونښتان مسئله او له پاکستان سره داړيکو خرابيدل ، له ناپېيلتوب غورزنگ سره اړيکې، له بهرنيو هيوادونو څخه د قرضې اخېستل ، اووه کلن پرمختيايي پلان او د سردار محمد داودخان شهادت او دجمهوريت رنگېدل . دغه ياد شوي سرليکونه بيا پر کوچنيو عنوانونو ويشل شوي چې هر عنوان په بشپړ او مکمل ډول څېړل شوی دی . په اثر کې را ټول شوي مواد او معلومات، د مسلک خاوندانو ، دتاريخ د ځانگې محصلينو ، د تاريخ مينه والو او د داود خان علاقه مندانو ته له گټې څخه خالي نه وي او دکومکي موادو په توگه به ورسره مرسته وکړي . په دغه څېړنيز اثر کې د داودخان سياسي ستونزې د شاه محمود خان ، محمد يوسف او نورو صدراعظمانو سره پرتله شوي دي ، هڅه شوې ده چې د اوسنيو پېښو اود داود خان د سياسي ستونزو تر مينځ اړيکې و ښودل شي . چې سياستوال د افغانستان جيو پولتيک موقعيت ته دقيقه پاملرنه وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دګاونډيو هېوادونو لاس وهنې په دقيقه توګه وڅاري او هم د نړيوالو لويو قدرتونو ګټو ته پام وکړي او په خپلو سياسي کړنلارو کې دې موضوع ته ژوره پاملرنه وکړي. چې زموږ هيواد بيا دخپل سياسي ثبات خاوند شي . ځکه په دې اثر کې د نړيوالو اود ګاونډيو هيوادنو دلاس وهنو او مداخلې اغيزې هم څېړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان د صدارت دوره او دهغه د ګوښه کېدو لاملونه

۱۵ سنبله ۱۳۳۲ل – ۱۸ حوت ۱۳۴۱ ل کال
۲ سپتمبر ۱۹۵۳ ز – ۷ مارچ ۱۹۶۳ز کال

د دویمې نړیوالې جګړې له پای ته رسیدو سره سم ، د افغانستان په بهرنۍ سیاسي کړنلاره کې بدلون راغی ، چې لامل یې دهند له نیمې وچې څخه د انګلیستانو (۱۹۴۷ز – (۱۳۲۶ ل کال کې) ووتل او د هند نیمه وچه په دوو برخو (هند او پاکستان) وویشله شوه . د افغانستان په ګاونډ کې یو نوی هېواد (پاکستان) جوړ شو . له پاکستان سره افغانستان د پښتونستان د سرحد ایالت یا کوزي پښتونخوا د مسئلې پر سر اختلاف درلود ، بل پلو ته شوروي اتحاد د نړیوال فاتح ځواک په توګه په نړیوال او سیمه اییز سیاست کې د یواغیزمن نفوذ په لټه کې و . نړۍ په دوو نظامي او سیاسي بلاکونو وویشل شوه ، دختیځ بلاک په سر کې شوروي اتحاد ، د لویدیځ بلاک په سر کې یې د امریکا متحده ایالات ولاړ وو. دواړو خواوي د نظامي او اقتصادي توان لرونکی وی له دې وېش سره جوخت ، د ناپلیتوب غورځنګ ، هم منځ ته راغې ، خو دد ي غورځنګ غړیو هیوادو اقتصادي او نظامي توان د لویو قدرتونو په پرتله ډېر کم و. چې ناپلیو هیوادونه یا غیر منسلک نهضت کي عمدتاً پرمختیایي هیوادونه شامل وو چې نه دسیو سیالستي نظام لرونکی وه او نه هم پانګوال پرمخ تللي صنعتی هیوادونه شمیرل کیدل . چې افغانستان هم ددغه نهضت غړي او حتی د بنسټ ایښودونکو له جملې څخه ګڼل کیده چې داودخان ددي نهضت په ایجاد او وړتیا کې ځانګړي رول درلود ، د افغانستان له سیاستوالو او روڼ اندو سره دا پوښتنه پېدا شوه، چې افغانستان له ډېر وخته راپه دې خوا د دوو نړیوالو قدرتونو تر منځ یو خپلواک ناپېیلی هیواد دی ،خو ددې نویو شرایطو په رامنځته کیدو سره دهېواد په سیاسیی کړنلاره کې نوي والي اوبدلون ته اړتیا وه . ترڅو د شوروي اتحاد او امریکا تر مینځ انډول وساتل شي، ځکه امریکا بنایي دافغانستان په سیاسي ژوند کې د انګلیستان دنده او رول سر ته ورسوي او هغه تشه چې له هند څخه د انګلیسانو په وتلو سره منځته راغلې ده ،ډکه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویمې نړیوالې جګړې پای ته رسیدو سره په کابل کې دحکومت واک د سردار محمد هاشم خان په لاس کې و، نوموړی په (۱۹۴۶ ز ۱۳۲۵ل) کال استعفا وکړه . بیا هم ده د خپل ورور شاه محمود خان د صدارت په وخت [۱۹۴۶-۱۹۵۳ز (۱۳۲۵ل -۱۳۳۲ل)] کې هم قوي لاس درلود . نوموړي د شاه محمود تر استعفا پوه میاشت مخکې مړ شو. خود سردار محمد داود خان د صدارت په وخت (۱۵ /۶/ ۱۳۳۲_ ۱۳۴۱/۱۲/۱۸ل) کې د افغانستان د حکومت په سیاسي کړنلاره کې ژور بدلون راغی . (۳) م:۳۸۹

د (۱۹۴۹ ز) کال تر پارلماني ټاکنو وروسته هم نا دولتي ازادو ورځپاڼو د دولت په کړنلاره نیوکې کولې ، د عدالت ، دیموکراسۍ او د بیان د ازادۍ غوښتنه یې کوله . د پاچا کورنۍ تر دوو کالو زغم وروسته دنا دولتي ورځپاڼو په خپرونو بندیز ولګاوه او د محصلینو د اتحادیې فعالیت یې بند کړ . اصلاح غوښتونکی مخالفین بندیان کړل. دې کار په کابل کې د روڼ اندو ناخوښي نوره هم یې زیاته کړه (۱۲)م ۴۹

د سردار شاه محمود خان اود هغه د وخت دملي دفاع وزیر سردار محمد داود خان تر منځ هم د پښتونستان د مسئلې پر سر اړیکې خرابې شوې. د سردار محمد داود خان غوښتنه دا وه، چې د افغانستان دولت باید د پښتونستان د موضوع په اړوند غوځه کړنلاره غوره کړي. خو شاه محمود خان دې موضوع ته ارزښت نه ورکاوه. او پر حکومت د نوموړي نیوکې زیاتې شوې . د پاچا په کورنۍ کې دا وېره پیدا شوه ، چې سردار محمد داود خان د شاه محمود خان پر ضد وسلوال پاڅون ونه کړي، ځکه نوموړي د دفاع پر وزارت سربېره د مرکزي قول اردو قوماندان هم و. د پاچا کورنۍ شورا⊗ پریکړه وکړه ، چې د صدارت یوه دوره د سردار محمد داود خان ته چې د ښو احساساتو خاوند او له روڼ اندو سره یو څه اړیکې لري وسپارل شي ، که څه هم شاه محمود خان په دې پرېکړه خوښ نه و، خو د پاچا د کورنۍ شورا پرېکړه وه او هیڅا سر غړونه ترې نه شوه کولې .

⊗ د پاچا کورنۍ شورا کې د پاچا ترونه، کاکا زامن او د کورنۍ مهم غړي شامل وو. دوی د دولت او حکومت د مهمو چارو په اړه پریکړي کولې. پاچا مجبور و چې د شورا پریکړي عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاچا کورنۍ شورا شاه محمود خان د ناروغۍ له امله له دندې ګوښه کړ ، سردار محمد داود خان ته یې د صدارت دنده وسپارله ، چې خپله کابینه جوړه کړي. سردار محمد داود خان د پاچا له حکم سره سم د **۱۹۵۳** ز کال د سپتمبر په شپږمه او **۱۳۳۲** ل کال د وږي په پنځلسمه نېټه کابینه جوړه او د سپتمبر په شلمه یې خپله کړنلاره اعلان کړه (۱۲، م ۵۰

د سردار محمد داود خان د ټاکنې لا مل دا و ، چې د شاهي کورنۍ شورا باید ټولې شاهي کورنۍ ته د محمد عزیز خان د زامنو په ګډون ونډه ورکړي ، دا چې محمد داود د کابل ښار له روڼ اندو سره اړیکې درلودې او هم د عسکري کرکتر خاوند و ،او هم یې د پښتونستان له موضوع سره ډېره مینه درلوده ، دې ملي موضوع په هغه وخت کې ډېر پلویان درلودل ، دوي غوښتل ، چې دده په وجود کې هغه کرکه او نفرت چې د دوي په مقابل کې پیدا شوي دي له خلکو څخه هیر او د هغوي غوښتنې یو څه پوره کړي ، که څه هم محمد داود ټول عمر په پوځ کې تیر کړی و ، خو هغو ی پوهېدل ، چې له ده سره په خواکې د ده تجربه لرونکی ورور (سردار محمد نعیم) به هرو مرو له ده سره مرسته کوي . د دوی دا وړاندوینه تر ډېره حده، رښتیا شوه . داود خان به ډېری ستونزې د محمد نعیم په مرسته اوارولې . همدا علت و ، چې تر پایه پورې هغه د بهرنیو چارو د وزیرر په توګه کار وکړ.

سردار محمد داود خپله کابینه په لاندې ترکیب اعلان کړه

صدر اعظم	محمد داود خان	**۱۹۵۳** ز—**۱۹۶۳** ز کال پورې
د صدر اعظم لومړی مرستیال	علی محمد خان بدخشي	**۱۹۵۳**—**۱۹۶۳** ز کال پورې
دوهم مرستیال	سردار محمد نعیم	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۶۳** ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	سردار محمد نعیم	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۶۳** کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال محمد عارف	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۵۴**ز کال پورې
	سردار محمد داود	**۱۹۵۴**ز—**۱۹۶۳**ز کال پورې
کورنیو چارو وزیر	محمد داود	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۵۵**ز کال پورې
	عبدالحکیم شاه عالمي	**۱۹۵۵**ز—**۱۹۵۸**ز کال پورې
	سید عبد الله خان	**۱۹۵۸**ز—**۱۹۶۳**ز کال پورې
د مالیې وزیر	عبدالملک عبدالرحیمزی	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۵۷** ز کال پورې
	عبد الله ملکیار	**۱۹۵۷**ز—**۱۹۶۳**ز کال پورې
د عدلیې وزیر	نه و	
د سوداګرۍ وزیر	عبد الروف حیدر	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۵۴**ز کال پورې
	عبدالمالک عبدالر حیمزی	**۱۹۵۷**ز—**۱۹۵۷**ز کال پورې

	عبد الله ملکیار	۱۹۵۷ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	غلام محمد شیرزاد	۱۹۵۸ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکترعبدالمجید خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۵۵ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	محمد کبیر خان	۱۹۵۵ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر غلام فاروق خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	ډاکتر عبدالظاهر خان	۱۹۵۵ز—۱۹۵۸ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۴ز کال پورې
	محمد مرید خان	۱۹۵۴ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
د کانو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۵۳ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د کرنې وزیر	میر محمد یوسف خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	غلام حیدر خان عدالت	۱۹۵۸ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د مطبوعاتو مستقل رئیس	صلاح الدین سلجوقي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	محمد هاشم میوندوال *	۱۹۵۵ز—۱۹۵۶ ز کال پورې
	سید قاسم رښتیا	۱۹۵۸ز—۱۹۶۰ ز کال پورې
	محمد اصف سهیل	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
*د پلان وزیر	سردار محمد داود	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید شمس الدین مجروح	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ ز کـــــال پـــــورې (۴۰) م م ۵۹ او ۶۰

په دولت کې یو شمېر نور ارګانونه موجودد وو چې وزیرانو پـه مجلس کـې شامل نه وو چې عبارت دي له :

د دربار وزیر	احمد علی سلیمان	۱۹۵۳ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
سر منشي	حافظ نور محمد کهګدای	۱۹۵۳—۱۹۶۳ ز کال پورې
د ملي شورا رئیس	عبدالرشید خان	۱۹۵۲ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	محمد نوروز خان	۱۹۵۵ز—۱۹۶۱ کال پورې
	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۶۱ز—۱۹۶۴ز کال پورې
د مشرانو د جرګې رئیس	فضل احمد مجددي	(۱۲) م م ۱۰۵ او ۱۰۶

د سردار محمد داود خان کابینې ته که ځېر شو دده کابینه ښه او مسلکي وه ، زیاتو وزیرانو یې له سلطنتي کورنۍ سره اړیکې نه درلودې . خو یو ټکي ته پام په

* ښاغلی محمد هاشم میوند وال په هرات کې د ورځپاڼی مسول و تخلص یې پردیس و کله چې په کابل کې د انیس ورځپاڼې مسول شو خپل تحلص یې د پردیس څخه په میوند وال پاندي بدل کړ.

* د پلان د وزارت ټول کارونه د پلان د وزارت معین عبدالحی عزیز سرته رسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دی هغه دا چې د کابینې زیات واک ده سره و. ځکه له صدر اعظمۍ سر بېره یې دملي دفاع، کورنیو چارو او د پلان وزارتونو دندې هم تر سره کولې له بله پلوه ټولو وزیرانو دده له هیلې سره سم کار کوه او دده هیلو ته یې درناوی درلود، خو دوو وزیرانو (عبدالملک عبدالرحیمزي او سردار محمد نعیم) په کار او خیال کې ځانونه خپلواک او خپل چاری ګڼل او آزادي ساتله، خو د عبدالرحیمزي د وزارت د دندې موده ډېره لږه وه، سردار محمد نعیم دهغه ورور و، پرده یې ډېره اغیزه درلوده ځکه یې دهغه مخه یې نه شوه نیولې، کله چې به محمد داود خان میز پر سوک ووا هه نو وزیران پوهېدل، چې نور بحث پکار نه دي، دده خبره او نظر به ومنل شو.

کورنی سیاست:

د ۱۳۰۸ لمریز کال وروسته د نورو حکومتونو په پرتله د سردار محمد داود خان حکومت یو انقلابي حکومت ګڼل کېده، چې د ډېرو بدلونونو تمه تري کېده، په روڼ اندو کې داسې هیلې پیدا شوې وې، چې افغانستان کې به د امان الله خان د دورې سیاسي، ټولنیزه او اقتصادي اصلاحات پیل او عملي شي، کومو ټکو چې روڼ اندي یې هیله من کړي ووهغه د سردار محمد داود خان په کابینه کې د لوړ تحصیل لرونکو او کار پوهو وزیرانو شتون وو. لکه ډاکتر محمد یوسف ډاکتر علی احمد پوپل، ډاکتر عبدالمجید، عبدالله ملکیار او نور .... له بله پلوه سردار محمد داود له دې مخکې هم د چارو په تر سره کیدو کې جدي و، تل یې هڅه کوله چې کارونه منظم او ژر ترسره شي، دده یواځېنۍ هیله داوه چې افغانستان دده تر لار ښوونې لاندې ډېر ژر پرمختګ وکړي، نوموړي بستېزه ازادي، د اقتصادي پرمختګ په لار کې خنډ ګڼله.

د سردار محمد داود خان په کورني سیاست کې ځوانانو ته په حکومت کې د جذب لپاره د لومړیتوب حق ورکړل شو. هغه چاچې لوړ ې زده کړې درلودې، هغوی ته یې ډېره پاملرنه کوله، نوموړي دحقوقو پوهنځي د محصلینو غونډې ته په خپله وینا کې ځوانان د خپلو پرمختللو پلانونو ملا تړ ته راوبلل، د هغوي د باور د لاسته راوړلو په غرض یې د حقوقو د پوهنځي فارغان د کابل ښار د ناحیو د مدیرانو او ولایتونو کې د ولسوالانو په توګه مقرر کړل، په دې ترتیب ټولو وزارتونو په جذب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځوانانو ته د لومړیتوب حق ورکړ او هم یې په ۱۳۳۲ لمریز کال کې پنځوسو تنو فارغانو ته یوه یوه نمره ځمکه توزیع او د جوړولو لپاره یې د تعمیراتي بانک لخوا دوي ته پور هم ورکړ. (۲۰) م م ۲۰۲ او ۲۰۷)

نوموړي لومړی ځل د سوداګرۍ د خونو د ریاست په غونډه کې د کورنۍ اقتصاد د پرمختګ لپاره رهبري شوي اقتصاد او د پرانستو دروازو سیاست اعلان کړ ، مګر په سوداګریز او ملي اقتصاد کې یې د ازاد او کنترول شوي انډولیزه اقتصادي حالت توصیه کړ .کوچني پانګوال او ځمکوال یې هڅول ،مګر مقتدر او زور مند ملکان او فیوډالان یې نه خوښول . محمد داود خان په ختمه پښتون و . خو هر ډول سمتي ، ژبني او مذهبي اختلافات یې بد ګڼل ، حتی په خپله یې تل په دري ژبه وینا او خبرې کولې ، په پښتو ژبه یې ډېرې لږې خبرې او لیکنه کوله.

سردار محمد داود خان غوښتل چې په پوځي برخه کې ژور بدلون راولي او په نو یو وسلو یې سنبال کړي ، په خپله یې د پوځ د کمیت او کیفیت د لوړوالي څارنه کوله ، ښځو ته یې په ټولنیز ژوند کې د پوره ونډې ورکول غوښتل چې په دولت کې دنده تر سره کړي. د ښځې مخ لوځول د لومړي ځل لپاره دده د صدارت په وخت کې عملي شول، ځکه نوموړي له خپلې میرمنې سره د جشن په مراسمو کې په همدې بڼه (په لوڅ مخ) ګډون وکړ.

بهرني سیاسي کړنلاره

د صدراعظمۍ پر څوکۍ د سردار محمد داود خان د ټاکنې پر وخت (۱۳۳۲ ل (۱۹۵۳ ز)) کال د نړۍ دهیوادونو په سیاسي ژوند او بهرني سیاست کې ژور بدلونونه منځ ته راغلي وو ځکه د دویمې نړیوالې جګړې په پایله کې د ډېرو هیوادونو په سیاسي نقشه او سیاسي رژیمونو کې بدلون راغي ، د افغانستان نوي صدر اعظم غوښتل د ناپیلتوب د سیاسي کړنلارې سره افغانستان په سیاسي او اقتصادي لحاظ ډېر ژر پرمختګ وکړي.د ګوښه ګیرۍ د سیاست څخه یې راوباسي او د نړۍ د ډېرو پر مختللو هیوادونو په قطار کې یې ودروي . خو د پاکستان جوړېدو نوموړی په خپله موخه کې د ستونزو سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دویمي نړیوالي جګړې وروسته نوی نړیوال ځواکونه منځ ته راغلل ځکه المان او جاپان په دوهمه نړیواله جګړه (۱۹۳۹ز- ۱۹۴۵ز کال) کې ماتې وخوړه ، د نړۍ دوه لوی نیواکګر هیوادونه (انګلیستان او فرانسې) په دې جګړه کې ډېر تاوان وکړ ، خپلې مستعمرې یې له لاسه ورکړې ، ددوي ځای دوو نورو نړیوالو ځواکونو (شوروي اتحاد او امریکا متحده ایالات) ونیو.

د امریکا متحده ایالات عملاً دجګړې له ډګر څخه لیرې و ، ډېر تاوان یې ونه لید خو د لویدیځې اروپا د هیواد ونو په ازادولو کې یې پوره ونډه واخسته او د هغوي کلک ملاتړ یې وکړ ، په یوروشیما او ناګاساکي کې د اتوم بم له استعمال وروسته جاپان د جګړې څخه لاس واخست چې تر فلیپین پورې ټولې ځمکې یې له لاسه ورکړې ، شوروي اتحاد هم پرختیځه اروپا او نیمه کوریا باندې واکمن د امریکا متحد ایالات او شوروي اتحاد د دوهمې نړیوالي جګړې په اوږدو کې سره ملګری وو. خو له جګړې وروسته په نړیوالو مسئایلو کې خصوصاً د نفوذ په پراختیا غوښتنی او هیوادونو باندې د تسلط په برخه کې دوي سره دښمن شول. خو کله چې د ۱۹۴۶ز کال د مارچ په پنځمه نېټه د انګلیستان صدراعظم (چرچل *Wistan Charchil*) د امریکا په یو کالج کې وینا وکړه داویناد اوسپنیزې پردې د وینا په نوم شهرت لري ټول غربي بلاک په تېره بیا یې امریکا د کمونیزم خطر ته متوجه کړه چې له همدې نېټې وروسته د دواړو بلاکونو تر منځ سړه جګړه پیل شوه.(۴۰) م م : ۵۲او ۵۳

د امریکا متحده ایالات ددې لپاره چې د شوروي اتحاد د نفوذ د پراختیا مخه یې نیوولې وي لومړی یې د لویدیځې اروپا د بیا ودانولو لپاره یو لوی پلان په (۱۹۴۷ ز -۱۹۵۲زکال کې) جوړ کړ چې د مارشال پلان په نوم هم یاد شوی، بل پلو ته یې د شوروي اتحاد پر شا وخوا د سینتو CENTO ، سیاتو SEAT او ناتو NATO پوځی اتحادیې جوړې کړې ، چې د دغو اتحادیو غړو هیوادونو په وسیله د غربي اروپا ، منځنۍ آسیا او د اسیا جنوب ختیځې سیمې د یو ځنځیر په څیر سره تړل شوی وې ، پاکستان او ترکیه ددې ځنځیر د یو ځای کیدو مهمې کړۍ وي او شوروي اتحاد دناتو په مقابل کې دختیځی اروپا دهیوادونو په ګډون د وارسا نظامي اتحادیه جوړه کړه (۴۰)م م ۵۳ـ ۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسیا او افریقا کې یو شمېر هیوادونو د اروپایي استعمار څخه ازادي واخسته په دې هیوادو کې تکړه سیاسي او ملي مشران لکه په مصر کې جمال عبدالناصر ، په اندونیزیا کې عبدالرحیم سوکارنو او دهند صدر اعظم جواهر لال نهرو په ویتنام کی هوچمن وو ، دوی دازادی د اخستلو وروسته د اقتصادي پرمختګ او ملي حاکمیت دخوندي ساتلو لپاره یوه پریکړه وکړه ، چې د ختیځ او لویدیځ په نظامي اتحادیو کې به نه شاملیږي ، د خپلو هیوادونو لپاره یې د ناپېیلیتوب د غورځنګ لاره غوره کړه ، د دوي هیله داوه چې نوي ازاد شوي هیوادونه یو دبل سره نږدې شي او د دریم ځواک په توګه د ازاد قضاوت توان ولري او په نړیوالو مسایلو کې فعاله ونډه واخلي ، ددې غورځنګ لومړی غونډه په (۱۹۵۵ز) کال په باندونګ کې جوړه شوه.(۴۰) م ۵۵

شوروي اتحاد هم دستالین له مړینې وروسته ددې غورځنګ دغړو هیوادونو سره مرسته کوله ، خو لویدیځو هیوادونو هغه هیوادونه دځان دښمنان ګڼل چې د دوي په نظامي اتحادیه کې به نه شاملیدل. دهند په نیمه وچه کې پاکستان د دولت جوړیدو د افغانستان لپاره ډېرې ستونزې پیدا کړې ځکه امریکا د انګلیستان ځای ونیو، افغانستان د دوو لویو قدرتونو په منځ کې وو ډیره ګرانه وه چې افغانستان یوې خوا ته ولاړ شي او د بل په مقابل کې ودریږي ، افغانستان هم د ناپېیلیتوب د غورځنګ غړی شو او په ۱۹۵۵ ز کال کې یې د باندونک په کنفرانس کې ګډون وکړ. سردار محمد داود خان د ناپېیلیتوب غورځنګ ته وفادار و ، کوښښ یې کاوه چې د دواړو نړیوالو ځواکونو تر منځ انډول وساتي او د دوي د مرستو څخه دخپل هیواد په ابادی کې ګټه واخلي ، خو امریکا ددې غورځنګ سره دښمني درلوده ، د امریکا د بهرنیو چارو وزیر په ۱۹۵۶ ز کال د جون په ۹ نېټه په یوګوسلاویا کې وویل : ((هر هغه هیواد چې د امریکامتحده ایالات ملګری نه وي هغه هیواد د امریکا دښمن دی)) دده په خوله تر هغه وخته چې افغانستان د سینتو د اتحادیي غړی نه شي د امریکا متحده ایالات افغانستان دخپلو ملګرو په لست کې نه شاملوي .(۴۰)م ۵۶

د سردار محمد داود خان په مشري د افغانستان دولت د ناپېیلیتوب له غورځنګ سره ودریده نو ځکه د امریکامتحده ایالات د مرستو څخه بې برخې شو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په بهرني سياسي کړنلاره کې تر اخره پورې ناپېيلې او ددې غورځنګ د اصولو رښتينی پلوي و

اقصادي کړنلاره :

(د پنځه کلن پرمختيايي پلان طرحه او عملی کول)

د سردار محمد داود خان د صدارت پر مهال (۱۹۵۳ ز کال) افغانستان له اقتصادي پلوه ډېر وروسته پاتې و ، نوموړي په ۱۹۵۴ ز ۱۳۳۳ل کال خپله اقتصادي کړنلاره داسې اعلان کړه: د پولې توارم له منځه وړل، د پانګې او اسعارو ساتنه او پراختيا ، رهبري شوي اقتصاد ، د بهرني پانګی جلبول، د ګډو ونډو (سهامي) شرکتونو جوړول، د خصوصي سکتور پيا وړتيا چې دولت تر لار ښوونې لاندې د پانګوالې ډوله اقتصاد وده . د همدې کړنلارې سره سم چې په ۱۹۵۴ ز کال د کرنې پراختيا بانک او پښتنې تجارتي بانک جوړ کړ ، همدارنګه رهنی تعميراتي بانکونه هم جوړ کړل . نوموړی بانک به سهامي شرکتونو ته پورونه ورکول.۲۰ م: ۳۰۹

د دغو بانکونو په سلو کې ٪۵۱ سلنه پانګه د افغانستان بانک او پاتې پانګه يې پانګوالو شرکتونو پورې اړه درلوده ، په ۱۳۳۳لمريز (۱۹۵۴ ز)کال د بهرنی پانګې د جلبولو قانون جوړ شو ، د همدې کال په پای کې د اريانا هوايي شرکت ، زيمنس شرکت جوړ او د کندوز دچينې جوړولو فابريکه د جاپان په مرسته جوړه شوه . د دې قانون سره سم په ټولو سهامي شرکتونو او فابريکو کې بايد ٪۵۱ سلنه پانګه د داخلي موسساتوپه واک کې وي (۲۰) م ۳۱۰

په ۱۳۳۳ لمريز (۱۹۵۴ ز) کال کې د خوراکي موادو کمښت له کبله امريکا متحده ايالات سره د خوراکي موادو اخېستلو تړون لاس ليک شو او د امريکا متحده ايالات د صادراتو او وارداتو بانک ۸،۵ ميلونه ډالره د هلمند د پروژې لپاره افغانستان ته ورکړل ، خو سردار محمد داودخان دځينو لا ملونو له مخی شوروي اتحاد سره اړيکې ټينګې کړی او په ۱۳۳۳ لمريز(۱۹۵۴ز) کال کې د شوروي اتحاد سره د همکاري يو تړون لاس ليک کړ. د شوروي اتحاد په مرسته مرکزي سيلو او د کابل د قير د فابريکی د جوړولواو نورو يو شمير لويو او وړو پروژو کار پېل او سرته ورسيد، سردار محمد داود خان ددې لپاره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اقتصاد په منظم ډول پرمختګ وکړي په ۱۹۵۴ ز کال د اقتصادي پلان د ترتیبولو په لپاره یو کمیټه وټاکله.

د ده لومړی اقتصادي پلان په ۱۹۵۲ز—۱۹۶۰ز (۱۳۳۵—۱۳۴۰ لمریز کال) کې تطبیق شو، چې موخه یې د کرنې، اوبو لګولو او مخابراتي سیستم سمون او پراختیا وه. ددې پلان عمومي پانګه ۲، ۱۰ میلیارده افغانۍ وړاندو ینه شوي وه، چې زیاته تکیه چې په بهرنیو مرستو او د خصوصي سکتور په فعالې ونډې باندې وه، خصوصي سکتور پکې ښه او غوره ونډه وانه خسته، ځکه دولت ددې وسه نه درلوده چې دا پانګه پوره کړي او د خصوصي سکتور د ونډې نه اخستلو لپاره لاندې لاملونه موجود وو.

- د مالونو د واردولو لپاره د اسعارو د بیې لوړوالی.
- پر پانګوالو باندې د دولت ډېر تاکید چې پرمختیایي پروژو کې ونډه واخلي.
- د بهرنیو صنعتي مالونو په مقابل کې مقاومت.
- بې ځایه بیرو کراسي.
- د پانګوالو نه باور چې دولت به تل د دوي څخه د بهرنیو هیوادونو د مالونو په مقابل کې ملا تړ وکړي.
- د ګاونډیو هیوادونو د مالونو په مقابل کې د سیالی د توان نه لرل.
- د ځمکې نا منظم مالکیت په دې مانا چې د ځینو ځمکوالو په لاس کې د ځمکې ډېر برخه وه چې بې حاصله پاتې کیده (۲۰) م ۳۱۱.

یو اقتصاد پوه روح الله حبیب چې په ولسي جرګه کې وکیل هم و ددې پلان په اړه داسې لیکلي: «په لومړي او دوهم پلان کې زمونږ دهیواد د لارو په جوړولو او مخابراتي اسانتیاو باندې ډېر تاکید شوي و. دې ډول پروژو په خپل ذات کې تولید منځ ته را نه وړ، او هم یې کارګران په دایمې ډول په کار نه ګمارل، مونږ هوایي ډګرونه جوړ کړل پرته له دې چې مالي منابع، اقتصادي مشروعیت او خپل اړتیاوي په نظر کې ونیسو، ډېرې پیسې په ودانیو ولګیدی چې هیڅ تولید یې نه درلود، د پیسو زیاته برخه په اداري سیستم ونه لګیدلی، د بې ضرورته او لوکسو سامان الا تو د واردولو په مخنیوي کې هیڅ اقدام ونشو، که چېرې ددې پرځای ز

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ زيات پام صنعتي او کرنيزو پروژو ته کړي واى پايله به يې مثبته وه، ځکه د غو پروژو هم توليد درلود او هم يې کارګران په دايمي ډول په دنده ګومارل ....) ۲۰ م ۳۱۲

پورتني لا ملونه د لومړي پلان په تطبيق او پايلو کې څۀ نا څه اغېزه درلوده، خو بيا هم کوم آساسات چې په هغه وخت کې اينښودل شوي وو، تر اوسه زمونږ هيوادوال ترې ګټه اخلي.

دويم اقتصادي پلان په (۱۹۲۲—۱۹۲۷ ز (۱۳۴۱—۱۳۴۵المريز کال)) کې جوړ شو ، هغه پروژې چې په لومړي پلان کې پېل شوى وى په دويم پلان کې بشپړې شوې ، ددې پلان ۷۵٪ پانګه په بهرنيو اقتصادي او تخنيکي مرستو باندې ولاړه وه ، خو امريکامتحده ايالات د پلان په اوږ دوکې د مرستوڅخه ډډه وکړه . نو ځکه دا پلان په بشپړ ډول تطبيق نه شو او لږ ه موده وروسته سرادر محمد داود خان استعفا وکړه.

ددې پلانونو اقتصادي اغېزې ډېرې ښې وې ، خو ددې پلانونو په ښه تطبيق کې سياسي ستونزې ډېرې مهمې وې . ځکه د پاکستان او افغانستان اړيکې خرابې شوې.او امريکا نه غوښتل چې پاکستان خفه کړي، بل په نظامي تړونونو کې د افغانستان نه ګډون هم امريکايان خفه کړل ، په داخل کې داود خان استعفااو د نورو صدراعظمانو منځ ته راتګ سياسي وضع بې ثباته کړه ، په دې توګه اقتصادي فعاليتونه ورو او په کراره عملي کيدل ، خو بيا هم د سردار محمد داود خان د صدارت څخه مخکې په ټول افغانستان کې (۱۱) کيلومتره سرک قير شوى و ، خو دده د استعفا پر مهال د غه اندازه (۲۰۰۰ دوه زره) کيلو مترو ته ورسيده.

پوځي چارې:

د دويمې نړيوالې جګړې له پاى ته رسيدو وروسته نړۍ کې ژور سياسي او نظامي بدلونونه منځ ته راغلل. لويو قدرتونو نړۍ په خپل منځ کې وويشله ، ډېر هيوادونه يوې خوا ته په نظامي تړون کې شامل شول. ناپېيلي هيوادونه هم د ځان د ساتنې او د مرستو پيدا کولو لپاره کرار ، کرار يوې او بلې خواته ميلان پيدا کړ. افغانستان چې د ناپېيليو هيوادونو د غورځنګ فعال غړى و ، زمونږ دولتې چارواکو کوښښ کاوه چې د لويو قدرتونو تر منځ انډول وساتي او د کوم نظامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک پوري ونه تړل شي . همدا لا امل و چې تر ډېره وخته يې بهرنی نړۍ څخه مرستې تر لاسه نه کړی.

په ۱۹۴۶ ز کال د مئ په ۹ مه نېټه د سردار محمد هاشم خان د استعفا وروسته د هغه پر ځای سردار شاه محمود خان د صدر اعظم په توګه وټاکل شو ،او يو کال وروسته په ۱۹۴۷ ز کال په ختيځو ولايتونو کې د دولت ضد شورش پيل شو. د افغانستان فوځ د دغه شورش د ارامولو توان نه درلود. نو يې د قومونو څخه د شورش په غلي کولو کې ګټه واخسته، په ۱۹۴۸ز کال د ملي اقتصاد وزير عبدالمجيد زابلي د ۱۱۸ ميلونه ډالرو پور اخستلو لپاره امريکا ته سفر وکړ ، نوموړي امريکايانو ته د وسلو تر لاسه کولو لپاره ډېر دلايل وړاندی کړل مګر امريکا يې هيئت د هغه دلايل ونه منل.ځکه دهغوی ډېره پاملرنه هند ، پاکستان ، ايران او اسرائيلو ته اړولی وه ،او استدلال يې کاوه چې افغانستان يو کوچنی هيواد دی که شوروي په دې هيواد کې نفوذ هم پيدا کړي بيا هم آسيا ته خطر نشي پيدا کولې (۱۲).م۱۲۴

امريکامتحده ايالا تو دغه دريځ يوه لويه تېروتنه وه چې نن يې دواړه هيوادونه د هغې تېروتنې ثمره په خپلو سترګووينې ، خو امريکا د پاکستان خپګان له امله دا کار نه کاوه ځکه (پاکستان) يې د نظامي پيمان غړی او په سيمه کې د دوي د ګټو ساتونکی و.

امريکا افغانستان ته د وسلو ورکول په لاندې څلور شرطونو پورې وتړل:

۱ـ د وسلو د بيې ور کول.

۲ـ نوموړی وسله به د پاکستان له لارې افغانستان ته وړل کېږي.

۳ـ له امريکا سره به افغانستان تل ښې او دوستانه اړيکې ساتي .

۴ـ تر ټولو مهم شرط دا و چې افغانستان به د پښتونستان له دعوې څخه تېرېږي، چې ځينې شرطونه د افغانستان لپاره د منلو وړ نه و .خو بيا هم د افغانستان دولت د ۱۹۵۱ ز کال د اګست په ۱۳مه نېټه د اړتيا وړ وسلو لست ديوې رسمي ليک سره سم دامريکامتحد ايالاتو ته واستو، خو امريکامتحده ايالات د ۱۹۵۱ ز کال د نوامبر په ۲۷ مه نېټه ددې ليک په ځواب کې هغه پخوانی شرطونه تازه او ټينګار يې پرې کړې و. د سردار محمد داود خان دصدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وخت (۱۹۵۴د ډسمبر په ۲۸مه نېټه) د امریکامتحده ایالاتو څخه د وسلو غوښتنه وکړه ، خو د امریکامتحده ایالاتو لخوا دا غوښتنه ونه منل شو.(۱.م ۱۲۲)

سردار محمد داود خان د پوځ د نوی او مجهز کولو لپاره تصمیم نیولی و . د امریکا څخه د منفي ځواب تر لاسه کولو وروسته د ناچارۍ نه یې شوروي اتحاد ته مخه کړه، د شوروي اتحاد سره یې په ۱۹۵۶ ز کال د اګست په میاشت کې د ۲۵ میلونو ډالرو په ارزښت نظامي تړون لاس لیک کړ، چې د همدې تړون په اساس شوروي اتحاد له ۱۹۵۷او ۱۹۵۸ ز کلونو کې د ۲۵ میلونو ډالرو په ارزښت ډول ډول وسلې افغانستان ته راولېږلې او د پوځي افسرانو د تربیې لپاره تیاری وښوده تر څو افغاني افسران د نوو وسلو د استعمال سره بلدیت پیدا کړي . د نوو وسلو وار دولو سره د پوځ په ټولو بر خو کې بدلون راغې ، ځوان افسران شوروي اتحاد ته د نظامي زده کړو لپاره ولیږل شول، هوايي نظامي ډګرونه جوړ شول ، څکه چې سردار محمد داود خان غوښتل د افغانستان پوځ د ګاونډیو هیوادونو د پوځونو څخه څوځله غښتلي او قوي وي ، څانګړي پوځي تشکیلات او اداري یې جوړې او عسکري نظام له پخوا څخه ډېر ښه شو ، د موضوع د اوږدیدو په سبب د دغو تشکیلاتو له یادولو څخه ډډه کوم.

ښوونه او روزنه :

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې بنسټ په رسمي توګه د امیر شیرعلي خان د دوهم ځل واکمنۍ پر مهال اېښودل شوی دی ، د امیر عبدالرحمن خان دوره د امنیت په ټینګولو کې تېره شوه، د حبیب الله خان او امان الله دواکمنیو پر مهال معارف ته پاملرنه وشوه، د حبیب الله کلکاني خادم دین رسو الله د پاچاهۍ په وخت کې په رسمي ډول ټول ښوونځي وتړل شول،او د محمد نادر شاه او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنیو په وخت کې په ټولو برخو کې کارونه پیل شول چې په هغه جمله کې، ښوونې او روزنې ته یې د لومړیتوب حق ورکړ.

د سردار محمد داود خان دصدارت په دوره کې د زده کوونکو او ښوونځیو په کمیت او کیفیت کې د پام وړ بدلون راغې ، دده له صدارات څخه د مخه د زده کوونکو ټول شمېر ۱۲۲۰۹۲ تنو او د ښوونځیو شمیر (۸۰۲) بابو ته رسیده، خو

لومړي پلان دتطبیق نه وروسته په ۱۳۴۰ لمریز کال کې د زده کوونکو شمېر (۲۳۵۳۰۱) او د ښوونځیو شمېر (۱۴۳۲) بابو ته ورسیده.۱۲ م ۱۳۴

که چېرې اوس دده د صدارت څخه مخکې او وروسته شمېر سره پرتله کړو د مخکني ټولې دورې په پرتله ډېر کار شوي خو دلته د کورني امنیت ، د روڼ اندو فشار ، بهرني نړۍ نږدیوالی هم بې اغېزې نه و ، ځکه پرمختللې افغانستان د ښوونې او روزنې د پیاوړتیا څخه پرته ناشونی کار و .

د سردار محمد داود خان بل مهم سیاسي اقدام په ۱۹۵۲ز کال کې د لوي جرګې د جوړیدو وړاندیز و ، پاچا دغه وړاندیز ومانه د ۱۳۳۴ لمریز کال د لړم په ۲۲مه نېټه لویه جرګه جوړه شوه، جرګې په ۱:۳۰ بجود بهرنیو چارو وزارت دستوري په ماڼۍ کې د پاچا د ریاست لاندې د هغه د وینا سره سم په کارر پیل وکړ ، دا چې پاچا تل د جرګې غونډو کې ګډون نشو کولی ځکه یې د شورا د نهمې دورې رئیس محمد نوروز خان د جرګې د رئیس او محمد ګل خان مهمند د نماینده ګانو لخوا د جرګې د نایب په توګه وټاکل شول. سردار محمد داود خان دې جرګې ته په خپله وینا کې وکړه و ویل: «د افغانستان حکومت اته کاله کوښښ وکړ چې د پاکستان واکمنانو سره د دوستۍ په فضا کې د خبرو او مفاهمې له لارې د پښتونستان د مسئلې اهمیت رامنځته کړي. تر څو دا مسئله په سوله ییزه توګه اواره شي مګر له بده مرغه چې د افغانستان د حکومت کوښښ او زیار کوم ځای ونه نیوه، نتیجه دا شوه چې پاکستان اوس غواړي په زور د پښتونستان خاوره د خپل هیواد یو برخه وګڼي، دوي په خپل عمل سره دا ثابته کړه چې دوي د پښتونستان د خلکو خوښۍ خلاف پریکړه کړې ترڅو د هغوي حقوق د تل لپاره له منځه یوسي، او د پښتونستان سیمه د پښتنو د ارزو بر خلاف د پاکستان برخه ګڼي ، له بله پلوه هغه اقتصادي او نظامي مرستې چې پاکستان یې له لویو دولتو څخه تر لاسه کوي، په اسیا کې د قواو انډول ته زیان اړوي ، په اوس اوراتلونکي کې یې د افغانستان لپاره جدي خطر پیدا کړی دی. د پاکستان همدا نظامي برتري پاکستان ته وخت په لاس ورکړی چې د زور او ظلم په وسیله د پښتونستان د خلکو حقوق تر پښو لاندې کړي، دهغو د بشپړي نابودۍ لپاره یې ډېر غښتلی او درانده ګامونه پورته کړي.

...)) ۱۲ م م: ۱۷ _ ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جرګې ګډون کوونکو د داود خان د وینا له اوریدو وروسته حکومت ته دنده وسپارله چې خپل پوخ پیاوړي کړي ، سردار محمد داود خان ددې پرېکړې سره سم له شوروي اتحاد څخه فوځي سامان الات او وسلې هیواد ته واردې کړې .

سردار محمد داود خان د ۱۳۴۱ ل کال د حوت ۱۸ مه د ۱۹۶۳ز کال د مارچ په ۷ مه نېټه د صدارت له څوکی څخه استفاه وکړه چې ځینی افغانان د هغه د استفاه لامل دا ګڼي چې د افغانستان د صدارت په څوکۍ کې د پاچا ترونه او د اکا زامن په نوبت مقررېدل ، له محمد داود وروسته د مارشال شاه ولي خان د زوی سردار عبدالولي خان نوبت و ، محمد داود خان نه غوښتل چې سردار عبدالولي د افغانستان صدراعظم شي ، پاچاته یې وړاندیز وکړ چې د ۱۹۳۱ ز کال په اساسي قانون دی نوی کتنه وشي ، تر څو په هیواد کې دیموکراسي راشي او خلکو ته د ګوندونو دجوړولو اجازه ورکړل شي.

د سردار محمد داود خان پلویان په دې عقیده وو ، چې د دیموکراسۍ په صورت کې به نوموړی یو لوی ګوند جوړ کړي او ددې لارې به بېرته قدرت ته ورسیږي او دیو ملي لارښود په توګه به ډېر وخت په قدرت کې پاتې شي ، په دې اړه سردار محمد داود خان په ۱۹۵۹ ز کال د حقوقو د پوهنځي د محصلینو په یوه غونډه کې وویل : « اوس د دې وخت رارسیدلی دی چې په هیواد کې د اقتصادي تحولاتو ترڅنګ اجتماعي بدلونونه هم راوړل شي....» (۴۰، م ۲۱

د ورته لا ملونه تر څنګ د پاکستان سره د اړیکو خړپړتیا ، د امریکامتحده ایالات فشار د سلطنتي کورنۍ ناخوښي او د محمد داود خان دا خیال چې د ګوند جوړولو او ټاکنو له لارې به بیا هم صدراعظم شي دده د استعفا لپاره زمینه برابره کړه ،نوموړی په ۱۳۴۱ ل کال د چنګاښ د میاشتې په ۹ (۱۹۶۲ ز کال د جون په ۳۰ نېټه) پاچا ته د یو لیک په وسیله لاندې وړاندیزو نه وکړل.

۱ - د قانون پوهانو یو ټولنه دې جوړه شي چې د مشروطه شاهي نظام په اساسي قانون باندې له سره کتنه وکړي او د اساسي قانون نوې مسوده دې حکومت ته وړاندې کړي.

۲ - د ټاکنو او اساسي قانون نور بشپړونکي قوانین دې جوړ او حکومت ته دې وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ – د قوانینو د تصویب لپاره دې لویه جرګه راوغوښتل شي.
۴ – د قوانینو تر تصویب وروسته دی په هیواد کې تاکنې وشي.
۵ – نوی شورا به دیو یا دوو ګوندونو لخوا جوړیږي ، د نوی شورا تر پرانستلو وروسته به اوسنی حکومت استعفا کوی او نوی حکومت به د چارو واکې په لاس کې واخلي.

پاچا د ۱۳۴۱لمریز کال د سنبلې د میاشتې په ۱۲مه نېټه د محمد داود خان وړاندیزونه داسې ځواب کړل: ((زه په پرنسیپ کې د دیموکراسۍ د راتلو سره موافقه لرم په دې خاطر چې دا کار زما د پلار محمد نادر خان د اروزګانو څخه و .))

پاچا د دغه کار عملي کیدل په بل وخت کې د نورو کسانو په وسیله عملي وګڼل.
سردار محمد داود خان د ۱۳۴۱ل کال د مرغومی د میاشتې پر ۲۴مه نېټه د پاچا لیک ته په دې مفهوم ځواب ولیکه:

۱ – د افغانستان شاهي به مشروطه وي ، حکومت به پارلماني وي او هیواد کې به دیموکراسي راځي.
۲ – په اساسي قانون کې به د سلطنتي کورنۍ حدود تثبتیږي.
۳-- په اساسي قانون کې به فردي ازادي او شخصي ملکیت تضمینیږي.
۴ -- په اساس قانون کې به دوو ګوندونو موجودیت وړاندوینه کېږي په پارلمان کې به د اکثریت ګوند مشر ، د پاچا لخوا د حکومت په جوړولو مؤظف کېږي.
۵ – دولت پر تقنینه ، قضایه او اجرائیه قواوو ویشل کېږي.
۶ – یو شمېر پوهان به د اساسي قانون د تسوید لپاره توظیف کېږي.
۷ -- د اساسي قانون د تصویب لپاره به لویه جرګه راغوښتله کېږي.
۸ – سیاسي ګوندونو ته به د فعالیت اجازه وکول کېږي.

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د سردار محمد داود خان وروستنی لیک ته ځواب ورنکړ نو ځکه نوموړی د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۳ (۱۳۴۱ لمریز د کب په ۱۱ مه نېټه) خپل استعفا لیک پاچا ته واستوه(۴۰، م ۶۲)

د ۱۳۴۱ لمریز کال د کب په مه ۱۸ نېټه (د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۷) مه د افغانستان راډیو د افغانستان پاچا د دارالتحریر مدیریت د وینا سره سم د سردار محمد خان استعفا اعلان او زیاته یې کړه چې اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی استعفا قبوله او ښاغلي ډاکتر محمد یوسف ته یې دنده وسپارله چې خپله کابینه جوړه کړي (۱۲)م ۱۸۹

سردار محمد داود خان د (۱۳۳۲/۲/۱۵ – ۱۸ /۱۳۴۱/۱۲لمریز کال) (۲ سپتمبر ۱۹۵۳ز – ۷ مارچ ۱۹۲۳ ز) نږدې نهه (۹) کال او (۲) میاشتې او دری ورځی د افغانستان د صدر اعظم په توګه دنده اجرا کړه . دده د صدارت په دوره کې د هیواد په لارو، صنایعو ، ښوونې او روزنې کې بنسټیز بدلونونه منځ ته راغلل، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه دده وړاندیزونه ونه منل خو دوه کاله وروسته (۱۳۴۳ لمریز) کال کې نوی اساسي قانون جوړ کړ ګوندونو او مطبوعاتو ته یې ازادي ورکړه وروسته ټول صدر اعظمان یې د سلطنتي کورنۍ نه بهر وټاکل شول. ده خپلی سیاسی مبارزې ته دوام ورکړ او د پاچا له کورنۍ سره د ده سیاسی ستونزې نورې هم زیاتې شوې تر څو په ۱۳۵۲ لمریز کال د چنګاښ په ۲۶نیټه د کودتاه په وسیله دپاچا سلطنت ته د پای ټکي کیښود ، خو پاچا د ده جمهوریت په رسمیت وپیژانده تر څو نوموړي د خپلی کړنلارې په تطبیق کی بریالي شي.

د سردار محمد داود خان د صدرات دورې مهمې سیاسي پېښې په لاندې ډول دي .

- په ۱۹۵۵ ز (۱۳۳۴لمریز) کال په کابل کې دده په وړاندیز لویه جرګه جوړه شوه ، دغې لوی جرګې حکومت ته توصیه وکړه چې د بهرنیو د تیریود مخنیوي لپاره باید پوځ پیاوړی شي.
- په ۱۹۵۶ ز کال د اګست د میاشتې پر ۲۵می نېټې د وسلو اخستلو تړون د شوروي اتحاد او چکوسلواکیا سره لاس لیک کړ.اوپه ۱۹۵۶ ز کال د افغانستان او چین تر منځ سیاسي مناسبات ټینګ شول. چې په ۱۹۵۶ز کال د افغانستان او امریکا تر منځ د هلمند د ناوې د پراختیا له پاره یو نیم میلون ډالرو د پور اخستلو تړون هم لاس لیک شو . په ۱۹۵۸ ز کال کې لویدیځ الман د افغانستان سره د قدر وړ مرستې وکړی .او په ۱۹۵۸ ز کال صدر اعظم محمد داود خان امریکامتحده ایالاتو ته سفر وکړتر څوافغانستان سره مرستی وکړی خو امریکا د مرستو څخه ډډه وکړه. د دغو هیوادو سربیرې په ۱۹۵۹ ز کال د فرانسې او جاپان او په ۱۹۲۰ز کال کې د ایتالیا سره اقتصادي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګي تړونونه لاس ليک کړل.او د ۱۹۵۹ ز کال د نوامبر په مياشت کې د امريکا جمهور رئيس ايزن هاور کابل ته راغې . په ۱۹۲۱ ز کال سردار محمد داود خان د ناپېيلو هيوادو په غونډه کې چې په بلګراد کې جوړه شوې وه ګډون وکړ [۴۰ م ۵۷ او ۵۸]د سردار محمد داود خان د سياسي او اقتصادي اصلاحاتو تطبيق ده ته سياسي ستونزې زياتې کړې . په پاي کې امريکا خفګان ، د پاکستان سره د اړيکو خړپړتيا ، په داخل کې د پاچا د کورنۍ ناخوښی د پاچا لخوا دده وړانديزونو ته ځواب نه ورکول، او د ټاکنو له لارې بېرته واک ته رسيدل، نوموړی د استعفا لپاره وهڅاوه ، پاچا ددي استعفا پرته له دي چې پوښتنه وکړي ومنله. د ده له استفاه وروسته د پاچا کورنۍ او سياسی شنونکوفکر کاوه چې وضع به د ثبات او د افغانستان په پرمختګ مثبته اغيزه وکړي خو برعکس له ده وروسته يو صدراعظم هم د خپلی کړنلاري په تطبيق کې بريالي نشو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیموکراسۍ لسیزه او د محمد داود خان د کودتا په درشل کې د افغانستان وضعیت

د دیموکراسۍ کلیمه د لویدیځو فیلسوفانو د فکر زیږنده ده . په اروپا کې ځینې دیموکراتیک دولتي سیستمونه د منځنیو پیړیو په پای کې رامنځته شول . د (۱۹) میلادي پیړۍ له دویمې نیمائي څخه د (۲۰) میلادي پیړۍ تر پایه یو شمیر هیوادونه کې دیموکراتیک نظامونه جوړ شول ، چې وروسته دغه سیستم نړیواله بڼه غوره کړه.

په افغانستان کې سلطنتي کورنۍ دا درک کړه چې د افغانستان په شمول نړۍ کې دیموکراتیک سیستم د پراختیا په حال کې دی ، دوي نور نه شي کولی چې په مطلق العنانه ډول خپل حاکمیت ته دوام ورکړي ، ځکه په نړیواله سطحه په انزوا کې د پاتې کیدو ویره موجوده وه او د هیواد دننه د یو لړ ستونزو د پیښیدو ډار احساسیده ، سردار محمد داود خان هم په دې اړوند د ارزښت څخه ډک وړاندیزونه کړي و ، خو پاچا په نړۍ کې د لازم ځای او محبوبیت د پیدا کولو په داخل کې د روڼ اندو او خپلو خلکو د خوښې لپاره پریکړه وکړه چې د دولت په اداره کې بدلون راولي، وروسته تر دې به د حکومت ریاست (صدارت) د پاچا د کورنۍ له غړو پرته د افغانستان د خلکو لخوا اداره او خپل حکومت به د لویدیځې دیموکراسۍ له دود سره سم جوړ کړي.

د (۱۹۶۵) ز کال په لومړیو وختو کې د لومړي ځل لپاره د صدراعظم وینا کټ مټ پرته له سانسور څخه په مطبوعاتو کې خپاره شوه او د دیموکراسۍ په اړه لیکنې پیل شوې ، روڼ اندي په دې باور شول چې د دیموکراتیک نظام د جوړښت له پاره هیلې په ټوکیدو شوې او ملت ته په کې ونډه ورکول کیږي . د ډاکتر محمد یوسف د وینا خپریدل ځکه د پام وړ و ، چې له دې مخکې مطبوعاتو دا حق نه درلود چې د لوړ پوړو چارواکو ویناوې خپرې کړي ، له بله پلوه د نوي صدراعظم په خبرو کې په دولت باندې نیوکې او د ملت د استازو په ټاکنه کې د خلکو فعالې ونډې ته ارزښت ورکړ شوې و . ډاکتر محمد یوسف د نوي اساسي قانون لپاره یو کمسیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکه . بيا نوموړی قانون د يوی جرګی لخوا تصويب شو خو د نوموړي اساسي قانون د (۲۴) مادې د موادو په اساس د پاچا د کورنۍ هر غړی د صدارت له څوکۍ نيولو بې برخې شو . د ديموکراسۍ د لسيزي په لس کلنه دوره کې اجرائيه قوه د پنځو صدراعظمانو (ډاکتر محمد يوسف ، محمد هاشم ميوندوال، نوراحمد اعتمادي، ډاکتر عبدالظاهر او محمد موسی شفيق) له خوا په خپل وار سره اداره او رهبري شوه د ډاکتر محمد يوسف د صدارت دويمه دوره په ۱۹۲۵ز کال کې تر ټولو لنډه دوره وه چې څلور ورځې يې دوام وکړ . ۲۰ م-۳۷۷

د ديموکراسۍ په دوره کې د صدارت څوکۍ د پاچا د کورنۍ له واک نه ووته خو صدراعظمان مجبور وو چی ځينو وزيرانو ته په کابينه کې د پاچا له خوښې سره سم ځای ورکړي ، د ساري په توګه جنرال خان محمد چې د ټولو صدراعظمانو په کابينو کې د ملي دفاع د وزير په توګه دنده اجرا کړه .

ډاکتر محمد يوسف د ۱۳۴۱ لمريز کال د حوت په ۱۳مه د ۱۹۲۳ز کال د مارچ په ۱۲مه د صدراعظم په توګه و ټاکل شو. نوموړي دغه دنده د ۱۳۴۴لمريز کال د عقرب تر ۵مې د ۱۹۲۵زکال د اکتوبر تر ۲۹مې نيټې پوري اجرا کړه . ښاغلی ډاکتر محمد يوسف د محمد حسن زوی په کابل کې زيږيدلی ، لومړنۍ او منځنۍ زده کړې ئي د نجات په ليسه کې پای ته ورسولې ، وروسته د لوړو زده کړو لپاره لويديځ المان ته ولاړ ، هلته ئي دګوتينګس له پوهنتون څخه د فزيک په څانګه کې ډاکتري واخېسته . هيواد ته له راستنيدو وروسته د کابل پوهنتون د ساينس پوهنځي کې د استاد په توګه مقرر شو .

نوموړي په ۱۳۲۲ل کال د ساينس د پوهنځي مرستيال ، په ۱۳۲۲ل کې د پوهني د وزارت د مسلکي تدريساتو رئيس ، په ۱۳۲۸ل کال د پوهنې د وزارت تدريسي معين ، په ۱۳۳۱ ل کال په اروپا کې د فرهنګي چارو رئيس ، په ۱۳۳۴ل کال د سردار محمد داود خان په کابينه کې دکانو او صنايعو د وزير په توګه دنده اجرا کړيده . په ۱۳۴۱ ل کال د حوت په مياشت کې د اعليحضرت محمد ظاهر شاه لخوا د صدراعظم په حيثيت ونومول شو . ډاکتر محمد يوسف په پښتو ، دري ، الماني او انګليسي ژبو ښه پوهيده ، خو په عربي او فرانسوي ژبو هم لږ و ډير پوهيده . ۲۰-م۳۷۸

کله چې د سردار محمد داود خان استعفا ومنل شوه د هغه څخه د نوي صدراعظم په اړه پوښتنه وشوه ، هغه ډاکتر محمد یوسف په ګوته کړ، چې ددې دندې د اجرا کولو توان لري ، په دې اړه ښاغلی عبدالحمید مبارز وایي:

((ډاکتر محمد یوسف د سردار محمد داود خان د لومړۍ کابینې یو ډیر پوه او لایق وزیر او پیژندل شوی شخصیت و . بل دا چې نوموړی د سردار محمد داود خان او پاچا دواړو د ډاډ وړ شخص و ، په هغه مهال فکر کیده چې ددوو کسانو (ډاکتر محمد یوسف او ډاکتر عبدالظاهر) څخه به یو تن صدراعظم شي ، ډاکتر عبدالظاهر دغه وړاندیز قبول نکړ لیکن ډاکتر محمد یوسف ومانه. ...)) ۴ م م ۱۲۲ او ۱۲۳

نوموړي خپله کابینه د ۱۳۴۱ لمریز کال د حوت په میاشت کې په لاندې ترکیب سره اعلان کړه:

صدراعظم	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
دصدراعظم لومړی مرستیال	عبد الله ملکیار	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
دویم مرستیال	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
دریم مرستیال	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
د بهرینو چارو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
دکورنیو چارو وزیر	سید عبدالله	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري
د مالیې وزیر	عبدالله ملکیار	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	سید قاسم رښتیا	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د عدلیې وزیر	سید شمس الدین مجروح	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
د کانو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	انجینر محمد حسین مسا	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري
د کرنې وزیر	ډاکتر محمد ناصر کشاورز	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
د فواید عامې وزیر	جنرال محمد عظیم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
دپوهنې وزیر	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	ډاکتر محمد انس	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د مطبوعاتو وزیر	سید قاسم رښتیا	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	محمد هاشم میوند وال	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د سوداګرۍ وزیر	محمد سرور عمر	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلان وزیر	عبد الحی عزیز	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳ز کال پوري
	عبدالله یفتلي	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د روغتیا وزیر	ډاکتر عبد الرحیم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴ز کال پوري
	ډاکتر عبد الظاهر	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د مخابراتو وزیر	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳ز کال پوري
	ډاکتر محمد حیدر	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵ز کال پوري
	سید شمس الدین مجروح	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳ز کال پوري
د قبایلو مستقل رئیس	گل پاچا الفت	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵ز کال پوري ۴۰ م م ۸۹ او ۹۰
د کابل د پوهنتون رئیس	ډاکتر محمد عثمان	(۲۰) ۱ م ۳۷۸
ملکي هوائي رئیس	سلطان محمود غازي	

ډاکتر محمد یوسف د سردار محمد داود خان د استعفا وروسته ډیر ژر ۱۹۶۳ز کال د مارچ په ۱۳ مه صدراعظم شو . نوموړی د دیموکراسۍ د لسیزې د پیل لومړنی صدراعظم و . نوموړي د نوي اساسي قانون په جوړولو مؤظف شو ده د اساسي قانون د جوړولو لپاره د تسوید کمیته په لاندې ترکیب سره وټاکله:

۱	د عدلیې وزیر	سید شمس الدین	د رئیس په توگه
۲	د مطبوعاتو مستقل وزیر	سید قاسم رښتیا	د غړي په توگه
۳	د پوهنې د وزارت مشاور	نجم الدین	د غړي په توگه
۴	د عدلې وزارت د قوانینو مدیر	موسی شفیق	د غړي په توگه
۵	د پوهنې وزارت د منځنیو تدریساتو رئیس	عبدالصمد حامد	د غړي په توگه
۶	د رښتیا ورور	محمد صدیق فرهنگ	د غړي په توگه
۷	د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځي استاد	حمید الله د علی محمد بد خشي زوی	د غړي په توگه

په دې مسوده کې (۲۴مه) ماده ډېره جنجالي وه ، ځکه په دې ماده کې د پاچا زوی ، لور، ښځه د پاچا اکا او د اکا زامن د پاچا کورنۍ وگڼل شوه او د پاچا کورنۍ به په رسمي تشریفاتو کې تر پاچا او ملکې وروسته ځای نیسي . د پاچا د کورنۍ خرڅ (مصرف) د پاچا د خرڅ (مصرف) په بودیجه کې ټاکل کیږي ، القاب یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا کورنۍ ته ځانګړي دي . چې د قانون مطابق به انتخابیږي ، د پاچا د کورنۍ غړي په سیاسي ګوندونو کې ګډون نه شي کولی او لاندې دندې به نه اجرا کوي:

۱- د صدراعظم او وزارت دندې

۲- د شورا غړیتوب

۳- د ستري محکمې غړیتوب(۴ م م ۲۲۲او ۲۲۳)

نوموړې مادې لویه غوغا پیل کړه ، د داود خان پلویان فکر کاوه چې پاچا د تل لپاره له داود خان څخه ځان خلاص کړ ، ځکه سردار محمد داود خان او د هغه ملګري په دې یقیني وو چې له استعفا وروسته به دوی د سیاسي مبارزې او د ګوند جوړولو له لارې اکثریت رائې وګټي او په دې توګه به واک ترلاسه کړي . خو نوموړی د پاچا د کورنۍ غړی وګڼل شو چې د پورتنۍ مادې په اساس نه یوازې له ګوند جوړولو منع شو بلکې د صدارت له دندې هم محروم شو .

حکومت (۱۹۶۴ ز کال د فبرورۍ په ۹) د اساسي قانون د مسودې د کتنې او غور په موخه د لاندې اشخاصو په ګډون یو کمیسون وټاکه:

1. عبد الهادي داوي لیکوال او سیاسي شخصیت
2. صلاح الدین سلجوقي دانشمند .
3. عبدالمجید زابلی داقتصاد پوه .
4. خلیل الله خلیلي شاعر.
5. نور احمد اعتمادي دیپلومات
6. ډاکتر محمد اصغر کابل ښاروال
7. ډاکتر محمد آصف سهیل ډاکتر او شاعر
8. محمد قدیر ترکی استاد
9. میر غلام محمد غبار مؤرخ
10. ډاکتر عبد القیوم رسول د طب ډاکتر
11. احمد علی کهزاد مؤرخ
12. عبدالرشید لطیفي لیکوال او ډرامه لیکوونکی
13. امرالدین شنسب انجینراو پانګوال
14. صدیق الله رښتین استاد او لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

15.معصومه وردک
16.غلام سرور رحيمي استاد
17.کبرا نورزايي استاده
18.محمد هاشم مجددي استاد
19.محمد کريم تزيهی ليکوال
20.محمد کريم عفيفي ليکوال
21.مولوي محمد ارشاد فقيه
22.مولوي عبدالرب فقيه
23.مولوي محمد نبي کاموي
24.ډاکتر عبدالواحد سرابي
25.عبدالکريم اسرار ليکوال
26.لعل محمد کاکړ د کندهار ښاروال
27.محمد طاهر ځدران ښوونکی
28.ډاکتر خليل احمد ابوي استاد

ميرغلامحمد غبار او صلاح الدين سلجوقي د ناروغۍ او محمد آصف سهيل د نامالومو دلايلو له مخې په کميسون کې برخه وا نه خيسته، نوموړی کميسون د ۱۹۶۴ز کال د فبروری څخه د مارچ تر مياشتې ددې قانون ټولې مادې په غور سره مطالعه کړې خو د (۲۴مې) مادې جنجال پر خپل حال پاتې شو. ۳۲م ۲۲۳او ۲۲۴

د ۱۳۴۳المريز کال د لويي جرګې د دايريدو په اړه پاچا د ۱۹۶۴ز کال د اګست په ۱۲مه نيټه داسی اعلان وکړ .

ملت عزيزم!

قبلاً طی اعلان پادشاهی مورخ ۲۱دلو ۱۳۴۲ از اراده خود بر داير وانعقاد لوی جرګه جهت مطالعه مسوده قانون اساسي جديد افغانستان در موددرد آن در نيمه اول امسال بشما اعلام نموده بودم .

اکنون مسوده قانون اساسی به پايه اکمال رسيده ، بعد از اخذ مشوره يک کميسون مرکب از اهل دانش و خبره از طرف مجلس وزرا نيز تصويب شده است ، با

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعانت از بارگاه پروردگار جل علی شانه عزم کرده ایم مجلس بزرگ و تاریخی لوی جرگه بروز هژدهم ماه سنبله ۱۳۴۳ هجری شمسی در پایتخت دایر گردد .

بدین ترتیب مراتب اتی را بشما عزیزان خود ابلاغ میدارم:

اول: مردم هر حوزه انتخابی مجلس شورای ملی قبل از ماه اسد سال جاری یک نفر از بین خود را مطابق به تعامل لویه جرگه سال ۱۳۴۳ جهت اشتراک در لویه جرگه انتخاب نمایند . موعد آغاز انتخاب بعداً از طرف حکومت با اطلاع شما رسانده خواهد شد .

دوهم: لویه جرگه از ارکان ذیل تشکیل خواهد گردید .

الف: اعضای شورای ملی که دوره خدمت شان تا کار ختم لویه جرگه تمدید گردیده است .

ب: رئیس و اعضای مجلس اعیان

ج: وکلا ئیکه از طرف شما برای شرکت در لویه جرگه انتخاب میشوند .

د: صدراعظم و وزرأ

هـ: رئیس و اعضای محکمه تمیز و عدلیه

و: رئیس و اعضای کمیته مطالعه قانون اساسی

ز: رئیس و اعضای کمیسون مشورتی

ح: یک تعداد اشخاصیکه از طرف ما حسب المعمول به عضویت لویه جرگه تعین خواهند گردید .

از خدای پاک تبارک و تعلی نیاز مندم تا به همه افراد ملت عزیز در ادای این وظیفه بزرگ تاریخی توفیق ایزدی خود را عنایت فرماید .

محمد ظاهر پادشاه افغانستان: ۴۷م م ۲۲۵ او ۲۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاچا د اعلان او دجرګې د جوړېدو په اړه د فرمان د صادرېدو سره سم خلکو خپل استازي و ټاکل ، جرګه د ۱۹۶۴ ز کال دسپتمبر په (۹) نېټه په لاندې توګه دایره شوه .

۱- د ملي شورا د یولسمی دوری وکیلان	۱۷۶ تنه
۲- نوی ټاکل شوی وکیلان	۱۷۶تنه
۳- د اعیانو د مجلس غړي	۱۹ تنه
۴- د وزیرانو د هئیت غړي	۱۴تنه
۵- د تمیز د عالی محکمی غړي	۵ تنه
۶- د اساسي قانون د تسوید د کمیټی غړي	۷ تنه
۷- د مشورتي کمیسون غړي	۲۳تنه
۸- د مشورتي کمیسون غړي	۲۴تنه
ټول	۴۴۵ تنه

پاچا د سپتمبر په ۲۰ مه نېټه د اساسي قانون متن له تصویب وروسته د ۱۳۴۳لمریز کال د میزان په (۹) نېټه توشیح کړ چی له دې سره سم انتقالي دوره هم پیل شوه ۳۲م ۲۲۴

د ۱۳۴۳ لمریز کال په لویه جرګه کې د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د پرانیستونکې وینا متن .

بسم الله الرحمن الرحیم

((له لوي او توانا خدای (ج) څخه ډیر راضي یم چی ماته یې دا وخت مساعد کړ تر څو په افغانستان کی د نوی نظام د تاسیس لپاره د افغانستان د خلکو لویه جرګه پرانیزم . زه نوموړی جرګه په داسې حال کې پرانیزم چی په هیواد او نړۍ کې پوره امنیت ټینګ دی . په دې غونډه کې ستاسې د هر یو لیدنه چی د ملت اراده تمثیلوي زما لپاره د خوښې سبب ده . هیله لرم چې په پلازمینه کابل کې تاسې د اوسیدو پر مهال خوښ او ستاسې هره غونډه بریالی او پایلی یې ددی ملت په نن او راتلونکي ژوند کې مثبتی او ژورې اغیزې ولري او پریکړې یې د ټولو هیوادوالو لپاره د ویاړ وړ وي . دغه لویه جرګه چې نن دایریږي له یوې خوا زمونږ د هیواد په سیاسي فضا کې یوه نوی دوره بلل کیږي ، له بلي خوا جرګه زمونږ د لرغونې قومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنعنې ځخه نماینده ګی کوي چی همدا جرګه زمونږ د تیر او راتلونکي د پیوستون کړی ده . (۳۵) کاله مخکې هغه وخت چی زمونږ هیواد د کورنۍ جګړې او انقلاب په اور کې سوزیده ، زما شهید پلار اعلیحضرت محمد نادر شاه چی ناروغ هم و هیواد ته راغي ټول هیواد ته یې د کورنۍ جګړې ځخه نجات ورکړ بیا یې په هیواد کې نظم ټینګ کړ ، په دویم پړاو کې هغه ارزو درلوده چې په افغانستان کې د خلکو په خوښۍ داسې حکومت جوړ کړي چې په هغه کې فردي حقوق تامین او د ټولنیز عدالت په رڼا کې د راتلونکي لپاره د ویاړ نه ډکه لار طی کړي . ...

سردار محمد هاشم خان او سردار شاه محمود خان هر یو په خپل نوبت په ډیرو سختو ورځو کې خپلې دندې په ډیر صداقت او امانتدارۍ سره سرته ورسولې او د سردارمحمد داود خان هغه هڅې چې دې لوړ هدف ته د رسیدو په خاطر یې سرته رسوي زما د خوښې او ستاینې وړ دي.

د ټولنیزې او سیاسي وضعې د پرمختک په نظر کې نیولو سره دا احساس پیدا کیږي چې په افغانستان کې مشروطه رژیم چې د ښاغلي شهید محمد نادرخان په وسیله یې بنسټ اینښودل شوی و چې تل یې د بشپړیدو هیله درلود مونږ باید ، پراختیا ورکړو ، تر اوسه پورې د اړتیا او د خلکو اعتماد په اساس د حکومت چارې زمونږ دکورنۍ لخوا اداره کیدلې . وروسته له دې دا د پاچاهي کورنۍ ځخه جلا شو . په دې ترتیب مونږ د دیموکراسۍ د اساساتو یو رکن ته عملي بڼه ورکړه . اوس ما ډاکتر محمد یوسف چې یو منور او تجربه لرونکی ځوان ، زما او د افغانستان د خلکو د اعتماد وړ دی مؤظف کړ چی خپله کابینه ترتیب او د اړتیا وړ قانوني اصلاحات عملي کړي . خوښ یم چې ډاکتر محمد یوسف په دې یو نیم کال کې د نوی حکومت له جوړیدو وروسته هغه دندې چې ورسپارل شوی وې د هیواد پال انسان په توګه ډیرې ښې سرته رسولې دي.

یو نیم کال مخکې د نویو او بنسټیزو بدلونونو په نتیجه کې پریکړه وشوه چی د افغانستان په اساسي قانون دې بیا کتنه وشي . نوي اساسات چې د هیواد د ملي پرمختګ لپاره لار خلاصه کړي او په دې ملي سند کې دې ثبت شي ، د همدې له پاره د نوی اساسي قانون د مسودې د ترتیبولو کار د هیواد پوهانو ته وسپارل شو . له مطالعې او ځیړنې وروسته د اساسي قانون مسوده تیاره شوې ده ، د ښې او دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېرنې لپاره مو هغه مسوده يو بل هئيت ته چې د هيواد له مسلکي پوهانو څخه جوړ وو. وسپارله اوس دغه مسوده د وزيرانو له غونډې هم تير شوې ، لوی جرګې ته وړاندې کيږي.

فکر نه کوم ددې اړتيا به وي چې ستاسې د دندې د اهميت او عظمت په اړه چې يې په دې ورځو کې سرته رسوئ خبرې وکړم ، ځکه تاسې له غور او ژور فکر وروسته داسې يو ملي سند تصويبوی چې د هغې پواسطه د دولت کړنلاره او د ملت د ژوند راتلونی ټاکل کيږي.

زه د لوی او توانا خدای (ج) له دربار دا اميد لرم چې د افغانستان نوی اساسي قانون زما د ګران ملت د نن او سبا ژوند د نيکمرغۍ ضامن وي ۴۷م م ۲۲۷-۲۲۸-۲۲۹

د جرګې د سکرتريت آمر او د اساسي قانون د تسويد کميټې غړي موسی شفيق د مزارشريف د ولايت استازي متقاعد جنرال عطا محمد خان ((توخي)) د تعامل سره سم د جرګې د معرفت د رئيس په توګه پشنهاد کړ جرګې هم موافقه وکړه ، توخي د جرګې له اعتماد څخه مننه وکړه ، د جرګې دايمي او لومړي رئيس په خپله پاچا دی . د رئيس مرستيال (نائب) بايد وټاکل شي. پوهاند اصغر، ډاکتر عبدالظاهر د ملی شورا رئيس د جرګې د نائبت لپاره پشنهاد کړ ، دوو تنو محمد اسمعيل مايار هم پشنهاد کړ مخکې له دې چې د نائب په اړه پريکړه وشي ضياء المشايخ محمد ابراهيم مجددي شير پادشا بيانيه ورکړه له پاچا څخه مننه وکړه ، وروسته لوی جرګې ډاکتر عبدالظاهر د جرګې د نائب او ډاکتر موسی شفيق د جرګې د منشي په توګه وټاکل . ډاکتر عبداظاهر ، ډاکتر محمد يوسف ته په جرګه کې د وينا کولو لپاره بلنه ورکړه . ۴۷م م ۲۲۹او ۲۳۰

د ډاکتر محمد يوسف له هر اړخيزې وينا وروسته لوی جرګې د ۱۳۴۳ لمريز کال د سنبلې د مياشتې د ۱۸ نيټې څخه تر ۲۸نيټې پورې په خپلو غونډو کې د نومورې قانون ټولې مادې تر بحث لاندې ونيولې او د ځينو بدلونونو له راوړلو وروسته يې په يوولسو فصلونو او (۱۲۸) مادو کې تصويب کړ. اعليحضرت محمد ظاهرشاه د اساسي قانون د توشيح پر مهال داسې وليکل: زه المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه د افغانستان پاچا د نوی اساسي قانون مسوده چی د لوي جرګې لخوا د ۱۳۴۳لمريز کال د سنبلې له ۱۸ څخه تر ۲۸ نيټې پورې د کابل په ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه شوي و تصويب شوه ، د لوی خدای (ج) په نوم يې توشيح کوم. له نن څخه يې د اساسي قانون په حيث د هيواد په ټولو برخو کی نافذ اعلانوم.

سر له نن ورځې هغه اساسي قانون چې د ۱۳۰۹هـ ش کال د لوی جرګې لخوا تصويب شوی او تر اوسه په هيواد کې نافذ و د ټولو ضميمو سره لغوه اعلانوم .

د ګل خاني مانۍ ۴۷ م۲۲۳

۹ / ميزان/۱۳۴۳لمريز کال

ډاکتر محمد يوسف د دوه نيمو کالو انتقالي دوره کې يو شمير چارې سرته ورسولې ، خو د نوی اساسي قانون په بنسټ نوی غوره شوی شورا د ۱۹۲۵ز کال د اکتوبر په (۱۴مه) دايره شوه او پاچا يو ځل بيا ډاکتر محمد يوسف ته بلنه ورکړه چې د خپلې کابينې او کړنلارې څخه شورا ته اړينې څرګندونې وکړي .

صدراعظم د اکتوبر په ۲۴ نيټه د وزيرانو سره شورا ته ورغې خو هلته يې وليدل چې د ځينو وکيلانو پر ځای نور نندار چيان چې زياتره يې محصلين وو ناست وو ، او په شورا کې ګډوډي روانه وه ، صدراعظم د وضع په ليدو سره سم دستي بهر ته راووت او شورا (ولسي جرګه) رهبري جلسه وځنډوله . سبا د (۱۹۲۵ ز کال د اکتوبر ۲۵ او د ۱۳۴۴لمريز کال د عقرب په دريمه نيټه) شورا تر امنيتي قيوداتو لاندې وه ، کله چې ډاکتر محمد يوسف خپله کابينه ور وپيژانده او کړنلاره يې ولوستله نو يې د ولسي جرګې د غړو له بحث وروسته د باور رايه تر لاسه کړه او ډاکتر محمد يوسف ته د حکومت د اعتماد رايه ورکړل شوه . خو د ولسي جرګې نندارچيانو لخوا مظاهره وشوه. ځکه هغوي د ولسي جرګې تالار ته نندارچيان نه پريښودل، ورو ورو تر ماسپښين پورې د مظاهره چيانو شمير زيات شو.

دوي د ډاکتر محمد يوسف او د ولسي جرګې له خوا دا عمل يو توطيه او غير ديموکراتيک عمل و باله، په ډير شدت سره يې د زنده باد او مرده باد نارې يې وهلې تر لمر ډوبيدو لږ وړاندې د ډاکتر محمد يوسف کور ته ورسيدل ، هلته ساتونکو او امنيتي قواو هوايي ډزې وکړې ، خو مظاهر چيان شاته نشول تر څو د مقاماتو د امر په اساس په مظاهر چيان مستقيم فيرونه وشول. چې مرګ او ژوبله يې له ځانه سره درلوده، داسې ويل کيدل چې دا امر د پاچا زوم او د مرکزي قواو قوماندان سردار ولي کړې و. په دې کار مظاهره پراخه شوه پاچا اړ شو چې د ډاکتر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف پر ځای بل څوک دي څوکۍ ته وټاکي ، ځکه یي د ۱۹۲۵ زکال د اکتوبر پر ۲۹ نیټه د راډیو څخه دا اعلان وشو چې ډاکتر محمد یوسف د روغتیایي ستونزو په نسبت له خپلې دندې څخه لاس واخیست او پاچا هم دده استعفا ومنله او محمد هاشم میوندوال یې د کابینې په جوړولو مؤظف کړ. ۳۲ م ۲۲۲

ددې پیښو په پرتله د عقرب د دریمې نیټې پیښه دومره نه وه چې صدراعظم استعفا ورکړې ، خو د افغانستان خلق دیموکراتیک ګوند دواړو خواو (خلق او پرچم) ددې پیښې څخه ډیره ګټه واخیسته ، د پراخه تبلیغاتو په نتیجه کې مظاهره پراخه شوه، پاچا مجبور شو چې صدراعظم له کاره ګوښه کړي چې په دې ډول سیاسي وضع نوره هم کاواکه شوه.

ښاغلی محمد هاشم میوندوال د پاچا د امر سره سم د ۱۳۴۴ لمریز کال د عقرب په ۷مه ، د ۱۹۲۵ز کال د اکتوبر په ۳۰مه د افغانستان د صدراعظم په توګه وټاکل شو. او د ۱۳۴۶ لمریز کال د میزان تر ۱۸مي ، ۱۹۲۷ ز کال د اکتوبر تر ۱۱ نیټې پورې د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه. ښاغلی محمد هاشم میوندوال د ملا عبدالرحیم زوی په ۱۲۹۸ لمریز (۱۹۱۹ ز) کال د غزني ولایت د مقر په ولسوالۍ کې زیږیدلی دی. پر ۱۳۲۱ لمریز (۱۹۴۲ز) کال له حبیبي لیسې څخه فارغ او په هرات کې د اتفاق اسلام د جریدې د مدیر په توګه مقرر شو چې په دغه وخت کې نوموړي پردیس تخلص کاوه. ۴۰ م ۲۷

محمد هاشم میوندوال د ښه استعداد خاوند او د دولت په مهمو څوکیو کې دنده تر سره کړیده ، نوموړي درې ځلې د مطبوعاتو رئیس، دوه ځلې په کراچۍ کې د افغاني سفیر، د بهرینو چارو په وزارت کې د معین په توګه دنده اجرا کړې او یو څه وخت د پاچا مطبوعاتي مشاور هم و، نوموړی د ۱۹۲۵ ز کال د اکتوبر په (۳۰) نیټه د پاچا لخوا د حکومت په جوړولو مؤظف شو . خپله کابینه او کړنلاره یې د ۱۹۲۵ ز کال د نومبر په دویمه ترتیب او د ولسي جرګې څخه د باور رایه واخیسته .

صدراعظم د یو شمیر وزیرانو سره د کابل پوهنتون په ادیتورم کې د عقرب د دریمې نېټې د وژل شویو محصلینو د فاتحې په مراسمو کې ګډون وکړ. محصلینو ته یې وعده ورکړه چې ددې پیښې عاملینو ته به سزا ورکوي او محصلین د اتحادیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي، خو د عاملینوته په سزا کې پاتې راغې ځکه چې د دوې تر شاه قوي لاس موجود و. ۴۰م۲۲

محمد هاشم میوندوال په بهرني سیاست کې ډېر محتاط و ، د هیواد د بې طرفۍ سیاست یې تعقیباوه، د خپلو ګاونډیانو سره یې ښې اړیکې درلودې . په ۱۹۶۲زکال د پاکستان واکمن مارشال ایوب خان تاشکند ته د تګ پر مهال کابل کې تم شو او له پاچا محمد ظاهرشاه او محمد هاشم میوندوال سره یې لیدنه وکړه.

د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو وزیر کاسګین د ۱۳۴۴ لمریز کال د مرغومي په ۲۴ نیټه له ډهلي څخه کابل ته راغی ، د میوندوال او پاچا سره یې ولیدل ، میوندوال یې دعوت کړ چې شوروي اتحاد ته دوستانه سفر وکړي. میوندوال په ۱۳۴۴ لمریز (۱۹۶۶ز) کال مسکو ته ولاړ ، د شوروي له بیلابیلو ښارونو یې لیدنه وکړه، شوروي رهبری کوښښ وکړ چې افغانستان د ځان دوست او امریکا یي دښمن وښئي، خو ګټه یې ونکړه. نوموړی ترکیې ، متحده عربو جمهوریت او چین ته سفرونه وکړل. ۷ م۲۹۶

محمد هاشم میوندوال په ۱۹۶۷ ز کال د مارچ په دیارلسمه نیټه امریکا ته سفر وکړ ، د ملګروملتو د عمومي منشي او د امریکا جمهور رئیس سره یې وکتل ، د کرنۍ په برخه کې یې د مرستو غوښتنه وکړه او د ملګرو ملتونو د سازمان په غونډه کې چې د عربو او اسرائیلو د جګړې د ختمیدو لپاره یوه لار پیدا کړي.د هیوادونو مشران یې را بللی و چې د افغانستان په استازیتوب میوندوال پکې ګډون وکړ ، نوموړي په خپلې وینا کې د مسلمانانو پلوي وکړه.

میوندوال په کورني سیاست کې پر ستونزو بریالی نه شو ځکه کومه وعده (دمحصلینو د قاتلانو نیول) چې یې له محصلینو سره کړې وه پوره نکړه، د ولسي جرګې وکیلانو به دده په کارونو باندې نیوکې کولی، میوندوال د سوسیال مترقی دیموکرات په نامه یو ګوند جوړ کړ خو د ستونزو په حل کې ورسره چندان مرسته و نشوه کولی . په پای کې د کابل په ښار کې د تېر په څیر مظاهرو پراختیا پیداکړه . د ښاغلي میوندوال روغتیایي حالت ډېر خراب و ، ځکه نوموړی د کولمو د انسداد له امله درې ځله عملیات شوي و ، څلورم عملیات ته هم اړتیا وه ، ځکه یې د ۱۹۶۷ ز کال د اکتوبر په ۱۱نیټه پاچا ته خپل استعفا لیک وړاندې کړ.۴۰م۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې داسې استدلال کوي چې میوندوال ته پاچا وعده ورکړې وه چې د درملنې په موخه له امریکا څخه د راګرځیدو پورې به هیڅوک د ده پر ځای تعین نه کړي. دا خبره رښتیا ښکاري ځکه د نورو صدراعظمانو په خلاف تر ۷۰ ورځو پورې یې د ده پر ځای څوک د حکومت په جوړولو مؤظف نکړ. یوازې د هغه مرستیال عبدالله یفتلي ته یې دنده وسپارله چې د حکومت چارې مخکې یوسي.

ځینې داسې ګمان کوي چې په شوروي اتحاد کې د محمد هاشم میوندوال له وینا وروسته پاچا پر ده شکمن و چې نوموړي شوروي اتحاد ته میلان پیدا کړی، کله چې میوندوال له امریکا څخه راستون شو، وضع یې بالکل بدله شوې و، د پاچا کورنۍ شورا پریکړه کړې وه چې میوندوال باید شهرت پیدا نه کړي. د مساوات خپروني یې تر کنترول لاندې ونیوه، خو میوندوال هم له امریکا څخه له راګرځیدو وروسته په عملي توګه مخالفت غوره کړ مګر د ده هڅو بیا هم نتیجه ورنکړه. ۲۰ م ۴۱۲-۴۱۷

عبدالحمید مبارز د میوندوال په اړه لیکي: ((نوموړی یو سیاستمدار و، د هیواد سیاسي وضع یې د بدلون په حال کې لیدله، ده پریکړه وکړه چې نور باید د پاچا سره د نږدیوالي په اساس واک ته ونه رسیږي، ځکه سلطنت یې د کین اړخ ځواکونو او داود خان د پلویانو لخوا په خطر کې لیده، ده غوښتل چې د خلکو لخوا واک ته ورسیږي. مترقي دیموکرات ګوند یې جوړ کړ او د پاچا ملاتړ یې له لاسه ورکړ، خو د کین اړخ او داودخان پلویان یې راضي نه کړای شول، میوندوال هیله درلوده چې افغانستان د یو ریښتینی دیموکراتیک نظام په جوړیدو سره پرمختګ وکړي، ده له یوه دیموکراتیک نظام، آزاد دولت او ګوند له موجودیت پرته پرمختګ نیمګړی ګاڼه، ده د مترقي ګوند په جوړولو سره غوښتل چې د چپ او ښي اړخ تر منځ تشه ډکه کړي. خو د نوموړي روغتیا یې حالت د داودخان د پلویانو لکه وحید عبدالله، حسن شرق، خلقیانو او د ډاکتر محمد یوسف د طرفدارانو لخوا کړه وړه او د ده پر ضد تبلیغ د نوموړي او پاچا تر منځ واټن زیات کړ، تر څو مخالفت په دښمنۍ او یو خدمتګار په دښمن بدل شو.)) ۴۷ م ۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال پاچا د میوندوال استعفا منظوره او نوراحمد اعتمادي ته یې دنده وسپارله چې حکومت جوړ کړي، د محمد هاشم میوندوال د حکومت غړې په لاندې ډول وو .

صدراعظم	محمد هاشم میوندوال	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	نور احمد اعتمادي	۱۹۶۵-۱۹۶۵ ز کال پورې
دویم مرستیال	عبدالستار شالیزی	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
کورنیو چارو وزیر	عبدالستار شالیزی	۱۹۶۵-۱۹۶۶ ز کال پورې
	انجینر احمدالله	۱۹۶۶-۱۹۶۷ ز کال پورې
د مالیې وزیر	عبدالله یفتلي	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
	عبدالکریم حکیمي	۱۹۶۷-۱۹۶۷ز کال پورې
	ډاکتر محمد احسان تره کی	۱۹۶۷-۱۹۶۷ز کال پورې
د کانو وزیر	انجینر عبدالصمد سلیم	۱۹۶۵-۱۹۶۵ ز کال پورې
د کرنې وزیر	انجینر محمد اکبر رضا	۱۹۶۵-۱۹۶۵ ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	انجینر احمدالله	۱۹۶۵-۱۹۶۶ز کال پورې
	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۶۶-۱۹۶۷ز کال پورې
د پوهنې وزیر	محمدهاشم میوندوال	۱۹۶۵-۱۹۶۵ ز کال پورې
	ډاکتر محمد عثمان انوري	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
دمطبوعاتو وزیر	محمد هاشم میوندوال	۱۹۶۵-۱۹۶۵ ز کال پورې
	محمد عثمان صدقي	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
	عبدالرؤف بینوا	۱۹۶۷-۱۹۶۷ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر نورعلی	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
دپلان وزیر	عبدالحکیم ضیایي	۱۹۶۶-۱۹۶۷ز کال پورې
	عبدالله یفتلي	۱۹۶۷-۱۹۶۷ز کال پورې
د روغتیا وزیر	محمد عثمان انوري	۱۹۶۵-۱۹۶۵ ز کال پورې
	پیغله کبرا نورزائي	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	ډاکتر محمد حیدر	۱۹۶۵-۱۹۶۶ز کال پورې
	عبدالکریم حکیمي	۱۹۶۶-۱۹۶۷ز کال پورې
مشاور وزیر	ډاکتر محمد انس	۱۹۶۷-۱۹۶۷ز کال پورې
	عبدالله یفتلي	۱۹۶۷-۱۹۶۷ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	محمد خالد روښان	۱۹۶۵-۱۹۶۷ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وزیرانو د شورا منشي	عبدالغفور روان فرهادي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې ۴۰ م ۹۲ او ۹۷

نوراحمد عتمادي د ۱۳۴۲ لمریز کال د عقرب په ۹مه نیټه ، ۱۹۲۷ز کال د نومبر په لومړي نیټه د پاچا لخوا د صدراعظم په توګه وټاکل شو ، چې ۱۳۵۰ لمریز کال د ثور تر ۲۲مي نیټې پورې یې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه ، نوموړی په ۱۲۹۹ لمریز (۱۹۲۰ز) کال په کندهار کې زیږیدلی دی . نور احمد اعتمادی د غلام محمد زوی او د عبدالقدوس خان لمسی «عبدالقدوس د افغانستان آزادی (۱۹۱۹ز) کال په جګړه کې د کندهار د جبهې قوماندان و » ده، عبدالقدوس خان د مشروطه غوښتونکو د نهضت او د محمد زیو د کورنۍ غړی و. ۲۰ م ۴۱۸

نور احمد اعتمادي د سرادار محمد داودخان پلوي ، د ډاکتر محمد یوسف او میوندوال د حکومتونو پرمهال چې له هغه سره ښې اړیکې درلودې ، هڅه وکړه چې د پاچا او محمد داود تر منځ اړیکي ښې کړي . د ده هڅو مثبته نتیجه ورنه کړه ، نوراحمد اعتمادي د استقلال لیسې څخه له فارغیدو وروسته د پوهنې په وزارت کې په کار پیل وکړ ، وروسته د بهرنیو چارو په وزارت کې په مختلفو څوکیو دنده اجرا کړه. څه موده په کراچۍ او اسلام اباد کې سفیر و ، نوموړ پیاوړی دیپلومات او د میوندوال په کابینه کې د صدراعظم مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر و . ۲۰ م ۴۱۸

کله چې محمد ظاهر شاه د ۱۳۴۲ لمریز کال د لړم په ۹ (۱۹۲۷ز کال د نومبر په لومړۍ نیټه نور احمد اعتمادی د حکومت په جوړولو موظف کړ . نوموړي هم د ۱۳۴۲ لمریز کال د عقرب په ۲۳ او ۱۹۲۷ز کال د نومبر په دولسمه نیټه په لاندې ترکیب سره د اعتماد رایه واخېسته.

صدراعظم	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
دویم مرستیال	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	ډاکتر محمد عمر وردک	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مالیې وزیر	محمد انور ضیایي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د کانو وزیر	انجینر عبدالصمد	۱۹۲۷ز-۱۹۲۸زکال پورې
	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۲۸ز-۱۹۲۹زکال پورې
د عدلیې وزیر	ډاکتر محمد اصغر	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د کرنې وزیر	انجینر محمد اکبر رضا	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د فواید عامی وزیر	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
	ډاکتر محمد اکرم	۱۹۲۹ز-۱۹۲۹زکال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر محمد انس	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر نورعلی	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالصمد حامد	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د روغتیا وزیر	پیغله کبرا نورزائي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
مخابراتو وزیر	انجینر محمد اعظم ګران	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
مشاور وزیر	عبدالواحد سرابي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید مسعود پوهنیار	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹زکال پورې

۲ م م ۱۹۲او-۹۷

په ۱۹۲۹ ز کال کې د ولسي جرګې له انتخاباتو وروسته نور احمد اعتمادي مجبور و چې د نوې ولسي جرګې څخه بیا د اعتماد رایه تر لاسه کړي ، نوموړي د دویم ځل لپاره خپله کابینه په لاندې ترکیب سره پشنهاد کړه.

د نور احمد اعتمادي د دویم حکومت غړي

صدراعظم	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	عبدالله یفتلي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
دویم مرستیال	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	محمد بشیر لودین	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د مالیې وزیر	ډاکتر محمد امان	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کانو وزیر	امان الله منصوري	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د عدلیې وزیر	عبدالستار سیرت	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کرنې وزیر	عبدالحکیم	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر محمود حبیبي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر محمد کبیر عمر	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر محمد ابراهیم مجید سراج	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	انجینر محمد یعقوب لعلي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
مشاوره وزیره	میرمن شفیقه ضیایي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید مسعود پوهنیار	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې

۲ م م ۹۲-او۹۷

نور احمد اعتمادي د باور د رایو تر لاسه کولو وروسته د یو لړ ستونزو سره مخ شو. چې همدغه ستونزې دده د حکومت د سقوط سبب شوې، او هغه دادي:_ دغه اوازه چې په مسکو کې یو محصل د غلام سخي غیرت په نوم د قرانکریم او خدای (ج) د نوم اهانت کړی دی ، د کابل په سینماګانو کې د حضرت یوسف (ع) په نامه یو فلم ننداري ته وړاندې شو چې ځینې برخې یې د اسلام د مقدس دین پر ضد وی ، د پرچم په جریده کې پر لینن باندې درود ویل.دغه موضوعات په ډیر افراطي ډول تبلیغ شول، عام خلک او ملایان راوپاریدل، یو شمیر ملایان د پل خشتې په جومات کې سره راټول شول تقریباً (۴۳) ورځی یې په جومات کې تیري کړې ، د دولت پر ضد یې مظاهرې کولې چې د پلازمینې سیاسي او امنیتي وضع یې تقریباً بې ثباته کړه ، ځکه د دوی شمیر وخت په وخت زیاتیده ، د شورا ځینو غړو هم د ملایانو پلوي کوله . په ۱۹۷۰ زکال کې د ټولو سیمو د طالبانو د یو ځای کیدو بهیر مخ په زیاتیدو و. ددې ملایانو مشر مولوي فیضاني به مسجد کې د دولت پر ضد بیانیې ورکولې ، او مهمې غوښتنې یې دا وې:

- په هیواد کې د اسلامي شریعت او حنفي مذهب پوره او کامل تطبیق.
- د پوهنې وزارت په تعلیمي نصاب کې د اسلامي مضامینو زیاتوالی.
- ښځو ته د حجاب په سرول.

حکومت د دوی غوښتنی و نه منلې ، ټول ملایان یې د شپې لخوا په زور سره په عسکري موټرو کې ولایتونو ته انتقال کړل، پاچا د شورا غړي را وغوښتل چې ملایان باید هیڅ ډول دولتي ضد اقدام و نه کړي. ۴۰م۱۰۳

پر دې سربیره د محصلینو او زده کونکو پراخې مظاهرې ، د حکومت په چارو کې د سترې محکمې او د پاچا د کورنۍ لاس وهنې د حکومت د کمزورۍ لامل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې وایي پر اعتمادي یې دومره بده اغیزه وکړه چې ځان ووژني، غوښتل یې چې د قرغي په ډنډ کې ځان ډوب کړي، خو دا خبرې او ګونګوسې چندان رښتیني نه ښکاري، دا چې نوموړی د موجوده ستونزو په حل کې پاتې راغی دا یقیني خبره وه ځکه چې ده کوم سیاسي ګوند هم نه درلود، چې د ستونزو په حل کې له ده سره مرسته وکړي. ده دغه مداخلې د هغه عمل بدل ګڼلې چې ده د ۱۹۷۱ ز کال د اپریل په ۷ نیټه په ولسي جرګه کې د وکیلانو پوښتنو ته هیڅ ځواب و نه ویلې، وکیلانو په غونډه کې د اعتماد رایه مطرح کړه، مګر پاچا نه غوښتل چې د اعتمادي حکومت د ولسي جرګې د نه باور د رایې د استعمال پواسطه سقوط وکړي. په خصوصي ډول په دې بریالی شو چې اعتمادي استعفا ورکړي.

نور احمد اعتمادي د ۱۹۷۱ ز کال د اپریل په ۷ نیټه خپل استعفا لیک پاچا ته وړاندې کړ، پاچا هم دده استعفا قبوله کړه. او ډاکتر عبدالظاهر ته یې دنده وسپارله چې نوی حکومت جوړ کړي. ۴۰م ۱۰۵

نور احمد اعتمادي په کار پوه، هیواد ته وفادار و، کابینه یې هم په کار پوه اشخاصو څخه جوړه شوې وه. خو هغه وخت سیاسي فضا داسې حالت کې وه چې سیاسي ګوندونو ډېر امتیازات غوښتل او د هیواد سیاسي وضع یې کاواکه کړې وه، دده استعفا په دې معنی نه وه چې دی په کار نه پوهیده، د هغه موخه دا وه که دده په لرې کیدو د هیواد وضع ثبات پیدا کوي او د پرمختګ لپاره لار هواریږي نوموړي هم له خپلې خوښې څخه د نور په څېر تیر شو او استعفا یې ورکړه.

ډاکتر عبدالظاهر د پاچا د امر په اساس د ۱۳۵۰لمریز کال د ثور په ۲۲ مه نېټه، د ۱۹۷۱ ز کال د مې په ۱۲ نېټه د صدراعظم په توګه وټاکل شو. او د ۱۳۵۱لمریز کال د میزان ۲می او د ۱۹۷۲ ز کال د سپتمبر تر ۲۴می نېټې پورې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه. ښاغلی ډاکتر عبدالظاهر د عبدالقادر ابراهیم خیل زوی په ۱۲۸۹لمریز (۱۹۱۰ز) کال د لغمان ولایت کې زیږیدلی دی. په ۱۳۱۰لمریز (۱۹۳۱ز) کال د حبیبې لیسې څخه فارغ شوی، په ۱۳۱۴لمریز کال د امریکا د کولمبیا پوهنتون څخه یې لیسانس او په ۱۳۱۸لمریز (۱۹۳۹ز) کال د همدې پوهنتون څخه ډاکتري واخیسته او په ۱۳۲۱لمریز کال یې د نوموړي پوهنتون څخه د روغتیا په برخه کې د تخصص دیپلوم هم واخیسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر عبدالظاهر په ۱۳۳۴لمریز (۱۹۵۵ز) کال د روغتیا وزارت کفیل ، وروسته په کراچۍ او روم کې د افغانستان سفیر ، په یولسمه او دولسمه دوره کې د ولسي جرګې رئیس ، په ۱۹۶۴ ز کال کې د لوی جرګې د رئیس په توګه مختلفې دندې اجرا کړي دي. ۴۰م۱۰۵

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه ډاکتر عبدالظاهر ته د ۱۹۷۱ ز کال د مۍ پر ۱۲ او ۱۳۵۰لمریز کال د ثور په ۲۲ نیټه دنده وسپارله چې نوی حکومت جوړ کړي. نوموړی د ۱۹۷۱ ز کال د جولای په ۲ د ۱۳۵۰ لمریز کال د اسد په ۴ مه نېټه وتوانیده چې د ولسي جرګې څخه د باور رایه واخلي او د ۱۹۷۲ ز کال د سپتمبر د میاشتې تر ۲۴مې نېټې پورې د افغانستان صدراعظم و ، د ډاکتر عبد الظاهر د صدارت پر مهال زیات واک د عبدالصمد حامد او محمد موسی شفیق سره و۲۰م ۴۲۸

نوموړي یو لړ ستونزو لکه د ژبو موضوع، د نوو قوانینو د انفاذ په اړه د محصلینو غوښتنه، وچکالي، د غلې کمبود او په ځینو سیمو کې له لوږې څخه د خلکو مړه کیدل ،د بچیانو خرڅول او نورې هغه پیښې وې چې دده حکومت یې کاواکه کړ. ده د عبدالصمد حامد په مشرۍ یو پلاوې بادغیس او هرات ته ولیږه، ستونزه پیچلې شوه او عبدالصمد حامد په چغچران کې د لاریون کوونکو لخوا په ډبرو وویشتل شو. د پلاوې ځینې غړي ټپیان او د هغوی د استوګنې ماڼۍ ښیښې ماتې شوی. عبدالصمد حامد د غور والي او اداري مسئولین ددې غمیزې مسئول وګڼل ، د هغوی د برطرفۍ او بدلیدو غوښتنه یې وکړه، عبدالصمد حامد بیرته کابل ته را وګرځیدو. غوښتل یې چې ستونزه د وزیرانو په غونډه کې مطرح کړي خو دغه غونډه ونشوه،عبدالصمد حامد خپله دنده پرېښودله، څو ورځې وروسته د درملنې په پلمه اروپا ته ولاړ. حکومت د بادغیس خلکو سره مرسته و نشو کولی، د حکومت د غفلت په اساس خلکو ته ډیر زیان واوښته . ډاکتر عبدالظاهر د ډیري کمې مودې دندې د اجرا نه وروسته د ۱۹۷۲ز کال د سپتمبر په ۲۴ نېټه استعفا ورکړه او پاچا موسی شفیق ته دنده وسپارل چې نوی حکومت جوړ کړي . ۴۰م۱۰۷

د ډاکتر عبدالظاهر د حکومت غړي

صدراعظم	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صدراعظم لومړی مرستیال	ډاکتر عبدالمجید	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	موسی شفیق	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	امان الله منصوري	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د مالیې وزیر	غلام حیدر داود	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کانو او صنایعو وزیر	محمد یعقوب لعلي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د عدلیې وزیر	محمد انور ارغندیوال	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کرنې وزیر	عبدالحکیم	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د پوهنې وزیر	حمیدالله عنایت سراج	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	نصرت الله ملکیار	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	محمد ابراهیم عباس	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	محمد عارف غوثي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکترمحمد ابراهیم مجیدسراج	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	جنرال خوازک ځلمي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
مشاوره وزیره	میرمن شفیقه ضیائي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
مشاور وزیر	عبدالستار سیرت	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	محمد ایوب عزیز	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې

۲ م م ۹۷-۹۹

ډاکترعبدالظاهر هم د نوراحمد اعتمادي په څیر د ستونزو سره مخامخ و، خو یې هیڅکله نه غوښتل چې د پاچا کورنۍ سره ځان خپه کړي، او هم یې د هیواد ویجاړ سیاست زغملی نه شو. ده هڅه کوله چې هیواد کې اداري او اقتصادي اصلاحات عملي کړي او د نورو هیوادونو له تجربو څخه ګټه واخلي، خو ده ته هم د نور په څیر سیاسي ستونزي پیدا شوي. د وینو د تویولو پر ځای یې د څوکۍ پریښودل بهتر وګڼل.

محمد موسی شفیق د ډاکتر عبدالظاهر تر استعفا وروسته د پاچا په امر د ۱۳۵۱لمریز کال د قوس په ۱۲مه، ۱۹۷۲زکال د ډسمبر په ۲۴ نېټه د افغانستان د صدراعظم په توګه وټاکل شو، چې د ۱۳۵۲لمریز کال د چنګاښ تر ۲۲مې او د۱۹۷۳ز کال د جولایي تر ۱۷نېټې پورې دنده اجرا کړه. ښاغلی موسی شفیق د مولوي محمد ابراهیم کاموي زوی او په ۱۳۱۰ لمریز کال په کابل کې زیږدیدلی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ او منځنۍ زده کړې يې د جلال آباد په نجم المدارس او د ابوالحنيفه په مدرسو کې پای ته رسولي. د مصر له الازهر پوهنتون څخه يې د حقوقو په څانګه کې د ليسانس اخېستلو وروسته له همدې پوهنتون څخه يې د قضا په څانګه کې مافوق ليسانس درجه واخېسته ، نوموړی د کولمبيا په پوهنتون کې د حقوقو په بين الدوله څانګه کې د مافوق ليسانس د سند په اخېستلو بريالی شو او د امريکې د هارورد له پوهنتون څخه د نړيوالو مسايلو په څانګې کې برې ليک ترلاسه کړ. ۲۰م۴۳۹

ښاغلی موسی شفيق د زده کړو د پای ته رسولو او هيواد ته د راستنيدو سره سم د کابل پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو په پوهنځي کې د استاد په توګه مقرر شو . نوموړی وروسته د عدليې وزارت د قوانينو د مدير ، د عدليې وزارت د تقيقني چارو رئيس ، د عدليې وزارت معين، د اساسي قانون د مطالعې دکميسون غړی ، د ۱۳۴۳ لمريز کال د اساسي قانون د لوي جرګې منشي، د بهرنيو چارو د وزارت سلاکار، په قاهره، بيروت، خرتوم او اګره کې د افغانستان د سفير په حيث دندې اجرا کړې. همدارنګه موسی شفيق د اتن په ښار کې د حقوق پوهانو او په لاهور کې د ختيځ پيژندونکو ټولنه کې د غړي په توګه ګډون کړی، او په ژنيو کې د اتومي وسلې لرونکو هيوادونو په غونډه کې د افغاني هئيت رئيس و . نوموړی په پښتو ، دري، عربي ، انګليسي او فرانسوي ژبو ويل او ليکل کولی شول. د ډاکترعبد الظاهر له استعفا دوه ورځې وروسته د پاچا لخوا د ۱۹۷۲ ز کال د دسمبر په ۲۴ او د ۱۳۵۱لمريز کال د ليندۍ په ۱۲ نېټه د کابينې په جوړولو موظف شو. ۲۰ م م ۴۳۹-او ۴۴۰

د موسی شفيق د حکومت غړي.

صدراعظم	محمد موسی شفيق	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د ملې دفاع وزير	جنرال خان محمد	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د بهرنيو چارو وزير	محمد موسی شفيق	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د ماليې وزير	محمد خان جلالر	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د کانو او صنايعو وزير	غلام دستګير عزيز	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د کرنې وزير	ډاکتر عبدالوکيل	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د پوهنې وزير	ډاکتر محمد ياسين عظيم	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د مخابراتو وزير	نصرت الله ملکيار	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزير	صباح الدين کشککي	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلان وزیر — ډاکتر عبدالواحد سرابي — ۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د فواید عامې وزیر — جنرال خوازک ځلمی — ۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
۴۰ م ۱۲۰

موسی شفیق راتلونکي انتخابات و ځنډول، د ځینو جریدو مسئولین یې په دولت کې مقرر کړل، د لوړو زده کړو د وزارت اساسنامه یې جوړه کړه، په کابل راډیو او خپرونو کې رسماً اذان شامل کړ، ټولو سیاسي ګوندونو ته یې خبر ورکړ چې له دې وروسته د دولت پرضد مظاهرې نه شي کولی، ده غوښتل چې نوی کړنلاره په شورا کې تصویب کړي خو وخت یې پیدا نکړ، نوموړي غوښتل چې په حکومتي چارو کې د سلطنتي کورنۍ د لاسوهنې مخه ونیسي ، موخه یې د محمد داود خان مخه نیول و. داسې ګومان کېده چې داود خان د ځینو سیاسي ګوندونو ملاتړ کولو.
موسی شفیق د ۱۹۷۳ ز کال د جولای په ۱۲ او د ۱۳۵۲لمریز کال د سرطان په ۲۵ نیټه د مازیګر په پنځو بجو پاچا ته د تیلفون په کړښه په هیواد کې د کرارۍ او امنیت راپور ورکړ، خو ۹ ساعته وروسته همغې شپې (۱۳۵۲لمریز کال د چنګاښ $\frac{25}{26}$ شپه) په دوو بجو د سردار محمد داود خان له لورې کودتا پیل شوه، او په پنځو ساعتونو کې یې د سلطنت کمبله ورټوله کړه. د سهار پر (۷) بجو د سردار محمد داود په وینـــا سره په هیـواد کې سلطنتي نظام رنګ او پر ځای ئې جمهوري نظام اعلان شو. ۴۰ م ۱۲۲

د سردار محمد داود خان د کودتا وروسته زمونږ د هیواد سیاسي او ټولنیزو پیښو نوی بڼه غوره کړه. په لومړیو وختونو کې مترقي او چپي ګوندونو دده پلویتوب کاوه، دده پروګرامونه یې تائیدول او د هیواد د پر مختګ لپاره یې موثر ګڼل.

د دیموکراسۍ لسیزه که څه هم د هیواد سیاسي وضع د څو حکومتونو په راتګ او له منځه تګ سره کاواکه کړه خو په هیواد کې د لومړي ځل لپاره د دیموکراسۍ پلوشې وځلیدلې . په هیواد کې درې ډوله مطبوعات رامنځ ته شول . چې عبارت وو له : دولتي مطبوعاتو، ګوندي مطبوعاتو او ازاد مطبوعاتو څخه . دا ټولې خپرونې په کابل کې خپریدلې چې مونږ دلته په مجموع کې د ټولو جریدو یادونه کوو، لکه: وحدت، پیام امروز، افغان ملت، خلق، مردم، مساوات ، پیام

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجدان، پرچم، صدای عوام، شعله جاوید ، ترجمان، صبا ، کاروان، خیبر، ګهیځ، پروانه، هدف، جبهه ملی، پکتیا ، سپیده دم، افغان ولس، اتحاد ملی ، روزګار افغان، ندای خلق، ملت ، افکار نو ، پیکار او شوخک په نومونو خپریدلی، چې مختلفې ایدیالوژګانې او ارمانونه یې خپرول، که څه هم ددوي عمر لنډ و ، خو بیا یې هم په ځوانانو باندې ډیره اغیزه وکړه، له دې امله ددیموکراسۍ لیسزه د مطبوعاتو د تجربې دوره هم ګڼل کیږي. خو د داود خان له کودتا وروسته دا ټولې مصادره او یوازې دولتي خپرونې خپریدی .....

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د سلطنت سقوط او د سردار محمد داود خان واک ته رسیدل

د ۱۳۵۲ ل کال د چنګاښ ۲۲مه – ۱۳۵۷ ل کال د ثور ۷مه
د۱۹۷۳ ز کال د جولای ۱۷مه – ۱۹۷۸ ز کال د اپریل۲۷ مه

سردار محمد داود خان ددی واقیعت په پوهیدو سره چې د پاچا(محمد ظاهر شاه) په واکمنۍ کې دده له پاره د سیاسي فعالیت او خپل هدف (واک) ته د رسیدو زمینه نه ده برابره ، ځکه یې له دندې څخه په ۱۳۴۱ لمریز (۱۹۶۳ز) کال کې استعفا وکړه . هیله یې دا وه چې د پاچا له احسان پرته د سیاسي فعالیت په پایله کې واک ته ورسیږي . تر څو د هیواد په سیاسي ، اقتصادي او ټولنیز بدلون او پر مختګ کې موثر نقش ولوبوي.

پاچا او هغه ته نږدې کسانو لکه مارشال شاولي خان او سردار عبدالولي خان د سردار محمد داود په پریکړه (استعفا) ډیر خوښ شول . ځکه دوی (مارشال شاولي خان او جنرال سردار عبدالولي خان) نوموړي د ځان له پاره په راتلوونکي کې ستر خنډ ګڼلو خو پاچا د داود خان په پلان او هیلو باندې ښه پوهیده. دوي ټولو کوښښ کاوه چې هغه (داود خان) هیڅکله په سیاسي ډګر کې داخل او قوي نشي ،چې د ۱۳۴۳لمریز کال د بنسټیزه قانون د (۲۴) مادې له تصویب وروسته د دوي دا هیله پوره شوه. په نوموړې ماده کې لومړی د پاچا کورنۍ او د هغوي ځینو دندو (صدارت ، وزارت او ستره محکمې ریاست) په ټاکنو کې ګډون او واک ته رسیدل منع شوي وو. داود خان تقریباً (۱۰) کاله په انزوايې (ګوښه توب) تیر کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ديموکراسي د دورې په ورستنيو کلونو کې د داود خان پرته د دوو نورو کودتاګانو (د سردار عبدالولي او د هغه پلار شاولي خان) خبري هم کيدلې، خو داود پردوی باندي رومبی شو، هغو کسانو چې ددې کودتاه په لاربښونه او برياليتوب کې فعاله ونډه درلوده عبارت وو له: سردار داود خان او د هغه مرستيال محمد حسن شرق. غلام حيدر رسولي، محمد سرور نورستاني ، مولاداد او محمد يوسف د ټانکيستانو سرګروپان وو، پاچا ګل وفادار او عبدالحميد (محتاط) دهوايي قوا او انجينران، سيد عبدالله، غوث الدين فايق او عبدالقدير د سرګروپانو تر مينځ د اړيکو د ټينګولو مسئولين وو. په دغو کسانو سربيره د کابل ښار ځينو سيارو نظامي ټولګيو لکه د کوماندو (۴۴۴) قطعه د ښاری انضباط قطعه او د سلطنتي ګارد د ساتنې قطعه هم برخه درلوده او د نظام په بدلون کې يې اغيزمنه ونډه اخيستې وه. د (۴مې) او (۱۵مې) زغره والو ليواګانو څخه (۷۰) ټانګونه او (۲۰۰) تنه پرسونل د سرور نورستانې ، محمد يوسف ، او مولاداد تر قوماندې لاندې تياری درلود. د کوماندو د (۴۴۴) لوا څخه (۱۲۰۰) تنه وسله وال کسان د فيض محمد خان او هدايت الله خان د امر لاندې د کودتاه لپاره اماده وو. د ښاري انضباط له قطعي څخه (۴۰۰) تنه وسله وال د ضياءمجيد او محمد نبي عظيمي د امر لاندي د قوماندي منتظر وو. (۲۱ م ۵۳۹)

د پراشوت او سلطنتی ګارد له قطعو څخه (۳۰۰) تنه وسله وال او (۱۰) عرادي ټانکونه د عبدالقادر مياخيل او حبيب الله زرمتي د امر لاندي اماده وو. د ملی دفاع وزارت د څانګو او رياستونو (۱۰۰) تنه وسله وال افسران د حسن شرق او غوث الدين فايق د امر لاندې تيار وو. په دې ترتيب (۲۲۰۰) تنه وسله وال کسان د فوځ په قطعاتو کې د (۸۰) عرادو ټانکونو او مجهزو وسايلو سره د کودتا له پاره تيار وو. د ځکمنيو قطعاتو په خوا کې هوايي او مدافع هوايي قطعاتو، د خواجه رواش او باګرام پيلوټان او تخنيک ګران هم د لومړی بريدمن پاچا ګل وفادار او لومړي بريدمن عبدالحميد محتاط د امر لاندې تياري درلوده. د مهتاب قلعه (۸۸) توپچې لوا کې تورن خليل الله هم د کودتا کوونکو سره د مرستې وعده کړې و، چې نوموړی قطعه به ددوي په ګټه استعمالوي، او ټولو قطعاتو سره د پاچا ګل وفادار، عبدالحميد محتاط مرتضی قل او محمد اصف پواسطه اړيکې ټينګيدلي. (۲۱ مم ۵۳۹او ۵۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکودتا پیل:

لومړي د خواجه رواش له هوايي ډګر څخه د مخابري يوه دستګاه په پټه د سردار محمد داود خان کور (د کودتاه د قوماندي محل) ته انتقال شوه. او بله د ضيا مجيد په واسطه د ښاري انضباط په قطعه کې ځای پرځای شوه. په دې وخت کې محمد ظاهرشاه د سترګو د علاج لپاره ايټاليې ته تللی و، دا چې داود خان د کودتاه د برياليتوب په هکله فکر وکړی د پاچا په غياب کې په کودتاه باندي شرميده، خو دده تصميم قاطع و ځکه حسن شرق ته يې دستور ورکړی و چې د ناکامۍ په صورت کې بايد هغه (داود خان) ووژني. (۲۱ م ۵۴۰)

د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنګاښ $\frac{25}{26}$ او د ۱۹۷۳ز کال د جولاي په $\frac{16}{17}$ نېټه د عراق په سفارت کې د هغه هيواد د ملي ورځې په مناسبت په کابل کې د هغه هيواد سفير يوه ملمستيا ترتيب کړی و . چې په دې ميلمستيا کې د پاچا د کابينې په يو شمير وزيرانو او لوړ رتبه مامورينو سربيره د دفاع وزير جنرال خان محمد او سردار عبدالولي هم ګډون کړی و. له دې ميلمستيا وروسته يې په هغه ميلمستيا کې چې د امريکا د سفير په کور کې د هغه هيواد د نظامي اتشې د پيژندنې په خاطر جوړه شوي وه ګډون وکړ، د ښو غذاګانو او خوندورڅيزونود څښلو وروسته خپلو کورونو ته د استراحت له پاره ولاړل. د شپې په يوه نيمه بجه کودتا کوونکو د لاندي پلان مطابق کودتاه پيل کړه. د سردار عبدالولي خان (د پاچا زوم او د مارشال شاولي خان زوی) نيول او د سلطنتي ګارد د پرسونل بې وسلې کول او د کابل د هوايي ډګر نيول د کوماندو د (۴۴۴) قطعې په واسطه ، د ښاري انضباط (۷۷) قطعې په واسطه د ملي دفاع وزير، مارشال شاولي خان ، د افغانستان راديو نيول او دنيولو موظفو ګروپونو ته د وسلې ويشل. د شهزاده احمد شاه (چې په دغه وخت د سلطنت وکيل هم و) نيول د کوماندو د (۴۴۴) قطعې په مرسته ، د فوځ د فعالو قوماندانانو نيول په هره قطعه کې د کودتاه د ملګرو پواسطه ، د اړتيا په وخت د ښاري انضباط يا پاراشوت د قطعو څخه د مرستې غوښتنه کيده. د کابل د ښار نيول د (۴ مې) او (۱۵ مې) زرهدارو لوا وو دټانګونو پواسطه. (۲۱ م ۵۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلک مخصوصاً د کابل د ښار اوسیدونکي لا په خوارږه خوب ویده وو خو ښار د یو عظیم طوفان په څپو کې د ډوبیدو په حال کې و، او نوي سیاسي فضا د راتلو په حال کې وه چې $\frac{25}{26}$ سرطان۱۳۵۲ لمریز کال $\frac{16}{17}$ جولاي ۱۹۷۳ز کال د شپې په یو نیمه بجه سردار محمد داود خان په قاطع تصمیم سره په خپل کور کې د بیسیم دستګاه شاته کښېناست د خبرو غوږۍ (ګوشی) یې واخیسته د کوماندو او د انضباط د قطعې ټانګونو ته یې د ټاکل شویو موخو پر لور د حرکت قومانده ورکړه، یوه دقیقه وروسته د زرهدارو ټانګونو غږ په ارګ او بالاحصار کې واوریدل شو، مؤظفو ګروپونو په ډېرې چټکۍ سره لاس په کار شول. د فیرونو له اوریدو وروسته ډېر ژر دوه بجې او شل دقیقې د افغانستان مرکزي مخابره ونیول شوه، او په ټول افغانستان کې مخابراتي سیستم فلج شو. د کودتاد پلان نه د خارجو قوتونو تر منځ مخابراتي اړیکې قطع شوې. د شپې تر ۳ بجو پورې سلطنتي ګارد د کودتاچیانو په واک کې راغی او د سهار تر (۲) بجوپورې هغه کسان چې باید نیول شوې وای دنیولو وروسته د عبدالقدیر کور ته انتقال او تر نظارت لاندې ونیول شول، د کابل ټول ښار د کودتاچیانو تر کنترول لاندې راغی په دې ترتیب د ظاهرشاه تقریباً نیمه پیړۍ سلطنت په څلور نیمو ساعتونو کې له منځه ولاړ. (۲۱ م ۵۴۱)

سردار محمد داودخان پوره لس کاله (۱۳۴۱ – ۱۳۵۲) لمریز کال (۱۹۶۳ - ۱۹۷۳) په انزوا څخه وروسته . د ۱۹۷۳ ز کال د جولاې په ۱۷ یا د چنګاښ ۲۶ نېټه واک ته ورسید . دا چې په افغانستان کې څه پیښ شوي وه . خلک پرې نه پوهیدل ، مګر د ملی اتڼ هغه نغمې چې له رادیو څخه خپریدلې خلک په دې ګومان کې اچولي وو، چې په دولتي سطحه کوم بدلون منځته راغلی دی هر څوک به د خپلې رادیو خواته غلی ناست و . او وضع یې څارله. (۳۳ م ۲۸۱ او ۲۸۲)

د سهار ۷:۲۰ اوه بجې او شل دقیقې سردار محمد داود خان په داسې حال کې چې د اوړي کمیس او دریشي (چې عسکری رنګ یې درلود) یې په تن کې وه. د حسن شرق ، حیدر رسولي ، ضیا مجید او د کودتاه یو شمیر سرګروپان ورسره د افغانستان د راډیو تالار ته ورغلل د ښاري انظباط د قطعې له خوا د احترام مراسم پر ځای شول . داود خان د احترام د مراسمو له منلو وروسته ستېډیو ته داخل شو . د راډیو له یوه نطاق مهدي ظفر څخه یې وغوښتل چې انانس ورکړي او ووایي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بـه سـردار محمـد داود خـان خپلـه وينـا واوروي. داود خـان ورتـه وويـل وروره:
وروسته له دی ما او بل هيچا ته د سردار خطاب ونه کړي، د سرداری بستره نوره پـه افغانستان کې ټوله شوه. مهدي ظفر له يوې لنډې وينا وروسـته داود خـان تـه د خبرو بلنه ورکړه هغه خپله وينا په لاندې توګه پيل کړه او ويې ويل:

((بسم الله الرحمن الرحيم))

ګرانو ورونو او خويندو اسلام عليکم !

زه مخکې هم د ډيرو مسؤليتونو په درلودلو سره د خلکو په خدمت کې وم، ما تـل هڅـه کـړې چې د افغانسـتان د خلکو پـه ځانګړې توګـه د محرومـو طبقـاتو او د هيواد د ځوان نسل دمادي او معنوي پرمختـګ لپـاره يـو رينښتنی او واقعـي محيط جوړ کړم تر څو زمـونږ ټـول هيـوادوال د تبعـيض او امتيـاز پرتـه د هيـواد پـه ابـادې او پرمختـګ کې فعالـه ونـډه واخلي پـه دې مـوده کې مـونږ کوښـښ وکـړ، تـر څـو هغـه عوامل او ستونزي چې دې موخې ته په رسيدو کې زمونږ لپاره خنډونـه ايجـادوي پـه تدريجي ډول له مينځه يوسو. همدرانګه مونږ کوښښ وکړ چې په هيواد کې د اعتبار او اعتماد وړ امنيت ټينګ شي، تـر څـو د مثبتـو اقتصـادي او ټـولنيزو بـدلونونو لـه پاره زمينه برابره شی، ځوان نسل د مصئونيت احساس وکړي، د ارتجاعي او ناکـاره مفکورو د رشد مخه ونيول شي نو دې مـوخې تـه د رسيدو او پلي کيـدو لـه پـاره بلـه لاره نه وه تر څو د هيواد په سياسي وضع کې بدلون رانه شي.

مـا د هيـواد د راتلـونکې نيکبختـی لـه پـاره پـه هيـواد کـې د يـوې معقـولې ديموکراسی څخه پرته چې بنسټ يې د افغانسـتان د اکثريت محرومـو خلکـو تـه پـه خدمت ولاړ وي بله لاره نه درلوده او نه يې لرم ...

زما په نظر د داسې يوې ټولنيزې وضعې د رامنځ تـه کيـدو اصلي بنسـټ د خلکو د ټولو حقوقو تامين او د ملی حاکميت په اصل باندې په کامل ډول عمـل کـول دي، چې دی دواړو پورتنيو اصلونو تـه پـه پټـه او ښـکاره ضرر ونـه رسيږي، همدغـه مقدسه هيله وه چې زه او زما ملګري يې ديتـه اړ کـړل چې پاچا تـه اخرني وړانديز هم د افغانستان د خلکو د خير او نيکمرغی په خاطر وړاندې او د تطبيـق هيلـه مـو وکـړه، خو زمونږ دغه مقدسه هيله په هيـواد کـې پـه ګـډوډۍ او انارشيزم بدلـه شـوه . زمـونږ ځيني ضعيف النفسه ملګرو اصلی موخه پريښـوده او غلطه لار يې تعقيب کړه. چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې موضوع بیان یو لوی داستان دی چې تفصیل یې په لنډ وخت کې ناشونی کار دی. په هر صورت پایله یې دا شوه چې زمونږ نیکې هیلې، ارزو ګانې او پخوانې امیدونه په یوه قلابې دیموکراسی چې له لومړي ورځې څخه یې بنسټ په شخصي او طبقاتي عقدو ، درواغو او د خلکو په تیر ایستلو ولاړ و بدل شول. خو دوي د ډیرو درواغو پروپاګندو او تبلیغاتو پواسطه هم ونه توانیدل چې د هیواد دغه اوسنی اقتصادي، اداري، سیاسي او ټولنیز مطلق رکود دافغانستان د ملت او نړیوالو په یوه مطلق العنانه رژیم باندې بدل او ټول قوتونه په خپل مینځ او ملت سره په جګړه او زور وهلو اخته شول. دی فارمول چې نفاق واچوه حکومت وکړه په ټول هیواد کې د جګړې اور بل کړ- دوی غوښتل چې په داسې د غم او درد نه ډک حالت کې خپلو موخو ته ورسیږي.

هیواد پاله او بادرده ځوانان د هیواد په هر ګوټ کې چوپ وو خو د هیواد دې وضعې ناقراره کړي وو. دوي ټول خصوصاً د فوځ بادرده منسوبینو هیله دا وه چې دغه فاسده دستګاه او فرسوده وضع بدله شي، د تحمل او صبر څخه یې کار واخیست خو دولتي دستګاه دومره فاسده شوې وه چې نور یې د اصلاح هیله بې ځایه وه. نو ځکه د هیواد وطنپرستانو خصوصاً فوځ پریکړه وکړه چې فاسد رژیم ته خاتمه او د افغانستان خلکو ته له دې بدبختی څخه نجات ورکړي.

ګرانو هیوادوالو! تاسې ته باید خبر درکړم چې نور شاهي نظام له مینځه ولاړ او نوي جمهوري نظام چې د اسلام د روحې سره سمون لري د مخکینې نظام ځای ونیو. زه او زما ملګري د زړه له کومې تاسې ته د افغانستان د لومړني جمهوري نظام مبارکي وایو. د خدای (ج) له دربار څخه غواړم چې دا نظام د افغانستان د خلکو له پاره د سعادت، نیکمرغۍ، بریالیتوب او خوښۍ نظام وي.

د افغانستان د سرلوړي او فداکار فوځ غړو د هیواد په هر ځای او سیمه کې چې یاستئ ،د دغه بریالیتوب له امله تاسې ټولو ته مبارکي وایم. باور لرم چې د تیر په څیر خپلو دندو ته چې د هیواد د امنیت ټینګښت او د افغانستان د ملي حاکمیت ساتنه ده ادامه ورکړئ، نوی نظام حتماً له ځان سره بنسټیز بدلونونه لري چې د هغو تفصیل به په دې لنډ وخت کې ناممکن وي، په نږدی راتلونکې کې به دغه بدلون ټولو هیوادووالو ته ابلاغ کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان بهرنی سیاست به بې طرفه، ناپېیلتوب او په نظامي پکتونو کې نه ګډون، او د افغانستان د خلکو د ازاد قضاوت د اصولو پیروي کوي. د جمهوري دولت سیاست د افغانستان د اړتیا او د هیوادوالو د مادي او معنوي ژوند مطابق طرحه شوی دی. زمونږ د هیلو او کوښښونو څخه په ډاګه معلومیږي چې زمونږه لومړنۍ غوښتنه نړیواله سوله ده. هیڅ هیواد له نړیوالې سولې پرته نه شي کولای چې خپلو ملي موخو ته ورسیږي. مونږ هم له ټولو څخه زیات د خپل هیواد پرمختګ ته اړ یو، په دې وجه مونږ په نړۍ کې له هر چاڅخه نړیوالې سولې ته اړتیا لرو د افغانستان د بهرني سیاست بنسټ د نړې ټولو ملتونو او هیوادونو سره په سوله او دوستی باندې ټینګ دی. مونږ د هیڅ هیواد له خلکو سره لرې او که نږدې دي، هیڅ ډول تبعیض نه لرو زمونږ دغه کړنلاره د افغانستان د خلکو د ښه نیت زیږنده ده.

د افغانستان عنعنوي بې طرفي د افغانستان د خلکو د استقلال، آزادۍ، صمیمیت او ښه نیت څخه نمایندګي کوي. افغانستان تل د لویو قدرتونو او ګاونډیو هېوادونو سره خپلې اړیکي ټینګې ساتي او ددی اړیکو د پراختیا له پاره به هڅه وکړي، چې د شخصي او دپلوماتیکو تماسونو پواسطه نړیواله مرسته جلب او کوښښ به وکړو چې د دغو هڅو او اړیکو څخه مثبتې پایلې لاسته راشي.

دغه نظام د ملګرو ملتونو د منشور اساسات چې موخه یې د بشري نړۍ نیکمرغي او ارامی ده محترم ګڼي. یوازې د پاکستان هیواد سره مونږ د پښتونستان د مسئلې پر سر اختلاف لرو. تر اوسه مونږ ددې موضوع په حل باندې بریالي شوی نه یو، د پښتونستان د قضیې د حل له پاره به زمونږ هڅې تل دوام ولري.

په اخر کې یو ځل بیا د خپلو و طنپرستو هیوادوالو خصوصاً د پوځ څخه چې په دې لوی ملي بریالیتوب کې د هیڅ ډول کوښښ او سرښندنې څخه سرغړونه ونه کړه د زړه له کومې مننه کوم او د احترام مراتب ورته وړاندې کوم.

څرنګه چې زما هیلې او هڅې په دی ځای کې پای ته نه دي رسیدلې په دې برخه کې د ټولو هیوادوالو خصوصاً ځوانې طبقې همکاري زما د زړه غوښتنه ده او ددوی همکارۍ ته امیدواریم.))

ژوندی دی وي افغانستان

تـــل دې وي جـــمهوریــت .(۲۲ م م ۱۴۵ ، ۱۴۶ او ۱۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان دې لومړنۍ وینا پر خلکو خصوصاً په ځوانانو، روڼ اندو، د چپي او مینځ لارو ګوندونو پر غړیو باندې ژوره اغېزه وکړه. ځکه هغوی فکر کاوه چې نور پر دوی سیاسي فشار کم او د ټاکنو له لارې دوی ته په دولتي واک کې د ګډون لاره پرانستل شوه. دیموکراسي به په ریښتنی ډول پلې شي. خو داسې ونشول، داود خان د واک په اخرو وختونو کې د خپلو نږدې ملګرو له خوا منحرف او یوې خواته یې هم میلان ونښود. کیڼ اړخ او ښي اړخ، حتی منځ لارې ګوندونه یې هم وځپل، چې دغه راز کړنو دده لپاره په هیواد کې سیاسي ستونزې نورې هم زیاتې کړې، او بالاخره نوموړی خپلو موخو ته په رسیدو کې پاتې راغی، له بله پلوه یې شاهي کورنۍ سره هم له عقدي ډک برخورد څخه کار واخېست. د صدارت له وخت څخه ورپاتې سیاسي ستونزې بیا تازه او د خپلو کورنیو او سیاسي مخالفینو له مینځه وړل یې پیل کړل. دا هرڅه د خپلې رهبرۍ لاندې غوښتل، همدغه لا امل و چې ډیر ژر یې د مخالفینو په بندي کولو پیل او هغه کسان چې له کودتا وروسته بندیان شول عبارت وو له :- د سلطنت د مقام وکیل شهزاده احمد شاه، مارشال شاه ولي خان، د مرکزي قوا او قوماندان سردار عبدالولي خان، صدراعظم موسی شفیق، د دفاع وزیر ستر جنرال خان محمد خان، هوایي او د هوایي مدافع قوا او قوماندان جنرال ګلبهار، د سلطنتي ګارد قوماندان غلام محمد، د توپچي لواء قوماندان جنرال قمر الدین ((ناصري))، د کوماندو د قوې قوماندان ډګروال رحمت الله خان ساپی، دریشخور فرقې قوماندان جنرال عبدالحکیم خان کتهوازي، د قرغې د اتمې فرقې قوماندان جنرال علی نواز خان، د څلورمې زرهي قوې قوماندان جنرال محمد خان، د پنځلسمې زرهي قوې قوماندان جنرال حسین خان، د ژاندارم او پولیسو عمومي قوماندان جنرال سید عبدالغني پاچا، سریاور جنرال محمد عمر خان چې د کودتا پر سهار د شهزاده احمد شاه کور ته ورغلی و، له هغه ځایه دوي ټول د عبدالقدیر نورستاني کور ته یوړل شول، ډاکتر نعمت الله پژواک په خپل کور کې تر نظارت لاندې ونیول شو چې ورسته یې د محمد داود خان په کابینه کې د پوهنې وزیر په توګه دنده اجرا کوله. د کابل د امنیې قوماندان ډګرمن عبدالحنان او د کابل سرمامور هم په دغه شپه بندیان شول. یو څه یې ډیر ژر خوشې شول او نور یې دهمزنګ ته انتقال کړل، مارشال شاولي خان یې په خپل کور او سردار عبدالولي خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په ارګ کې تر نظارت لاندې ونيول ، د کودتاه پر سهار ځينې وزيران چې دندې ته تلل د بريکوټ په سيمه کې له نيولو وروسته د لږ وخت له پاره په ژوبڼ کې تر نظارت لاندې ونيول شول. (۴۱ م م ۲۲۳ او ۲۲۴)

محترم ډاکتر عاصم اکرم پورتني اشخاص تائيدوي او زياتوي چې د کابل ، قندهار، مزار شريف او شينډنډ د هوايي ډګرونو قوماندانان هم ونيول شول. (۷ م ۱۹۲)

د کودتا د بريالیتوب نه يوه ورځ وروسته (۲۷/ چنګاښ/ ۱۳۵۲ ل کال) لومړنۍ مرکزي کمېټه جوړه شوه، چې غړي يې عبارت وو له : سردار محمد داود خان رئيس ، داکتر محمد حسن شرق منشي ، جنرال غلام حيدر رسولي، ډګروال محمد سرور نورستاني، ډګرمن عبدالقدير نورستاني د ترافيکو افسران ، ډګرمن محمد يوسف، جګړن مولاداد، جګړن خليل الله، ډګروال غوث الدين فايق، جکتورن عبدالحميد محتاط، او سيد عبدالله د غړو په توګه تعين شول. مرکزي کمېټې په لومړي ناسته کې سردار محمد داود خان د جمهوريت د مؤسس په توګه و پېژانده. د جمهور رئيس او صدراعظم په توګه يې وټاکه. کودتاه کوونکو ته د بخششي رتبو ، تنخواګانو په لوړولو او پر فوځي څوکيو د هغو د ټاکنو پريکړې هم وکړې . او مهمو څوکيو لپاره يې مسؤلين په لاندې توګه و ټاکل: عبدالقدير نورستاني د ژاندارم او پوليسو د عمومي قوماندان په توګه ضياء مجيد د جمهور رئيس سرياور او د جمهوري ګارد عمومي قوماندان ، خليل الله د (۸۸) توپچي لواء د رئيس ارکان، سرور نورستاني د څلورمي زرهي قوي قوماندان، يوسف د (۱۵مې) زغروالي قوا و قوماندان ، مولاداد د رئيس ارکان، جګړن محمد نبي عظيمي د مرکزي قول اردو د (۷۱۷) ښاري انظباط د قطعی قوماندان او ستارخان د رئيس ارکان په توګه ، جګړن هدايت الله د کوماندو د (۴۴۴) قطعی قوماندان، غلام نبي فراهي د اوومي (۷) فرقي قوماندان، ډګروال سيد امير او ډګروال عبدالقادر په هوايي او مدافع هوايي قوا و کې د رئيس ارکان په توګه مقرر شول . سردار محمد داود خان د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنګاښ په (۲۷) نيټه د دفاع وزارت چاري په خپل لاس کې ونيولي. (۲۱ م م ۵۴۴ او ۵۴۵)

په دې مرکزي کمېټه کې د ځينی کيڼ اړخو عناصرو موجوديت يو شمير کارپوهان په دې باور کړي وو چې سردار محمد داود خان د کمونستانو (چپيانو) تر اغيزې لاندې دي، خو له دوی سره ملګرتيا د هغه (داود خان) مجبوريت و . چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واک ته د رسیدو لپاره باید د باسواده کارپوهه افسرانو څخه ګټه واخلی. خو دغه افسران چې په شوروي اتحاد کې یې زده کړې کړې وي او د هیواد د ابادي (ترقی) فکر یې درلود، د داود خان سره د شاهي نظام په له منځه وړلو کې موافق وو. هغوی دې موخې ته د رسیدو لپاره د سردار محمد داود خان د وجود، ټولنیز نفوذ او د پاچا د کورنۍ د غړي په توګه له هغه څخه ګټه اخیسته. له بل پلوه داود خان یو مترقی پروګرام درلود چې د هغې تطبیق د ټولو روڼ اندو لپاره د منلو وړ و. دغه دواړه لوري (سردار محمد داود خان او چپیان) په دې فکر کې و چې څه ډول یو د بل له سیاسي، ټولنیز او نظامي نفوذ څخه ګټه واخلي.

سردار محمد داود خان لارښونکی عمل کاوه او دخپل میل سره سم د بدلون غوښتونکی و. د سردار محمد داود خان د کودتا په بریالیتوب کې هیڅ بهرني ځواک مستقیم نقش نه درلود. دا یو افغاني حرکت و. افغاني اهداف یې درلودل. ده هیله درلوده چې د واک د ټینګښت نه وروسته به د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند نفوذ کمزوري کړي.دوه اونۍ وروسته (۱۳۵۲ لمریز) کال د اسد په ۱۱ نېټه مرکزي کمېټې د سردار محمد داود خان په مشرۍ غونډه وکړه او هغه کابینه چې د صدراعظم (محمد داود خان) لخوا غونډې ته پشنهاد شوه د غونډې له خوا په مطلق اکثریت تائید شوه. د دفاع او بهرنیو چارو د وزارتونو دندې یې هم محمد داود خان ته وسپارلې. (۲۱ م ۵۴۲)

د جمهوریت لومړنۍ کابینه

صدراعظم	سردار محمد داود خان	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د صدراعظم مرستیال	ډاکتر محمد حسن شرق	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
	سید عبدالا الله	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	محمد داود خان	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۷ ز کال پورې
	غلام حیدر رسولي	۱۹۷۷ز – ۱۹۷۸ ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	فیض محمد	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
	عبدالقدیر نورستاني	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د عدلیې وزیر	عبدالمجید خان	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
	وفي الله سمیعي	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د مالیې وزیر	سید عبدالا الله	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

	ډاکتر نعمت الله پژواک	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۴ز کال پورې
د پوهنې وزیر	پوهاند عبدالقیوم وردک	۱۹۷۴ز – ۱۹۷۷ز کال پورې
	ډاکتر محمد ابراهیم مجید سراج	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د لوړو زده کړو وزیر	پوهاند غلام صدیق محبی	۱۹۷۵ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	محمد خان جلالر	۱۹۷۴ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	عبدالحمید محتاط	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
// // //	عبدالکریم عطایي	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
د کانونو وزیر	پوهاند عبدالقیوم	۱۹۷۳ز- ۱۹۷۵ز کال پورې
	انجینر عبدالتواب آصفي	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
دکرنې وزیر	غلام جیلاني باختري	۱۹۷۳ز- ۱۹۷۵ز کال پورې
د کرنې وزیر	عزیز الله واصفی	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر عبدالرحیم پوپل	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	غوث الدین فایق	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر نظرمحمد سکندر	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۶ز کال پورې
	ډاکتر عبدالله عمر	۱۹۷۶ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د پلان وزیر	علي احمد خرم	۱۹۷۴ز- ۱۹۷۷ز کال پورې
د قبایلو وزیر	پاچا ګل وفادار	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۴ ز کال پورې
	فیض محمد	۱۹۷۵ز – ۱۹۷۷ ز کال پورې
	پوهاند عبدالقیوم وردک	۱۹۷۷ز – ۱۹۷۸ ز کال پورې
د اوبو او برېښنا وزیر	جمعه محمد محمدي	۱۹۷۶ز – ۱۹۷۸ زکال پورې
د دولت وزیر	ډاکتر عبدالمجید خان	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ ز کال پورې

(۴۱ م م ۲۲۹ او ۲۳۰)

پورتنۍ کابینه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند غړي (د خلق او پرچم په اړخونو پوري مربوط) او طرفداران شامل وو، او د سلطنت په سقوط او د سردار محمد داود خان واک ته په رسیدو کې یې فعاله ونډه اخستې وو، خو هغوی هیڅکله د خپل ګوندي او ایدیالوژیکي موقف په اړه بحث نه کاوه. داود خان غوښتل چې له هغوی څخه د نظام په ټینګښت کې ګټه واخلي. دې کار دوه لاملونه درلودل. یو دا چې داود خان د افغانستان وروسته پاتې والی ته خپه و، ټول یې هڅول چې په دې لار کې ونډه واخلي. بل لامل یې دا و چې هغه د شوروي اتحاد مرستو ته ارزښت ورکاوه هیله یې درلوده چې د هغوي په مرستو خپل اقتصادي سیستم پیاوړي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ټولي مرستي د بهرنيو له مداخلي او لاس وهني پرته غوښتلې خو امريکا هم خپلې مرستې د پښتونستان په مسالې پورې غوټه کړې وې . داود خان له پښتونستان څخه نه تيريده. نو له امريکا سره يې اړيکې سستې وې . شوروي اتحادهم له دوهم نړيوال جنګ وروسته د نړيوال قدرت په توګه د سيمې حالت په جدي توګه څارل . داود خان مجبور و ، چې د شوروي اتحاد رضايت په پام کې ونيسي د هغوی له مرستو څخه ګټه واخلي نو د هغو پلويان يې په کابينه کې ځای پر ځای کړل. سردار محمد داود خان ته د فاشيست يا کمونيست خطاب کول زما په نظر له ګونډي او شخصی احساساتو پرته بل هيڅ نه دي. هغه يو ملي، افغاني شخصيت درلود او د افغانستان د پرمختګ پلوی و. ده غوښتل چې هر څه بايد دده د لارښوونې سره سم تطبيق او افغانستان پرمختګ وکړی. دلته دده يو تيروتنه د يادولو وړ ده، هغه دا چې ده د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند ځينو غړو ته په پوځ کې زيات واک ورکړ . په دې مانا چې دوي د ده کودتا ته وفادار وو. چې وروسته دا عمل دده لپاره ډيرې سياسي او نظامی ستونزې پيدا کړې. چې نوموړی بيا ددی ستونزو په حل کې پاتې راغی. او بله تيروتنه يې دا وه چې ده ټول ګوندونه وځپل او يکه تازي يې پيل کړه په نورو بريالی شو خو د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند په دې توانيده چې خپل نهضت له مرګ نه خلاص او په بدل کې د نوموړي واکمنۍ ته خاتمه و

د سردار محمد داود خان له خوا د سياسي کړنلارې اعلان
(خلکو ته خطاب)

د نړۍ د نورو هيوادونو په څير د افغانستان له پاره د دويمې نړيوالې جګړې پايلو ډيره اغيزه درلوده، له دې جګړې وروسته په اقتصادي ، سياسي او نظامي برخو کې ددوو نړيوالو ځواکونو (د امريکا متحده ايالاتو او شوروي اتحاد) منځ ته راتګ او د برتانيې دومره کمزوري کيدل چې د خپلې امپراتورۍ (مستعمرو) د ساتلو توان يې له لاسه ورکړ، پريکړه يې وکړه چې د هند له نيمې وچې څخه ووزي. د برتيانيا له وتلو سره سم د پاکستان جوړيدل او د بريتانيا لريوالې د افغانستان لپاره د سياسي کړنلارې په تعين کې ستونزې پيدا کړې.

له دويمې جګړې وروسته په دريو بلاکونو (ختيځ ، لويديځ او ناپېيلو هيوادونو) باندې د نړۍ ويشل کيدو وروسته په نړۍ کې ستره جګړه پيل او ورځ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ تودیده د افغانستان له واکمنانو سره د امریکا د سیاست په اړه چې په اسیا کې یې شوروي اتحاد د پرمختګ د مخنوي لپاره غوره کړی و تشویش او نګرانې پیدا کړه، ځکه امریکا خپل ملګري په نظامي تړونونو کې شامل کړي وو، او هر راز مرستې به یې ورسره کولې. د پاکستان هیواد هم د یو نظامي تړون غړیتوب درلود، چې دې کار د افغانستان له ګټو سره سمون نه درلود.

افغانستان نه یوازې د لویدیځ او ختیځ په نظامي تړونونو (پکتونو) کې شامل نه شو، بلکې په مقابل کې د ناپلیتوب د غورځنګ فعال غړي شو. امریکایانو چې تازه نړیوال سیاست ته مخه کړې وه د افغانستان په جغرافیایي او جیوپولیتیک موقیعت په ارزښت نه پوهیده، ځکه یې د افغانستان ملګرتیا ته دومره ارزښت ورنکړ او د پاکستان په اشاره یې زمونږ هیواد تقریباً د خپلو دښمنو هیوادونو په لیکه کې حساباوه.

د سردار محمد داود خان واک ته د رسیدو په مهال (۱۳۵۲لمریز یا ۱۹۷۳ ز کال) په نړیواله کچه رقابت لا زیات شدید شو. پاکستان په ټول طاقت سره کوښښ کاوه چې د امریکا او افغانستان تر منځ اړیکې خرابې شي. اصلي ستونزه دا وه چې سردار محمد داود خان د خپلې صدراعظمۍ پر مهال له شوروي اتحاد سره یو لړ تړونونه لاس لیک کړي وو. او له هغوی څخه یې اقتصادي او نظامي مرستې تر لاسه کولې. شوروي اتحاد هم د یو نړیوال ځواک په توګه چې یو شمیر اروپایي هیوادونه یې پلوي و، او د افغانستان د شمالي ګاونډي هیوادونه یې تر تسلط لاندې وو، د افغانستان سیاسي حالت او نړیوال موقف یې ځاره. شوروي اتحاد خوښ و چې افغانستان د ناپلیتوب د غورځنګ غړي وې، خو له دوی سره د لویدیځ (امریکا) په پرتله نیکې او دوستانه اړیکې ولري.

د (۱۳۵۷) لمریز کال له بدلون وروسته شوروي اتحاد د مخکینۍ موخې د عملي کیدو له پاره په ۱۳۵۸ لمریز کال – ۱۹۷۸ز کال د دسمبر په ۲۸ پر افغانستان یرغل وکړ چې خپل پلوي رژیم په افغاستان کې ټینګ کړي خو لویدیځ بلاک او امریکا د هغه رژیم او د شوروي د ماتې په خاطر په هر اړخیزه ډول د افغانستان د مجاهدینو ملاتړ وکړ. په امریکا کې د ۲۰۰۱ ز کال د سپتمبر د (۱۱) نیټې له پیښې ورسته چې کله امریکا ائتلاف (د ناتو او ایساف) ځواکونه افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راغلل، د مخالفینو له مینځه وړلو په خوا کې يې د امنیت ټینګول او د لویدیځې دیموکراسۍ د پلې کولو له پاره هر اړخیزه هلې ځلې پیل کړې. پایله یې دا شوه چې د افغانستان له پاره ناپیلې سیاست غوره کول ښه کار و، سردار محمد داود خان هم غوښتل چې د ریښتینو سیاسي موجودو شرایطو په پام کې نیولو سره خپله سیاسي کړنلاره اعلان او پلې کړې.

د سردار محمد داود خان نوي رژیم وتوانیده چې په ډیر کم وخت کې وضع تر کنترول لاندي راوړي، ترڅو د خپلو سیاسي او اقتصادي موخو د عملي کولو له پاره زمینه برابره کړي. هغه دولتی سیستم چې داود خان د خپل هیواد د پرمختګ له پاره په نظر کي نیولي و. د هغه په مشهوره وینا (خلکو ته خطاب) کې په تفصیل سره بیان شوي ده په نوموړي وینا کې د نوي نظام اداره، موخي، کړنې او د مخکیني نظام کړنو او ټولنیزو ستونزو ته اشاره شوي ده. نوموړي وینا د ۱۳۵۲ لمریز کال کې د سنبلې د میاشتي په لومړي نیټه د جمهور رئیس او صدراعظم (سردار محمد داود خان) له خوا ایراد او د راډیو افغانستان له خوا خپره شوه.

((بسم الله الرحمن الرحیم))

۱۳۵۲ لمریز کال د سنبلې لومړي نیټه

د افغانستان ډیرو نجیبو او شریفو هیوادوالو!

ددي ملي پاڅون او په هیواد کې د ژور سیاسي بدلون په مناسبت بیا هم د خپل ځان او قهرمانو ملګرو د میني ډکې مبارکۍ ددغه ستر او تاریخي بدلون په اړه چې د افغانستان د ملت د بالقوي ارادي او سربښندنې نتیجه وه. دوي د ځان تیریدنې په واسطه وتوانیدل چې یو ملي او تاریخي بدلون یعنې د لومړنی جمهوریت د بنسټ ډبره کیښوده. د هیواد ټولو خواریکښو خلکو په ځانګړي توګه د افغانستان ځوان او سرتیري پوځ ته وړاندي کوم همدارنګه ټولو هیوادوالو څخه چې هغوي د جمهوري نظام د تاسیس له لومړي ورځې څخه زمونږ د نوي رژیم بې دریغه ملا تړ وکړ د زړه له کومې مننه کوم. ګران هیوادوال پوهیږي چې د هیواد د خپلواکې ویاړلې ورځ ډیر کلونه د سنبلې د میاشتی په لومړې نېټه لمانځل کیږي، سږ کال هم د معمول سره سم مونږ ځان مکلف ګڼو چې ددغې ملي ویاړلي ورځ په مناسب خپلې نیکې هیلې او مبارکۍ خپلو هیوادوالو ته وړاندي کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ملت د استعمار ګرو د یرغل په مقابل کې دري ستري جګړې کړې دي، چې ددوی نه ماتیدونکي عزم او د هیواد سره بې کچه مینه ددې سبب شوه چې (۵۴) کاله مخکې دوی د خپلو پیاوړو او قدر وړ رهبرانو په لارښونه، د ملي او پیاوړي لښکر په همت او شجاعت آزادي واخسته، چې دا هم د تیرو بریو یوه نمونه وه. موږ د اعلیحضرت غازي امان الله خان او اعلیحضرت محمد نادرشاه او د هغو غازیانو نه هیریدونکي خدمتونه چې د قربانۍ په لومړي صف کې ولاړ وو، خپل ځانونه او ګران اولادونه یې په ډیر زړورتوب سره د هیواد د ازادۍ په لار کې قربان کړل. موږ ددوی سربښندنو ته د احترام او قدر په سترګه ګورو او د ازادي د لاري ټولو شهیدانو په پاک روح باندي درود وایو.

ګرانو هیوادوالو خویندو او ورونو!

موږ به د لوي خدای(ج) په مرسته او د خلکو په همکارۍ په خپل هیواد کې د ټولنې تکاملي شرایطو سره سم د ټولنیز، سیاسي، اقتصادي او بنیادي بدلونونو د عملي کولو له پاره د پلان سره سم اقدام وکړو.

دا هغه وعده ده چې موږ د جمهوریت د لومړۍ ورځې په اعلامیه کې د افغانستان خلکو ته ورکړې وه، هیله لرم چې زه او زما ملګري د لوی او تونا خدای (ج) په مرسته د ژوند تر پایه ددې وعدې عملي کولو ته وفادار واوسو. د افغانستان د خلکو او نړیوالو په فکر او ذهن کې دا پوښتنه حتماً پیدا کیږي چې موږ ولې خپلې کورنۍ او طبقاتي ګټې د ملي ګټو په خاطر د هیواد د محرومو طبقو د ګټو له پاره قربان کړې. ددې پوښتنې ښکاره ځواب دادې چې په دې ورستیو لسو کلونو کې د سلطنتي رژیم سیاسي کړنلاره په ټولنیز توپیر او بې عدالتۍ باندې متکي وه. چې د افغانستان د ټولو محرومو طبقو او روڼ اندو د شدید عکس العمل سره مخ وه. بل پلو ته په سیمه او نړۍ کې داسې بدلونونه مینځ ته راغلل چې د ازادي غوښتونکو ملتونو په ګټه د ارتجاع، استبداد او استعمار په زیان وه. چې دی بدلونونو هیڅ یو با وجدان او وطندوسته افغان ته اجازه نه ورکوله چې د سلطنت ددې ناوړه کړنو په مقابل کې ارام کیښني. موږ هم دهمدې مسؤلیت او وطنپالنې په روحیه چې زما په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینـۍ وینـا کـې هـم اعــلام شــوي ده، پـه هيـواد کـې د ريښتـني او واقعـي ديموکراسيۍ او جمهوريت بيرغ په دې هيله چې بنسټ يې د هيواد د اکثريت خلکو په خدمت ټينګ وي پورتـه کړ. مونږ د لـوی خدای (ج) پـه فضـل د خلکو د حقوقـو د تامين او د ملي حاکميت د پلي کولو په لور لومړي ګام پورته کړ. ګران هيوادوال خبر دي چې ما خپلي نيکي هيلي د هيواد د پرمختګ له پاره لس کاله مخکې په ښه نيت ښکاره کړې وي، خو سلطنتي رژيم نه يوازې دا چې زما هيلې په نظر کې ونـه نيولې برعکس يې د پرمختـګ ، ترقـۍ او ديموکراسـۍ او د هيـواد د پرمختګ ضد عمل وکړ. زمـونږ ګران هيـواد افغانسـتان د ډيـرو طبيعـي منـابعو ، حاصلخيزي خـاوري د خواريکښو او با استعداده وګړو ، لرغوني تمدن او کلتور درلودونکی دی.

د پورتينو شرايطو له موجوديت سره د مخکيني منسوخ رژيم د سلطی پـه وخت کې د هيواد وضعيت خراب او د زيارکښانو ژوند له ستونزو سره مل و.

د افغانسـتان جمهـوري دولـت زمـونږ د هيـواد پـالو او وطنپرسـتو عناصـرو د قربانۍ په نتيجه کې د خلکو د ګټو له پاره منځ ته راغلې چې د ديموکراتيکو ګټو ، آزاديو او د قوانينو د تامين او پراختيا په خاطر د جمهوريت اساسي قـانون او نـورو تکميلـونکي قـوانين د ټولني لـه پـاره لا زم ګڼي . د افغانسـتان جمهـوري دولـت ځـان مکلف ګڼي چې د هيواد د ملي ګټو او مصلحتونو په چوکاټ کې د خلکو د آزاديو او ګټو د تامين له پاره د ژوند په مختلفو برخو کې به لاندي ضروري او اړيـن فعاليتونـه سرتـه ورسـوي.

۱ _ ملي مسـالـه :

افغانستان داسي يو هيـواد دی چې پـه هغـه کې مختلف قومونـه د ورونـو پـه څير ژوند کوي چې د بيلا بيلو اړيکو له مخي يو لـه بـل سره پيوند لـري. دوي ټولـو د تاريخ په اوږدو کې ګډ ژوند کړی او د ازادۍ په لار کې يې په ښه اتفاق او يوالي سره مبارزه کړې ده، يو له بل سره يې مرسته کړې . يو ګډ ملي فرهنګ يې ايجاد کـړی، لـه دي کبلـه جمهـوري دولـت د افغانسـتان د خلکـو تـر مينـځ د ورورولـۍ، دوسـتۍ او برابرۍ د اصولو په رڼا کې د مادي او معنوي اتحاد د ټينګښت له پـاره کوښـښ کـوي او په دي هڅه کې دی چې د تبعيض او توپير د ټولو شکلونو ريښې وکاږي.

۲ – اقتصادي اصلاحات :

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په اقتصادي لحاظ د پرمختګ په حال کې هیواد دی، چې اقتصادي وروسته پاتې والی د دوي له پاره ضروري ده، چې په دي برخه کې چټک او پراخه ګامونه واخېستل شي ، بنسټيزه بدلونونه عملي شي ، تر څو د معاصرې تکنالوژۍ او ساینس پواسطه د یو منظم پلان په اساس یو مستقل پرمختللې هماهنګ او یو ملي اقتصادي سیستم ایجاد شي.

۳ ـ صنا یعو پراختیا:

دافغانستان جمهوري دولت د درندو صنایعو لکه د کانونو ایستل د ماشینونو او فلزي کاري صنعت بریښنا او کیمیاوي صنعت ایجاد او تا سیس ته چې د هیواد د چټک اقتصادي پرمختګ او استقلال ضامن دي ځانګړي ارزښت ورکوي ددولتي سکتور تر حاکمیت لاندي داقتصادي پیاوړتیا په برخه کې جدي کړنې ترسره کړي او د حاجي ګک د اوسپني کان څخه ګټه اخېستل او د اوسپني دکارخانې جوړول زموږپخوانی هیله ده.

د افغانستان جمهوري دولت د وړو او متوسطو صنایعو په برخه کې د خصوصي متشبسینو له هڅوڅخه ملا تړ، کنترول او لار ښوونه کوي . تر څو د دولتي او خصوصي پانګو تر مینځ اړیکي د مرستي په روحیه پراختیا ومومي .ترڅو د یو مترقي، ملي اقتصاد په پیاوړتیا او د مختلط اقتصاد په مینځ ته را تک کې فعا له ونډه واخلي .جمهو ري دولت د ملي صنا یعو ، لاسي صنا یعو او ملي هنرونو څخه ملاتړ خپله اړ ینه د نده ګڼي.

۴ ـ سو دا ګري :

جمهوري دولت به دهیواد بهرنۍ سو داګرۍ د ملي ګټو په پام کې نیولو سره یوي رهبري شوې سوداګرۍ ته پراخنیا ور کړي .

۵ ـ په پولي او مالي برخه کې :

جمهو ري دولت به د هېواد په داخل کې بهرني اسعار په جدي توګه کنترولوي او په تور بازار کې هم دهغوي د ډیري زیاتي ګټې مخنیوي کوي ،په بانکونو کې د امانت او پس انداز حسابونه هڅوي او تضمین یې کوي . د افغانستان جمهوري دولت په خپل مالیاتي سیستم کې په غیرو مستقیمو مالیاتو باندي مستقیمو مالیاتو ته دلوړتیا (برتري) په ور کولو سره به دغه سیستم اصلاح کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ _ کر نه:

جمهوري دولت د افغانستان د اکثریت خلکو د ګټو په خاطر د ځمکو اصلاحات د خپلو بنستیزه بدلونونو دعمده کړنو په توګه په نظر کې نیولي . دولت د بزګرو په ګډون او د هغوي په ګټه کوپراتیفونه او تعاوني شرکتونه جوړوي. دولت د خپلو امکاناتو سره سم شاړي ځمکی ابادوي او د او بو شبکو ته پراختیا ورکوي ، همدارنګه دولت به دحیواناتو دروزنې د پراختیا له پاره عملي تد بیرونه ونیسي .

۷ _ حمل و نقل او د لارو جوړونه :

د افغانستان جمهوري دولت د ټولنیزو چارواو سړکونو جوړول د عصر د غوښتنو او شرا یطو سره سم تنظیموي . خو د کور جوړولو چاري به ګړندۍ او دځانګړو مقرراتو پو اسطه به یې مستحقو اشخاصو ته توزیع کړي، دولت د ښار جوړولو چاري اصلاح او په ځانګړي توګه دکابل په ښار کې دښار جوړونې **۲۵** کلن پلان تطبیق او مواصلاتي شبکو ته پراختیا ورکوي ، دهیواد مهم ښارونه او صنعتي مرکزونه د اساسي سړکونو پو اسطه نښلوي، په راتلونکي کې به د اوسپني دسړک «ریل» دجوړولو امکا نات هم تر څیړنې لاندي نیسي .

د افغانستان جمهوري دولت د حمل و نقل د چټکتیا او د خلکو د هوساینې لپاره به عامه ترانسپورتي وسایل اماده کړي خوپه لومړي درجه کې لوی خصوصي ترانسپورتي شرکتونه رهبري او تقویه کوي. تر څو خلکو ته ښاري ترانسپورتي اسانتیاوي برا بري شي .

۸ _ ټو لنیز اصلا حات :

د هیواد په اوسنیو شرایطو زمونږ د خلکو مطلق اکثریت له مادي او معنوي نعمتونو څخه محروم دي . چې په سیاسي لحاظ په ډیرو سختو شرایطو کي ژوند تیروي ، چي په هیڅ وجه دا تریخ و ضیعت د اوسنۍ معا صري نړۍ د مدني وضعي سره سمون نه لري .

د افغانستان جمهوري دولت د افغانستان د نجیبو خلکو د حالت د بدلون له پاره د لاندي ټولنیزو اصلاحاتو د پروګرامونو عملي کول په پام کې لري .

۸ _ ۱: د کار د شرا یطو ښه کول :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جمهوري دولت د ما مورینو ، کارګرانو او خدماتي پرسونل د کار او ژوند د شرایطو ښه کولو له پاره لازمي او اړیني کړني ترسره کوي په دولتي ځوکیو (پوستونو) کې ټاکنو او ځای پرځای کولو په برخه کې د ما مو رینو شا یستګي ، پرهیزګاري ، کاري صلاحیت ، د کار سا بقه ، د هیواد پالنې روحیه ، د هیواد د پرمختګ او غوړېدو سره مینه لرل په نظر کې نیسي .

دولت په خپلو لومړنیو کړنو کې لږ تر لږه د کارګرانو د تنخوا په ټاکلو کې د هغوی اړین (مادی او معنوي ضرورتونه) ، لګښتونه او کاري ساعتونه په نظر کې نیسي تر څو د هغوی مزد د هغوی دکار سره برا بر شي ، دولت په صنعتي او کرنیزه چارو کې د کارګرانو د ټولنیزو او ځانی حقوقو د تامین او مصؤنیت له پاره یو نوی مترقي او دیمو کراتیک قانون تصویب او تطبیق کړي . جمهوري دولت هغو کارګرانو او ز یار کښانو له پاره چې په کلیو او ښارونو کې ژوند کوي د هغوی د ټولنیزې او مالي وضعي په نظر کې نیولو سره د بیمې سیستم ایجادوي ، د خلکو د ژوند د شرایطو د ښه کولو له پاره به د کورونو ، دوکانونو او د مؤسساتو د کرایې په اړه جدي اقدامات وکړي .

۹ ـ عمومي پرمختګ په اړه :

د افغانستان جمهوري دولت د پوهنې په پروګرام باندې له نوي کتنې وروسته هغه اصلاح کوی . د بیسوادۍ د له منځه وړلو او په عمو مي ډول دکلتوري بدلون په خا طر دیو ملي او مترقي فرهنګ په رڼا کې به هڅې وکړو چې ځوان نسل د تقوا ، هیواد پالنې او خلکو ته د خدمت په روحیه تربیه کړو . دولت د هیواد ټولو کوچنیانو (هلکانو او نجونو) ته د دولتي ښوونځیو دپراختیا له لیارې د عمومي روزني له پاره د منځنیو او لوړو زده کړو زمینه برابر وي .

جمهوري دولت به د خلکو د بیدارۍ په خاطر د مطبوعاتو او ډیمو کرا تیکو خپرونو د پراختیا له پاره مؤثر ګامونه واخلي . د ملي هنرونو ، سینما ، تیاتر ، او راډیو موسسي به تقویه او پیاوړې کوي . په مساعد وخت کې به د تلو یز وني شبکي په جوړولو او پراختیا کې اقدام وکړي ، همدا راز غواړي چې دهیواد دتیرو مدینتونو ، دتاریخي او لرغونو اثارو د موندلو او ساتلو په خاطر به د ملي موزیم په جوړولو کې اړین او موثر ګامونه واخلي ، دولت به د هیواد په مختلفو سیمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتـابتـو نونـه جـوړ کـړي. جمهـوري دولـت بـه د معـالجـوي طب او دولتـي روغتـو نونـو جوړولو ته لا پراختیا ورکړي تر څو د هیواد د ټولو وګړو تـه د معـالجي زمینـه برابـره شي . خو دولت به وقایوي طب ته ځانګړي پاملرنه وکړي تر څو د ضروری او مجهزو وسایلو په درلو دلو سره د ساري ناروغیو مخه ونیول شي. دمور او ماشوم او نوي نسل نه د ملاتړ په خاطر دولت د خپلې مالي وضعې په پام کې نیولو سره د زیږنتـون، شیدو ورکولو ځاي (شیرخوار ګاه) او وړکتونونه جوړوي.

جمهوري دولت به د فحشـا د ریښـي د لـه مینځـه وړلـو، پـه چرسو، الکولو او تاریاکو باندي د متعادیدو او د الکولو د استعمال پرضد به جدي اقدامات وکړي. د احتکار او قاچاپو پر ضد به هم مبارزه وکړي. جمهـوري دولـت بـه د ښـځو لـه پـاره پـه اقتصادي، سیاسي، فرهنګي او د ژونـد پـه ټولـو برخـو کـي د سړیو سـره د مسـاوي ونډي اخېستلو زمینه برابره کړي. دولت د کوچیانو د میشـته کیـدو د بـدوي ژونـد د پریښودو او بې ځمکي خلکو ته دولتي ځمکي توزیع کوي.

ګرانو هیوادوالو:

دا یـو حقیقـت دي چـي اقتصـادي او ټـولنیز پرمختـګ د فرهنګـي بـدلونونو بنسټیزو اصطلاحاتو او د ریښتیني دیموکراسۍ د تامینولو سره نږدې اړیکې لـري. اوس په سیمه او نړۍ کې ژور بدلونونه منځ ته راغلي دي، ملي جنبشونه ورځ په ورځ زیاتیږي. سوله خوښونکي او ازادي غوښتونکي قوتونه ورځ په ورځ پیـاوړي کیـږي، څو د جګړې او تجاوز په مقابل کې برتـري حاصـله کـړي. د سولي سیاست او د نورو سره په سوله کې ژوند کولو پلویان هم ورځ په ورځ په نړۍ کـي ډیریـږي. د افغانسـتان ځـوان جمهـوري دولـت د نـړۍ د دغـو بـدلونونو پـه نظر کـې نیولـو او د خپـل کـورني مترقي سیاسیت پر بنسټ لاندی مسایل په بهرني سیاست کې په پام کې نیسي.

افغانسـتان یـو سـوله خوښـونکي هیـواد دی، او ځـوان جمهـوري دولـت دا کړنلاره په دوامداره توګه تعقیبوي. د افغانستان ځوان جمهوریت په داسي حال کې چې ټولو نړیوالو تړونونو تـه وفـادار دی خو پـه دی انـد دی چې د ملګرو ملتونو د سازمان غړی هیوادونه د نورو سوله خوښونکو هیوادونو په مرسته کولای شي چې د نړیـوالې سـولې پـه ټینګښـت ، د کـړکیچ لـه مینځـه وړلـو او دیتانـت کې فعالـه ونډه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جمهوري دولت په دې باوري دی چې استعماري سياست او نژادي توپير ختم شي او هر چاته د خپل برخليک د ټاکلو حق ورکړل شي، په عربي هيوادونو باندی د اسرايلو د تيري اثرات له مينځه يوړل شی . د فلسطين خلکو ته خپل حقوق ورکړل شي. هغه هيوادونه چې مختلف سياسي او ټولنيز نظامونه لري بايد په سوله کې ژوند وکړي او سوله ايزه سياست غوره کړي تر څو د تيري او جګړي سياست پاي ته ورسيږي. د کړکيچ وړ مسئلو د حل له پاره دې د پوځي قوت له استعمال څخه ډډه وشي. پورتنيو موخو ته د اعتقاد او وفادارۍ له پاره د افغانستان جمهوري دولت د بهرني سياست بنسټ پر سوله غوښتني، فعاله او مثبته بي طرفۍ، په نظامي تړونونو کې نه ګډون ، د ملګرو ملتونو منشور ته درناوی، آزاد غوښتونکو غورځنګونو څخه ملا تړ، د نړۍ ټولو سوله غوښتونکو هيوادونو سره مرسته او د نيکو اړيکو ټينګول ، د نورو هيوادونو ملي ګټو ته په پاملرنې سره اقتصادي، فني، فرهنګي، ښو اړيکو ته پراختيا ورکول.

د افغانستان جمهوري دولت د خلکو د ارادي او ازادۍ د اصل په پيروۍ يو ځل بيا د جمهوريت د اعلامي تائيد له پاره په ريښتنولۍ او صراحت سره اعلاموي چې د افغانستان کورنۍ او بهرنۍ سياست د سولي، عدالت، ملي ازادۍ، ملي حاکميت او ملي استقلال په اصل ټينګ دی خو بيا هم تکراروم چي په سوله کې ژوند ، د دوستانه اړيکو پياوړتيا او پراختيا ، د نړۍ ټولو ملتونو ته احترام زما دزړه هيله ده . د ښه ګاونډيتوب په اړه وايم چې له شوروي اتحاد سره زموږ اړيکي دوستانه، نيکې او نه ماتيدونکې دي. بل ګاونډي (د چين د خلکو د جمهوريت) سره مونږ د دولتي صميمت نه ډکي اړيکي لرو او هيله لرم چې دا اړيکي نورې هم پراخه شي، د ايراني ورونو سره هم زموږ اړيکي دوستانه دي او اميد لرم چې دغه اړيکې نورې هم ټينګې شي.

په تاسف سره بايد ووايم چې پاکستان يوازيني هيواد دی چې له هغه سره زموږ اړيکي د پښتنو او بلوڅو د حقوقو او د پښتونستان د ملي مسئلي پر سر زيانمنی او اختلاف نظر لرو خو د افغانستان جمهوري دولت به هڅه او کوښښ وکړي چې په پوره حوصله او سړه سينه د پښتونستان د ملي مسئالي د حل له پاره سوله ايزه شرافتمندانه لار پيدا کړي، زه باور لرم چې د پاکستان او افغانستان تر منځ ښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکې د دواړو هیوادونو او سیمي په ګټه دي ، نو زه بیا هم کوښښ کوم چې د دې دواړو هیوادونو تر مینځ د سولې د ټینګښت ترقی او د سیمي د ګټو په خاطر سیاسي اړیکې ټینګې کړم او امیدوار یم چې په دې کار کې بریالي شم.

مونږ له ملي مترقي هیوادونو سره د ډیرو معنوي پیوندونو په واسطه تړل شوي یو او ښې اړیکې لرو. مونږ د دریمې نړۍ (ناپیلو) هیوادونو سره د سولې د ټینګښت، د استعمار او نژادي توپیر پر ضد مبارزه کې په هر شکل چې وي مرسته کوو. د ډیرو کلکو او تاریخي اړیکو په لرلو سره مونږ د هند او بنګله دیش سره ښې اړیکې لرو. په دې نیمه وچه کې تل د سولې غوښتونکي یو. په دې برخه کې بې ځایه به نه وي چې د ټولو دوستانو په ځانګړي ډول شوروي اتحاد، امریکا متحده ایالاتو، د المان فدرالي جمهوریت، د چین ولسي جمهوریت او هغو هیوادونو څخه چې د افغانستان په پرمختګ کې یې ونډه اخیستي او اخلي یې، د افغانستان د جمهوري دولت او خلکو په استازیتوب له دوی څخه مننه وکړم.

ګرانو هیوادوالو:

په دې لسو کلونو کې زمونږ هیواد د ډیرو اقتصادی، ټولنیزو او سیاسي بحرانونو سره مخ شوی دی چې په لنډ ډول یې بیانوم:

اقتصادی برخه کې: د هیواد اقتصاد باید د لومړی او دوهم پلان په تطبیق سره پرمختګ کړی وای، مګر د کاملی ویجاړتیا لوری ته سوق او د سقوط سره مخامخ شو. ځکه دغه اقتصادی پلانونه د اشخاصو د ذهني غوښتونو تابع شول او د هیواد په پرمختګ کې یې لازم اغیزمنتوب له لاسه ورکړ. اقتصادی حرکت ډیر ورو (کند) شو. د خصوصي پانګی منظمه اچونه رامنځ ته نه شوه. بل پلو ته په دغه برخه کې دولتي پانګه اچونه هم کال په کال په لږیدو وه. د پس انداز حسابونه او په صنعت کې خصوصي پانګه اچونه هیڅ جلب نه شوه. د ساري په توګه د دویم پلان ټوله پانګه (۲۲۰۲۰) میلیارده افغانی وه خو په دریم پلان کې دغه پانګه (۱۹۲۵) میلیاردو افغانیو ته را ټیټه شوه. د دوهم پلان د څو محدودو پروژو تطبیق هغه د دوستو هیوادونو د مرستې په اساس وړاندوینه شوی وه. که چیری دغه پروژې په یو استثنایې حالت کې ونیسو، د هیواد اقتصاد په دی اخرو لسو کلونو کې د نفوسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشد او د نرخونو د لوړوالي او په مختلفو هیوادونو کې د پرمختګ په تناسب مونږ دغه اقتصادی پرمختګ داسې ګڼو چې ګواکې پرمختګ پرڅای مونږ شاته ګامونه اخیستې دي. د داسی وضعی په موجودیت کې نه یوازی د ملي عوایدو په زیاتوالي کې د پام وړ بدلون رانه غی خو ددی عوایدو یو عمده برخه ددی په عوض چې په پانګه اچونه ولګول شي په بوالهوسه کارونو لګیدلي دي.

په لومړي پلان کې خصوصي پانګه اچونه د ټولي پانګی په سلو کې ۹،۷ فیصده تشکیلوله. خو تش په نامه دریم پلان کې دغه ونډه په سلو کې ۷، ۲فیصده ته را ټیټه شوه. سره له دی چې د لومړی او دویم پلان په تطبیق سره هیواد کې د اقتصادی موسسو زیربنا او بنسټ کیښودل شو، خو په دی تیرو لسو کالونو کې په صنعتي تولیداتو کې د پام وړ زیاتوالي نه دی راغلی او د کرنیزو محصولاتو په زیاتوالي کې هم په داسی وخت کې د هیواد اقتصاد په کرنه متکی دی په سلو کې ۹۰فیصده د ټولو ملي تولیداتو کرنیزه محصولات جوړوي. خو زمونږ په هیواد کې زړې کرنیزې اړیکې او د وروسته پاتي تولید طرز مسلط دی. د بزګرانو فقر د ملي بازارونو او له خلکو سره د اخیستلو د توان نه موجودیت، د خامو موادو کمښت د دی سبب شوی، چې په دی وروستیو لسو کلونو کې په افغانستان کې په کرنیزه موادو باندې د مالیاتي سیستم د اصلاح له پاره یو اغیزمن ګام نه دی اخیستل شوی، مالیات اوس هم په دولتي عایداتو کې کمه ونډه لري، په ځمکې، څارویو، کورنیو سوداګرو باندې ډیره کمه مالیه وضع شوې او د اضافي لګښتونو له پاره پر مستقیمو مالیاتو کې زیاتوالي راغلی دي.

په دی وروستیو کلونو کې د بهرنۍ سوداګرۍ په برخه کې د خلاصو دروازو سیاست عملي شوی. ملی ګټو ته په پام کولو د توکو په واردولو کې د اړینو او غیرو ضروری توکو تر مینځ توپیر ونشو. او د هیواد د عمده صادراتي توکو په برخه کې په بهرنیو اسعارو باندې هیڅ ډول کنټرول نه و. د بهرنیو اسعارو په مقابل کې د دولت پولي سیاست د خلاص لاس او تور بازار تابع و. ځکه له بهرنیو نمایندګیو او سوداګرو سره قانوني معامله نه کیده بلکه هغوی ته غیر قانوني امتیازات ورکول کیدل، او د هیواد د عمده صادراتي جنسونو پخواني نرخونه لوړ شول. په دې ترتیب د هیواد اقتصاد یې ضعیفه او د ویجاړیدو خوا ته سوق کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې په دی وروستیو لسو کلونو کې زمونږ په هیواد کې ډیره ګډوډي وه. په اقتصادي برخه کې د غولونې لوبه روانه وه، په همدي علت د هیواد اقتصاد ویجاړ، اقتصادي ، صنعتي او ټولنیز پرمختګ ډیر کرار، حتی په ټپه ولاړ وو ..

په ټولنیزه برخه کې:

په تاسف سره باید ووایم چې زمونږ هیواد په فرهنګي او روغتیایي برخه کې په نړیواله کچه په ټیټه سطحه کې قرار لري. په وروستی لسیزه کې د افغانستان د خلکو د ژوند سطحه ټیټه شوې ده، ځکه د لګښتونو کچه لوړه شوې او د هر کال په تیریدو سره دا پیټې لا درنیږي ، ځکه نرخونه په چټکۍ سره لوړیږي مګر د ټیټ رتبه دولتي مامورینو تنخوا ، او د کارګرانو ، اجیرانو مزدوري د بخور نمیر له حالت څخه زیاتوالي نه دی کړی چې فقر، بیکاری، بدبختي او د خلکو دربدری ورځ په ورځ په ټولنه کې زیاتیږی او د خلکو په مینځ کې ناروغي زیاته شوی ده، پوهنه او فرهنګ د سقوط لور ته مخه کړیده، په ټولنه کې مصؤنیت او د قانون تطبیق نشته. په بدل کې د با نفوذه خلکو او لوړ رتبه مامورینو لخوا مطلق العنانی ، ظلم، ستم او استبداد لاشدت پیدا کړی و. چې دولتي دستګاه یې د ویجاړیدو او رسوایې خواته سوق کړې وه.

بیت المال، دهیواد ملي ثروت اود خلکو له مال څخه ناوړه ګټه اخېستل او مصرفول رواج شول. اختلاس، بډې اخېستل، احتکار، قاچاق، ټګي (تقلب) ، سود خوړل ورځ په ورځ زیات او د خلکو په مینځ کې رواج موندلی دی ،له دې کبله زمونږ د ډیری خلکو د ژوند ساحه تنګه شوي وه.

په سیاسي برخه کې:

په دی تیرو لسو کلونو کې د دولت کورنی سیاست په چل، فریب ، سیاسي ټګۍ، د پرګنو په غولوني او تیرایستني باندې ډډه لګولی، د تهدید له مختلفو شکلونو څخه کار اخېستل، په زور سره د خلکو تحریکول او وحشت ایجادول، یو د بل په وړاندې لمسول، د مختلفو ګروپونو او د خلکو تر مینځ بې اتفاقي، اختلاف او دښمنۍ پیدا کول، سلطنتي رژیم د ځان د پایښت له پاره یو مهم شرط ګڼلو.

د دیموکراسۍ او وطنپرستانو پر ضد د ارتجاعی قوتونو هڅول او تحریکول د تیر منسوخ شوی دولت په کورني سیاست کې لوړ مقام درلود. په خلکو باندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فشار او اختناق دسیاست تحمل، د زور، ظلم او بي عدالتۍ څخه ملا تړ، د هغوي کار وه ، خو د مظلومانو فریادهیچا نه اوریده ، د خلکو په تیره بیا ځوانانو تر مینځ فشار، بي اتفاقي او ملي ضد کارونو ته لمن وهل کیده. د قلابي دیموکراسۍ څخه ناوړه ګټه اخېستل پیل شوې وه. پارلمان په خپلو رایو د دولت ملي ضد پریکړو د تائیدولو په ماشین بدل شو. دوي هم د بیت المال او د خلکو د جیبونو په غارت او لوټولو پیل وکړ، د خلکو حقونه او ریښتني آزادي ورځ په ورځ سلب او عملاً تر پښو لاندي کیدله . زور، ځپل سري او د ځنګل قانون په هیواد باندي حاکم و.

د مخکیني رژیم یوه بله سیاسي ځانګړتیا دا وه چې د بي پلویتوب تر عنوان لاندي یي د استفاده جویي کړنلاره په مخ وړله . په بهرني سیاست کې د آزادي د سیاست په نوم په هره مسئله کې باید د خلکو څخه نظر غوښتنه شوي وای، خو په عمل کې هیڅکله داسي ونشول، او هیڅ مساله کې د خلکو نظر ونه غوښتل شو، دولت تل په بهرني سیاسي کړنلاره کې ریښتني نه و، دوکه، چل او فریب د دوي د سیاست خاصه ځانګړتیا وه، د مظلومانو فریاد او د خطرونو هغه زنګونه چې له هره طرفه اوریدل کیدل په دي ونه توانیدل چې نوموړي رژیم د خپل مغرضانه سیاست څخه واړوي او د هیوادوالو د ژوند دردونکي حالت ته یې متوجي کړي. نور د اصلاح تمه تري قطع شوي وه پرته له دي چې دغه رژیم له مینځه یوړل شي بله لاره پاتي نه وه. مګر هغه دردونه چې له مخکیني رژیم څخه مونږ ته په میراث پاتې دي، له مونږ څخه د درندو دندو د اجرا غوښتنه کوي.

په اقتصادي، ټولنیز او د ژوند په ټولو برخو کې د پام وړ وروسته پاتي والی لیدل کیږي چې د کار او دندو د اجرا په طرز کې هم نیمګړتیا شته. چې ژر باید اصلاح شي. د هیواد اقتصادي وضع ډیره ګډوډه او بي نظمه ده، په ټولنیز ژوند کې هم ډیرې او مختلفي ستونزي موجودې دي، دولتي دستګاه له حده زیاته فاسده شوې او په ټولو برخو کې یې بې عدالتي لیدل کیږي، پر ټولنې باندي فقر، بیکاری، ناروغۍ، بیسوادۍ خپل سیوری غوړولی دی. تبعیض، نابرابري ډیري بدې پایلې له ځانه سره راوړي دي. اوس مونږ ته ډیري مهمي ملي دندي په مخکي شته چې باید اجرا شي تر څو نوموړي ستونزي حل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ باید وګورو چې دا ټولي ستونزي یو ځل حل کولي شو؟ آیا مونږ باید هغه ټولي ملي دندي چې زمونږ په مقابل کې پرتې دي یو دم اجرا کړو؟ د هغو هیوادونو تجربو ښودلې ده، چې د خپل هیواد د پرمختګ له پاره یې ډیره وارخطایي کړي ده او له هري ممکنې او غیر ممکنې وسیلې څخه د وروسته پاتې والی څخه د خپل هیواد د خلاصون په هیله البته یو دم عمل کړیدی. د ټولو چارو اصلاح یو دم یو طفلانه کار او بی نتیجي عمل دی، له دې امله باید په ډیر متانت، ټینګ عزم، دقیق سنجش، د ډیرو امکاناتو څخه په ګټې اخېستلو سره د ټولنې د اصلاح او د خلکو د ژوند د بهبود له پاره پېل وکړو، باید قدم په قدم د خپلو فعالیتونو د ساحې د پراخولو په واسطه مرحله په مرحله مخکې ولاړ شو.د دندو د بریالیتوب له پاره اړین شرط په اقتصادی، سیاسي او ټولنیز ژوند او فعالیتونو کې د اکثریت خلکو فعاله ونډه اخېستل دي

- ګرانو هیوادوالو!

مونږ په داسې مرحله کې قرار لرو چې لاندي پوښتنې او غوښتنې مطرح دي:

- څه کولي شو؟
- له کوم ځایه څخه یې پیل کړو؟
- کومې خواته لاړ شو؟

ددې ټولو پوښتنو د ځواب له پاره باید له ټولو څخه وړاندي اعلام کړم چې په اوسنیو شرایطو کې د افغانستان د ځوان جمهوریت ضروري او مهمه دنده د جمهوري رژیم د بنسټیزه ستنو ټینګښت، د امنیت، مصئونیت تامینول او په هیواد کې د قانون تطبیق دی، چې پرته له تبعیض او امتیاز څخه د ټولو هیوادوالو له پاره سالمی، د ډاډ وړ او دیموکراتیکه نظام رامینځ ته شي. ډیر ژر به د نوي اساسي قانون د مسودې د جوړولو او مطالعي له پاره یو کمیسون و ټاکو تر څو د افغانستان د جمهوري نوي اساسي قانون د قانوني پړاونو د تیرولو او د لویي جرګې له تصویب وروسته به نافذ شي، چې د هغه په تطبیق سره به ریښتني دیموکراسي تامین شي، د افغانستان ځوان جمهوریت په ټولنیز نظام کې د ژورو او بنسټیزو بدلونونو غوښتونکی دی، دولت به د یادو شوو دندو د اجرا له پاره د لاندي چارو او دندو په اجرا کې ډیر کوښښ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي حاکمیت

د خوښۍ ځای دی چې ځوان جمهوریت د افغانستان د اکثریت خلکو د ښه ملاتړ څخه برخمن دی او د هغو د ګټو استازیتوب کوي په نږدې راتلونکې کې به جمهوریت د اساسي قانون پواسطه کوم چې نافذیږي د دولت د درې ګوني قوتونو تفکیک به وشي. او د خلکو د قانوني ګډون او ټاکنو پواسطه به قانوني ثبات رامنځته شي. جمهوري دولت د ګران هیواد افغانستان نه د دفاع، د ځمکنې تمامیت، د هیواد د ازادي ساتل او د حاکمیت د ټینګښت له پاره کومه چې د دولت سیخلي دنده ده، د نړیوالو پواسطه په سیمه کې د قواوو انډول ته په پام به د هیواد د دفاعي ځواک پیاوړي کړي زمونږ ځوان پوځ نور د جمهوریت پوځ دي.

ګرانو هیوادوالو:

اجازه غواړم او په صراحت سره اعلاموم د افغانانو او په ځانګړي توګه د اسلامي ریښتني ترقي غوښتونکو هیلو سره سم او د نوي عصر د غوښتنو په پام کې نیولو سره د افغانستان ځوان جمهوري دولت د بنیادي اصلاحاتو په لور به د لوي خدای (ج) په مرسته له وارخطایي، افراط او تفریط او لغزش پرته په ډیر جرت سره پرمخ ولاړ شو. مونږ خوښ یو چې په دي تارخي مرحله کې د افغانستان د جمهوري دولت دندي د ټولنیزي نابرابرۍ، فقر، اقتصادي وروسته پاتي والي چې له ډیرو پیړیو راهیسي زمونږ په هیواد کې شتون لري، ختمول، د سیاسي او اقتصادي استقلال پر ټینګښت برلاسی او ور رسیدل دي.

جمهوري دولت که چیري د ټولنیزي پرمختیایي مبارزي پر مهال د یو پیاوړی ملي اقتصاد په ایجاد کې بریالي نه شي، سیاسي استقلال او ملي حاکمیت له خطر سره مخ کیږي. د ملي اقتصاد د ایجاد له پاره چې په نوي عصري تکنالوژۍ او ساینس باندي متکي وي. نو لازمه ده چې یو لړ اقتصادي او ټولنیز ژور بدلونونه رامینځ ته شي. دولتي سکتور باید ټینګ او تکامل وکړي. په اقتصادي، سیاسي او ټولنیزو برخو کې دیموکراسي پلې او په هیواد کې باید د ملي صنایعو بنسټ کینښودل شي.یو ازي ریښتیني انقلابي بدلونونه کولای شي په هیواد کې ملي حاکمیت ټینګ او د خدای (ج) په مرسته به وکولای شو چې د اقتصادي او ټولنیزو پرمختګ په لور موثر ګامونه واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

گرانو هیوادوالو!

د دي درندو ملي دندو اجرا ایجابوي چې په دی خطرناک او حساس پړاو کې ټول ملي او مترقي ځواکونه او وطن پالونکي طبقات په یو پراخه جبهه کې د هیواد د ځوان جمهوریت تر رهبری لاندې متحد شي، د خدای (ج) په فضل د نوواو بنسټیزو اصلاحاتوعملی کول ، د نوي ، قوي او مترقي افغانستان جوړښت ، د وطنپالني له شور او زوره ډکه روحیه، زړورتیا او پوره ډاډ سره ، د ګران هیواد افغانستان ځوان جمهوریت په انقلابې ولولو سره د راتلونکي په لور، د لوي او مهربان خدای (ج) باندي په توکل او مرسته مخ په وړاندي ځي...

مذهب زنده دلان خواب پریشاني نیست
از همین خاک جهان دیگر ساختن است
زنده و جاویدان بـــــاد افغانستـــان
سربلند بـــــاد مردم افغانستـــان
بر افراشته باد بیرق جـــــــمهوري [۲۱ م م ۵۵۰_ ۵۲۰]

خلکو ته خطاب چې د نوي دولت سیاسي کړنلاره وه د ۱۹۷۳ ز کال د اګست په ۲۳ نیټه، ماښام د کابل راډیو څخه خپره شو د لیکني میتود او اساس یي د خلق دیموکراتیک ګوند د برنامي سره ډیر و توپیر نه درلود چې بنیادي اصلاحاتو لکه د نوي اساسي قانون تصویب، دیموکراتیکو حقوقو پراختیا، د رشوت او فساد پرضد مبارزه، دولتي کارونو څخه د پاچا کورني د غړو لاس لنډول، د ځمکو ویشل، د معارف، سواد زده کړه او روغتیایي خدمتونو عامول وعدي ورکړي چې د یوي پاکي اداري زیري یې ورکاوه.

د دي وینا خپریدلو خلک په اندیښنه کي واچول . ځکه چې دده په خوا کې د پرچم د جناح یو شمیر غړو له ده سره همکاری درلوده او د حکومت په مهمو څوکیو کې په دندو وګمارل شول، د خلق جناح هم دده حمایت او تائید کړي و..

د سردار محمد داود خان ملګرو فکر کاوه چې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند اتحاد د داود خان سره موقتي بڼه لري ، خو کله چې نوموړي د خپل واک ستني ټینګي کړي پرچمیان به له دولتي څوکیو څخه لیري او د هغه پر ځای به خپل دوستان او ملګري مقرر کړي.(۳۳ م ۲۸۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي وینا چې د ۱۳۵۲ لمریز کال د وږي د میاشتي په لومړي ورځ د رادیو افغانستان نه خپره شوه د جمهوري دولت د ټولنیزو، سیاسي، اقتصادي او فرهنګي چارو د سرته رسولو کړنلاره وه. دغه د جملو او کلماتو په لحاظ یو مغز نه وینا وه. خو په عمل کې د دې وینا د پلي کولو توان له جمهور رئیس او د هغه له دولت سره نه وه. د هغه په خپله وینا کې د جمهوري انقلاب په تاریخي ضرورت باندي ډیر ټینګار شوی وه. او د ۱۳۴۳ لمریز کال د اساسي قانون دیموکراسي یې یو قلابي دیموکراسي وبلله او وویل چې نوموړي دیموکراسي زمونږ د خلکو ژوند له خطر سره مخامخ کړي وو. نو ځکه د هیواد ځوانانو دا انقلاب وکړ ده په تیری دیموکراسي باندي په سیاسي او اجتماعی لحاظ ډیر انتقادونه وکړل او د پارلمان فعالیتونه یي د شخصی استفادی وسیله و بلل.

سردار محمد داود خان په خپله وینا کې د اداري د پاکوالي، د برابرو حقوقو د تامین، د ملي ازادي او سالمي روزنې له پاره د زمیني برابرولو وعدی ورکړي وي، د ملي مسالي تر عنوان لاندي په افغانستان کې ټول میشت قومونه ورونه او د هغوي ژبي یې برابري و ګڼلي او هیچا ته د برتري حق نه وو ورکړل شوي. د سوداګري، پولي، مالي او د بهرنۍ سوداګري چاري باید د دولت د لارښوونو او اوامرو تابع وي. د کرنې د پرمختیا او عصري کولو، د کار د شرایطو د ښه والي او عمومي ترقۍ ټینګي وعدي ورکړې وې په بهرنۍ سیاست کي د ګاونډیانو سره د ښو اړیکو او روغی هیله ځرګنده کړي وه. (۳۳ م ۲۸۵)

دي وینا په هیواد کې د رونې اندو هیلي د هیواد د ابادي او پرمختګ په اړه زیاتي او د دیموکراسي پلي کیدو ته امیدواره کړل. خو په اخیر کې ملي رهبر په خپل عظمت کې غرق او د ګوند په جوړولو کې دده شاو خوا ناپاکه او سستو عناصرو ونیوله، چې دده په نوم یي ډیري ناوړه کړنې سرته ورسولي، د پاکستان په لمسون د پښتونستان د مسالي پر سر لویدیځه نړۍ د هغوي په سر کې د امریکا متحده ایالات د افغانستان په اړه بې اعتنا او اړیکي یې سستي شوي چې شوروي اتحاد ددي خلا ځخه ګټه واخیسته او په خلاص مټ یې د افغانستان په کورنیو چارو کې لاس وهنه پیل کړه تر ځو چې یې په ۱۹۷۸ ز کال د ډسمبر په ۲۷ کې نظامي یرغل وکړ او د ډیرو وینو تویولو وروسته ناکام او وتلو ته مجبور شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورني سیاست

۱ _ له ۱۳۵۲ څخه تر ۱۳۵۵ لمریز کال پوري :

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۳ کال د اگست د ۲۳ نېټې وینا (خلکو ته خطاب) کې د کورني او بهرني سیاست لوري په ډاگه کړ . نوموړي پر پخواني رژیم د نیو کو تر څنگ د هېواد په اقتصادي ، ټولنیز او سیاسي ژوند کې د ټولو خلکو د گډون پر بنسټ په ټولنه کې د سمونونو ((اصلاحاتو)) له راوستلو بر سېره په لومړي پړاو کې د جمهوریت د بنسټونو د ټینگولو ، د خلکو د دیموکراتیک ژوند د سمبالتیا له پاره د شرایطو ، قانوني ځواک د ضمانت او رېښتني ولسواکي د رامنځته کولو له پاره د نوي بنسټیزه قانون د جوړولو چارې په گوته کړې . خو په دې کړنلارو کې د وینا (بیان) سیاسي غونډو او سیاسي گوندونو د جوړولو حق په سترگو نه لېدل کېده . (۴۲م م ۱۳۹ _ ۱۴۱)

د جمهوري نظام فعالیتونه د هغوی د هغو وعدو او د ډیموکراسۍ د غوښتنې دادعا برخلاف چې په خپلو رسمي اعلامیو ، فرمانو نو او اساسي قانون کې ترې پوره یادونه کړې وه یوازې د جمهور ریس د نظر او ارادې مطابق سرته رسېدل ځکه د جمهور ریس او رهبر خبره پرته له کوم خنډ څخه تل د قانون په څېر پلې کېده ، اداري کار کوونکو د ځان د بقا له پاره هم د سردار محمد داود خان درناوي کاوه . ده به په خپله اجرائیوي څانگو ته هدایت ور کاوه او راپور به یې ترې اخسته خو بیاهم اجر اتو یې د ملي گټو سره سمون درلود .او دده هره کړنه د هېواد د پرمختگ لپاره وه . د سردار محمد داود خان په اند افغاني ټولنه د فرهنگ او تمدن له مخې وروسته پاتې او د پوهې کچه یې ډېره ټیټه ده . هغه سیاسي گوندونه او سیاسي کړۍ چې د هېواد په مختلفو سیمو کې فعالیت کوي مناسبه سیاسي تجربه او هم د یو پر مختللي ، مترقي او پیاوړي افغانستان د جوړېدو له پاره یو مثبته او معقوله کړنلاره نه لري ، نوموړی په خپلو مامورینو بې اعتماده و او د هغوی د ناوړو گټو او بدې اخېستلو په اړه اندیښمن و ...

نوموړی په دې نظر و چې یوازې په سیاست او اداره کې د نورو د نظر او رایې شریکول گټور دی خو د دې ترڅنگ د هغوی عملي شریکولو د تشنج او گډوډۍ او موخې ته د رسېدو په لاره کې ناکامۍ لامل گرځي . ده په اداره کې د ځانگړې لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیروي کوله چې د افغانستان د پر مختګ له پاره یې د خپلو نظریاتو تحمیل او زړه سو اندې د یکتاتورۍ تطبیق و . (۲۱ م ۵٦۱)

سردار محمد داود خان غوښتل چې په هېواد کي اقتصادي پرمختګ وده چټکه کړي او د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې پرمختګ له پاره زمینې برابرې کړي ، ځکه هغه هیله درلوده تر څو افغانستان د سیمي او نړۍ د هیوادونو په څیر ، په ډېر لږ وخت کې پر ځان متکي هېواد باندې واوړي .

لوموړی هغه (داود خان) په افغانستان کې ټول مېشت قومونه پرته له امتیاز څخه افغان یاد کړل . قومي او محلي تخلصونه لیکنه او د تابعیت په تذکره کې ئې د پښتون، هزاره ، تاجک رسما منع اعلان کړل ، هڅه کېده چې افغاني ناسیونالېزم (ملت پالنه) رواج شي تر څو د پردیو د ایدالوژي د واوردیدو مخه ونیسي او دا تشه ډکه کړي . داود خان هم د ملت پالني په ایډیالوژي او ټولنیز ، اقتصاد باندې معتقد و. نورو ته به یې دا توصیه کوله باور ولري هغه انسان چي ایمان او مسلک ونه لري هیڅکله به خپل هیواد او ټولنې ته په اوس او راتونکي کي د ګټور خدمت جوګه نشي (۲۱ م ۵٦۳)

سردار محمد داود خان دخپلې وینا د ریښتینولي او پلي کولو له پاره د بیمې شرکت او بانکونه ملي اعلان کړل . د ځمکو د اصلاحاتو له پاره یې دوه قانونه (د ځمکو د اصلاحاتو او مترقي مالیاتو) تصویب کړل . ددې قوانینو په اساس شخصي ملکیت اندازه (٤۰) جریبه اوبه لرونکي ځمکه چې له (۲۰) هکتاره سره برابره وه او (۲۰۰) جریبه وچه (للمي) ځمکه چي (۲٤۰) هکتاره سره برابره وه وټاکل شوه او په دې قوانینو کې پرېکړه شوې وه چې زیاتې (اضافه) ځمکې دې د ځمکوالو څخه په مناسب او عادلا نه قیمت واخېستل شي او د دې ځمکو قیمت دې په (۲۵) کلونو په موده کې د قسط په ډول ورکړل شي . بیا دې ځمکې پر بې ځمکو بزګرانو باندې په اقساطو وپلورل شي د مترقي مالیات ور کړې تر څو په خپله ځمکوال د ځمکې پلورلو ته اړ ایستل ځکه د ځمکې حاصلا تو دغه مالیه نه پوره کوله . (۲۱ م ۵٦۳)

د دې قانون له نافذېدو وروسته د ځمکو د اصلاحاتو پر مهال یوفرمان صادر شو چې د ځمکو د اصلاحاتو پر ختمیدو پوري هیڅوک کرنیزه ځمکه پلورلي نه شي په هغه وخت کې په افغانستان کې د ځمکو د مترقي مالي تطبیق او عملي کېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدونکی و . خو د دې کار له پاره لومړی د ملکیتونو د ثبت د ادارو اصلاح ته سخته اړتیا وه او هم ځوان ولسوالان باید نه ستړې کېدونکي کار وکړي خو داسي ونه شول ځکه یو شمېر ځوان ولسوالان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم جناح غړي او هو اخوان وو .. چي فیض محمد او ذبیح الله زیارمل لخوا په دندو وگمارل شول . ذبیح الله زیارمل هم د کورینو چارود وزارت د قلم مخصوص مدیر په توگه دنده اجرا کوله . او جیلاني باختري د کرنې په وزارت کې مقرر و . ځوانو ولسوالانو غوښتل چې ډېره ژر د ملکانو او ځمکوالو نفوذ له مینځه یوسي تر څو د خپلې ایدیالوژي سره سم ټولنیز عدالت را منځ ته شي . خو د ځمکو د استملاک په نتیجه کې ځمکوال زیانمن او داود خان د نفوذ خاوندانو او ملکانو نفوذ کم او په سیاسي ژوند کې یې شاته کړل ، پر ځای یې تحصیل لرونکي ځوانان په کار وگمارلو او په خواکي یې سردار محمد داود خان هغه پخواني مامورین چې له ده سره ملگري وو او (۱۰) کاله په کورناست او یا یې د ده د صدراعظمي پر مهال له ده سره کار کاوه که څه هم د هغو سن د تقاعد حتی د جبري کار له اندازې څخه اوښتي و . هغوی یې بېرته د جمهوریت په کابینه کې مقرر کړل لکه جنرال محمد اصف سهیل د مطبوعاتو ریس په ترتیب سره د پیکنگ د سفارت څخه راغلی و د تهیې ریس او جمهوریت د روځپانې د مسول په توگه مقرر کړ .(۲۱ م ۵۲۴)

سردارمحمد داود خان په دولتي دستگاه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند په تېره د پرچم اړخ نفوذ زیا ت و . نوموړي غوښتل چې له هغوی نه په خپله گټه کار واخلي برعکس د خلق دېموکراتیک گوند غړو غوښتل چې خپل نفوذ په نه احساسېدونکي ډول زیات کړي کله چې داود خان د دوي د هیلې سره سم کار ونه کړ نو په کورنیو چارو کي لاسوهنه پیل کړه ده هم دخپلې دولتي دستگاه په تصفیه کولو کې اقدام وکړ دا کار یې له خپلې کابینې څخه پیل کړ چې د کورنیو چار وزیر فیض محمد ، دسرحداتو وزیر پاچا گل وفادار ، د کرنې وزیر غلام جیلاني باختري او دمخابراتو وزیر عبدالحمید محتاط یې له دندو څخه لیرې کړل پر ځای یې عبدالقدیر نورستاني د کورنیو چاروزیر ،عبد اکریم عطائي د مخابراتو وزیر،عزیزالله واصفي د کرنې وزیر او پوهاند عبدالقیوم یې د سرحداتو وزیر په توگه وټاکل لږموده وروسته د صدراعظم مرستیال محمد حسن (شرق) او نعمت الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژواک چې د پرچم د اړخ غړي وو له دندو څخه لیرې او حسن شرق په جاپان کې د سفیر په توګه مقرر کړ. (۲۱ م ۵۲۴)

سردار محمد داود خان د نوو ټاکنو او لیرې کولو سره ظاهراً دولتي دستګاه تصفیه کړه خو هغه د دولت په ټیټو او منځنیو پوړونو (سطحو) کې د هغوی نفوذ او موثریت ته پاملرنه ونه کړه چې د دې ګوند غړو د خپل ګوند نفوذ او موقیعت د ټینګولو له پاره ترې ګټه واخیسته. بل پلو ته ښاغلي داودخان د پورتنۍ تصفیې وروسته په پوځ او پولیسو کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د غړو د لیرې کولو څخه ډډه وکړه او دا کار یې د ځان له پاره خطر ګڼلو چې وروسته بیا د داودخان واکمني ته همدغو ټیټ رتبه پوځي افسرانو د پای ټکی کېښود.

کله چې سردار محمد داودخان په هرات کې د وینا پر مهال د خلق دیموکراتیک ګوند او د هغوی ایدیالوژي سره مخالفت ښکاره کړ. د ګوند رهبري او شوروي اتحاد دواړه په دې پوه شول چې داودخا ن د مارکسیسیم سره مخالف دي د شوروي اتحاد په کوښښ دواړه جناح (خلق او پرچم) سره یو ځای شول. سلطان علي کشتمند د خلق د دیموکراتیک ګوند سره د سردارمحمد داود خان د اړیکو په اړه داسې وایي: «رابطه حزب با محمد داود خان بیشتر یک رابطه اي اګر بوده باشد تا حدود معیني ولي رابطه ذهني وفکري نه بوده و هیچ ګونه قرارداد در میان وجود نداشت و بعداً وقتي محمد دادو خان جمهوري را اعلام کرد وبه حاکمیت رسید باز هم رابطه میان حزب دیموکراتیک خلق ومحمد داود بیشتر یک رابطه رسمي بود با یک تفاهم معین متقابل با وجود همکاري هاي محمد داودوحزب دیموکراتیک نه بسیار با سیاستهاي حزب موافق بود ونه نسبت به همه رهبران خوشبین. (۲۸ م۱۷۵)

په دې اړه عبدالکریم عطایي داسې نظر لري: «د جمهوري دولت له اعلانولو وروسته د ځنګانښ د (۲۲) نیټې د پاخون د مشر په هره وینا کې پردې ټینګار کیده چې کین اړخي عناصرو له خپلو دندو څخه ګوښه شي او دا د دې ښکاره ثبوت دی چې ښاغلي جمهور رئیس او جمهوري دولت له هیڅ یوې ډلې سره هم لاس نه دی یوکړی د ولس دښمنانو چې کله ځان په خطر کې ولید د دولت پر خلاف به یې هر ډول تخریبي فعالیتونه سرته رسول. [۳ م۴۰] او په دې اړه ظاهر طنین داسې وایي: «ما په خپله له جمهور رئیس محمد داود خان نه په ۱۹۷۲ زکال په یوې مصاحبه کې پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه خلک وايي او اوازه ده چې د ۱۳۵۲ لمريز کال دچنگاښ د ۲۲ (۱۹۷۳زکال د جولاي د۱۷) مي نېټې د پاڅون پر مهال ستا او دخلق ديموکراتيک گوند تر مينځ يو پټ تړون موجود دي آيا داواقيعت لري؟ داود خان وويل: چې خداى (ج) شاهد دى چې دا خبره هيڅ واقيعت نه لري نه په پټه او نه په ښکاره زما او د هغوى تر مينځ کومې اړيکې نشته .(۲۸ م ۱۷۴)

له پورتنيو ځرگندونو څخه داسې نتيجه اخلو چې سردار محمد داود خان له واکمنۍ مخکې او د واکمنۍ پر مهال له هيڅ يوې سياسي ډلې سره اړيکې نه درلودې خو په کومه اندازه چې دافغانستان د خلق دېموکراتيک گوند څخه ويريده . همغه اندازه د اسلامي نهضت (اخوانيانو) څخه هم ډاربده .ددواړو مقابلې ته يې تياري نيوه ځکه له دې دواړو (خلق ديموکراتيک گوند او اخوانيانو نهضت) څخه د جدي خطر احساس کېده . ددغو دواړو قوتونو سياسي واک ته د رسېدو امکانات زيات و ځکه له يوې خوا د شوروي اتحاد او بل لوري د پاکستان اوعربي هيوادونو ملا تړ څخه برخمن وو. داود خان د دواړوخواو د ضعيفه کولو نيت درلود ،تر څو دده په مقابل کې دمخالفت توان له لاسه ورکړې ځکه ده (داودخان) د هېچامخالفت نشو زغملى ،هڅه يې کوله چې خپل مخالفين له مينځه يوسي دده همدې کړنلارې دده مخالفين لا زيات کړل.

ښاغلي هارون وايي : ((ځوان جمهوري سياست پراختناق او پوليسي نظام باندې ولاړ و د جمهوريت مخالفت او پر هغه باندې انتقاد جرم بلل کېده او سخته سزا يې درلوده چې له جمهوريت سره مخالفت په نوم ډېر کسان وتړکول شول .(۱)م۹۲)

نوموړي د اگست د۲۳ نېټې په بيانيه کې ديو لړ ټولنيزو اقتصادي بدلونونو او اصلاحاتو وعده ورکړې وه خو د ۱۳۴۳ لمريز کال قانون يې لغوه اعلان کړ او دمرکزي کمېټې لخوا يو حکم صادر شو چې ددې حکم پواسطه دمخکينۍ مقنني قوې صلاحيتونه مرکزي کمېټۍاو د پاچا صلاحيتونه رئيس جمهور پورې اړه پيدا کړ.

ښاغلي حسن شرق هم د داودخان دا سياست چې مخالفين يې نه پرېښودل په غيرمستقيم ډول تائيدوي ، ليکي : ((د سردارمحمد داود خان د هدايت سره سم مولوي سيف الرحمن د تورن نظر محمد له خوا تر ځارنې لاندې ونيول شو. ځکه داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن فکر کاوه چې مولو ي سیف الرحمن په پټه د پوځي افسرانو سر ه ګوري په ځانګړي ډول د دفاع وزارت مرستیال جنرال خان محمد سره د هغه اړیکو لرل دده اشتباه نوره هم زیاته کړه ۰د کورنیو چارو وزارت د پولیسو او ژاندارم د قوماندان عبدالقدیر تر مشري لاندي د شکمنو اشخاصو څارنه نوره هم سخته شوه دوي وتوانېدل چې د جنرال خان محمد د خدمتګار په وسیله د هغو کسانو غږونه ثبت کړي چې د هغه کورته تلل . د ۱۳۵۲لمریز کال د وږي د میاشتې په ۳۱ نېټه د جمهوري ریاست ددفتر د بیړنۍ اطلاع له مخې د مرکزي کمېټې ټول غړي جمهور رئیس (محمد داود) خپل حضورته وغوښتل ، د جمهور رئیس حضور ته د رسېدلو وروسته موضوع په اړه اوږدې څرګندونې ورکړې او وې ویل (ورونو دیوې موثقې اطلاع او لاس ته راغلو اسنادو په اساس نن شپه دوه بجې مخالفین د پخواني صدراعظم محمد هاشم میوندوال او مرستیال خان محمد ترمشرۍ لا ندې د جمهوري نظام د را پرزیدو له پاره وسله وال قیام کېږي ما غوښتل چې تاسې خبرکړم او ستاسې نظریات له ځان سره ولرم). د غونډې په پای کې پرېکړه وشو چې جمهوري غوښتونکي دې ټولو قطعاتو کې پټ اولومړۍ درجه احطارات عملي کړي .))[۲۲م ۱۷۰] سردار محمد داود خان هېڅ ډول مخالفت نشو زغملي او د واک په ټوله موده کې یې خپل مخالفین له څوکۍ څخه لیرې یا بندیا ن کړل

۲ _ له ۱۳۵۵ _ ۱۳۵۷ لمریز کال پورې:

د سردارمحمد داود خان د دوهم ځل ټاکنې وروسته د ټولني په ټولو برخو کې تقریبا د وېرې فضا حاکمه شوه هېچا نشو کولایی چې د حاکم نظام د سیاسي کړنو په خلاف خپل نظرڅرګند کړي نشرات سانسور او مطبوعاتو یوازې د دولت ورځني فعالیتونه هغه هم مثبت او یو طرفه نشرول ، د ټولو ګوندونو فعالیتو نه بند شول یوازې د ملي غورځنګ ګوند چې دداود خا ن تر لارښووني لاندې یې فعالیت کاوه او د ده ریاست په وخت کې جوړشوی ود فعالیت قانوني اجازه درلوده .او خپلو پلویانو جذبولوته یې ځانګړې پاملرنه کوله .

سردار محمد داود خا ن په دې نظر و چې په اوسنیو شرایطوکې بایدیوازې اقتصادي او ټولنیز حالت ته ډېره پاملرنه وشي ځکه سیاسي دیموکراسي له اقتصادي او ټولنیزې ودې پرته امکان نه لري خو د اقتصادي فعالیتولارښوونه باید

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت په لاس کې وي انارشیزم څخه د مخنیوي له پاره پکار ده چې تر څه وخته پورې یوازې یو گوند فعالیت وکړي او ډېرو خلکو غوښتنې په نظر کې ونیسي خو دا په دې معنی هم نه ده چې تل به مخالف گوند مجود نه وي .ځکه د مخالف گوند له موجودیت پرته دیموکراسي معنی نه لري . (۲۱م ۵۲۱)

نوموړې د پورتنیو دلایلو په نظرکې نیولو سره یو انقلابي گوند جوړ ، خومخکې له دې چې ددې گوند اساسنامه او بر نامه جوړه شي د ځینو خود غرضه اشخاصوله خوا د خپلوځاني او شخصي گټو خوندیتوب له پاره جلب او جذب پیل شو. په دې لړ کې هغه روڼ اندو ځوانانو چي دگوند د غړیتوب څخه سر غړونه کوله پرتهدیدولو سر ببره په تور لست کې شاملېدل خو کله چې داود خان په دې کار خبر شو ډېر ژر یې د ملي راډیو له لارې اعلان وکړ چې دملي غورځنگ په گوند کې غړیتوب د هېچا له پاره جبري نه ده. د ملي غورځنگ د تاسیس او اجازې په اړه د اساسي قانون په (۲۴) مې ماده کې داسې ذکر شوي وه : ((دافغانستا ن دخلکو د وخت د سیاسي او ټولنیز غوښتنوسره سم تر هغه پورې چې دوی په طبعي ډول رشد ته نه وي رسېدلي په هېواد کې به یو گوندي سیستم هغه هم د ملي غورځنگ د لارښووني لاندې (چې نوموړي گوند ۱۳۵۲ المریز کال د چنگاښ د ۲۲ مې نیټې د انقلاب بنسټ ایښودونکي) ټینگ وي . نوموړې گوند د ۱۳۵۲ ل کال د چنگاښ په (۲۲) مې نېټه تشکیل اوفعالیت یې پیل کړ . (۲۱م ۵۲)

د ملي غورځنگ رهبري د هغوی کسانو تر نفوذ لاندې راغله چې غوښتل یې په گوند کې دغړیتوب او فعالیت له مخې ځا ن سردارمحمدداودخان ته ځان وفادار وښیي دا کار ددې لامل شوچې دگوند نفوذ له دولتي دستگاه څخه بیرون نه شواو په نورو او لسي کړیواوقشرونوکې نفوذ و نه شو کړاي .د ملي غورځنگ گوند د دې له پاره جوړ شو چې دولتي ستنې ټینگې کړي خو برعکس هغه یې ولړزولې. ځکه هغه لوړ رتبه مامورین چې ددې گوند غړي وودې په ځای چې خپلو دندواو مسولیتونوته متوجه شي پریو بل د مخکې کید واو دمقام د تر لاسه کولو له پاره یې مبارزه پیل کړه.

سردارمحمد داود خان دخپل حکومت په اخرو وختونو کې غوښتل په کورني سیاست په تېره بیا په کابینه او د دولت په لوړو پوړو چارواکو کې بدلون را ولي .ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابينه کې د چپيانو شمير کم کړ او پر ځاي يې د ملي ګټو پلويان او ده ته ريښتني وفادار کسان مقرر کړل ځکه په کابينه کې د چپيانو (د افغانستان خلق ديموکراتيک ګوند غړو خصوصا د (پرچم اړخ) د موجوديت له امله تل اسلام پالو ګوندونو پر داود خان سختې نيوکې کولې داود خان په دولت کې د وزيرانو په کچې سر بېره په منځنيو رتبو کې مقررو چپي عناصر دندې هم محدودې کړې خو دا بدلون يې له وزيرانو را پيل کړ . د کورنيو چارو وزير فيض محمد پر ځای عبدالقدير نورستاني د کورنيو چارو د وزير په توګه او فيض محمد يې د پاچا ګل وفادار پر ځاي چې په کور کې ناست و د سرحدونو وزير په توګه ، د مخابراتو د وزير عبدالحميد محتاط پر ځای يې عبدالکريم عطائي او د جيلاني باختري پر ځای يې عزيز الله واصفي د کرنې د وزير په توګه ، محمد حسن شرق يې هم د صدارت د مرستيالي له څوکۍ څخه لرې او په توکيو (جاپان) کې د سفير په توګه او په عوض يې سيد عبدالله د مالي په وزارت سر بېره د صدراعظم د مرستيال په توګه مقرر کړل .(۷ م م۲٤٤او ۲٤٥)

سردار محمد داود خان د دې بدلونونو سر بيره به تل په خپلو ونيا کې پرله پسې ټينګار کاوه چې په افغانستان کې هېڅ ډول وارداتي مفکوره او ايديالوژي د منلو وړ نه ده د هغه دا ډول څرګندونې او موقف په هېواد کې د چپي عناصرو د خفګان او تشويش سبب شو ددې پورتنيو بدلونونو په اړه د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت ريس او د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند عمومي منشي نورمحمد تره کي د ثور د (۷) نيټې د بدلون څخه وروسته د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د مياشتې په (۱۹) مه نېټه په خپله وينا کې داسې وويل :((محمد داود له يوې لنډې مودې څخه وروسته له دولتي دندو څخه ملي او مترقي عناصرو په لرې کولو سره په عملي توګه د سلطنت غوښتونکو او ښې اړخو عناصرو سره اتحاد وکړ او د بهرني ارتجاع په خدمت کې يي قرارونيو . په حساسو دولتي څوکيو کې يې د زړې سلطنتي دستګاه پلويان وګمارل....)) (۷م ۲٤٦)

ځينو خلقيانو او پرچميانو ته د سردارمحمد داود خان له خوا د دندو د سپارلو موخه دا وه چې د روښ اندو تر مينځ د نظر يووالی او همکاری جلب او ټول په ګډه وطن پالنې په روحيه د هېواد په اقتصادي او ټولنيز پرمختګ کې ونډه واخلي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي بيرغ او ملي سرود :

په ۱۹۷۳ ز کال کې سردار محمد داود خان د ارگ دماڼۍ مخې ته چې په زرگونو خلک حاضروو ملي بيرغ پورته کړ . نو موړي بيرغ تور ، سور ، او زرغون رنگ درلود ، خو په نښان کې يې بدلون راغلی و چې په نښان کې د محراب او منبر پر ځای د* هما مرغه ځيره ځاي شوې و چې په خلاصو وزرونو هوا ته د الوتلو په حال کې معلومېږي

*د هما مانا مبارکه (فرخنده) ده يو لاشه خوړونکي الوتکه ده او يو لوي شاهين ته ورته ده . دهما د بدن ځانگړې جوړښت دا له نورو لا شخوروڅخه جلا کوي ، دهما وزونه پلن ، اوږده اوکونج لرونکي دي ، اوږده تورنگه لکي لري . د شاه وزرونه او لکي يې تور، ايري ډوله او سر يې ټول نخودي ، د سترگو ځلور خواوياو ماخوکه يې تور رنگ لري . د ماخوکه لاندي لکه د ږيري په ځير څو تاره تو ويښته لري نس يې نارنجي زيړ او ټټر يې نارنجي رنگ لري ، چې د تورو وزرو سره يې تضاد لري . ددي الوتونکي چرگوړي توره سره غاړه لري .

د هما دبدن اوږود والي يو متر ته رسيږي . اوعموماً په غرنيو سيمو کې ژوند کوي او په سختو گړنگونو کې ځانته ځاله جوړوي . دپخوانيو خلکو په اند دا الوتوکې د انسان د ښه بخت او سعادت لا مل گرځي د هغوي په اند هما چې د گوربت (عقاب) د کورنۍ غړي دي چې سيوري د هر چا په سر ولويږي هغه نيکمرغه کيږي . فردوسي په شاهنامه کي د يو بيرغ (درفش) څخه يادونه شوي ده چې هما پري انځور شوي وه او هغه يې دبيرغونو مور بللي ،

دا نښان د ډېرو په نظر ښه و خو بهرنيو دښمنانو مذهبی عناصر راوپارول د قندهار ښار ځلورلارې کې يو ملا په لوړآواز وويل : ((مسلمانانو وگوری چې نوی دولت د محراب او منبر پر ځای يو مردار خور ټپوس ودرا وه)) داسې تبليغات ډېر زيات شول د حکومت استخباراتي شبکو تعقيبول د خلکو ذهنيتونه ورځ په ورځ ياغي کېدل ، دولت اعلان وکړ چې د پوځ په بيرغ کې بدلون نه دی راغلی او د عقاب نښان يوازې په ملکي برخه کې رسميت لري خو د دښمن تبليغاتو عامه فکرونه دومره مسموم کړې و چې سردار محمد داود خان يې د اسلام نه مخ گرزونکو په نوم ياد کړ . (۳۳ م ۲۸۸)

دغه بيرغ په لوړ ځاي ځړول کيده چې ټول خلک يې وويني ، هخا منشيانو په وخت کي هم د هما بيرغ موجود و پر شاهي چتر د هما انحور ايستل شوي وو . (۵۱ م ۲۴)

هما په زدشتي افسانو کې د (ساينا) يا (سيمرغ) په نامه يادشوي او ددي الوتکی په صفت کي ليکي .

هما از همه مرغان از آن شرف دارد   استخوان خورد و جانور رئيس سازارد

رحمن بابا هما په خپل شعر کي داسي يادوي .

هر مرغه په خپله جاله کي همادي   که کارغه که منگيرک او که قنس

ځيني هغه ټپوس (کرکس) گڼي چې مردار خور دي د ځينو لخوا ورته د سعادت الوتوکی هم ويل شوي دي ، او وايې د هغه سيوري چې دهر چا په سر ولويږي هغه پاچا يا شتمن کيږي او دهايون لغت هم د هما نه اخېستل شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې همدا مانا لري . دا چې خلک د مننې په وخت کې یو بل ته وايي « خداي د ستا سیوري له ما له سره نه کموي .» اشاره همدې ته ده .
حمید ماشو خیل وايي .

طلبوه سرفرازي په سرکوزي کې — را کوزیږي په هډوکي هما ښکته

رحمن بابا د هما په هکله وايي :

څه عجب دي چې هما يې په دام نښلي — هر صیاد څخه چې دام دي دا خلاص
ستا دباغ او بڼ زاغ زما هماي دي — په نظر ځما هماي ستا دباغ بڼ زاغ
څه بزرگي به يې د باز و دهما وي — زباني زکر که سل رنگ کا خاره
د هما په څیر طمعه کړه د وچ هډوکي — لکه مچ طالب د شهدو شکر مه شه
مرتبه به دي د مچ او دمیږي شي — زړه په غوړو غوښه مه تړه همایه
لکه فرق چې دهما و دزاغ نه شي — هم دغه دلیل د شاه او دگداي دي
دا خو بخت دي څوک سپین و څوک يې تور کړه — ګڼه عین زاغ هسي هما دي

او حافظ وايي:

که هما اوج سعادت به دام ما افتاد — اگر تو راگذري بر مقام ما افتدد

او په شاهنا مه کي هم د هما څخه یادنه شوي دي . (۵۱ م م ۲۲ او ۲۷)

واقبعت داو چې د داود خان دې کار « په نښان کې بدلون » د افغانستان د مذهبي ټولنې او موجوده شرایطو سره سمون نه درلوده دا دهغه یو ذهني عمل و که نه دی تغیر ته دومره اړتیا نه وه د افغانستان پاچاهانو خو تل دغه راز اقتصادي او ټولنیز پرمختگ او کړنو په ځای ځینې سطحې بدلون لکه نښان ، لوټونه ، ځینې نومونه او د وزارتونو زیاتولو او کمولو ته ډېره جدي پاملرنه کوي .

سردار محمد داود خان د هېواد پياوړی شاعر عبدالروف (بېنوا) ته دنده وسپارله چې د جمهوریت له پاره ملي سرود جوړ کړي هغه دا لاندې ملي سرود جوړ کړ

څو چې دا ځمکه اسمان وي
څو چې دا جهان ودان وي
څو چې ژوند په دې جهان وي
څو چې پاتې یو افغان وي
تل به دا افغانستان وي
تل دې وي افغان ملت
تل دې وي جمهوریت
تل دوې ملي وحدت

(c) ketabton.com: The Digital Library

تل د وي افغان ملت جمهوريت
تل دې وي افغان ملت جمهوريت
ملي وحدت ملي وحدت

نوموړی ملي سرود پوځ په موزيک کې ځای شو په ټولو تشريفاتو (په داخل او بهر) کې خصوصاً د سردار محمد داود خان د سفر او بېرته راتګ پر مهال غږول کېده او انتقاد پرې دا و چې د اسلام مقدس نوم پکې نه دی اخيستل شوی ٣٣ م ٢٨٨)

په واک کې ځينو خلکو ته زياته ونډه ورکول :

د جمهوريت د دولتي دستګاه په لوړو څوکيو کې د پرچميانو ، خلقيانو او ټولو روڼ اندو د ټاکنې اصلي علت دا وو چې د هېواد ټولو منورو قشرونو ته په اقتصادي او ټولنيز بدلونونو کې ونډه ور کړل شي تر څو په دولت کې د نظر د يووالي او ګډې همکارۍ روحيه را مينځ ته کړي . خو د دې هيلې (د ګډې همکارۍ جلبول) پوره کېدل يو نا شونې کار و د کرنې وزير غلام جيلاني باختري لخوا د ببرک کامل په پلوۍ جلب و جذب پيل شو نوموړی د جمهوريت د مرکز يې کميټې ترنيو کې لاندې راغې له دې وروسته په کابينه کې د پرچميانو تصفيه شروع شوه . خو سردار محمد داود خان له دې مخکې د ١٣٥٣ کال د سنبلې په (٢٩) نېټه (٤٢) تنه نظامي او ملکي شخصيتونه ونيول لکه خان محمد د دفاع وزارت مرستيال ، ډګر جنرال عبدالرزاق ، جنرال ګلبهار ، جنرال عبدالسلام ملکيار ، جنرال نيک محمد سهاک ، جنرال محمد رحيم ناصري ، ډګروال زرغون شاه ، ډګرمن محمد اکرم ، نقيب الله ، ډګرمن مختار په پوځي افسرانو سر بېره يو شمېر مخور قومي مشران او سوداګر هم د کودتاه په نوم ونيول لکه سيف الرحمن خان د ولسي جرګې غړی ، محمد عارف ، جنت خان غروال د پشتني تجارتي بانک ريس عبدالحکيم خان کتوازي ، سعدالله کمال د مهمندرې وکيل حاجي الله ګل هو دخېل او ورور يې مولاګل ، حاجي حنان ځاځی ، حاجي فقيرمحمد خان ، اوالله نظر دوستي خيل يې بنديان کړل (١٨ م م ٢٣٦ او ٢٣٧)

په لوړو او حساسو څوکيو او پوځ کې نا پېژندل شوو پرچيمانو مقرري د حسن شرق له خوا او يا د هغه په سلا وه د هغو شمېر په دولت کې دومره ډېر وو چې په سردار محمد داود خان باندې هم د کمونست تور و لګول شو . ده (سردار محمد داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان) لومړی دخپل ځان څخه د دغه تور د لري کول له پاره د ۱۳۵۳ لمریز کال د ثور په (۲۹) مه نېټه د پولي تخنیک د فارغانو په غونډه کې وویل : ((زمونږ د انقلاب دښمنان ما ته د کمونست نسبت کوي زه د ستاسو ځوانانو په مخکې وایم چې زه مسلمان یم او د کمونست په نوم زما بدناموول یوه نه ښونکې ګناه او جرم ده ...))

همدارنګه سردار محمد داود خان د همدې (۱۳۵۳) لمریز کال د ثور په (۱۹) نېټه د جمهوري بیرغ د اوچتیدو په مراسمو کې هم وویل چې :((د جمهوري نظام د مینځ ته راتګ سره سم زه شعوري دښمنانو کله په یو نوم او کله په بل نوم بد نام کړی یم . زه په ښکاره اعلان کوم چې زه مسلمان یم په لایزال خداې (ج) ټینګ ایمان او عقیده لرم . هغه څوک چې ایمان او عقیده ونه لري هېڅکله خپل هېواد او ټولنې ته د خدمت مصدر نشي کېدلی ....)) (۳۹ م۱۳۰)

سردار محمد داود خان چې د ۱۳۵٤ لمریز کال د وري د میاشتې په لومړۍ نېټه د عراق ، ایران او سعودي عربستان له سفر څخه را وګرځید په هلیکوپتر کې هرات ته ولاړ هلته یې هم د ډېرو خلکو په مخکې وویل : چې د یوې ملي ایدالوژۍ پرته ، پردۍ ایدالوژۍ او مفکورې زمونږ د ټولنې په زیان دي په همدغه نېټه ـ ۱۳۵٤/۱/۱ لمریز کال یې په یو مطبوعاتي کنفرانس کې وویل: ((ځینې هېوادونه افغانستان د شوروي اتحاد سپوږمیو څه یوه سپوږمۍ ګڼي . زه په ښکاره اعلانوم چې افغانستان یو خپلواک ناپییلې هېواد دی د هېڅ هېواد سپوږمۍ نه ده اونه د چا سپوږمۍ کېدای شي .که دښمنان په دې اړه کوم فکر لري دومره وایم چې دا نظر یو خوب او خیال او حتي لېونتوب دی .(۳۹ م ۱۳۱)

سردار محمد داود خان د دې له پاره چې د مینځ لارو او ښي اړخ ګوندونو او بې طرفه عناصرو او بېروکراتانو د انتقاد نه ځان وژغوري د ۱۳۵٤ لمریز کال د میزان د میاشتې په پنځمه نېټه لاندې نوي ټاکنې وکړې او په کابینه کې یې بدلون د کابل راډیو له لارې اعلان کړ او د پرچم د جناح په څوکیو کې یې نوي اشخاص په دندو وګمارل .

۱-د مالیې وزیر عبدالله د صدارت د دوهم مرستیال په توګه .

۲- غوث الدین فایق بیا د فواید عامې وزیر په توګه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-د ننگرهار والي عزیزا لله واصفي د جیلاني باختري پر ځای د کرنې د وزیر په توګه
.
۴-د هرات والي عبدالتواب د کانو او صنایعو د وزیر په توګه .
۵-دفیض محمد په عوض عبدالقیوم وردګ د سرحداتو د وزیر په توګه .
۶-دسکندر پر ځای عبدالله عمر د عامې روغتیا د وزیر په توګه .
۷د عبدالحمید محتاط په عوض عبدالکریم عطائي د مخابراتو د وزیر په توګه
۸-علي احمد خرم د پلان د وزیر په توګه .
۹- وفي الله سمیعي د عبدالمجید خان پر ځای د عدلې د وزیر په توګه .
۱۰-عبدالمجید د دولت د وزیر په توګه
۱۱ - سردار عبدالمجید خان د ښوونې او روزنې د وزیر په توګه .
۱۲- محبي د لوړو زده کړو د وزیر په توګه۰
۱۳- عبدالقدیر د ترافیکو افسر چې مخکې د فیض محمد په عوضد کورنیو چارود وزیر په توګه ټاکل شوی وبیا د کورنیو چارو د وزیر په توګه مقررشو.
۱۴-متقاعد ډګروال غلام رباني چې مخکې یې هم د دفاع وزارت دنده په غیر رسمي ډول اجرا کوله په رسمي ډول د دفاع د وزیر په توګه مقرر شول.
۱۵-وحید عبدالله د بهرنیوچارو د وزارت دسیاسي مرستیال په توګه.
د پورتنیو ټاکنو وروسته وحید عبدالله د حسن شرق صلاحیتونه کم کړل تر څو هغه په جاپان کې د سفیر په توګه مقرر شو.(۳۹ م م ۱۳۲او ۱۳۳)

د پورتنیو بدلونونو په خوا کې د پرچم د جناح یو شمېر غړو او یا هغوی ته وفادارو کسانو او خپلوانو د داود خان سره په حکومت کې دنده اجرا کوله لکه په پولیسو کې غلام فاروق یعقوبي ، قطره، جلیل نورستاني، صمد ازهر ، محمد نبي ، عبدالله همکار ، چې د ثور د بدلون نه وروسته یې د دولت په لوړ ځوکیو کې کار کاوه . سناتور حاجي محمد څمکنی دکونړ لوی ولسوال و چې د نور محمد تره کي په وخت کې د هوټلونو رئیس او د داکتر نجیب الله په حکومت کې د یو څه وخت له پاره د انقلابي شورا رئیس شو ۰ د سید محمد ګلاب زوي ورور خان محمدد بانک د کتابت نه د تورخم دګمرک مدیر شو د ببرک کارمل پلار جنرال محمد حسین د یوې ترفیع په ورکولو سره د ډګرجنرال په توګه د پکتیا د قول اردولوی قوماندا ن

(c) ketabton.com: The Digital Library

،د صمد ازهر پلار عبدالکریم عمر خېل د پروان والي په توګه،او دداکتر نجیب الله پلار اخترمحمد تقاعد او په پېښور کې وکیل تجار وټاکل شو. خلقیان لري وساتل شو خو یوازې صاحب جان صحرائي دکونړ ولایت د قبایلو مدیرمقررشو. (۱م۹۱)

د پرچمیانو په ځانګړې توګه جیلاني باختري په لري کولو سره د پرچمیانو ټولو کړیو شدید عکس العمل وښود .خو کله چې فیض محمد د کورنیو چارو له وزارت نه لري او په اندونیزیا کې سفیرشو پرچمیانو د داود خان پرضد تبلیغات پیل کړل. داود خان په لومړیوختونو کې دا حرکتونه عادي وګڼل خو کله چې ځیر شووضع ډېره خرابه وه . ځکه شوروي اتحاد د نومورې ډلې ملا تړ کاوه خو ده یو د بل پسي له دولتي دستګاه څخه وویستلواو په مقابل کې یې د ملي انقلاب (ملي غورځنګ) ډلې ته وده ورکوله ترڅوددولت ستنې ټینګې کړي٠خو دا ډله ددې پرځای چې ددولت ستنې ټینګې کړي په دولت کې یې انارشېزم او ګډوډي زیاته کړه ځکه ددې ډلې غړو هر یو د خپل نفوذ او واکځ د زیاتوالي او داود خان ته نږدې کېدو له پاره ډېره هڅه کوله که څه هم نومورې ګوندد اساسي قانو ن د اصلو پراساس رسمي اعلان شو ٠خودغه ګوند (ملي غورځنګ)ددولت ستونزه په ټینګولو کې بریالی نه شو.(۳۲م۳۹)

د سردار محمد داود خان دا تصفیه د افغانستان او دسردار محمدداود خان په زیان تمامه شوه. ځکه له شوروي اتحاد سره د ده اړیکې ترینګلې شوې او شوروي اتحاد د خپلو پلویانو کمزورتیا او له واکه نه لري کېدل نشو زغملی او داود خان سره هم د دوي اړیکي د کمزوري په حال کې وې.د خلق او پرچم ترمینځ د یوالي له ټینګېدو وروسته دوی واک ته د رسېدو او د داود په مقابل کې د غوځ ځواب له پاره په فوځ کې خپل فعالیت چټک کړ . د هغه دي له مینځه وړلو له پاره یې پوره تیاري ونیوه او پرېکړه یې وکړه دا ځل پرګوندي رهبرانو باندې د برید په مقابل کې باید دهغه واکمنی ته باید د پای ټکی کېښودل شی .دا ګوند وروسته په ۱۳۵۷لمریز کال د ثور په اوومه نېټه په خپل پرېکړه کې بریالی شو او د داودخان واکمنی ته یې په خپل پوځي حرکت سره ډېرژر چې امید تري نه کېده د پای ټکی کېښود.

دګوندونو عکس العملونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داودخان د ۱۳۵۲ ل لمریز کال د چنګابښ د ۲۲ نېټې د کوتاه وروسته د هغه په لومړۍ کابینه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د پرچم جناح ته زیاته ونډه ورکړل شوې وه او د دولت په حساسو پو ستونو کې یې دندې تر سره کولې هغوی د ټینګو سازماني تشکیلا تو ، اصولو په لرلو او ځانګړې موخو ته د رسیدو له پار هڅه کوله چې د موقع نه ګټه واخلي تر څو خپل مخالفین له مینځه یوسي. دوی تر ډېره حده پورې په دې کار بریالي هم شول . سردارمحمد داود خان په دې اند و چې د نومړو (پرچمیانو) په شتون کې به د شوروي اتحاد مرستې او رضایت تر لاسه کړي او دوی (پرچمیانو) ته په دومره وخت ورنه کړي چې د ده دارادې او اجازې پرته خپل مخالفین له مینځه یو سي. مګر نوموړې (سردارمحمد داودخان) په خپل تحلیل کې تېر وتی و. ځکه پرچمیانو وکولې شول چې د ده په امر خپل مخالفین بندیان او حتی ووژني .د افغانستان مترقي دیموکرات ګوند مشر ښاغلی محمد هاشم میوندوال چې د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنګابښ د ۲۲ مې نېټې د کودتا پرمهال په عراق (بغداد) کې و خو کله چې نوموړی بېرته خپل هیواد ته راستون شو د ده د نیولو له پاره پرده د اسنادو د پیدا کولو هڅې پیل شوې ځکه د ده د پوښتني او لیدني له پاره درې ډوله خلک د هغه استوګنځي ته ورتلل . لومړی هغه خلک ووچې دده ګوندي او شخصي ملګري وو. دویمه ډله هغه خلک وو چې میوندوال یې د داود خان ملګري او د هغه په کودتاه کې شریک ګڼلو ، هغو داسې فکر کاوه چې میوندوال هم به کومه څوکي تر لاسه کړي . چې دوي هم بیا په دندو وګمارل شي ، د داسې خلکو او روڼ اندو شمېر اوس بالکل زیات شوي دي. دریمه ډله ددولت اجنټان او پولیس وو. تر څو له هغه سره په ناسته کي د هغه څخه اسناد تر لاسه کړي . خو هغه ټول موضوعات داسې مطرح کول چې ټولنیز از علمي جنبه ولري ددولت پرخلاف بحث ته یې مجال نه ورکاوه . خو د پښتونستان د جشن د نمانځل وپر مهال او مراسموکې د حاضرینو له خوا (دلوړ پوړو چارواکو) دمیوندوال تود هرکلي وشو ښایي دا هر کلی به د هغه تېرصدارت او مشر توب په خاطرو.خو دې حرکت د داودخان او دهغه د کابینې د ځینوغړوپه زړنو کې کینه پېدا کړه.

ښاغلی محمد هاشم میوند وال د ۱۳۵۲ ل- ل کال د تلې د میاشتې په (۲) نېټه د پنجشنبې په ورځ د ماسپښین په دوو بجو د امنیتي قواوو له خوا ارګ ته بوتلل شو

خو کله چې نوموړي د سردار محمد داود خان حضور ته ورغې هغه (داود خان) ده ته د خاین خطاب وکړ او دا جمله یې څوځلې تکرار کړه په پای کې میوند وال هم د کلونو ، کلونو سکوت مات او ځواب یې ورکړ یې ووېل :(خاین ته او ستا اسلاف دې چې د تاریخ په اوږدو کې یې هېواد کله په غریبانو او کله په شرق باندې پلورلي دې) زه خاین نه یم ولې ځاینان مې د هېواد خلکو ته معرفي کړې دې . (۲م م ۱۴۶_۱۴۷)

ددې خبرو سره د موظفو افسرانو له خوا چې هلته موجود و د ټوپک په قنداغ ووهل شو او په ځمکه را ولوېد . د میوندوال ځواب چې د سلطان محمد خان طلائي د کړنو سره سمون لري . داود خان دومره خاین نه و البته تېروتنه او خیانت سره تو پېر لري مگر داود خان نور هم په قهر شو او نوموړی یې بند یخانې ته واستوه په بندیخانه کې ناروغه میوند وال ته ډېرې سختې جسمي او روحي شکنجې ورکړل شوې چې د (۸) شپو بند نه وروسته د فزیکي ضربو پواسطه د ۱۳۵۲ لمریز کال تلې په (۹) نېټه شهید کړای شو خو دولت د هغه مړینه ځان وژنه (د نیکټائي په واسطه خپل ځان وژلي) اعلان کړه خو ډېرې تاریخي اسناد دا ثابتوي چې ښاغلی میوند وال د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم د جناح غړي صمد ازهر او د هغه د څېړنو د هئیت د غړو لخوا میوند وال د ضربو او مرۍ خفه کولو پواسطه ووژل شو .خپله داود خان د پرچمیانو په دي کار راضي نه و خو دا چې له دې مخکې د هغې محکمې له خوا چې د توطیه گرانو په نوم جوړه شوې وه داود خان د میوند وال او خان محمد خان له پاره د پاسني جزا اعلان کړې وه . (۳۷ م ۲۲۱)

د میوند وال وژنه او د یو شمېر نظامي ، ملکي او سیاسي شخصیتونو بندي کېدل او وژنه د داود خان د واکمنۍ پر مهال ډېر وار خطا کار وه . د میوند وال د نیولو او وژلو (۱۳۵۲) لمریز کال د تلې (میزان) تر (۹) نېټې پورې د داود خان د کوتاه څخه دوه میاشتې او اوه ورځې تېرېدې په دومره کم وخت کې د سیاسي اشخاصو په بیړه وژل او بندي کول د دولت له پاره سیاسي ستونزو ډېر وي او دا کار یوه غټه سیاسي تېرو تنه ده . داود خان له پاره د میوند وال وژل او د اسلامي نهضت په رهبرانو برید د ده له پاره سیاسي ستونزي نورې هم زیاتې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

او گاونډي هیوادونو (شوروي او پاکستان) د دې حالت او دغو ځواکونو څخه پوره ګټه واخیسته او د ده واکمنۍ ته یې د پای ټکي کېښود .

که داود خان د دې نیولو او وژلو پر ځای یو تفاهم کړی وای یایې یوه جبه جوړه کړې وای قوي احتمال وه چې میوندوال او ځینې نور سیاسي قوتونه د ده په خوا کې ولاړه او له ده سره به یې مرسته کړې وای خو ده د سیاسي زغم لاره خپله نه کړه ، مشورو لاره یې پرېښودله چې په پای کې د ده سیاسي ستونزې دومره زیاتې شوې چې نه یوازې نوموړي په چاروکې پاتې راغی بلکې ده خپل ژوند له لاسه ورکړ. ځکه دغه ځوان جمهوري نظام په لومړیو ورځو کې د ځینو خو د غرضو او چېي عناصرو په مشوره او وسیله ځینې با نفوذه او سیاسي شخصیتونه او سیاسي ګوندونه وځپل او ډېر سخت چلند (وژل ، بندي کول ، او له دندې لرې کول) څخه یې کار واخیست.

ـ د لغمان ، پنجشیر او حصار شاهي په اداري مرکزونو باندي د اسلامي ګوند بریدونه :

سردار محمد داودخان د واکمنۍ په لومړیو وختونو کي یو شمېر پوځي افسرانو د جمهو ریت د مخالفینو په نوم له دندو لرې او سیاسي رهبران بندیان او ووژل شول ددغې وضعې څخه هغې ډلې (پرچم اړخ) چې په ښکاره د محمد داود خان ملګري وو خو په پټه کې د خپل نفوذ د پیاوړتیا او د داود خان کمزورتیا له پاره یې ډېر ګټه واخسته .

د داود خان په کابینه کې واکمن ګروپ (د پرچم اړخ) دښاغلي محمد هاشم میوندوال د شهادت څخه وروسته د اسلامي نهضت د رهبرۍ د له مینځه وړلو له پاره کوښښ پېل او سردار محمد داود خان یې هم په دې قانع کړ تر څو د اسلامي نهضت رهبرۍ غړي و نیسي دوي لومړي د کابل پوهنتون د شرعیاتو پوهنځي استاد او د اسلامي نهضت لاربنود غلام محمد (نیازي)په ۱۳۵۲ المریز کال بندي کړ د رهبرۍ هیئت د نورو غړو لکه استاد برهان الدین (رباني)، انجینر ګلبدین حکمتیار او انجینر احمد شاه مسعود د نیولو له پاره پولیس موظف کړل . خو هغوي پاکستا ن کي پناه واخیسته او هلته مېشت شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان صدراعظم (ذوالفقار علي بوټو) د پښتونستان د مسالې پر سر د سردار محمد داودخان سره جګړه کې راګیر او وارخطا حالت درلود. د پورتنیو اشخاصو (انجینر ګلبدین حکمتیار، استاد رباني او احمد شاه مسعود) ورتګ هغه ته ځانګړې اهمیت درلود. ځکه یې د دوي تود هر کلې وکړ. او زمینه یې ورته برابره کړه چې د پاکستان له خاورې څخه د سردار محمد داود خان په ضد ګټه واخلي او درژیم د ځینو اداري واحدونو د نیولو له پاره پوځي عملیات تر سره کړي

د خان عبدالغفار خان زوې سردار عبدالولي خان د دوي مخالفت وکړ خو دپاکستان د جمیعت اسلامي ګوند او ابولاعلي مودودي د دوي ملا تړ وکړ. انجینرګلبدین حکمتیار، استاد رباني، مولوي صاحب خالص، مولوي نصرا لله منصور، مولوي جلالدین (حقاني)، انجینر احمدشاه مسعود او قاضي محمد امین سره یو ځای لومړې د اسلامي حزب بنسټ کېښود. دوي دوسله وال پاڅون او عملیاتو نقشه ترتیب او ځینې ځوانان یې په عادي وسلو سمبال کړل او دنومړو ولسوالیو په اداري واحدونو باندې بریدونه وکړل. (۴۱م م ۲۳و۲۴)

د داود خان واک ته رسېدل او دهغه پر شاو خوا په لوړو دولتي پوستونو کې د پرچمیانو ټاکنې د ځوانو مسلمانانو سازمان چې د ښاغلي محمد حسن البناد سیاسي نظریاتو څخه الهام اخیسته خپل شعار یې د اسلامي نظام تاسیس وټاکه خو په ډېر پام یې تیارې نیوه ، ځکه دوي پوهېدل چې سردار محمد داود خان د خپل ناسیو نالستي تفکر په درلودلو سره یې هغه خپل لومړني دښمن ګڼه چې هېڅکله به هغه دوي ته دا مجال ورنه کړي تر څو خپل نظریات تطبیق کړي ، د میوندوال د شهادت څخه وروسته د دوي له پاره د خطر احساس او تشویش زیات شو خو د ځوانو مسلمانانو نهضت هم په قرار ناست نه وه دوي کوښښ کاوه چې د انجینرحبیب الرحمن تر رهبري لاندي د پوځي افسرانو په ملا تړ یو نظامي پاڅون سر ته ورسوي. خو دولت دا پلان کشف او مسولین یې بندیان کړل. په دغه وخت کې هم د ځوانو مسلمانانو نهضت د غړو تر مینځ په تشکیلا تي لحاظ یوالی نه و. ځکه انجینر ګلبدین حکمتیاراو استاد رباني هر یوه د رهبرۍ دعوه کوله خو د دې نهضت یو زیات شمېر غړي دا تائیدوي چې د اسلامي نهضت رهبر د کابل پوهنتون د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرعیاتو د پوهنځي استاد او ریس غلام محمد (نیازی) و تر څو چې هغه بندی شو.
(۲۱ م ۵۹۰)

ښاغلی گلبدین حکمتیار په دې اړه داسې لیکي: ((د مرحوم عبدالرحیم نیازی د مړینې (نوموړی د ۱۳۵۰ لمریز کال د جوزا په ۲۹ نېټه په هندکې وفات شو) وروسته مونږ په دې هڅه کې وو چې دا تشه د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځاې کېدو سره ډکه کړو چې دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي برتري ولري.... زه یوازې او د ځینو ورونو په شمول داسې ډېرو کسانوته ورغلی یم. او د دوی په وړاندې مې همدا غلطه هېله ښرگنده کړه. د دې غلطۍ په ښرنگوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهېږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینوکسانو ته په خپل کور کې میلمستیا کړې وه. د میلمستیا د انگېزې په هکله څه نشم ویلی، په دې غونډه کې د لاندې کسانو په شمول ځېنو دوستانو برخه اخېستې وه.

۱_ محمد هاشم مجددي
۲_ صبغت الله مجددي
۳_ برهان الدین رباني
۴_ شهید غفوري
۵_ انجینر احمد شاه مسعود

فضل غني مجددي وویل: چې ما ځېنې کسانوته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه را نه غلل. استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو له هغو کسانو څخه و. چې دا راز غونډو کې برخه نشوه اخېستی، خبری داسې پیل شوې چې باید ټول اسلام غوښتونکي یوبل ته لاس ورکړي او په گډه د گواښونو مقابله وکړي ... ما وویل:

دا ځوان بهیر د خداي (ج) په مرسته پېل شو دا دې امید بښونکي پړاو ته رسیدلي یو خو ټول باید ددې ملا تړ وکړي.... مونږ د ملگرتیا دوه شرطونه لرو
۱ _ ښرگنده ملگرتیا به کوی. نه په پټه، دا به نه وایي چې زه تاسې سره ملگری یم خو په ښرگند تاسې خوا کې نشم درېدی. دا عذر له ځېنوخاصو کسانو څخه منل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي نه له ټولو څخه ،نه له هغه ځاڅخه چې د فعالې ونډې تمه ورڅخه کېدای شي .
۲- له نظام سره به پرېکړه ، د نظام په ضد مبارزه به همدومره اړینه ګڼي لکه له کمونستانو سره د ځوانو مسلمانانو په لیکو کې چې څوک تنظیم شوي وي ټول همدا روحیه لري . صبغت الله مجددي ماته مخ کړ او وویل :زه ستا له لومړي شرط سره موافق یم .خو له دوهم سره زه دا معقوله نه ګڼم چې په یو وخت کې په دوو جبهو کې ځان مصروف کړو ، برعکس دا غوره ګڼم چې یوا ځې د کمونستانو مقابله وکړو او په دې مقابله کې د دولت مرسته هم تر لاسه کړو .
ما ورته وویل: دولت د فساد اصلي عامل دی ... بل وخت د پولي تخنیک په مسجد کې ۲۲۰ اهل الرايي کسان را غونډ شول پرېکړه وشوه چې د نهضت د بنه تنظیم له پاره باید پنځه کسیزه قیادي شورا غوره شي ... درایې کاغذونه راغونډشول له شمارلو وروسته د لاندې پنځه کسانو نومونه اعلا ن شول .
۱_مولوي حبیب الرحمن
۲_ انجینر حبیب الرحمن
۳_ سیف الدین نصرت یار
۴_ غلام رباني عطش
۵_ انجینر حکمتیار (۱۸) م م۱۹۹او۲۰۲
د همدي اثر په بل ځاي کي بیا هم ښاغلي حکمتیار خپل نظر داسي لیکي :
د سردار محمد داود خان او پرچمي ملګرو یې ددوهمي تصفیې له پاره اسلامي نهضت غوره کړي و ..... د اردو له هغو افسرانو سره چي د ورونو له خوا معرفي شوي وو مقدماتي خبري ورسره وشوي . جګتورن شیر علي خان د زرهداروو څلورمي فرقي رئیس ارکان ،ډګر وال ضیاالدین د هواي قواو د su(سو) غونډ قومندان چي زړور درونداوبا دارایته افسر و . کله چي د شېر علي خان دده له ملګرتیاڅخه خبرشو وې ویل یوازي زه او دی ددې اقدام له پاره کافي یو ، ستاسي هڅې د شمېر په زیاتوالي پسې ګرځي .خو شېر علي خان ددولت له خوا ونیول شو....)) (۱۸) م م۲۵۰او ۲۵۱
د۱۳۵۴ لمریز کال د زمري (اسد) په لومړۍ نېټه د اسلامي نهضت (اخوانیانو هغه رهبرانو چې پاکستان کې پناه اخیستې وه په لغمان ، پنجشیر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصار شاهي (ننگر هار ولایت کې) په اداري مرکزونو باندي نظامي بریدونه وکړل (۳۹، م ۱۰۱)

د دوي پلان په کابل کې هم و، خو هلته مسول کسان ونیول شول. دغه پورتني کسان له ماتې سره مخ شول چي ځینې بندیا ن او ځینې یې پاکستان ته ولاړل.

د نیول شوو کسانو شخه (۲۴) تنه هغه کسان چې په لغمان، پروان (پنجشیرچې هغه وخت د پروان یوه ولسوالي وه) او حصار شاهي (ننگرهار په ولایت) کې د وسلو سره نیول شوی و د یوي واکمني محکمې (دیوان حرب) له خوا په مرگ او ابدي بند باندې محکوم شول چې د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ په ۱۳ مه نېټه د سردار محمد داود خان له منظورې وروسته ۲۱ تنه په عمري بند او څلور تنه هریو :مولوي حبیب الرحمن* ، داکتر محمد عمر ، انجینر حبیب الرحمن او خواجه محفوظ په مرگ محکوم شول (۲۱، م ۵۹۱

د پورتنیو پېښو په راتگ سره اسلامي نهضت (اخوانیانو) سخته ضربه ولیدله خو ددوی شهرت په ټول افغانستان کې زیات شو او د یو قوت په توگه د افغانستان په داخل او بهرکې وپېژندل شول.خوله بده مرغه بیا هم دوی ونه توانېدل چې د یو سازماني قوت په توگه یو منظم او متحد صف جوړ کړي. په دوې کې انجینر گلبدین حکمتیار تر نورو فعال و چې د خپل ملگري معلم مرجان پوسیله و توانېد تر څو د داود خان د پلان وزیر علي احمد خرم په رڼا ورځ د خپل وزارت په ودانۍ کې ووژني چې دې کار دولت نه فوق العاده ستونزه پیدا کړه. ده درژیم د پرزیدو له پاره د پاکستان له خاوري خپل فعالیت ته دوام ورکړ .اود پاکستان دولت هم داود خان ته د ستونزو د پیدا کولو لپاره نوموړی تقویه کاوه.

---

* د مولوي صاحب حبیب الرحمن په اړه ښاغلي غوث الدین فایق داسي نظر لري :

((کله چې په پنجشېر ، لغمان او ننگر هار کې دولت پر ضد د مسلمانانو پاڅون پیل شو خو د حکومت له خوا وټکول شو، مگر مولوي صاحب حبیب الرحمن تر یوې مودې پورې مقاومت وکړ . او زیاتوي:- یوه ورځ زه په دفتر کې وم چې د صدارت څخه تیلفون راغي او د مولوي صاحب حبیب الرحمن د نیولو او صدارت ته د انتقالولو خبر راورسېد . ماچې د مولوي صاحب له شجاعت او زړه ورتیا سره مینه درلود د هغه د لیدلو له پاره صدارت ته ورغلم په صدارت کې د صدارت مرستیال محمد حسن شرق ، د کورنیو چارو وزیر فیض محمد او سرور نورستاني په کوچونو کې ناست وو او ددوی په مقابل کې د یوې لنډې ونې لرونکي لاغر اندامونه یې درلودل په لاسونو کې ولچک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پښو کې زولنې وې دوه نفره وسله وال ساتنمنان (ساتونکي) يې شاته وو په ډېر جرات سره ولاړ وو.ده ته دهرى خوا څخه بدي خبرى او سپکى ويل کيدي، ددي صحنې په ليدو سره ډيرخپه شوم حاضرينوته مې وويل :ستاسې دغه کنځلې له اخلاقو او بشري کرامت څخه لرې کار دې..که چېرې تاسې د لغمان په غرونو کې چې دده په لاس کې ولچک نه واى دا کار تاسې کړاى واى ما نيوکه نه درلود .خو اوس په کوټه کې د هغه شاته دوه ساتونکي ولاړ دي .ستاسې برخورد د نامردانو کار دى .تاسې اوس د هغه لاسونه خوشي کړى چې زه ورسره خبرې وکړم .مولوي صاحب حبيب الرحمن له مانه پوښتنه وکړه چې تاسې څوک ياستى ؟ محمد حسن شرق ورته وويل :ستاسې ملگرى د فوايد عامې وزير غوث الدين (فايق) وروسته مولوي حبيب الرحمن وويل: وزير صاحب له مانه دا پوښتنه مه کوى چې ولې دې حالت ته را رسيدلى يم ما وويل خپله ځواب په خپله ووايه هغه حسن شرق او نورو ته په لاس اشاره

ـ د افغانستان سوسيال ديموکرات گوند (افغام ملت) موقف :

د افغان ملت گوند فکري نظر ياتي او ايډيالوژيک بنسټ ناسيونالېزم وه . چې د محمد داود خان له سياسي ليد سره گډې وجې درلودې مثلاً داود خان په دولتي سمبول اود افغان ملت دگوند په سمبول د هما (عقاب) مرغى ځاي شوي و. همدارنگه د محمد داود خان د حکومت په ملي سرود کى د سوسيال ديموکرات گوند مفکوروي مفهوم او درې ځله د افغان ملت کليمه پکې ياده شوې وه.د محمد داود خان اقتصادي کرنلارې سره دوي مخالفت نه درلود. د پښتونستان د مسالي په اړه د محمد داودخان ادعا او موضعگيري هم ددوي سياسي موخې سره برابره وه. او تر ټولو مهمه خبره داوه چې سردار محمد داودخان په ښکاره ځان د ملې ايډيالوژي پلوي او ساتونکي باله (۲۱) م ۵۹۲

د دې پورتنيو ځانگړتياو او گډو موخو سره هم سوسيال ديموکرات (افغان ملت) گوند ونشو کړاى چې داود خان سره يو روغى جوړى ته ورسېږي او په رژيم کې د پر چميانو تشه ډکه کړي ، برعکس دوى د محمد داود خان څخه لرې پاتې او د پرديتوب احساس يې کاوه . ددې گوند رهبري پريکړه وکړه چې داود خان په خپلو کړنو کې ازاد پريږدي او هېڅ ډول مخالفت ورسره ونه کړي . مگر د دې گوند ځوانو غړي او ټيټو کړيو د دې پريکړې ملا تړ و نه کړ او دايي بهتره وگڼه چې د يو فعال اپوزيسون رول ولوبوي .په دې وتوگه ځينوهڅه وکړه چې د رژيم پرضد فعاليتونو کې ونډه واخلي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۵ لمریز کال د لیندي په میاشت کې د دې گوند د ځینو غړو په ملاتړ د ملي دفاع د وزارت د توپچي رئیس جنرال میر احمد خان په رهبرۍ دولتي ضد توطیه پیل کړه. د گډونکونکو شمېر یې ډېر کم وو .مخکې له دې چې دوی کوم حرکت سرته

---

* وکړه اووویل : مونږ ددې روسانو او ملحدو کافرانو له لاسه پاڅون وکړ او غرونو ته پورته شولو ... فایق زیاتوي زه د هغه په شهامت ویاړم ، زه خپله جمهور رئیس محمد داود خان ته ورغلم او ټول جریان څخه می ورته اطلاع ورکړه او هیله مې ترې وکړه چی مولو ي حبیب الرحمن خپل حضور ته را وغواړي او پوښتنه تری وکړي خوهغه (داودخان) وویل دادي پولیسو او څارنوالی کار دې ما وویل هغه په زور او ظلم اقرار اخلي او په اشخاصو باندې اعتراف کوي بیا یې وویل چې جمهور رئیس نشي کولی چې له یو مجرم څخه پوښتنه او تحقیق وکړي . بیا هم ما تاکید وکړ چې د هر مجرم لیدل زه نه غواړم دا خو د پوهنتون استاد دی ، دروغ نه وایي د وینا حقیقت ته یې غوږ کېږدی خو داودخان ونه منله.۳۹ م م ۱۰۳_۱۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ور سوي د ۱۳۵۵ لمريز کال د ليندي په (۱۵) مه نېټه نوموړي جنرال د خپلو ملګرو سره ونيول شو او د دولت رسمي خپرونو دغه پېښه يو تشويش او د امنيت خرابول معرفي کړه (۲۱)م ۵۹۳

د افغان ملت ګوند وروسته کوم نظامي اقدام ونه کړ . او نه يې د داود خان پر ضد له چا سره ائتلاف وکړ.

د افغـانسـتـان دخـلق ديموکراتـيـک ګوند (دخلق او پرچم اړخونو) موقيعت

کله چې سردارمحمد داود خان دکودتا له پاره تياري نيوه هغه تصميم نه درلود چې په پوځ کې د خلق يا پرچم له اړخونو سره اتحاد وکړي .هغه مهال دغه مسالې ده ته اهميت نه درلود خو د هغه ستره تيروتنه داوه چې د پوځي کودتا له پاره له تياري کار يې ډاکتر محمد حسن شرق ته وسپاره، او حسن شر ق له خپلو ملګرو سره اړيکي ټينکې کړې چې د پرچم او دخلق له اړخونو سره يې اړيکې درلودې او د پوځ په ټيټو پوړيو کې يې دنده تر سره کوله. دکودتا د بريالیتوب په لومړي کال د پرچم اړخ په کابينه کې د څوتنو وزيرانو په شتون ډېر خوښ وو .

د پرچم د اړخ وزيرانو د خپلو مشرانو په مشوره خپل ګوندي ملګري د حکومت په مختلفو سطحو کې ځای پرځای کړل.دوی په دې اند وو چې پردوي باندې داودخان د دوامداري اتکا له پاره اړينه ده چې دولت په چوکاټ کې پوره ونډه او نفوذ ولري.او داود خان يو سمبوليک رول ولري. که چيرته داود خان د دوی د ګټو پرضد عمل وکړي دوي به داسې اقدام وکړي چې سياسې واکه ټول لاس ته راوړي (۲۱)م م۵۹۳او ۵۹۴

له پورتنيو ځرګندونو څخه معلومېږي چې داود خان په چپيانو او چپيانو پرداود خان باندې اعتماد نه درلود ددوی تر مينځ يوه د ټګي سياسې معامله روانه وه د داود خان خپلوانو تل هغه ته په حکومت کې د چپيانو شتون د خطر په اړه ځرګندوني کړې وې او له څوکيو څخه د هغو د ليرې کولو هيله يې ترې کوله . سردارمحمد داود خان يو څه موده وروسته ځير شو چې چپيانو له ټغر نه پښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په ځینو برخو کې ډېره لاس وهنه کوي هغوي یې یو، یو د سفیرانو په توګه مقرر کړل او یا یې له دندو څخه لرې کړل کله چې د پرچم او خلق اړخونو د داود خان دغه کرکه احساس کړه دوي هم پټ فعالیت پیل کړ.

شوروي اتحاد محمد داود خان خپه کړ خو د لویدیځ او د هغو د ملګرو لخوا د داود خان تود هرکلي د دې سبب شو چې داود خان د شوروي اتحاد په مقابل کې بې غوره او بې تفاوته شو .خپله تصفیه یې چټکه کړه چې دغو پرله پسې لیرې کېدو چپیان دخطر سره مخ او وېره ورته پیداشو. د شوروي اتحاد رهبري هم په دې وپوهیده چې داود خان سره د دوي اړیکې د ویجاړیدو په حال کې دي د ښه والي تمه ترې نه کېده .

سردارمحمد داود خان پرېکړه وکړه چې چپیان (د مسکو طرفداران) نفوذ کم او راتلونکي دولتي سیاست په چپ او ښي اړخ باندي د اتکا پرته پرمخ یوسي . د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند هم دخطر په احساس سره د شوروي په منځګړیتوب او هڅونه وتوانېدل چې دواړو اړخونو یو میکانیکي وحدت وکړ، او خپل کار ته یې په پوځ کې چټکتیا ورکړه او پرنظام باندې د حملي له پاره تیار کړل.

داود خان د نورمحمد تره کي ، ببرک کارمل، میر اکبرخیبر او حفیظ الله امین کورونه یې تر څارنې لاندې ونیول او وویل چې د مطبوعات بندول زمونږ ستره تیر وتنه وه ،امر یې وکړ چې دګهیځ، خیبر،پکتیا ،افغان ملت،افغان او روزګارانو جریدو ته دفعتاً اجازه ورکړي او دنورو په اړه به تصمیم ونیسو .(۲۱)م ۵۹۹

د میراکبر خیبرد مړیني وروسته دهغه دخښولو په مراسمو کې کریم میثاق وویل: ((ویاړو چې د هیواد د ازادي په لارکې د ارتجاع او امپریالېزم لخوا قرباني کېږو... د خیبر جنازه د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د پلینوم د پرېکړې سره دولتي مطبع ،د امریکا دسفارت ، پل خشتي ، سپاهي ګمنام ، جاده میوند او د بالاحصار په مخکې کېښودل شوه. په دې مراسمو کې نورمحمد تره کي، ببرک کارمل، سلیمان لایق،او نورو رهبري غړو پرته له حفیظ الله امین خبرې وکړلي .او داود خان رژیم یې په دې وژنه کې شریک وګاڼه .په دې مهال سردارمحمد داود خان د امریکا دسفیر نیودروالیوت د۱۹۷۸ زکال د اپرېل په ۲۴ نېټه د مرکزي قواوو په کلوپ دتړلو دروازو شاته خبرې وکړې او بیا یې ۱۹۷۸ز کال د اپرېل په (۲۵) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانسان د خلق دیموکراتیک گوند د رهبرۍ د نیولو امر وکړ او په همدې شپه د (۸) بجو په سروېس کې چې د داکتر نوین په امر ترتیب شو داسې اعلان و شو چې نورمحمد تره کي ، ببرک کارمل ،حفیظ الله امین ،دستګیر پنجشیري ، سلیمان لایق ،ډاکتر شاه ولي او ضمیر صافي د ملي خیانت او د جمهوري نظام د اساسي قانون د پښو لاندې کولو په جرم د امنیتي موظفینو لخوا ونیول شو او دهغه نور ملګري به هم ونیول شي. (۲۱) م ۲۰۵

ددې خبر په خپریدو سره د حفیظ الله امین لخوا د داود خان د نظام د نسکورېدو نقشه په پوځ کې موظفو اشخاصو ته وسپارل شو او د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اوومه نېټه د داود خان رژیم له مینځه یوړ.

ـ د سردار محمد داود خان سیاسي وژنې او د هغو پایله .

په نظامې محکمه کې د مرکزي کمټې د ملګري په نوم د څلورمی زغروالې قوا د قوماندان سرور نورستاني نفوذ او رول تر ټول ډیر و . تورن جنرال عبدالقدیر خلیق هم د دیوان حرب غړي و په سر کې ډګر جنرال غلام فاروق خان و چې دوي ټولو د سرور نورستاني خولې ته کتل ، د اعدام په پریکړي زیات وخت نه نیوه . د نظامې محکمې د پریکړي په اساس تورن جنرال خان محمد مرستیال ، ډګروال سید امیر ، ډګروال ماما زرغون شاه ، مولوي سیف الرحمن اومحمد عارف دریکشو سوداګر له یو شمیر نورو کسانو سره په اعدام محکوم شو ل. ۱ م ۱۰۴

جنت ګل غروال ، حنان ځاځې ، الله ګل کوچې او حاجې مولاګل بندیان ، شتمنې او سرا یونه یې ضبط شول . چې د شتمنیو ضبطولو تر دغه وخته پوري زمونږ په هیواد کې سابقه نه درلوده .

د پریکړي د تائید له پاره سر دار محمد داود خان د دولت د رئیس او ملی دفاع د وزیر په توګه د تائید لاس لیک و کړ . په اعدام باندې محکوم خلک د څلورمي زغروالې قوا و نظامې ډګر ته په داسې حال کې بوتلل شو. چې لاسونه یې تړلی ، توري خولي ور پرسر کړي وي په صف کې د دیوال خوا ته ودرول شول . چې په ۱۵ پنځلس متري کې یو ټولي عسکر د زنګون کیش حالت کې ناست وو ، د داود خان د قوماندې وروسته هر یوه د خپلې وسلې جاغور تش کړ . د اور د قومندې په ورکولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نورنو الله اکبر ناري پورته کړي خو به وينو رنګ تېرونه پر مځکله ولېدل . چې له همدي ورځې څخه زمونږ په هيواد د وينو تويدل عمومی شول . ۱م۱۰۵

همدا رنګه دوه مشهور شخصيتونه لکه ملک عبدالرحميزي او محمد هاشم ميوند وال چې د داود خان نږدي ملګري هم وو د کودتاه په تور ونيول شول چې محمد هاشم ميوندوال مړ خو عبدالمالک عبدالحميزي د «۲۳» کالو بند څخه وروسته ازاد شو . ۱م۱۰۵

پر دوي دي کودتاه ګانو تور دروغ وه دوي دواړو د کودتاه نيت نه درلود د داود خان د دي سر بير د اسلامي نهضت يو پياوړي لاربنود مولوي حبيب الرحمن هم وواژه . د ه هيڅ وخت خپل مخالف لوري زغملي نشو کله چې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند رهبري بندي او د هغوي د وژلو پريکړه يې وکړه هغوي داود خان له مينځه يوړ . داود خان په دي اندو چې د مخاليفينو له مينځه وړل به د ده سياسي ستونزي کمی کړي خو دا يو ذهني نقشه و . چې پايله کې د ده په مرګ او په افغانستان کې د مرکزي حکومت له مينځه تګ شو .

ده نه يوازي خپلي سياسي ستونزو کمي نه کړي بلکي هيواد يې د جګړي او بد بختي لوري ته سوق کړ ښه به دا وي چې ده ټولو ګوندونو او سياسي اشخاصو ته د فعاليت اجازه ور کړي وايي ، او په دولت کې شريک کړي واي ځکه هغه وخت په هيواد کې امنيت ټينګ او هيڅ يو ګوند د وسلوال ځواکه په توګه مخالفت نشو کولې د ده وژنو په پايله کې هر ګوند پرېکړه وکړه چې د وسلي په زور واک ته ورسيږي ځکه دانتخاباتي لاره پري بنده شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۵ لمریز کال د لویې جرګې جوړېدل او د جمهور رییس په توګه د سردار محمد داود خان دوهم ځل ټاکنه

سردار محمد داودخان واک ته د رسېدو نه یوه اونۍ وروسته د مطبوعاتي کنفرانس په جریان کې د یو بهرني ژورنالست د پوښتنې په ځواب کې وویل چې دجمهوریت له اعلام څخه وروسته د شاهي دورې بنسټیز قانون نور داعتبار وړ نه دی. د کنفرانس څخه دوه ورځې وروسته د ۱۳۵۲ لمریز کال د زمري د میاشتې په (۱۴) نېټه د افغانستان جمهور رییس په دې توګه لومړی نمبرفرمان صادر کړ . وروسته له دې دشاهي رژیم د دورې بنسټیز قانون د اعتبار وړ نه دی مګر یواځې هغه برخې چې دهغو رعایت دجمهوررییس دفرمانونو په وسیله اعلام شي.(۲۱ م ۵۲۵)

په دې ترتیب درې کاله او اته میاشتې ددولت قانوني چارې جمهور ریس د فرمانونو په وسیله سرته ورسولې .خوکله چې سردار محمد داودخان له ډېرو عمده بوختیاوو څخه خلاص شو پرېکړه وکړ چې د اساسي قانون د تصویب په وسیله موجوده حاکمیت ته چې د نظامي لارې مینځ ته راغلې ملي بڼه ورکړي او دده واکمنی دبنسټیز قانون د تطبیق په وسیله مشروعیت پیدا کړي. (۲۱م۵۲۲)

ښاغلی سردار محمد داودخان د اساسي قانون د مسودې د ترتیب او لیکنې له پاره په ۱۹۷۲ زکال کې لاندې ۴۱یو څلوېښت کسانو ته دنده وسپارله .

۱_ داکتر محمد حسن (شرق) ۲_ سید عبدالله۳_ عبدالقدیر (نورستاني)
۴_داکتر عبدالمجید خان ۵_ انجینر عبدالتواب (اصفي)۶_غوث الدین (فایق)
۷_ محمدخان جلالر ۸_داکتر عبدالله (عمر)۹_عبدالکریم (عطائي)
۱۰_پوهاند عبدالقیوم(وردک) ۱۱_داکتر عبدالرحیم(نوین)
۱۲_ عزیز الله(واصفي)۱۳_فیض محمد
۱۴_انجینرجمعه محمد (محمدي)۱۵_علي احمد (خرم)۱۶_سید وحید عبدالله
۱۷_غلام حیدر(رسولي)
۱۸_ محمد سرور ۱۹_مولاداد ۲۰_محمد یوسف ۲۱_ مولانا عنایت الله(ابلاغ)
۲۲_داکتر سعید (افغاني)۲۳_عبدالهادي(هدایت)۲۴_ داکتر محمد اصف (سهیل)۲۵_پوهاند وفي الله(سمیعي) ۲۶_خلیل الله (خلیلي)۲۷_مولوي عبدالبصیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸غلام علي(کريمي)۲۹_داکتر غلام صديق (محبي) ۳۰_جنرال شاه پور خان
۳۱_ جنرال محمد يحي (نوروز)۳۲ _محمد اکبر (اکبري)
۳۳_محمد اسمعيل (قاسميار)۳۴_داکتر ضامن علي
۳۵_يار محمد (دليلي)۳۶ _سيد مخدوم(رهين)
۳۷_داکتر محمد بشير (وهابزاده)۳۸_عاليه (حفيظ) ۳۹_فاطمه (کيفي)
۴۰_محمد اعظم وهابزاده ۴۱_محمد ناصر دي.بنسټيزقانون د مسوده د عامو خلکو د خبرتيا له پاره د ۱۹۷۷زکال د جنوري د مياشتي په ۲۲مه نېټه په جريده کې خپره شوه.

محمد داود خان د نوي قانون د تصويب لپاره مجبور و چې لويه جرګه را وغواړي نوموړې جرګه د ۱۳۵۵لمريز کال دلیندۍ په لسمه نېټه د کابل ښار کې جوړه او(۱۲) ورځې وه . په دې جرګه کې د ولايتونو او ولسواليو (۲۲۱) تنو نماينده ګانو چې په دې نماينده ګانو کې (۴) تنه ښځې وې ،(۱۳۰) تنه ګډونکونکې دجمهور ريس او صدراعظم له خواغوره شوي وو. په دې ډله کې (۱۵) تنه پوځي افسران ،(۲۳) تنه بزګران (۲۲) تنه کارګران ،(۷) تنه ښځې چې يوه ئې بکلوريا (۵) لسانسه او يوه يې ما فوق لسانس وه او (۵۲) تحصيل لرونکي نارينووچې د لسانس ،ماسترۍ او داکترۍ په سويه تحصيل يې درلود په نوموړي جرګه کې ګډون وکړ ۲۱م ۵۲۲)

په ولايتونو کې د استازو د ټاکنې په اړه شکايتونه ووچې محلي چار واکو د استازو په ټاکنه کې لاس وهنه کړې ده . داسې شکايتونه ډېر شول ، دولت مجبور شو چې ديوې ابلاغيې په ترڅ کې د کابل ښار دمير بچه کوټ او قره باغ د ولسواليو ، دپروان ولايت او دکاپيسا د لوې ولسوالۍ ټاکنې باطلې او امر يې وکړ چې په دغو سيمو کي بيا له سره استازي وټاکل شي او داچې محلي چارواکي په دې ټاکنو کې لاس وهنه ونه کړي د کابل او پروان واليان يې له دندو څخه ګوښه کړل . ۲۱م ۵۲۲

د ۱۳۵۵ لمريز کال جرګه لومړي د يو پخواني قاضي عبدالکريم په رياست پيل شو ه خو بيا د جرګي رياست عزيز الله واصفي ته وسپارل شو .د بنسټيز قانون د مسوده باندي د بحث او يو لړ تعديلا تو ، سمونو وروسته نوموړی قانون په ۱۳ فصلونو ا و۱۳۶ مادو کې د ۱۳۵۵ لمريز کالد ليندۍ په ۲۴ مه نېټه تصويب شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او **۱۳۵۵** لمريز کال د ليندی په **۲۵** مه نېټه د جمهوري ريا ست مقام ته د ټاکنې موضوع رامينځته شوه .(۲۱ م ۵۲۵

د جمهوري رياست له پاره سردار محمد داودخان يو بې سياله نوماند و. خو ددې له پاره چې ددې مقام ټاکنه ديموکراتيکه او طبعي وښايي عزيزالله واصفي دجرګې له غړو غوښتنه وکړه چې خپله دجرګې غړي يا بهر له جرګې خپل نوماند معرفي کړي .د جرګې ډېر غړي دي عزيزالله واصفي په دې فارموليته وړانديز پوهېدل .خو د هرات خلکو استازې نجيبې وړانديز وکړ چې ښاغلي محمد داود خان دې ځان د دولت د رئيس په توګه کانديد کړي د غونډې رئيس عزيزالله واصفي وويل :ګراني خوري، ما مخکي ستاسي په خدمت کي خپل عرض وړاندي کړ :دهرات وکيلي نجيبي بيا وويل :د جمهور ريس په توګه مونږ دا هيله لرو چې خپل يو کانديد معرفي کړو حاضرينو وويل تائيد ده، تائيد ده (۲۸م ۱۹۵

د جرګې يو غړي د پوليسو پخواني افسر وريښمين خان چې د غلام حيدر رسولي په تضمين ا وسپارښت جرګې ته ټاکل شوی و دا صحنه جدي په نظر ورغله او باور يې راغی چې ګواکي واصفي رښتيا وايي نو په لوړ اواز يي وويل : ((که رئيس دولت نه کوي نو رسولي صاحب دې کانديد شي)) د جرګې بل غړي چي دننګرهار څخه و حاجي عبدالوهاب وويل : ((که په رښتيا ريس صاحب دولت يې نه کوي ، نو تکليف مه ورکوي موږ دي ببرته د پخوا حال ته راولي)) د نوموړي خبرې د جرګې له خوا پرې شوې تر څو داودخان جرګې ته راغی او ځان يې کانديد کړ. (۱م ۱۱۱

سردار محمد داودخان د جرګې تالار ته په شور او زوږ کې ننوت او ويې ويل زه ستاسو ښاغلو محترمو وکيلانو غوښتنه او وړانديز په يو شرط منم ، عزيزالله واصفي په زوره وويل منويي، منويې . داود خان وويل: ((زه حاضر يم ستاسي محترمو وکيلانو وړانديز په دي شرط ومنم چي زه دغه ملي لويه دنده تر هغه وخته پورې تر سره کوم تر څو چې زه جسما او روحا د دندې د سرته رسولو توان ولرم ، بل دا چې خلک هغه دولتي بنستهونه چي دوي تصويب کړي ملا تړ او پيروي وکوي ،تر هغه وخته چې له ما سره د افغانستان د نجيبو خلکو مرسته وي او د دې دندې د سرته رسولو توان ولرم زه به له نوموړي دندې څخه سر غړونه و نه کړم ، که چېرته زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه شوم چې ددې دندې د سرته رسولو له پاره روحاً اوجسماً توانايي نلرم ډېر ژربه خپل عذر د افغانستان ملت ته وړاندې کړم .(۲۱م۵۲۲

د جرګې رئيس عزيزالله واصفي د جمهور رياست کانديد سردار محمدداودخان دی شرط د اورېدو وروسته د جرګې څخه دهغه ټاکنې په اړه دراې غوښتنه وکړه په داسې حال کې چې يوه مخالف رايه نه وه يا چا د مخالفت توان نه درلود ،سردارمحمد داود خان د شپږو کالو له پاره د افغانستا ن لومړنی جمهور ريس په توګه وټاکل شو. چې د ۱۳۵۵ لمريز کال د کب په (۷) اومه نېټه نظامي حکومت لغواو مرکزي کمېټه له مينځه ولاړه او دنوي بنسټيز قانون د (۲۳) مادې له مخې د مخکني حکومت رنګبدل اعلان او لارښونه يې وکړه چې د نوي حکومت تر جوړېدو پورې دې مرستيالان د وزارتونو اداري چاري پر مخ يوسي (۲۱م۵۲۷

ښاغلی محمد ابراهيم عطائي د اساسي قانون په اړه داسې ليکي (دغه اساسي قانون يو سر درګمه قانون و.د قواو بيلتون په کې معلوم نه و د بيان ، ليکنې ازادی هېڅ په کې نه وه) . (۳۳م۲۹۱

ښاغلی فراهي داسې نظر لري: ((دغه قانون ډېر مواد مخصوصا د شخصي مصئونيت احکام دډيموکراسۍ د دورې د اساسي قانون موادو ته ورته و. چې ځينې ليکوالان ددغه ورته والي داسې تعبيروي .چې د جمهوريت د وخت داساسي قانون دغه احکام د ډيموکراسي دورې د اساسې قانون څخه اخيستل شوي دي. اما واقبعت دا دی چې محمد داودخان د دېموکراسۍ دورې د اساسي قانون د څو مادو سره مخالف و او د ډيموکراسۍ دورې د اساسي قانون نور متن يې منلی و. د افغانستا ن جمهوري دو لت اساسي قانون د سياسي ګوندونو په برخه کې د افغاني ټولني عيني شرايط په نظرکې نه وو نيولي ددغه قانون څلوېښتمه ماده داسې تصويب شوې وه . د افغانستان د خلکو سياسي روزنې او ټولنيز غوښتنو د څرګندولو لپاره ، تر هغه وخته چې داهيله تر سره کېږي او طبعي ودې ته رسېږي په هېواد کې د ملي انقلاب دګوندپه لارښوونه کوم چې د افغانستان د خلکو د۱۳۵۲کال د چنګاښ د ۲۲ مه نېټې د مترقي او ولسي انقلاب بنسټ اېښودونکی او مخکښ ګوندېوازې يوګوندی سيستم دی ټينګ وي)) (۴۱م م ۲۴۴ او۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردارمحمد داودخان لخوا دیو گوند ي سیستم رهبري او دټولنې د پرمختګ ټولوارخونولار ښوونه یو نا شونې کار و. ځکه نړۍ او سیمي حالت ددوهم نړیوال جنګ څخه وروسته بدل شوې وه او هغوې د افغانستان په سیاسي وضع نېغ په نېغه اغېزه درلود، که څه هم اوسنیو پېښو (۱۳۵۷_۱۳۸۸) لمریز کال په تحلیل کې د گوندونود کړونو په نظر کې نیولو سره دهغه سیاست مثبت ارزوي، او تر ډېره حده دبهرنیو هېوادو دکړنو په خوا کې مهم دې. خو د هغه د قانون څلوېښتمې مادې حکم د پرمختګ مخه ډپ کړې وه چې په هغه وخت کې د ستونزو د اوارېدو پرځای سیاسي ستونزې زیاتې کړې. ځکه په روڼ اندواو سیاسي گوندونو باندې د انتخاباتي مبارزې لار بنده شو. هغوې یوازې په نظامي حل باندې تکیه وکوله چې په پایله کې هېواد د گډوډۍ، بې باوري او تشنج لوري ته روان او هغه بنسټونه چې مخکې جوړ او د پرمختګ تمه ترې کېده له مینځه ولاړل. اوس هم مونږ د سیاسي رژیم په جوړېدو او یو مرکزیت مینځ ته راوړلو کې پاتې راغلي یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنی سیاست

دنړیوالو لویو قدرتونو (امریکا او شوروي اتحاد) سره سیاسي اړیکی:

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۳ ز کال د جولاې په اوه لسمه نېټه دافغانستان خلکو ته په وینا کې خپله بهرنۍ کړنلاره په دې توګه اعلان کړه : ((د افغانستان بهرنۍ کړنلاره په بې طرفۍ ، نظامي تړونونو کې په نه ګډون او د مسائلو په هکله د خلکو په ازاد قضاوت ولاړ ده.

زمونږ کړنلاره باید د خلکو مادي او روحاني غوښتنې پوره کړي ، زمونږ غوښتنې له هر څه څخه زیات یوې سوله ایزه نړۍ ته اړتیا ده ، ځکه هېڅ هېواد د سولې پرته خپلو ملي هیلو ته عملي بڼه نه شي ور کولی . مونږ چې په کومه کچه د افغانستان پرمختګ ته لېواله یو په همغه اندازه د نړیوالې سولې ټینګښت هم غواړو .

افغانستان د ناپېلیتوب د سیاسي کړنلاري بنسټونه سره سم د خپل هېواد ګټو ته په نظر کې ساتلو په رښتینولۍ او اخلاص سره د نوروخپلواکي ته په د رنښت ، احترام ، ښه ګاونډیتوب او د یو بل په کورنیو چارو کې د نه لاس وهنې په اصولو باندې ټینګ دي . د دوستانه سفرونو ، دیپلوماتیکو هلو ځلو او نړیوالو مرستو په وسیله به کوښښ وکړو چې دا اړیکې نورې هم قوي شی مونږ هیله مند یو چې دا هڅی به مثبتي او عملي نتیجه ور کړي. ..نوی رژیم د ملګرو ملتو د منشور اصول مراعت او احترام ورته لري ، چې دغه احترام د بنیادم ښېګړه او نړیواله سوله ده. (۳۷ م: ۱۲۸)

سردار محمد داود خان خپله کړنلاره او بدلونونه ، د افغاني دولت د عصري کولو او پاینښت لپاره اړین توکي ګڼل ، د افغانستان د ګاونډیانو ، عربي هېوادونو او متحده ایالاتو سره د اړیکو ،پراختیا ورکول د جمهوریت مهمو هدفونو په توګه په ګوته کړل .

_له امریکا سره سیاسي اړیکې :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي چارو عمومي مدیر عبدالواحد کریم په کابل کې ټول مېشت سفیران د کودتاه په دویمه ورځ را وغوښتل د نوي رژیم د کامیابۍ څخه د خبرولو او د خپلو هېوادونو له لوري د دې نظام په رسمیت پېژندلو غوښتنه وکړه . شوروي اتحاد لومړی هېواد و چې جمهوري نظام یې په رسمیت وپېژانده ، نورو هېوادونو هم یو پر بل پسې دغه نوي رژیم په رسمیت وپېژانده .

د جمهوریت په لومړیو وختونو کې له افغانستان سره د امریکا اړیکې سړې وې ځکه هغوی فکر کاوه چې د داود خان په کودتاه کې د چپیانو ونډه ډېره وه . شاید دا کودتاه د شوروي اتحاد پلوی کودتاه وي او په داخل کې داسې تبلیغات کېدل چې د میوندوال په کودتاه کې د پاکستان سربېره امریکا هم ونډه درلوده . خو بیا هم د افغانستان دولت د امریکا سره د اړیکو د ټینګولو کوښښ کاوه او د امریکا له مرستو سره یې علاقمندي درلوده سردار محمد نعیم او د امریکا سفیر تیودور ایل ایلت جونیز په دې برخه کې ډېره ونډه واخېسته نوموړی سفیر وتوانېده چې د داود خان د رژیم د بې پلویتوب په اړه واشنګټن ته قناعت ورکړي او د هغوی پام افغانستان خوا ته را واړ وي (۳۷) م م ۳۲۹ او ۳۳۰

په ۱۹۷۴ ز کال د امریکا سفیر تیودورر ایل ایلنټ جونیز وکولی شول چې د افغانستان او امریکې اړیکې ښې او د هغوی پام یې را وګرځاوه چې د همدې کال (۱۹۷۴ز) کال د نوامبر په لومړۍ نېټه د امریکا لوړ پوړی هیئت د هنري کیسنجر په مشرۍ افغانستان ته راغی داود خان د دې هیئت سره په کتنه کې د امریکا له مرستو څخه مننه وکړه او د هلمند د پروژې د تکمیلولو له پاره یې د زیاتو مالي او تخنیکي مرستو غوښتنه وکړه . کیسنجر داود خان ته وویل امریکا متحده ایالات له افغانستان سره دوستۍ ته اهمیت ورکوي خو افغانستان باید د مرستو د جذب توانایي ولري . سردار محمد داود خان له شوروي اتحاد ، د عربي هېوادو او ایران سره اړیکو د ټینګولو د اړتیا په باره کې کیسنجر ته معلومات ورکړل او د افغانستان بهرنۍ کړنلاره یې د افغانانو اړتیا وبلله . خو کیسنجر وویل چې بوټو شکایت لري ، امریکا د افغانستان او پاکستان تر مینځ د ستونزې د یو پرامنه حل غوښتونکې ده . هغه د سفر په پای کې د داود خان سره یوه ګډه وینا خپره کړه چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینا کې د امریکا او افغانستان تر مینځ په ښو اړیکو او اقتصادي مرستو باندې ټینګار شوی وو . (۳۷) م ۱۸۲

د ۱۹۷۵ ز کال د جنوری په ۲۳ او ۲۴ نېټه د (A , I , D) رئیس د ایفال پارکر (D , P , K) افغانستان ته راغی . ده د هلمند د پروژې په بشپړېدو کې د امریکا ونډه ښکاره کړه . همدارنګه د ۱۹۷۲ ز کال د جون د ۲۹ مې نېټې څخه د جولای تر لومړۍ نېټې پورې سردار محمد نعیم خان د جمهور رئیس د استازي په توګه واشنګټن ته سفر وکړ چې د سنا مجلس له غړو او نورو مشرانو سره یې لیدنه وکړه امریکایې چارواکو د کوکنارو په بندولو ډېر ټینګار کاوه او داود خان د کوکنارو د کرنې د بندیدوو له پاره کلک اقدامات وکړل . د محمد نعیم سفر یو ګټور سفر و .

د ۱۹۷۷ ز کال کې جیمي کارتر داود خان ته رسمي بلنه ور کړه چې متحده ایالاتو ته سفر وکړي . ځکه کارتر د افغانستان د ناپیلتوب مسایلو او پاکستان سره د ولس مشر د مثبتو هڅو هر کلی کاوه . داود خان د کارتر بلنه ومنله خو په ۱۹۷۷ ز کال کې ده یو شمېر نورو هېوادونو ته ټاکلي سفرونه لرل، مشکله وه چې په همدې کال امریکا ته سفر وکړي ده غوښتل په ۱۹۷۸ز کال کې امریکا ته سفر وکړي او هم د ملګرو ملتو عمومي اسامبلي په غونډه کې وینا وکړي واشنګټن هم په دې سفر موافقه وکړه او په ۱۹۷۸ز کال د ایران پاچا کابل ته راغی چې د غو سفرونه په شوروي اتحاد ښه ونه لګېدل (۳۷) م ۱۸۸

د امریکا او افغانستان د اړیکو په اړه د پاکستان موضعګیري ، پښتونستان مساله د سنټو په نظامي پکت کې د پاکستا ن عضویت او د ناپلیتو ب غورځنګ کې د افغانستان په غړیتوب ډېره اغېزه درلوده ځکه د دوهم نړیوال جنګ څخه وروسته د انګلستانو پر ځای امریکا په سیمه کې نفوذ پیدا کړ او د افغانستان په ګاونډ کې پاکستان د دوی د ګټو له پاره ډېر مهم و . امریکا تل د پاکستان په خوښه په سیمه کې عمل کاوه او پاکستان د پښتونستان د مسالې پر سر د افغانستان سره اختلاف درلود او د داود خان د مخالفینو ملاتړ یې کاوه . نظامي تړون کې د افغانانو غړیتوب نه لرلو، د امر یکا او افغانستان اړیکې سستې کړې او هغه وخت چې څوک د امریکا سره په نظامي تړون کې نه وه شامل هغوی هغه هیواد ته د ښمن په سترګه کتل . داود خان کوښښ کاوه چې د یو ناپیلي او منځګړي هېواد په توګه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوولويو قدرتونو (امريکا او شوروي اتحاد) تر مينځ پاتې شي . د دوی دا موقف له افغانستان سره د امريکا اړيکې خصوصاً په لومړيو وختونو کې سستې کړې . د امريکا هېواد حاضر نشو چې په خلاص مټ د افغانستان سره اقتصادي مرستې وکړي حتی د افغانستان جيوپولوټيک موقيعت ته کم ارزښت ور کاوه . افغانستان د مجبوريت له مخې د شوروي اتحاد په مرستو اتکا وکړه او د غربي نړي د اقتصادي مرستوڅخه بې برخې پاتې شو، که غربي هېوادونو هم مرستې کولی خو هغه هم په نشت حساب وې . خو کله چې داود خان په جدی توګه د شوروي اتحاد څخه لوديځ ته ميلان پيدا کړ د لوديځ سره د اړيکو د ټينګولو او پياوړتيا په اساس د هغه واکمني پای ته ورسېده .

ـد شوروي اتحاد سره سياسي اړيکي :

شوروي اتحاد لومړنی هېواد و چې ۱۹۷۳ زکال د جولای په (۲۰) مه نېټه چې د افغانستان جمهوري رژيم په رسميت وپيژندلو او دجولای د (۲۲) نېټې په پيغام کې شوروي مشر تابه، سردار محمد داودخان ته دباور د څرګندولو سر بېره د ښه ګاونډيتوب، دوستانه اړيکو او مرستو وعده ورکړې وه، په کابل کې شوروي سفير الګزاند پوزانوف د بهرنيو چارو د وزارت مرستيال وحيد عبدالله سره د ليدنې په وخت کې د رژيم د بدلون په اړه د شوروي خوښي څرګنده کړه.(۳۷، م ۱۸۹

دسردار محمد داود خان او شوروي اتحاد اړيکې مخکې د ۱۹۴۰ زکلونو په دويمه نيمايي کې ټينګې شوې وې په هغه وخت کې د پښتونستان مسله ډېره ګرمه وه. افغانستان د پښتونستان مسئله پرېښودلې نه شوه ځکه د يو عصري پوځ د جوړولو اړتيا حس کېده . پاکستان هم دافغاني رژيم د کمزوري کولو لپاره متې نغښتې وي افغانان دشوروي اتحاد د پوځي مرستو په خطرونوباندې پوهېدل خو بله لاره نه وه. ځکه د امريکا متحده ايالاتو له ډېر پخوا څخه افغانستان ته د وسلو ورکولو درخواست ردکړې وه. چې د ۱۹۵۵ زکال محمد ظاهر شاه او محمد داودخان دواړو خروشوف او بلګاتګين ته په دې اړه خپله ويره څرګنده کړې وه، چې ځوانو افسرانو ته کمونستي درس ورنکړي هغوې په تکرار سره داود خان او پاچا ته ډاډ ورکاوه چې شوروي به داسې کار ونه کړي . د خروشوف نه تر بريژنيف پورې د شوروي ټول واکمنان دافغانستان د ناپليتوب سره علاقمند وو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان حکومت په ډېر اخلاص سره شوروي ته د دوستي لاس ورکړ. تر څو هغوی ته د افغاني قواوو ته د شوروي په طرفداري د تربيه کولو اړتيا پاتې نشي. (۳۷) م م ۱۹۰ او ۱۹۲

يوي خبرې ته پام په کار دی هغه دا چې افغانستان د مصر په څېر د شوروي اتحاد په مقابل دريځ نشو نيولې ځکه افغانستان د شوروي اتحاد سره اوږده سرحدي پوله درلوده او مصر په جغرافيائي لحاظ ليری پروت و . ځکه سادات ټول روسان له مصر څخه وويستل خود افغانستان سره يې په سرحدي پولې د پښتونستا ن ستو نزه او له پاکستان سره د اړيکو د خړ پړ تيا له کبله دا هېواد مجبور و چې له شوروي اتحاد سره دوستانه سياسي اړيکې ولري تر څو اقتصادي مرستې قطع نشي په همدې هيله افغانستان د شوروي له تمی څخه ګټه واخېسته او ډېر ښه اقتصادي کومکونه يې را جلب کړل چې د پوځ په عصري کولو کې ورڅخه ګټه واخېسته .

د جمهوري د پيل څخه وروسته په مرکزي کميټه کې شوروي او امريکا د مرستو او پروژو په اړه د نظر اختلاف وه . محمد داودخان واک ته د رسيدو نه وروسته په لومړي ځل په ۱۹۷۴ ز کال په جون کې مسکو ته سفر وکړ .

د سردارمحمد داودخان په ليدنه کې پوډګورني وويل: « د ۱۹۷۳ ز کال په جولای کې دجمهوري نظام د جوړېدو وروسته زمونږ دوستانه اړيکې ډېرې ښې شوې ، شوروي اتحاد لومړنی هېوادوو. چې نوي جمهوري نظام يې د هغې اعلان څخه وروسته په رسميت وپېژنده او دوستانو اړيکو او ګټورو مرستوله پاره يې تياري څرګنده کړه. (۳۷) م م ۱۹۳ او ۱۹۳

د دواړو خواو په موافقه د اقتصادي او تخنيکي همکارۍ له پاره يو ګډ کميسون جوړ شو تر څو هغه پروژې په ګوته کړي چې د شوروي اتحاد په مرسته جوړېدلی شي . داود خان په کرېملن کې د غرمې په ميلمستيا کې د وينا پر مهال د افغانستان او پاکستان خرابې اړيکې تو ضيح کړې. خو شورويانو ځان بې طرفه وښود او د سفر په پای کې د دواړو هېوادو د رهبرانو په ګډه وينا کې د پاکستان او افغانستان د اختلاف حل لپاره د خبرو له لاری د سوله ايزه حل غوښتنه وکړه . خو داود خان د بريژنېف د وړانديز په اړه چې د اسيا د ګډ امنيت د ټينګېدولو په اړه په خپله تبصره کې څرګنده کړه چې مونږ ددې طرحې ځينې توکي خوښوو. خو د سرحدونو ټاکنه په زور نه خوښوو مطلب يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان و .داودخان د بریژنیف نوموړي وړاندیز (په اسیا کې د ګډ امنیت) په باره کې وویل: ((ستاسو جلالتماب په اسیا کې د ګډ امنیت یادونه وکړه. دا د ستاینې وړ فکر دی،خو افغانستان داسې فکر کوي چې حقیقي امن هغه وخت راتلې شي چې ټول دولتونه د بشري پرګنو قانوني حقونه رعایت کړي او دملګرو ملتونو د چارتونو له مخې استعماري روش وغندي .)) (۳۷) م ۱۹۷

کابل ته د محمد داود خان د راستنید وڅخه وروسته ، سملاسي په اوه کلن انکشافي پلان کې ، چې له مخکې نه پیل شوی و، د روسې ونډې د ټاکلو جریان تیز شو دواړوخواو د لاندې پروژود عملي کېدو موافقه وکړه ، د اوبو خور،کرنې مختلفې پروژې ، د یوریا دسرې د جوړولو یو بل ماشین ،د جرقدوق د ګاز پروژه ، د افغانستان د طبیعي منابعو معلومول او یو شمېر نورې پروژې . د ۱۹۷۴ زکال د اکتوبر په میاشت د شوروي د دفاع وزیر مارشال موسکولینکو کابل ته په رسمي سفر راغې او له ده وروسته پوډګورني هم د دوه ورځو له پاره د ۱۹۷۵ زکال په ډسمبر کې افغانستان ته راغی . ده داوداخان ته مشوره ورکړه چې د صوبه سرحد او بلوچستان په چارو کې لاسوهنه ونه کړي خو داود خان نړیوال خطر ته اشاره وکړه او دهغه خطر نړیواله پړه یې په امریکا واچوله . خو تبصره یې ونکړه دومره یې وویل چې ټول طاقتونه د نړۍ د امن او امنیت ساتلو مسولیت لري ، په اخر کې د ټانکونو ورکولو او نورونظامي مرستو دوعدې ورکولو او دیوې ګډې اعلامیې د صادرولو وروسته شوروي ته روان شو (۳۷) م ۲۰۲

کله چې په ۱۹۷۲ زکال کي شورويانو د محمدداودخان دچپیانوترمینځ داختلا ف باندې یقیني شول لومړي یې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند دواړه (خلق او پرچم) اړخونه سره یو ځاي کړل .چې داود خان ددوي په دې پټ فعالیت سخت خپه وه . ولې شورویانو بیا د ۱۹۷۷ زکال کې محمد داود ته بلنه ورکړه چې مسکو ته سفروکړي .
سردار محمد داود خان د ۱۹۷۷ زکال د اپریل له۱۲نه تر۱۵ پورې شوروي ته د بریژنیف سره د کتنې ،تر څو دهغوی د لاس وهنې په اړه د هغوی څخه د پوښتنه وکړي شوروي اتحاد ته سفر وکړ . دوی په لیدنه کې بریژنیف ، نیکولای پوډګواني ، الکسي کوسیچین او نورو شورویانو ، دافغانستان لخوا محمد داودخان ورسره هیئت ګډون وکړ. ګاریلوف د شوروي د بهرنیو چارو د دفتر مامور چې په کابل کې یې ډېر وخت دنده اجراکړې وه دری ژبه یې زده و ددوی خبرې یې ژباړلې .د بریژنیف له خوا د هرکلي ویلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته محمد داودخان خبره واخيسته د شوروي د مرستو او په اوه کلن پلان کې د هغو د ونډو اخيستلو څخه يې منننه وکړه ، د افغانستان او پاکستان د اړيکو د ښه کېدلو دايران او عربي هيوادونو سره د نږدې اقتصادي اړيکو په اړه يې هم معلومات وړاندې کړل او په خپل ناپېليتوب يې ټينگار وکړ . د شوروي اتحاد بې غرضو مرستو په اړه چې د جمهوري نظام د جوړيد وپخوا او وروسته يې کړي په ځانگړي ډول جمهوريت د جوړېدو وروسته د لومړي اوه کلن پلان د عملي کولو د پاره يې ورکړې مننه وکړه. (۳۷م م ۲۱۰او۲۱۱

د محمد داود خان او بريژنيف په وروستۍ ليدنه کې د نورو خبرو په خوا کې يو ناڅاپه بريژنيف محمد داود خان ته وکتل او ويې ويل : ((په افغانستان کې په دوه اړخيزو کارونو ، د ملگرو ملتونو او نور گڼ اړخيز پروژو کې دناټو غړو هيوادونو کارپوهانو شمېر ډېر زيات شوی دی . په تېر وخت کې افغانستان لږ تر لږه دومره کول چې په شمال سيمو کې به يې دناټو غړو هيوادونو کار پوهان نه پرېښودل خو اوس دې لوري ته پاملرنه نه کوي او وويل : چې شوروي اتحاد دا کار ښه نه گڼي افغانستان بايد د شوروي اتحاد دکار پوهانو پرته نور څوک هلته پرې نهږدي، ځکه هغه جاسوسان دي او دخپلې امپراتورۍ او خپلو موخو له پاره کار کوي .... د بريژنيف ژباړن کاروېلوف د دې ژباړې او خبرو وروسته يوه خاموشي خپره او زړونه وترهېدل . د محمد داود خان مخ د قهرنه تک تور شو او بريژنيف ته يې په ځواب کې وويل : ((مونږ به هيڅ کله هم تاسو ته اجازه در نه کړو چې مونږ ته حکم راکړی ، چې مونږ څنگه خپل هېواد وساتو ، او څوک په افغانستان کې استخدام کړو. دا چې افغانستا ن له پاره رابلل شو ی بهرني کارپوهان مونږ څه ډول او څېرته ساتو ، دايوازې زمونږ حق دی ، که مونږ په دې تگلاره کې وروسته هم پاتې شو پروا نه کوي خو په خپلو پرېکړو کې بل چاته د لاسو هنو حق نه ورکوو....)) (۳۷م م ۲۱۲او۲۱۳

له دې وينا وروسته محمد داود خان يو دم را پاڅېده او ټول افغانان ورسره پاڅېدل. داود خان روسانوته يو څه درناوي وروسته د حال د دروازو په لوري روان شو. بريژنيف او د هغه ملگري پوډگورني او کوسيچين له روسي ژباړن سره د داود خان په لور روان شول تر څو خپلې نيمگړتياوې تلا في کړي . داود خان د وحيد عبدالله او ملگرو په غوښتنه خپل لاس د بريژنف په لور اوږد کړ بريژنيف وويل تاسې عزت مآب غوښتل چې له ما سره ځانگړې خصوصي ليدنې ولرى زه ستاسې په خدمت کې يم سردار محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

داودخان په لوړ اواز سره وویل :« ماغوښتل چې تاسو عزت مآب سره خبرې وکړم خو هغې لېدنې ته نوره اړتیا پاتې شوې نه ده . دایې وویل له پوډ گورني او کوسیچین سره یې روغبړ وکړ او په تیزۍ له کوټې څخه ووت . دادې محمد داود خان او بریژنېف اخرنۍ لیدنه وه دواړو هیئتونو تر مینځ نیمگړې غونډه بیا ونه شو او دروسانو خبرې نیمگړې پاتې شوې . (۳۷) م م ۲۱۳ او ۲۱۴

له مسکو څخه چې محمد داود خان را ستون شو د شوروي او افغانستان اړیکې د پخوا په شان وې خو داود خان د بریژنېف په خبرو ډېر خپه و. هغه د شوروي اړیکو باندې خوښ و خو په کورنیو چارو کې مداخله یې نه قبوله کوښښ یې کاوه چې د شوروي د سفارت دغړو شمېر باید کم شي . په ۱۹۷۷ زکال په اکتوبر کې د روسیې ترانسپورتي الوتکو توپولوف او انتونو ۲۲ د افغانستان په هوایي سیمو کې الوتنې کولې چې حبشې ته وسلې وړلې . داود خان غوښتل چې احتجاج وکړي . خو د ځینو مجبوریتونو په اساس یې دا کار ونه کړ ، د۱۹۷۷ ز کال په منۍ کې د پلان وزارت ځینو مامورینو دشوروي د ونډې اخېستلو په اړه شکایت وکړ (۳۷)م ۲۱۷

وروسته له دې شوروي اتحاد په پټ او ښکاره د سردارمحمد داودخان پرضد کړنې تر سره کولي او هیله یې و . چې افغانستان تر مستقیمې اداري لاندې راولي . اود دې هیواد کورنۍ او بهرنۍ چارې د دوی په میل سرته ورسېږي .که څه هم د ۱۹۷۷ زکال د اپریل د ۲۷ نېټې بدلون (کودتاه) څخه وروسته دوی ډېر ډاډه او ۱۹۷۸ زکال پر افغانستا ن پوځي یرغل وکړ. د افغانستان لاندې کول یې ډېر اسانه گڼلي وو. خو دوی په خپل تحلیل کې د نورو په څېر اشتباه کړې وه ځکه د(۱۰)کاله جگړې او د خپلو عسکرو دوژنې وروسته د افغانستان څخه وتلو ته مجبور او خپله ماتې یې په نړیواله سطحه ومنله ، نه یوازې دا چې دوی په افغانستان کې ماتې وخوړه بلکه د شوروي اتحاد هغه کوم دولت چې د مرکزي اسیا یو شمېر جمهوریتونه یې لاندې کړي او ددوهم نړیوال جنگ وروسته یو نړیوال طاقت په توگه څرگند شوي وو. په نړیواله سطحه ماتې وخوړه او نظام یې له مینځه ولاړ او لاس لاندې هېوادونو ازادي واخېسته د دوی یو سیاسي بلاک هم دافغانستان د نیولو قرباني شو .مونږ دلته دشوروي سره د اړیکو په اړه ښاغلي محمدظاهر او اجمل خټک نظریات چې هغه وخت په مسایلو کې داخل شخصیتونه وو.رانقل کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له شوروي اتحاد سره د اړيکو په اړه پاچا محمد ظاهرشاه وايي: ((دادي شخص د توانايي سوال نه دی،حتی د يو حکومت د توانايي سوال هم نه دی ، دا په عمومي توگه شرايطو پورې اړه لري او ځينې حکومتونو ته دا شرايط په خپله اماده کېږي په دي کي هېڅ شک نشته چې امريکا او شوروي دواړو غوښتل چې مونږ ځانته جلب کړي . خو مونږ ته دا امکان نه وو چې د امريکي يا د شوروي اتحاد غېږې ته ځان وغورزو. که مونږ د شورويانو څخه کومه مرسته ترلاسه کوله په همغه ترتيب سره مونږ دامريکايانو څخه هم تر لاسه کوله او موازنه مو ساتله . په دې ترتيب سره د هېواد اقتصادي بنسټ ټينگ شو (۳۷)م م ۲۴۱ او ۲۴۲

د داود خان ځينې مخالفين وايي چې د جمهور رئيس محمد داود خان سره د شوروي پوځي مرسته وه چې د ورستيو بربادېو سبب وگرځېده . خو ښاغلي ډاکتر عبدالصمد د دې نظر سره موافقه لري وايي: ((چې دا اړيکي له خطره ډکې وې ولي بله چاره نه وه ، زه د دی سره قناعت لرم چې دافغانستان اړيکې له شوروي سره ددويم نړيوال جنگ خصوصاً د داود خان د صدارت څخه وروسته ډېرې قوي شوې ، ځکه د عسکری له پاره د هغو څخه مرسته اخيستل کېده. د نفت اوگاز د پلټنې پروژه شوروي اتحاد ته ورکړل شوي وه، زه د دې او نورو اقداماتو څخه دفاع کوم. خو د خارجي سياست ايجابات ددغه داخلي مېکانېزم له مخې قضاوت کول واقعيت نه دي ۳۷)م م ۲۴۲ او ۲۴۳

د پاکستان د نېشنل عوامي پارټي مشر اجمل خټک د جمهور رئيس محمد داود خان سره نژدې په تماس کې و هغه وايي چې سردار محمد داود خان د هرې بهرنۍ مفکورې او سياسي واکمنۍ مخالف و . هغه (محمد داودخان) د شوروي اتحاد سره ديو ازاد او مستقل افغانستان په حيث د دوستي په حق کې و. ليکن ددې په حق کې نه و چې د شورو ي د نظر يې او يا د هغه تر نظامي او سياسي تسلط لاندې راشي .زه په يقين سره ويلی شم چي دهرې خارجي مفکورې او سياسي تسلط او لاس هغه مخالف و او هغه دافغانستان د ابادۍ ، خوشحالۍ او تعمير لپاره بهر دنيا ته لاړو ، ايران سره يې هم خبري اتري وکړي . پاکستا ن ته هم لاړو ، د هغه مطلب دا و چې خاص چا پورې ځان و نه تړي ، د يو مستقل، خپلواک، اباد او خوشحاله افغانستان دپاره هغه له هر چا سره تعلقات جوړول. (۴) م م ۲۴۴ او ۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي پايلې ته رسېږو چې د داود خا ن اړيکې له شوروي اتحاد سره په مفکوروي لحاظ نه وي او هغه ته د کمونست ويل يو تېر وتنه ده د هغه اړيکې اقتصادي او نظامي مرستود ترلاسه کولو او د يو پياوړي افغانستان د جوړېدو په موخه د گټې اخيستلو پر بناوې، هغه د پرديو دهر ډول تسلط مخالف و ، خو جغرافيايي موقعيت د پښتونستان ستونزې د پاکستان سياست په نړيواله کچه د امريکا ملا تړ دی مجبور کړی و چې د شوروي اتحادسره نږدې اړيکې وساتي خو شوروي اتحادد اقتصادي او نظامي مرستو په ورکولو کې خپلې موخې درلودې او د هغوی دعملي کېدوله پاره يې هڅه کوله ،او دا هڅې اوس هم د بڼې په تغير سره دوام لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـد پښتونستان مسئله او له پاکستان سره د اړیکو خرابېدل.

د پښتونستان سیمه چې له چترال څخه د هند تر سمندر پورې د سند د سیند په ښي خوا د (۸۰۰) میله او تقریبا (۲) میلونو نفوسو په لرلو سره پرته او د افغانستان دخاورې طبعي برخه وه، د (۱۸۱۰) او (۱۸۲۳) زکلونو تر مینځ هغه مهال چې افغانستان کې د محمدزیو ورونو تر مینځ کورنۍ جګړې وې. دپنجاب دسکانو حکومت ، د انګلیسانو د لمسون له مخې ددې سیمې ځینې برخې دسند سیند دواړو خواوو ته ونیولې، دانګلیسانو حکومت د لاهور دمثلث تړون پوسیله د سکانو او انګلیسانوله خوا د نیول شویو سیمو په اړه د تبعید شوي شاه شجاع په رسمي ډول ددې سیمو له ادعا څخه تېرکړ. اما دافغانستان خلکو په (۱۸۴۲ز) کال کې دشاه شجاع په وژلو او دانګلیس فوځ د له مینځه وړلو او ماتې پواسطه دا تړون باطل او دهغه ټول مواد یې عملاً له مینځه یوړل . امیر دوست محمد خان انګلیسانو ته وخت ورکړ چې تر (۱۸۵۴) ز کال پورې د سند او بلوچستان ولایتونه ونیسي ، ځکه امیر دوست محمد خان د سک حکومت تر ړنګیدو وروسته له ګجرات ، ګیرات او اټک څخه شاته راغی انګلیسانو خپل ځانونه د سکانو ځای ناستي او وارثان اعلان کړل (۳۲، م م ۹۷۸ او ۵۷۹

انګلیسانو په دې سلو کلونو کې افغاني ولایتونه لومړی په مختلفو برخو او نومونو لکه چترال، سوات، دیر، باجوړ بیایې په شمال کې د مختلفو ریاستونو په نوم لکه مکران ، خاران ، لس بیله، پشن ډوکي تریو (شور) او د برتانوي بلوچستان په نوم ونومول او په جنوب کې یې یو محکومه سرحدي پوله د دیري، پیښور ،هزاره، اټک او ازاد سرحد لکه تیرا ،شمالي وزیرستان ،جنوبي وزیرستان او کرمي په سیمو وویشل شوی . له نومړو سیمو سره د انګلیسانو اړیکي د مختلفو ایجنسیو پواسطه لکه د دیره جاتو ایجنسي ،پیښور ایجنسي،د هزاره ایجنسي،د اټک ایجنسي ، ملکنډ ایجنسي،خیبر ایجنسي،کرم ایجنسي،د شمالي وزیرستان ایجنسي،کویټي ایجنسي، دلورلای ایجنسي او چکي ایجنسي ټینګیدلې .ددې ایجنسیو اساسي د ندې او کړنلارې د بې اتفاقۍ پیداکول. د هر ډول ټولنیزو ،اقتصادي او فرهنګي چارو پرمختک مخنیوی و .ورسره ورسره د نظامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلاگانو او سرکونو جوړول، د حاکمو نقطو او مهمو لاروباندي تسلط او کنترول وو. (۳۲، م ۵۷۹)

انګلیسانو د پورتنیو هیلو او موخو ته د رسیدو له پاره د هر ډول مقاومت مقابله کوله. په دې لار کې د خلکو وژل، د قوي وسلي ټوپک، توپ او الوتکو د استعمالولو پواسطه ددي سیمي خلک له هري خوا کلا بند کړل. ځکه دوي د ډیورند له کرښي ورو ورو ازاد سرحد په لوري د سرکونود جوړول لاره ځان ته خلاصه کړې. ځکه د ډیورند د کرښي او برطانوي هند د محکوم سرحد تر مینځ آزاد سرحد په نوم یوه مستقله سیمه موجوده وه. تر ډیره وخته دغه سیمه د آزادو قبایلو یا آزاد سرحد په نوم یادیده. د موجوده افغانستان او د وخت برطانوي هند تر مینځ د نښلوني لویه لاره و. (۳۲، م ۵۷۹)

د انګلیسانو حکومت د آزاد سرحد سیمه د ښکارځای (عملي کار یا ټریننګ) په سیمه بدله کړه ځکه کله به چي انګلیسي پوځ وغوښتل نو هلته به یې پوځي عملیات تر سره کول. دغه پوځي عملیاتو د عملي ستاژ بڼه درلوده. د سلوکالو په موده کې تقریبا سل غټې او وړې جګړې انګلیس پوځ له دي با شهامته او غیرتي قوم سره وکړې خو بریالي نشول. د مثال په ډول د څو مشهورو جګړو یادونه کوو: په (۱۸۵۹) زکال کې یې د بهادرخېلو له قوم سره، په (۱۸۵۳) زکال کې د اپریدو له قوم سره، په (۱۸۵۵) زکال د اکاخیلو د قوم سره په (۱۸۵۹) زکال په کرمه او په (۱۸۲۰) زکال کې یې پر مسعودو بریدونه وکړل. دوي (انګریزانو) یوازي د اپریدیو سره له (۱۸۵۰_ ۱۹۰۸ زکال) پوري اته ستري جګړې وکړلې.

انګلیسانو له (۱۸۵۱_ ۱۸۲۴) د مهمندو سره شپږ ستري جګړې وکړې چې مشهوره جګړه یې په (۱۸۲۳) زکال د امبیلې جګړه وه او بله جګړه یې په (۱۸۹۷) زکال کي دمیزار جګړه وه چې د ډیورند د تړون تر لاسلیک کېدو وروسته د ملکنډو مهمندو، تیرا، ورکزیو، اپریدیو او نورو قومونو په دي جګړه کې د انګریزانو پرضد ګډون کړې وو. چې یو کال یې دوام وکړ، خو انګلیسانو له هند څخه د وتلو تر وخته د خیبرد هسکو غرونو د نیولو لپاره توره او ټوپک په ځمکه کېنښود. او په هره جګړه کې یې له شپږو زرو تر شپیتو زرو عسکرو ګډون کاوه. د انګلیس د استعماري امپراتورۍ له ناروا کړنو سره د ازاد سرحد نوم او نښان په خپل حال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې شو خو که يوه لويه امپراتوري هم واي په دې جګړه کې به له مينځه تللي واى خو په پښتون خوا کې داسي ونشول، ځکه ازاد سرحد د انګليسانو او بيا د پاکستان تر جوړيدو پورې په خپل حال پاتې شو. د ازاد سرحد خلکو سره په هره جګړه کې د انګليسانو د سلوڅخه تر زرو پوځيانو پورې او يا تر دې زيات مړه کېدل او دوى (پښتنو) به بياهم په انګليسانو د ترپ اوخرپ او جبهه يې بريدونه کول. ددې سلو کلونو په جريان کې مهمندو (۲۵) ځله او وزيرو لس کرته د انګليسانو په پوځي چونړيو حملې او بريدونه وکړل . (۳۲) م ۵۸۰

پښتنو د مبارزي ، شهامت او د خيبر د دري په اړه مشهور شاعر محمد اقبال افغانستان ته د راتګ په وخت کې په خپل کتاب مسافر کې د دې سيمې د ښايست او عظمت بيان کړي وايي:

خيبر از مردان حق بيګانه نيست — درون او صد هزار افسانه ايست
سر زمين کبک و شاهين مزاج — آهوي او ګيرد ازشيران خراج
در فضايش خبره بازان تيز چنګ — لرزه برتن نهيب شان پلنګ

د افغانانو ددې بې سارې دفاع پايله دا شوه چې د انګليسانو لويه امپراتوري د افغانستا ن د ختيځو ولايتونو په نيولو کې ما يوسه او ناکامه شوه . د مجبوريت په وجه يې د چترال څخه د هند تر سمندر پور ي د دې سيمې محلي واکمنانو ، خانانو ،ملکانواو رئيسانو داخلي ازادي او خودمختاري ومنله او د دغو رئيسانودملا تړ پواسطه يې خپل قيموميت ته دوام ورکړ . انګليسانو مستقيمه سلطه په دې لو يه او پراخه سيمه يوازې په شمال کې په پېښور،ديره جاتو، (شمال غربي صوبه سرحد)او په جنوب کې د سيبي ،پشين،ږوکي ، (برتانوي بلوچستان) د انګليسانو په ولکه کې وه .خو انګليسانو دغه لاس لاندې سيمې وروسته پاتې وساتلې او اصلاحات يوازې په هند کې عملي کېدل. له ودې او پرمختګ څخه داسيمې محرومې وساتل شوې اوهغه سياسي حقوق چې د هندوستان خلکودرلودل دی سيمو ته يې ورنکړل .(کله چې په ۱۹۳۲ زکال د هندوستاني اتباعو حقوق تر نامه لاندې د انګليسانولخوا ورکړل شوي و.) صوبه سرحد ديو غير افغاني اقليت تر اداري او کنترول لاندې پاتې شو ، په دې ټوله سيمه کې دوه فابريکې (دميوې او شکرى) جوړې شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۱۳ زکال کې د پېښور اسلامي کالج د اشرافو ، نوابانو ، خانانو او فيوډالانو لخوا جوړ شو . خو کله چې کانګرس (د افغانانو کابينه)جوړه شوه ددې کابينې په سرکې ډاکتر خان صاحب د عبدالغفارخان ورور ودريد . خو په ۱۹۸۵ زکال کې ووژل شو او قاضي عطاالله خان چې دمعارف وزير و وروسته بياد سياست په پايله کې له مينځه و لاړ.نوموړې کابينې (کانګرس) تر جوړيدو وروسته په ۱۹۳۷ ز کال کې معارف پرمختګ وکړ او د پېښوراسلامي کالج پوهنتون ته لوړ شو (۳۲) م ۵۸۰

انګليسانوکه د سند په سواحلوکې افغاني نيولې شوې سيمې وروسته پاتې وساتلې خو دازادۍ غوښتونکو او سياسي نهضتونو د محنيوي څخه عاجز پاتې شول ځکه تر لومړۍ نړيوالې جګړې وروسته انګليسانو د يو فاتح هيواد په توګه د هند سره نظامي سياست لوباوه، نو صوبه سرحد يې هم اطاعت ته مجبوراوه خو افغانانو (پښتنو) د اتمانزو قوم مشر توب د خان عبدالغفار تر مشرۍ لاندې د انګليسانو ددې ويش پر ضد غونډه وکړه، انګليسانو خان عبدالغفارخان او هغه سره ملګري ټول بنديان کړل، پښتنو(افغانانو)د انګريزانو پرضد جګړه اعلان او پېښور کې يې يوه اعلاميه نشر کړه .په اعلاميه کې راغلي و چې پېښورته به داخليږي .مګر په ۱۹۲۱ زکال په داسې حال کې چې د صوبه سرحد رهبران بنديان وو، د (خلافت جمعيت) افتتاح وشوه. دهغه جمعيت يوه برخه وه چې د لومړۍ نړيوالې جګړې وروسته دهند دمسلمانو رهبرانو لکه مولوي محمد علي خان اوشوکت علي خان لخواتاسيس شوي و.په ۱۹۲۲ زکال کې يې د پرنس آف ويلز د راتګ پرمهال د مخالفت لاريون وکړ چې ځينې لاريون کوونکي بنديان هم شول[(۳۲) م ۵۸۰] د هند د خلافت په تحريک کې هندوان او مسلمانان يو او متحد شول .ګاندي د (عدم تعاون تحريک رهبري کاوه مګرمصطفي کمال پادشاه د مينځ ته راتګ وروسته د خلافت تحريک کومه ځانګړې موضع ګيري نه لرله خو دعدم تعاون تحريک په هند کې پاتې شو. چندرابوش ډيرفعاليت کاوه . ولي انګليسان هم ارام کښينيناستل. شردهاسند او دهغه د ملګرو هندوانو او مسلمانانو تر مينځ يې داختلاف اور بل کړ . تر دې پورې چې ځينو معتصبينو په دې ټينګار کاوه چې هند د هندوانو مال دي مسلمانان مجبور دي چې خپل مذهب بدل کړي اويا دهند څخه تير شي په دې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرې ويني توی شوې، مگرد مسلمانانو او هندوانو ترمينځ اختلاف زيات شو. ددې اړخه انگليسان ډيرډاډه ښکاريدل. (۳۲م ۵۸۰

دترنگزو د حاجي صاحب د فعاليت په تعقيب خان عبدالغفار خان په (۱۹۱۴ز) کال ((دانجمن اصلاح افاغنه)) تشکيل کړ. چې همکاران او ملگري يې ښاغلي محمداکبر خان خادم ، ميان احمد شاه خان ،قاضي عطاالله ((د پښتنو د تاريخ مولف)) جعفر شاه کاکاخيل اوعبدالکريم خان وو. نوموړی انجمن په (۱۹۲۹ ز) کال لومړنۍ غونډه وکړه خو په (۱۹۳۰ز) کال د(خدايي خدمتگارانو) يا سرخ پوشانو ((کاليو يې نسواري رنگ درلود)) گوند تشکيل شو. د پښتنو رهبرانو له دې قربانيو سره سره په پېښور ، بنو،کوهاټ او ديره اسمعيل خان کي انگليسانو سره جگړې وکړې. حتی پر پېښور يې بريدونه هم وکړل، ډېر اپريدي شهيدان او زخميان شول. مگر ازادۍ ته ونه رسيدل .او دوی له افغانستان څخه لرې وساتل شول. هغوی مجبور وو چې د انگريزانو په مقابل کې يوازي وجنگېږي او له هندي مبارزينو مرسته وغواړي خو د هغوی په رهبرۍ کې کانگرس او مسلم ليک قرار درلود. چې هيڅ يو دصوبه سرحد (پښتنو يا افغانانو) له گټو سره مينه نه درلوده .کانگرس يو لوی او قوي هندوستان غوښته خو مسلم ليک د مسلمانانو لپاره د يو جلا هيواد غوښتنه کوله .کانگرس د انگليسانو پاملرنه جلب کړه ولې مسلم ليک چې تر کانگرس ضعيفه و. خو د انگليسانو په پلوي يې فعاليت کاوه. څکه د دوی په رهبرۍ کې ملکانو ، نوابانو او جاگيردارانو قرار درلود. ددې بر عکس د صوبه سرحد د مبارزينو زيات اميد کانگرس ته و له دې سره هم خان عبدالغفار خان چې بندي و له مسلم ليک سره يې د يو ځای کيدو هيله وکړه خو هغوی رد کړه ولې کانگريس په خلاصه غيږ د افغانانو ديو ځای کيدو هر کلی وکړ (۳۲م۵۸۱

په داسې نازک وخت کې د افغانانو (پښتنو) تر مينځ نفاق ، تجزيه او دقوتونو جلا والی مينځ ته راغی چې پرديو له دې وضعې نه په خپله گټه استفاده وکړه خو افغان ملت (پښتنو) له دې وضعې ډير زيان وليد څکه پښتانه نيمايي دکانگرس او نيمايي د مسلم ليک پلوي شول په دې توگه د سرخ پوشانو تر مينځ هم اختلاف پيدا شو په مقابل کې مسلم ليک د مشهور شاعر ډاکترعلامه اقبال تر رياست لاندې غونډه وکړه او د (پاکستان) شعاريې مينځ ته راوړ چې په (۱۹۴۰ ز)کال کې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعار تصویب شو. په (۱۹۴۲ ز) کال کې جواهر لعل نهرو د افغانانو سیمې پښتونخوا (صوبه سرحد) ته راغي صوبه سرحد کې د نهرو هر کلی ونشو . خو لوئې مونټ بیټن چې د لاردیول ځای ناستی و د (۱۹۴۷ ز) کال د جون په (۳ مه) نیټه د هندوستان وېش اعلا ن کړ خو افغانان (صوبه سرحد) او سیدونکي د انتظار په حالت کې پاتې شول . د (۱۹۴۷ز) کال د جولايي د (۲ـ۱۷) نیټې پورې په پېښورکې د دووهیوادونو (هنداو پاکستان) یاهندو اومسلمان په نومونو یوه فرمایشي رايې ګیري وشوه .خو دپښتنو (صوبه سرحد) لپاره له افغانستان سره دیو ځای کېدو او یا مستقل پاتې کېدو په اړه له ټولټاکنو سره مقاطعه وشوه. پاکستان نه یوازې دا چې قران یې د هندوانو د کتاب په مقابل کې کېښود ، بل پلو ته یې په ټولټاکنه کې تقلب وکړ یعني له دري میلونو پښتنو او بلوڅو څخه یوازې دري لکو په دې ټولټاکنو کې ګډون وکړ، چې د هند په وړاندې پاکستان اکثریت په لاس راوړ انګلیسانو هم له پاکستان سره د صوبه سرحد د یوځای کېدو امر صادر کړ . په دې ترتیب د (۱۹۴۷ز) کال د اګست په (۱۴ مه) نېټه پاکستان له سند ولایت ، بنګال، پنجاب ، بلوچستان او صوبه سرحد (پېښور او دیره جاتو) څخه تشکیل او افغانستان د یوه نندار چې په څېرپاتې شو. (۳۲م ۵۸۲)

پاکستان د افغانستان ددولت له موقف نه ګټه واخېسته په زړورتیاسره یې دې ته متې را ونغښتې چې د افغانانو (پښتنو) ملي هویت له مینځه یوسي او له پنجاب سره یې مدغم کړي ، په دې خاطریې د صوبه سرحد کابینه چې د پارلمان بڼه یې درلوده لغوه کړه. په چارسده کې یې آزادي غوښتونکي په بې رحمۍ ووژل . قلات خان ، باجوړخان او نور یې عزل او بندیان کړل. ملي ګوندونه له مینځه لاړل او رهبران یې بندیان شول ، پنجابي مهاجرین ټول د پښتنو سیمو (پښتونخوا) ته راغلل . دانګلیسانو لخوا د آزاد سرحد سیمه له پاکستان څخه د نه بلیدونکې سیمې په توګه اعـــلان شوه او پښتنو د ورکېدو په حـــال کـــې قرار ونیو . (۳۲ م ۵۸۲)

عبدالولي خان په دی اړه وايي: ((کله چې فرنګیانو د (۱۹۴۷ز) کال د جون په دریمه نېټه اعلان وکړ (مونږ له دې ملک څخه ځو) دوی همدغه وخت د هند دتقسیم فیصله وکړه. د دوی د پریکړې نه داپته ولګیده چې دوی به د پښتونخوا په صوبه کې هم له خلکو نه پوښتنه کوي ، ټولپو ښتنه به کېږي او عامې رايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي چې تاسي (پښتانه) له پاکستان سره تلل غواړئ که له هندوستان سره ؟ نو موږ د دې نظر مخالفت وکړ . د خدايي خدمتګار جرګه چې کېښناسته نو هغوی بیا دا فیصله وکړه چې د پاکستان او هندوستان د تقسیم په مسئله کې که دوی زمونږ څخه پوښتنه کول غواړي نو بیا دې د حق خود ارادیت له اصولو سره دې مونږ ته ددریمي فیصلي اجازه راکړي چې پښتانه له هندوستان سره یوځای کیدل غواړي که له پاکستان سره تلل غواړي اوکه ځان ته یو آزاد مملکت پښتونستان جوړوي ؟ خو دریم حق ورنه کړ شو دخدایي خدمتګار و په مشر توب ډېرو پښتنو په ټولپښتنه کې برخه وانه خېسته)) . (۴ م م ۲۳۴او ۲۳۵)

افغانستان هم بې تفاوته او چپ پاتې نه شو په دې برخه کې درې فکرونه موجود وو : سید شمس الدین مجروح وایي : ((لومړی فکر داو چې دا د افغانستان خاوره ده باید ادعا وشي؟ ځکه کوم تړون چې مخکې افغانستان له انګریزانو سره درلود وروسته له مینځه ولاړ ، نور نو د ډیورند کرښه نشته ټوله د افغانستان خاوره ده او له افغانستان سره دې وتړل شي . دوهم فکر داو که چیرې د پښتونستان خلک نه غواړي چې له افغانستان سره یوځای شي ، نو دوی دې د یو تن (د عبدالغفار خان او نورو مشرانو) تر لارښوونې استقلال وغواړي او افغانستان باید ددوی استقلال تایید او په رسمیت و پېژني دریم فکر داو چې پرې به یې ایږدو پښتانه خپله پوهېږي پاکستان او انګریزانو او موږ (افغانان) به سیل کوو راتلونکي ته به وګورو. خو ولې ځان په مشکل کې اچوو د افغانستان دولت لومړنی فکر خپل کړ او له برتانیې یې دخپلې خاورې غوښتنه وکړه د ولسي جرګې لخوا هم د ډیورند معاهده لغوه اعلا ن شوه .دولسي جـــرګې ټــول غـــړي د پښتونستان دمسئلې د حل غوښتونکي شول او ظاهر شاه او دهغه کورنۍ هم ددوی ملا تړ وکړ . باید ووایو که چیري یې ملا تړ نه وای کړای د ملت لخوا هرومرو خاین ګڼل کیدل. (۴ م م ۲۳۵او ۲۳۷)

سردارمحمد داودخان د پښتو نستان د آزادۍ کلک پلوي و نوموړي په نړیواله سطحه د پښتنو د خود ارادیت مسئله را پورته کړه . ده په (۱۹۵۲ ز) کال په مسکو کې دشوروي اتحاد جمهور رئیس لیوند بریژنیف سره په کتنه کې د پښتنو اوبلوځو د حقونو په اړه وویل : ((څرنګه چې زموږ دوستان خبر دي په خواشینۍ سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید ووایم چې زموږ د پښتنو او بلوڅوورونو د سرنوشت په موضوع کې یوازې ښه والې رانه غی بلکې کوم غیر قانوني او سخت چال چلند چې پاکستاني واکمنانو د وطن پالونکو پښتنو او بلوڅو خلکو په مقابل کې غوره کړې دی . په سیمه کې یې

حالات نور هم ناکراره او کړکیچن کړي دي .

که چیرې د پاکستاني مشرانو سیاست همدغه شان دوام وکړي او د خلکو ملي هیلو او غوښتنو ته په سطحي او سر سري نظر وگوري نه یوازي د بشري حقونو د پرنسیپونو پرخلاف عمل کوي بلکې وېرېږو چې د اسیا په دې برخه کې به سوله اوکرارې له خطر سره مخامخ کړي په هر حال موږ به له خطر سره مخامخ کړي خو موږ په بشپړ زغم سره ددې قضیې د سوله ایزحل لپاره خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړو)).۴م م ۲۳۷او ۲۳۸

د افغانستان دولت د پښتونستان مسئله نوره هم نړیواله کړه. د ملگرو ملتونو په سازمان کې د افغانستان استازي ښاغلي عبدالرحمن (پژواک) د پښتونستان د مسئلې سوله ایز حل لپاره په لاندې توگه وړاندیز وکړ : ((د پښتونستان د مسئالي لپاره د افغانستان پیشنهاد چا وانه وریده او پاکستان هم ددې پرېکړې مخالفت وکړ . اوس چې پاکستان د کشمیر لپاره حق خود ارادیت غواړي ، پښتنو ته هم باید دا حق ورکړل شي. ځکه کشمیر د انگریزانو د استعماري سیاست په اساس هند ته وسپارل شو خو پښتونستان هم دانگریزانود استعماري سیاست ډیورند کرښې پواسطه له افغانستان څخه جلا کړای شوي . پاکستان هلته یوه خبره مني او دلته بله خبره کوي که دوی په کشمیر کي حق لري نو افغانستان په پښتو نستان کې د ادعا حق لري (۴م م ۲۳۸او۲۳۹)

برتانیې د افغانستان وړاندیزونو ته سمه پاملرنه ونه کړه ، په پښتونخوا (صوبه سرحد) کې د ۱۹۴۷ زکال د جولایې په اخر کې ټولټاکنه وشوه پښتنو د هغو له ځینو مشرانو لکه خان عبدالغفار خان سره یوځای له رایې ورکولو څخه بایکاټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ، ځکه دوی هم دریم حق یعني حق خودارایت د خپل برخلیک ټاکنه او آزادي غوښتله. خو هغوي (انګریزانو) د دوی له ګډون نه پرته ټولټاکنه وکړه خو ګڼ شمېر پښتنو په رایه ورکولو کې ونډه وانه خېستېه، ځکه پښتنو ته د خپلې خوښې د برخلیک ټاکنې چانس ورنه کړ شو. ځکه د پاکستان د بکسو په سر د قران عظیم الشان نښه او د هندوستان د بکسو په سر د سکانو نښه نښاني شوي وې. پښتنو ته د رایې د استعمال لپاره دریم بکس موجود نه و. (۳۷م ۸۱او ۸۲)

شوروي اتحاد د افغانستان د وړاندیز پلوي وکړه بلګانین هم ماسکو کې د (۱۹۵۵ز) کال د ډسمبر په (۲۹مه) نېټه په خپل رپوټ کې ولسي جرګې (سپریم سوویټ) ته په دې اړه وویل: ((زمونږ په اند د افغانستان دا غوښتنې چې په پوله پرتو د پښتنو استوګنو ته دې په آزادانه ډول د خپلې خوښې د څرګند ولو موقع ورکړل شي، جایز او اساسي دی. د دې سیمې خلک د خپل ملي برخلیک د ټاکلو په هکله هم، د نورو خلکو په شان حق لري د هغو خلکوته څه جواز نشته ثوک چې د پښتونستان د خلکو د قانوني او ملي ګټو احترام نه لري او غور پرې نه کوي (۳۷ م۱۰۳)

د افغانستان دولت په دې خوښ و، چې د شوروي اتحاد غونډې نړیوال ځواک ملا تړې تر لاسه کړې دی ځکه د پاکستان سره د امریکا متحده ایالات ملګری و. د داود خان په اند په ملګرو ملتونو کې د پاکستان د شکایت په صورت کې به شوروي اتحاد د امریکا په مقابل کې د افغانستان ملا وتړې. او دامنیت په شورا کې به دافغانستان د لاس وهنې موضوع ویتو کړي. خو شوروي اتحاد د پښتونستان د مسئلې د ملا تړ په خوا کې د افغانستان سره په سیاسي، اقتصادي او پوځي برخو کې پراخه مرستې وکړ ي. شوروي اتحاد په دې خوښ و. چې افغانستان ددوی مرستې مني او دوی سره اړیکې ټینګولو ته تیار شول، ځکه د دې خلا د ډکولو په خاطرد دوی یو هیئت کابل ته راغي په کابل کې خروشیف او بلګاینن په دې خبره ټینګار کاوه چې افغانستان باید خپله بې طرفي وساتي صدراعظم محمد داود خان هم دشوروي اتحادمشرانو ته د افغانستان له بي طرفۍ څخه ډاډ ورکړ او ویې ویل چې هیڅکله به د افغانستان له لاري شوروي اتحاد ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطر پیښ نه شي . په دې شرط چې شوروي اتحاد د افغانستان په کورنیو چارو کې لاس وهنې څخه ډډه وکړي . (۳۷ ـ م ۱۰۴)

افغانستان سره د شوروي د بې ساري اقتصادي مرستو او د پښتونستان د مسئلې ملا تړ لویدیځ او امریکا ته ټکان ورکړ حتی ځینو لویدیځو سیاسي منابعو دا ومنله چې سردار محمد داودخان د کمونیزم په منګولوکې را ګیر شو . خو افغانستان تل خپله بې طرفي ساتله . کله چې د شوروي اتحاد او افغانستان تر منځ دعسکري مرستو تړون لاسلیک شواو امریکا په ډیر وار خطا حالت سره د خپل هیواد نیشنل سیکورټي کونسل (د ملي سلامتیا جرګې) ته امر وکړ چې پاکستان سره د افغانستان شخړه حل او افغانستان په دې راضي کړي چې له کمونستي بلاک څخه لږ پوځي وسایل وارد کړي اود خپلې اړتیا وړ وسله د امریکا له بازار څخه واخلي . (۳۷ ـ م ۱۰۴)

د امریکا وړاندیز ډیر ناوخته و خو بیا هم افغانستان په (۱۹۲۲ز) کال(۲۸) تنه افسران د تربیې له پاره امریکا ته واستول . امریکا د(۱۹۵۲ ز) کال څخه تر (۱۹۵۴) پوري شل زره ټنه غنم په افغانستان خرڅ او د (۱۹۵۲ز) کال څخه تر (۱۹۵۹ ز) کال پورې (۱۳۰) زره ټنه غنم یې د مرستې په توګه ورکړل. همدارنګه په ۱۹۵۲ زکال کې د امریکا انټر نیشنل کارپوریشن ایډمسټریشن (I C A) د بین المللي مرستو اداره چې وروسته یې نوم په ایجنسي فارانټرنیشنل ډیویلمت (A I D) بدل شو .) په افغانستان کې دښوونې او روزنې ،کرنې ،د کتاب چاپولو او کابل پوهنتون ، سړکونو پخولو ، هلمند پروژه ،اریانا افغان هوایي شرکت په برخه کې ۴۹ سلنه پانګه واچو له ۵۱ سلنه د افغانستان دولت او همدارنګه په ۱۹۵۸ز کال کې د امریکا صادراتي او وارداتي بانک د قندهار او چمن تر منځ د اورګاډي د پټلۍ د جوړولو پور ورکړ خو له بده مرغه دا پروژې د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړیکو د خرابوالي او دپښتونستان د مسئلې پرسر د سیاسي شخړو په وجه ځینې نیمګړې پاتې او ځینې هیڅ عملي نه شو ې . خو افغانستان د امریکا په مرستو خوښ و چې دغه مرستې به دشوروي سره موازنه وساتي او د دواړو هیوادونو په اړیکو باندې به مثبته اغیزه وکړي . په (۱۹۵۷ ز) کال د امریکا جمهور رئیس د افغانستان د استقلال ملا تړ وکړ دده راتګ او ملا تړ ډیر سیاسي ارزښت درلوده د اړیکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیاوړتیا له پاره سردارمحمد داود خان د(۱۹۵۹ ز) کال په جون کې امریکا ته سفر وکړ. او هلته یې د امریکا له جمهور رئیس ایزونهاور او دهغه هیواد د صادراتي او وارداتي بانک له رئیس سره کتنه وکړه د ۱۹۵۹ زکال د جون په (۲۲) نېټه یې د امریکاد کانگرس دواړو جرگوته وبناوي وکړې. او دامریکا د ډیرو مرستو غوښتنه یې وکړه . اوهم یې دچېپ میلان په اړه د امریکایانو شکونه ختم کړل د همدې سفر پایله وه.چې د(۱۹۵۹ ز) کال د ډسمبر میاشت کې د امریکا ولس مشر ایزنهاور کابل ته یو رسمي سفر وکړ . د کابل د ښاریانو د تو د هرکلي سره مخ شو . ایزونهارو د پاچا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او صدراعظم محمد داودخان سره دوستانه لیدنې وکړې .نوموړي افغانانو ته ډاډ ورکړ چې امریکا به د افغانستان اقتصادي اوټولنیزې ودې په برخــــه کې مرستې وکړي. امریکایانو او افغانانو دواړو دده دا سفر د دواړو هیوادونو د اړیکو په ټینگولو کې مهم گاڼه . ۳۷_م ۱۰۲

په دې دوران کې دشوروي اتحاد او افغانستان تر منځ اړیکې هم ښې وې ځکه سردار محمد داود خان د(۱۹۵۲ ز) کال په اکتوبر د(۱۹۵۹ ز) کال په مي او د ۱۹۶۱ ز کال په اپریل کې مسکو ته مسافرتونه وکړل او همدارنگه پاچا محمد ظاهر شاه د (۱۹۵۷ ز)کال په جولایي او په (۱۹۶۲) ز کال په اگست کې شوروي اتحاد ته رسمي سفرونه وکړل او د(۱۹۵۷ ز) کال په سفر کې شوروي د گاز د صادراتو په مقابل کې (۱۵) میلونه ډالر ومنل او هم یې په شمال کې د گاز لټون پیل کړ . په(۱۹۶۰) زکال خروشیف کابل ته راغې او د دویم پنځه کلن پلان د مالي مرستو ژمنه یې وکړه (۳۷_ م ۱۰۲

هغه مهال دپاکستان او افغانستان دواړه حکومتونود یو بل پر ضد تبلیغات کول مگر ایران، ترکیې او سعودي عربستان د افغانستان او پاکستان د پخلا کولو هڅې تازه کړې د دې دوستو هیوادونو د ټینگاراو هڅو په نتیجه کې د افغانستان پاچا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او دپاکستان ولس مشر جنرال سکندر یو د بل هیواد ته رسمي سفرونه وکړل . د پاکستان د صدراعظم سهروردي په بلنه سردارمحمد داود خان پاکستان ته رسمي سفر وکړ . دسفر په پای کې یوه اعلامیه خپره شوه. په دې اعلامیه کې مهم ټکي داوو چې دواړه خواوې د پښتونستان د مسئلي په سوله ایز حل راضي شول دا لومړی ځل و چې پاکستان په رسمي سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پښتونستان کلمه ومنله او د پښتونستان د خلکو برخلیک ټاکلو له پاره یې یو ګام پورته کړ د پښتونستان کلمه یې په قوسینو کې نیولې وه .دې اړیکو د افغانستان هیله پیدا کړه چې د دواړو هیوادونو تر مینځ په(۱۹۵۸ ز) کال ترانزیتي تړون لاسلیک شو چې د کراچۍ له لارې به افغانستان خپل مالونه وارد کړي . دافغانستان او پاکستان تر مینځ تر بګني تر(۱۹۵۸ ز)کال پورې غلې وه خو د جنرال ایوب واک ته رسیدو سره دغو اړیکو بیرته کړکیچن حالت غوره کړ .۳۷_ م۱۰۸

د جنرال ایوب واک ته رسیدو سره داود خان خپل مشر ورور او د بهرنیو چارو وزیر سردار محمد نعیم پاکستان ته ولیږه چې له ایوب خان سره ووینې له بده مرغه د پاکستان مشرمحمد نعیم خان ته د پاکستان پوځي طاقت او په ساعتونو کې د کابل د نیولو د توان په اړوند خبري وکړې سردارمحمد نعیم خان ته جوته شوه چې سفر یې بې ګټې دی نو ژر بیرته کابل ته راستون شو.سره له دې چې ایوب خان پخپله پښتون و ،خو د پښتنو د ستونزو هوارولو لپاره یې هیڅ کار ونه کړ . دپاکستان او افغانستان سیاسي اړیکي یې ډیري خرابي کړی. پاکستان په قبایلي سیمو کې یې تیرې پیل کړ هغه مهال د پښتنو یو ستر مشر فقیر ایپي (*) چې دانګریزانو اوپاکستان

---

* الحاج میرزا علیخان چې په ایپي فقیر صاحب مشهور وه د ارسلا خان زوی د محمد ایاز لمسي په قوم اتمانزی ، ابراهیم خیل ، نوري خیل ، مداخیل ، بوریه خیل ، ګداخیل ، بنګال خیل ، خټک خیل علي محمد خیل وزیر و. نوموړي په ۱۲۸۴ لمریز ۱۸۶۳ ز کال د وزیر ستان په خیسور کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرضد جنګېده په(۱۹۵۹) زکال مړ شو .د ده په مړيني کې ټولـه پښتـونخوا کې نا ارامي زياته شوه . په (۱۹۲۰ او ۱۹۲۱ ز) کال کې ځيني افغاني عسکرد قبايلو په جامعه کې باجوړته ننوتي و. خو په بدل کې پاکستان په قندهار کې ځيني عناصر په دې پلمـه را پـارولي وو چـې سـردار محمـد داودخـان دښـځـو د پـردې (حـجاب) اوچـتـولو

* زيږيدلی دی .د مور له خوا د ميرزمان خان لمسي دی. نوموړی د وزيرستان د توچي په سيمه کې د ايپي کلي چې د کجوري او مير علي تر مينځ واقع ده اوسيده.

فقير صاحب خپلي لومړنۍ زده کړي لکه عقايد ، فقه ، تفسير، د حيدر خيلو ، دوړ، بنو او کوهاټ پيښور ، رامپور ، خوست او ګيلان خيلو کي د محلی ملايانو څخه کړي دي . وروسته د خپل کلي مدي خيل څخه چې د کجوري له کلا څخه يې يو کيلو متر فاصله درلوده د ايپي کلي ته راغی په دې کلي کې يې يو کور او مسجد جوړ کړ . فقير ايپي چې پر هند او پيښور باندې د انګليسانو ظلمونه او نا روا وي وليدلي ، لومړی يې د خپل وطن او بيا يې د هند نيمي وچې د مسلمانانو د حق خودارايت او آزادي له پاره د انګليسانو په مقابل کې د جنګ اعلان وکړ .

د ايپي فقير صاحب د هغو نا اراميو د له منځه وړلو لـه پاره چې د امان الله خان د اصلاحي پروګرام په مقابل کې پيل شوي وي د يوو فد په مشري پکتيا ته راغي . خو انګليسانو د پيسو په زوراو ډول ډول توطيو پواسطه د ايپي فقير صاحب د عزم په ناکامولو شروع وکړ او فقير څو مياشتي په رنځ او ناروغي تيري کړ ي خو د خپل پروګرام د تعقيبو لو څخه ايپي فقير) ولويده. هغه وخت چې انګليسانو پر باجوړ ، مهمندو ، اپريدواو وزيرستان باندي تيري شروع کړ و فقير ايپي صاحب د کربوغي حاجي صاحب په ملګرتيا انګليسانو ته د جنګ اعلان وکړ....

په ۱۹۴۷ ز -۱۳۲۶ لمريزکال کې چې د هند لويه وچه پر دوو برخو د هند او پاکستان په نامه ويشله کيدله ايپي فقير صاحب د آزاد وزيرستان د ايالتي حکومت آزادي او دمشر په حيث خپل خط مشي داسي اعلان وکړ .

((...... د لوي خداي(ج) په کومك او دحضرت رسول (ص) د روحانيت په برکت او د افغان غيور قوم په همکـاري سره د ۱۳۲۸ لمريزکـال د جـدي ۲۶ ورځـي څخـه چـې زمـونږ يـوه تـاريخي ورځ ده د وزيرستان د ملي حکومت ټولي لښکري تعليمي ، سياسي او اداري چاري د دي لاندي پروګرام سره سميږي .۱ـــ د پاکستان د حکومت څخه غـواړو چې د پښتونستان په تماميت او استقلال د صلح او امن د لاري اعتراف وکړي . او له نن ورځي څخه دي خپلو ټولو لښکري او ملکي اجنټانو او مامورينو ته امر وکړي چې فوراً دپښتنو او بلوڅو د ټولي خاوري څخه ووزي. کـه داسـي ونـه کړي نو د هغو د وخيمو عواقبو مسئوليت به چې پاکـستان يې د دي لجالـت پـه اثـر پيښيدونکي وي ، هم د خداي (ج) او هم د ملګرو ملتو د موسسي په نزد دپاکستان په غـاړه وي. ۲ـ څرنګـه چې زمـونږ نشـراتي وسـايل نيمګـړي دي د خپـل ورور افغانسـتان ددولـت څخـه چـې تـل يـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونستانیانو سره صمیمي همدردي لري .هیله کوو چې د پښتونستانیانو مربوط زمونږ پرګرام او اطلاعات دي د افغانستان په جرایدو کې خپاره کړي .۳ _دنیاد عدالت خوښونکو مرکزونو او [۲۰ م م ۴۰۲ او ۴۰۴]

فرمان جاري کړی دی .د(۱۹۲۱ز) کال د اګست په (۲۳) پاکستان اعلان وکړ چې په جلال اباداو قندهارکې خپلې قونسلګرۍ بندوي او افغانستان دې هم دپیښور، پاړه چنار ،کویټې او چمن قونسلګري او سوداګري مرکزونه بند کړي. ۳۷ _م ۱۰۹

دوي غوښتل چې سفارتي اړیکي غوڅې کړي . چې د افغانانو ستونزې زیاتې شي په دې ډول به دپښتونستان مسئله هیره کړي ، د افغانستان دولت په (۱۹۲۱ زکال داګست په دیرشمه دپاکستان حکومت خبر کړ که دوی خپله پریکړه په یوه اونۍ کې بیرته وانخلي نو ددواړو هیوادونو په مېنځ کې به سفارتي اړیکې غوڅې شي د پاکستان لخوا د ۱۹۲۱زکال د سپټمبر تر (۲) پورې هیڅ جواب رانه غي ، افغانستان دپاکستان سره سیاسي اړیکې غوڅې کړي او په پوله باندې هر ډول تګ او راتګ بند شو خو پاکستان د سوداګرۍ په یو مخیز بندیز سره شور پیل کړ استدلال یې کاوه د(۱۹۸۵ ز) کال تړون سره سم له سوداګریزو نماینده ګیو پرته هم سوداګري کېدلی شي . خو افغانستان داسي دلیل وړاندې کړ تر څو چې افغاني نماینده ګیو ته اجازه ورنکړل شي د افغانستان سوداګري په چټک او آزاد ډول امکان نه لري د(۱۹۵۸ ز) کال د تړون مطابق د سوداګریزو نماینده ګیو د ازادولو پرته یې د تجارت دپیلېدو غوښتنه کوله او ځان یې حق په جانبه ښوده خو دا د افغانستان لپاره

---

*د ملګروملتو د موسسې څخه خواهش کوو چې د پښتنو او بلوڅو خاوره دي یو آزاد ملت او مملکت او دخپل یو اساسي غړي په حیث وپیژني او د پاکستان حکومت دی مجبور کړي چې د پښتنو او بلوڅو د خاوري په آزادي او تمامیت اعتراف وکړي د فقیر ایپي صاحب ژوند ډیر ساده او فقیر انه و. په خوراك او پوښاك کې ساده ګي او سپیلتیا موجود ه و . د تکلفاتو څخه یې ښه نه را تلل . فقیر صاحب متاهل و خو اولاد یي نه درلود ، د سهار د سپیدو مخکي ویښیده تر لمر ختو پوري ي د خداي (ج) عبادت کاوه . څلورویشت ساعتو کې یو ځل ډوډي خوړله زیاتره ورځې به روژه و .دده دشخصیت او کارونو په اړه ډیر اثار لیکل شوی دی نوموړی د زیاتو مجاهدو وروسته په ۱۳۳۹المریز کال کې وفات شو . دخلکو د غوښتني پر اساس دده مړي څلور ورځې د احترام او دعا په خاطر ښخ نه کړ ، دي د ګرو یك د شهیدانو په هدیره کې خاوروته وسپارل شو. دده فاتحه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرو سيمو کې واخستل شوه. دده ځاي ناستو او پلويانو د انګليس د استعمار پرضد مبارزه کوله او ډير قرباني ورکړي دي . مشهور يي عبارت دي له : ((مشك عالم احمدزي وزير ۱۳۶۱ لمريز کال ، محمد رازدوړ ۱۳۱۷ لمريزجرنيل ښادي خان ۱۳۱۸ لمريز کال کرنيل فرمان احمدزي **۱۳۱۸** لمريز کال ، غازي مير جان اتمانزي وزير ۱۳۱۹ لمريز کال او نور...))۲۰. م م ۴۰۲ او-۴۰۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منلو وړ نه وه ددوو کلونو له پاره سرحد باندې تګ او راتګ بندو. او د دواړو هیوادو
تر مینځ سیاسي او قونسلګري اړیکې هم نه وې. د سرحد بندیدلو ډېري پروژې خصوصاً د هلمند پروژه ډیره تاواني کړه ځکه امریکا د شوروي اتحاد له لارې خپل مواد نشو راوړلی، جاپان خپل سامان د سایبیریا له لارې افغانستان ته را لیږل د۱۹۶۲ز کال په پیل کې افغانانو د لږې مودې لپاره سرحد پرانیست خو د کندهار ـ کابل تر مینځ د سړک دجوړولو او دهلمند ناوې د پروژې د پرمختګ لپاره دامریکا اړینه درنه ماشینري پرې را تیره شي .خو د امریکا د پروژو زیات سامان په کراچۍ، پیښور او چمن کې وروست شو. افغانستان او ایران ترمینځ په ۱۹۶۲ زکال ترانزیتي تړون لاسلیک شو چې د فارس خلیج د خرم ښارد بندرڅخه تر تهران او مشهد پورې په اورګاډي ، او تر هرات پورې به په سړک راوړل کیده. د متحده ایالا تو ټول مالونه دایران له لارې راوړل کیدل، خو بیاهم په ۱۹۶۱ زکال د پاکستان او افغانستان تر مینځ د سرحد تړل ددې سبب شوچې افغانستان خپل انګور هند ته صادر کړي. افغانستان له دې درکه ډېر زیان ولید. پاکستاني حکومت د کوچیانو په تګ راتګ هم بندیز ولګاوه . دافغانستان او پاکستان ترمینځ د پولې تړل یوازې دافغاني خوا اقتصاد ته زیان وانه واړوه بلکه پاکستان هم هغه ګټې چې د سودا ګریزو مالونو په راوړلوې لاس ته راوړلې له لاسه ورکړې. خو امریکا او ایران هڅه کوله چې ددې دواړو هیوادونو اړیکې دوستانه شي تر څو د شوروي اتحاد د نفوذ د زیاتوالي مخه ونیسي ، دامریکا ولسمشر جان ایف کینیډي د ۱۹۶۱زکال په اکتوبر کې افغانستان او پاکستان ته دامریکا یې ښوو خدمتونووړاندیز وکړ خو دوی باید خپلې کشالې حل او اړیکې ښې کړي . دې وړاندیز ته د افغانستان حکومت هر کلی ووایه خو پاکستان پري خوښ نه و . د ایران پاچا هم د۱۹۶۲زکال په اوړي کې کابل او راولپنډۍ ته سفرونه وکړل خو دواړو خواوو نه رغیدونکی موقف درلود. افغاني مشرانو د مسئلې په اړه د شوروي اتحاد مرسته حاصله کړه، مګر دشوروي اتحاد په نفوذ باندې افغانان خوښ نه وو . د پولو بندیدو او د پاکستان د تجارتي لارې بندیز د افغانستان مخه شمال ته کړه. د ایران او هندوستان له لوري د دوی ستونزې نه حل کیدلې .په افغانستان کې د شوروي اتحادانحصارله زیاتیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د پښتونستان مسئله زياته گرمه شوه او دا تريخوالې د افغانستان په زيان و. پر داود خان باندې نيوکې زياتې شوې خو پاچا کوښښ کاوه چې د پاکستان سره سفارتي اړيکې ټينگې کړي ، د سردارمحمد داود خان ديو لړ وړانديزونو دنه منلو په اثر خپله استعفا وړاندې کړه . پاچا هم د نورو عواملو په خوا کې د پښتونستان مسئلې د سړولو په خاطر دده استعفا منظورکړه .د۱۹۶۳ زکال دمارچ په (۹) د داود خان استعفا اعلان شوه چې زيات خلک دده په استعفا باندې حيران وو. ۳۷- م۱۱۳

د سردار محمد داودخان د استعفا نه وروسته د افغانستان او پاکستان په سياسي اړيکو کې ژور بدلون راغی . دايران پاچا په وړانديز د۱۹۶۳زکال د مې په (۲۹) نېټه افغاني او پاکستاني هيئت په ايران کې اعلان وکړ چې د افغانستان او پاکستان سفارتي ، قونسلگري او سوداگري د ۱۹۵۸زکال ترانزيتي تړون په ټولو اصولو راضي شول . افغانستان به ډير ژر خپلې قونسلگرۍ او سوداگري نماينده گې په پاکستان کې دوباره پرانيزي . پاکستان هم په جلا ل اباداو قندهار کې خپلې قونسلگرۍ پرانيزي او دواړه هيوادونه به خپل منځي ستونزې د بين المللي قوانينو مطابق حل او کوښښ به وکړي چې د باور فضا رامينځ ته کړي .اود پښتونستان مسئله به لړه شان غلې کړ ي خو بيا هم محمد ظاهرشاه د۱۹۶۳ زکال په جولاې کې په يوه ليدنه کې وويل : ((مونږ پښتونستان نشو پرېښودې خوکولې شو او ومو کړل چې د تورې څوکه پخه کړو .)) همدارنگه محمد ظاهر شاه واشنگټن ته د سفر پرمهال دا ومنله چې ((پاکستان سره دپوره روغې کولو هيله کول ډيره ستونزمنه وه ..... تر هغې چې د پښتنوقبايلو ربړونکي پوښتنه ددواړو هيوادونو ترمينځ حل شوي نه وي .)) ۳۷ - م۱۱۸

په ۱۹۶۵ زکال کې د هند او پاکستان تر مينځ دکشمير په جگړه کې، افغانستان بې طرفه پاتې شو. پاکستان په دې کارډېر خوشحاله شو . پاکستان په ۱۹۷۰ زکال کې اساسي قانون جوړ او پوځي رژيم ړنگ شو. پښتونستان دشمال لويديځ سرحد په نوم او لويديځ پاکستان د جلا ،جلا واحدونو په توگه په رسمي ډول وپيژندل شو. د ۱۹۷۰ زکال په قانون د پاکستان ولس مشر يحيی خان او سياسي گوندونو بحث او فکر کړي و چې ولايتونو ته يې يوه اندازه اختيارات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي و، د پښتو نستان مشران هم په دې کار نسبتاخوښ وو ځکه هغوې فکر کاوه چې گوندي لږ، لږ دآزادی خواته وخوځيدل په ۱۹۷۱ زکال کې هندوستان او پاکستان د جگړې په نتيجه کې بنگله ديش آزاد شو او افغانستان د ۱۹۷۳ زکال په (۱۸) نېټه د بنگله ديش آزادي په رسميت وپيژندە بيا پاکستان په ۱۹۷۳ زکال کې يو بل بنسټيز(اساسي) قانون جوړکړ. نوموړي قانون د (۱۹۷۰) قانون سره چندان توپير نه درلود بياً هم نوموړی قانون ټولو پښتنو او بلوڅو مشرانو ومانه خو يوازي خيبربخش مري د منلو څخه ډډه وکړه . ددواړو اساسي قوانينو(۱۹۷۰-۱۹۷۳) له مخې بايد په صوبه کې ټاکنې شوې وای او هرې صوبې خپل صوبه يې مشران او استازي ټاکلي واي ۳۷ـ م ۱۱۳

کله چې سردار محمد داودخان له لسو کالو (۱۹۲۳زکال-۱۹۷۳زکال) بې کاری او گوښه گيری وروسته واک ته ورسېد پاکستان نوي رژيم د۱۹۷۳زکال د جولايې په ۲۲ نېټه په رسميت وپيژندە . خو داود خان د خپلې بهرنۍ سياسي کرښلارې د اعلان پرمهال دومره وويل : ((پاکستان يوازينې هيواد دی چې زمونږ سياسي اختلافات د پښتونستان د مسئالی پر سر ور سره شته . د پښتونستان مسئالی ددې دحل لپاره به زمونږ پرله پسې هڅې روانې وي .)) دغه راز ده په يومطبوعاتي کنفرانس کې وويل:((دپښتونستان قضيه يو داسې حقيقت دی چې له هغې څخه انکار نه شي کيدای – هيله لرو چې په دغه حقيقت باندې په پوهيدلو او ددواړو خواو په ښه نظردغه مسئله يوه ورځ دپښتنو او بلوڅو خلکو او دهغوی د مشرانو د هيلو او ارزوگانو سره سمه د دوستۍ او روغې جوړې له لارې شرافتمندانه حل اوفصل ته ورسي..۳۷ـ م ۱۲۹

د سردارمحمد داودخان دواکمنۍ پرمهال پورتنۍ څرگندونې د هغه دصدارت له دورې او دپاکستان سره داړيکو په غوځيدو سره ټينگې اړيکې لرلې ، ځکه پاکستان په دې لسو کلونو کې هم د پښتونستان دخلکو دسياسي حقوقو په اړه کوم مثبت اقدامات نه ووکړي ، نوځکه محمد داودخان د واک ته درسيدو په مهال دې مسئالې ته ژوره پاملرنه وکړه او دمسئالې په سوله ايزه حل يې ټينگار وکړ.خوده ته يې د تېر په څير بيا سياسي ستونزې پيدا کړې . دده هيله داوه چې بايددا مسئله ډير ژر حل شي تر څونوموړی په ډاډه توگه د هيواد ټولنيزې او سياسي ودې ته پاملرنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. دده اشاري پخلا کونکي وې خو دده وينا په پاکستان باندې بده اغيزه وکړه او دهغه مهال صدراعظم ذوالفقار علي بټو دده په مقابل کې سخته غوسه څرګنده کړه . د مسئالي د حل پر ځای د افغانستان پر ضد پرو پاګند پيل کړ او داود خان يې په دې تورن کړ چې دپاکستان ړنګولو ته يې متې رانغښتي دي .د ۱۹۷۳ ز کال د بلوچستان په شورش کې يې د داود خان لاس شريک ګاڼه او نوموړی يې د بغاوت کونکو د ملا تړ کونکو څخه بللو .د پاکستاني مشرانو په اند د افغانانو د ټولو مشرانو څخه سردارمحمد داود خان ډيرسخت دريځه و . پاکستاني چاروا کو اټکل کاوه چې د پاچاهي په اخرو وختو کې به د پښتونستان مسئله غلې او حتی حل وي. خود توقع خلاف اوس بيا حالت خطر ناک وو ځکه سردار محمد داودخان بې د ضرورت د خپلو بي ځايه غرضونو دپاره مسله خوشې په خوشي بيا ژوندی کوي. سردارمحمد داودخان دپښتونستان په اړه خپله کړنلاره اعلا ن کړه . خو پاکستان دخپلو ديپلوماتيکو وسيلو پواسطه هڅي کولې چې دغه کړنلاره دپاکستان د تجزيې په نوم تبليغ کړي او ويل به يې چې افغانستان د پاکستان د ازادي ختمول غواړي ، په افغانستان کې دجمهوريت د جوړيدو وروسته بټو داسې تبليغات پيل کړل چې افغانستان د هند په لمسون د پاکستان اسلامي دولت له مينځه وړي . او دا ټول اسلامي نړۍ ته يو ګواښ دی.په ۱۹۷۴ زکال د بلوچستان دپاڅون له امله د پاکستان او افغانستان اړيکې ډيرې زياتې خرابې شوې .د بټو د تبليغاتو په مقابل کې داودخان هم بې تفاوته نه وپاتې، ده د۱۹۷۴ زکال د فبروري په پيل کې د((الي مانډ))سره په مرکه کې وويل((هر کله که د پاکستان حالات خرابيدو ته پريښودل شول .د پاکستان شمال لويديځه سرحدي صوبه دپخوا را هيسې د افغانستان يوه پخه برخه وی او بريتاني د يوې بې توله تړون چې افغانانو ته منظور نه و داسيمې د افغانستان له حاکميت نه ويستلې دي ....)) (۳۷_م ۱۳۳)

خو بټو د۱۹۷۴زکال د اکتوبر د ۲۴ نيټې پورې د شوروي اتحاد مشر تابه ته څرګنده کړه چې افغانستان د بلوچستان په پاڅون کې فعاله ونډه لرله او د A N p (نيشنل عوامي پارټي) په مشوره په سرحدي صوبه کې دفساد شاته ولاړ دی. اوپه شوروي مشرانويې زوراچوه تر څو افغانستان د پاکستان په کورنيو چارو کې له لاس وهنې څخه منع کړي .له دې هڅو او کودتاه ګانو سره بيا هم د محمد داودخان

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت ټینګ و. بټهود داود خان د رژیم ضد کسانو ته چې زیاتو یې اخوان المسلمین سره اړیکې درلودې وسلې ورکړې . اخوانیانو په ۱۹۷۴ زکال د هیواد په ځینو سیموکې پوځي عملیات سرته ورسول . خو کومه نتیجه یې ور نه کړه. په دې سر بیره به دپاکستاني الوتکود افغانستان پر حریم جاسوسي الوتنې کولې یو بال هلیکوپټرېې د ناړې په سیمه کې چې تیل یې خلاص کړي وو راکوزه شوه چې پکې جاسوسي اسناد وو . د۱۹۷۴او ۱۹۷۵زکلونو په دوران کې سردارمحمد داود خان د ملګروملتونوعمومي منشي کورټ والډهایم ته ډیر مکتوبونه ولیږل پردې مکتوبونو کې د پاکستان په اړه دافغانستان د موقف سپیناوی ثبوتونه و.وروسته د کابل او اسلام اباد د اړیکو دښه کولو له پاره اقدامات لومړی د سفارتونو په ذریعه دیوبل پسې د پرو پاګند بندول وو . بل اقدام د(۱۹۷۲)کال په اپریل کې د افغانستان د شمالي سیمو د سیلاب او زلزلي ځپلوخلکو سره د بټهوله خوا د غلو، خېمو او کمپلو مرستو وه د دې راز مرستو مخالفت وشو. لیکن سردارمحمد داودخان ددغومرستو دمنلو امر وکړ. په۱۹۷۲ زکال کې دپاکستان صدراعظم (بټهو) ته د سردارمحمد داودخان لخوا افغانستان ته دیوسفر بلنه ورکړ شوه . او بټهودا بلنه ومنله پریکړه وشوه چې سفرد۱۹۷۲ز کال د جون د اومې څخه تر لسمې نیټې پورې وشي .بټهو له راتګ مخکښې د ښه نیت په خاطر دپښتنو مشر خان عبدالغفارخان دبندیخانې نه خوشې کړ. بټهو د ۱۹۷۲ زکال دجون په اومه نېټه کابل ته راورسید.سردارمحمد داودخان بهټهو ته وویل:((ما دزړه د اخلاصه غوښتل کومه جګړه چې ددواړو اسلامي هیوادو تر مینځ چاپیریال خړپړ کوي د ډاډ وړیوحل ته ورسیږي هسې نه چې دا حالت دافغانستان او پاکستان د دواړو ملي ګټهاوادامنیت لپاره د زیانمنو پایلو لا مل شي . ځینې هیوادونه زمونږ د هیوادو تر مینځ داړیکو سمون نه غواړي ...... ده زیاته کړه چې د دواړو هیوادونو ترمینځ دوستي نه یوازې زمونږ له پاره ګټور دي د سیمي د استحکام له پاره ګټوره ده.افغانستا ن هیڅکله دپاکستان کمزرتیا نه غواړي دهندوستان او پاکستان په دواړوجګړ کې افغانستان د حالا توڅخه ګټه اخیسې شوه. او پاکستان یې دشا څخه په چاړه وهلی شو . خو مونږ دې کارته دنورو دهځونو سره سره داکار ونه کړ .... داودخان بټهو ته وویل : تاسې پخپله په۱۹۷۲زکال په کابل کې پاچا ته زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بې طرفۍ نه خوښي څرګنده کړه چې د ۱۹۲۵ او ۱۹۷۱ زکالونو په جګړه کې برخه نه ده اخیستې او له صبر نه یې کار اخیستې. داودخان ښکاره کړه چې پښتنو په ښېګړه، دهغوي د پیژند ګلوۍ او دحقوقو په ساتنه کې افغانستان خپله علاقه نه شو پرېښودای. داودخان وویل: له بلوڅو سره چې څه کېږي هغه د افغانانو دښه ګاونډېتوب احساساتو ته درد رسوي. مونږ غواړو چې پاکستان هلته جنګ بند کړي او د بلوڅو خلکو ته دهغوي دحقونو دورکولو لارې چارې ولټوي. په دې ځای کې بټو د داودخان خبره ومنله او په ټینګه یې وویل: د پاکستان حکومت پاکستان کې داوسیدونکو پښتنو په ښېګړه او دهغوي د حقونو په ساتنه کې د افغانستان جایزه علاقه مني.)) بټو بیا په موسکا کې زیاته کړه: ((مونږ غواړو چې دټول پاکستان دخلکو په ښېګړه کې علاقه ولرې، نه صرف د پښتنو په ښېګړه کې)) داود خان په جواب کې بې له ځنډه وویل: ((اجازه راکړې اول دخپلو غم وکړم، هغې پسې به دنورو پاکستانیانو وار راځي)). (۳۷ـ م ۱۵۲

د دې سفرونو نه وروسته ددواړو هیوادونو اړیکې ښې شوې او په سرې لانکا کې د ناپېلیو هیوادونو دمشرانو په کنفرانس کې دافغانستان د جمهور رئیس محمد داودخان او پاکستان د صدراعظم ذوالفقارعلي بټوتر مینځ د ۱۹۷۲ زکال داګست د (۲۰) مه نېټه څخه تر (۲۴) مې پورې دوهم ځل لیدنه او خبرې وشوې (۳۷ـ م ۱۵۴

د ۱۹۷۷ زکال د جون په میاشت کې بټو له تهران څخه پاکستان ته په لاره کابل کې دلږ وخت له پاره تم شو محمد داودخان ته یې وعده ورکړه چې په پاکستان کې به دګډې وډې وضعې په عادې کیدلو سره دپښتنواو بلوڅو ټول سیاسي بندیان ازاد شي. خو د ۱۹۷۷ زکال د جولائ په (۵) نېټه دهغه لوی درستیزجنرال محمد ضیاالحق په کودتاه سره دهغه رژیم نسکور اونومړی بندي او بیا عدام شو. د جنرال محمد ضیاالحق په کودتاه سره نظامي حکومت اعلان شو سیاسي فعالیتونه منع شو دتوقع برخلاف نوي حکومت له افغانستان سره د اختلافو دحل لپاره دبټو په پر تله ښه روغ نیت وښود. جنرال ضیاالحق غوښتل چې محمد داود خان سره ووینې د ۱۹۷۷ زکال په اکتوبر کې کابل ته راغی او دوه ځلې یې داود خان سره په خصوصي توګه ولیدل. ضیاالحق په خبرو کې ټینګار وکړ چې دواړه اسلامي هیوادونه باید په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله کې د ورونړو په شان ژوند وکړي او دښمني د دواړو له پاره خطرونه لري موافقه وشوه چې خبرې به بيا کېږي . خو په دې باب کومه (اعلاميه) خپره نه شوه :۴۲ـ م۱۲۳

د ۱۹۷۷ ز کال په اخر کې د بلوچستان جنګ پای ته ورسېد او دبل کال ترپايه پورې هلته وضع عادي شوه . محمد داودخان د ۱۹۷۸ ز کال په مارچ کې د يولړ نورو سفرونو وروسته د پاکستان په بلنه راولپنډۍ ته ورسېد . دامهال جنرال ضياالحق دپښتنو او بلوڅوتول سياسي بنديان لکه عبدالولي خان ،غوث بخش بزنجو ،عطاالله خان منګل او خيبر بخش مري په ګډون له بنده خلاص کړي وو . ضياالحق له محمد داودخان سره د عبدالصمد غوث په ګډون په خصوصي ډول وليدل ،داود خان وويل چې ځيني هيوادونه زمونږ ښو اړيکوته په ښه سترګه نه ګوري زمونږ دغه دوه هيوادونه به په يو موتي کيدو او ورور ولې سره وکړای شي له دغو خطرونو سره مقابله وکړي او خپلې خپلواکۍ خوندي وساتي . بيا محمد داودخان دافغانستان او پاکستان تېرو اړيکو ته له لنډې اشارې نه وروسته وويل چې:((که له پاکستان سره دغه اختلاف نه وای چې ملي جذبه غوره کړې ده افغانستان به هغه لار نه وای نيولې چې يې ونيوله .)) ۴۲ـ م م۱۲۳او۱۲۴

جنرال ضياالحق د سردارمحمد داودخان نظريات تائيد کړل او دايې مهمه وګڼله چې ددواړو هيوادونو دپخلاينې لپاره اوس دغسې پوهاوی پيدا شوې چې د هغې په رڼا کې به يو وخت نهايي فيصله وشي . محمد داودخان د هغه له وينا څخه مننه وکړه او هيله يې ښکاره کړه چې ((پښتانه به يوه ورځ ددې پرځای چې د کړکيچ سرچينه وي يو موټی کونکی ځواک اوسي .)) ۴۲م ۱۲۴

وروسته محمد داودخان دپښتنو له مشرانو سره ليدنه وکړه او دپاکستان دشالمار په پارک پاکستاني ملت ته خطاب کې وويل : ((ستاسې قوت زمونږ قوت دی ،ستاسې هوساينه زمونږ هوساينه ده او ستاسې ثبات زمونږ ثبات دی)) او داقبال دا شعر يې ووايه :

اسيا يک پيکر آب وګل است ملت افغان دران پيکر دل است
فــــــسا داو فساد اسيا از ګشـــاد او ګشـــاد اســـيا

په بله ورځ د پاکستان د باندنيو چارو وزارت افغان سفارتي هيئت احضارکړ او د باندنيو چارود وزارت سکرترا غاشاهي ،افغان هيئت ته يو متن وسپاره چې پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلي وو: ((افغانستان لوری به د ډیورنډ کرښه ددوارو هیوادونو تر مینځ د بین المللي پولي په توګه وپیژني او د پښتونستان دمسئلي نه به تیر شي. دواړه خواوې به یو دبل هیواد په کورنیو چارو کې له لاس وهنې نه ډډه وکړي. دواړه خواوي ژمنه کوي چې د یو بل پر ضد به دددښمنۍ نه ډک پروپاګند نه کوي او دواړه خواوي به داقتصادي ،کلتوري پروګرام لپار دبل سره همکاري کوي)) افغاني هیئت وحید عبدالله وروستي ټکي ومنل خو د لومړنیو ټکو په اړه یې وویل چې افغانستان په دغه ډول دډیورند کرښه منلی نه شي او دپښتونستان مسئله نه شي پریښودلي دغه مسئله به یو ورځ ددوارو خواوو لخوا په قناعت لرونکي ډول سره حل شي او لنی خبرې د همدغو موضوګانو د حل لپاره لاره هوارول دي. دوارو مشرانوتر اوسه لا مناسبه موقع نه ده لیدلې. .... دوحید عبدالله په تبصرې سره پاکستاني مامورین یو څه تروه شول ، محمد داودخان د وحید عبدالله خبره پرځای وبلله او هدایت یې ورکړ ((پاکستانی متن ونه منئی)) بیا محمد داودخان دغه موضوع ضیاالحق ته یاده کړه هغه وخندل او ویې ویل ((چې ماموران یې له حد نه ډیر لیوال دي)) هغه داود خان ته دا هم وویل چې په هغه پر مختګ پوه دی کوم چې په دي موضوع کې شوي دی کله چې وخت یې راغی ددوارو خواو لخوا به مناسب ګامونه واخستل شي ، خو داوس له پاره ((ددوو ورونو تر مینځ د متنونو او سندونو کوم ضرورت نه شته)
۴۲م ۱۲۷

سردارمحمد داودخان په یوه مطبوعاتي مرکه کي وویل:((په هر څه باندې بحث وشو او دوخت په تیردلو سره به مناسبه موقع کې د هر څه غم وخوري)) دوارو هیوادونو د یو ګډ اقتصادي کمیسیون په جوړولوسره موافقه وکړه په کلتوري ډکر کي به هم مرستې پراخه کړي ، ده وویل چي دخبرو بل پړاو به اوړي په کابل کي سرته ورسي خو میاشت وروسته په داود خان باندی کودتاه وشوه[۲۴_م ۱۲۷.] دوارو مشرانو دپښتونستان د مسئلې د حل او افغانستان سره دپښتونستان او دهغو دمشرانو داړیکو له پاره به د خان عبدالغفار خان د یو لیک متن چې دجنرال ضیاالحق د لیک په ځواب کې یې لیکلې و ولولو عبدالروف خپلواک په خپلې مقاله کې په دې اړه لیکلي دي.((یوه ورځ زه او اجمل خټک یو ځای په وزیر اکبر خان مېنه کې دده (پاچاخان) کورته ورغلو پاچا خان دوه لیکونه رااخیستل او اجمل خټک ته یې ورکړل اوورته ویې وویل :((هلکه اجمله !دا دضیاالحق لیک ولوله او بیا زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب هم وګوره چې سم دی که نه» اجمل خټک دضیا الحق لیک ولوستلو او په لیک کې داسې راغلي وو: «پلاره! مونږ ټول تا پسې ډیر خفه شوي یو، ټول پاکستان ستاسو د راتګ په انتظار دی، هیله ده چې ډیر ژر به زمونږ سترګې ستا په لیدو رڼا شي»

بیا پاچا خان ورته په ځواب کې لیکلي و: «زه ستا دغه لیک ته حیران شوم، که ته ماته پلار وایې، نو ولې دلته په افغانستان کې زما بچیان وژنې؟ ولې زمونږ کور راورانوی؟ ریښتنی زوی خو داسې کارونه نه کوي او داسې نور......» بیا اجمل او ما ورته وویل چې د دغسې لیک همداسې ځواب وي. بیا یې سفارت ته تیلفون وکړ چې دا ځواب ضیا الحق ته ولیږي. د سفارت سکرتر راغی ده هم ورته ډیره زاري وکړه چې بابا! وطن ته راشه! پاچا خان ورته وویل چې کور او وطن خو مې دادی چې پکې پروت یم بیا نو سکرتر مکتوب له ځانه سره واخیست او لاړ. ۱۹-م م -۲۱او۲۲

اوس نو دضیا الحق لیک او د خان عبدالغفار خان ځواب زمونږ دا پوښتنه حل کوي چې پښتونستان د افغانستان سره څومره تاریخي اړیکي لري. هغه خپله وینا رښتیا کړه او ځان یې په افغانستان کې خاوروته وسپاره. دډیورنډ د کرښې ارزښت یې له مینځه یوړه او هغه په رښتیني افغانستان خپل کور بالله. په دي خاوره او خلکوو دردېده. همدومره داودخان هم په پښتونستان مین او دهغو دحق خودارادیت له پاره یې له هر راز کوښښ او قربانۍ څخه ډډه ونه کړه او حتی ډیرې ستونزې یې په دې لار کې وګاللې دصدارت نه ګوښه او دامریکا د مرستو نه بې برخې شو دا مسئله یې ځکه دومره وځیرله چې د پښتونستان مسئله د پاکستان او افغانستان، او هم افغانستان امریکا او شوروي اتحاد سره په سیاسي او اقتصادي اړیکوباندی ژوره او هر اړخیزه اغیزه درلوده.

ښاغلی عبدالروف خپلواک د کابل پوهنتون استاد په خپله مقاله کې دداودخان اودپښتونستان سره دهغه د علاقې او مینې په اړه داسې لیکلي:

«د ۲۰۰۶ ع کال په جنورئ کې خان عبدالولي خان مړ شو د ستر پاچاخان او شهید داودخان له مړینو وروسته مونږ پښتنو لپاره دا بله لویه ضایع وه، شهید داود خان هم دافغانستان سیاسي خپلواکي، ارضي تمامیت، اقتصادي پرمختیا، ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدالت، دښځو او نارینو د حقوقو د برابرۍ او دانګریزانو لخوا له مونږ څخه دبیلې شوې خاورې او خلکو بیرته اصلي ټاټوبي سره دیو ځای کولو لپاره تر مرګه هلې ځلې وکړې . ده ددغو اهدافو تر لاسه کولو له پاره ان په ۱۹۴۲ م کال د خپلې کورنۍ سلطنت ختمولو ته ملا وتړله، دپښتونستان دورځې نمانځلو ته یې دوام ورکړ ، دپښتونستان ولس سره د اړیکو ساتلو په خاطریې په سر کې د قبایلو ریاست اوبیا دسرحدونو چارو وزارت تاسیس کړل د همدغو اهدافو تر لاسه کولو له پاره یې د خوشحال خان او رحمان بابا لیسې جوړې کړې، په راډیوکې یې د پښتو نستان په نوم خاصې خپرونې ته ځای ورکړ او دپښتونستان ترانه یې د ملي سرود په شان مقدسه وګرځوله او په پای کې یې د همدې موضوع په خاطر ځان او خپله کورنۍ د امریکا یې سیاستونو په لوبه کې قرباني کړل.)) ۱۹ـ م ۳۱

د پورتنیو اسنادو او دلایلو له لوستلو څخه یې پایلې ته رسیږو چې سردار محمد داوخان د کومو سیاسي ستونزوپه لړکی چې ورته پېښې وی غټه ستونزه د پښتونستان مسئله وه چې دهغې په وجه دده دصدارت پر مهال له پاکستان سره سیاسي او اقتصادي اړیکې غوڅې شوې او دشوروي اتحادله اقتصادي او سیاسي نفوذ له پاره یې زمینه برابره کړه ... بل پلوته د صدارت له خوکۍ څخه دده په استعفاهم دپښتونستان مسئلې او دپاکستان سره د ترینګلو اړیکو ونډه درلوده . پاکستان داړیکو دغوڅیدو په نتیجه کې دامریکا مرستي لږې او هغه پروژې چې امریکایانو په افغانستان کې تمویلولې نیمګړې پاتې شوې . فوځي وسایل له شوروي اتحاد څخه وارد او دهغو دنفوذ له پاره لاره پرانیستل شوه چې وروسته همدغه ستونزې. شوروي سره دده اختلاف ، لویدیځ او اسلامي هیوادونو ته میلان را مینځته کړ چې دده د واکمنۍ د سقوط او له مینځه تګ سبب شول. داود خان دیو ملي شخصیت په توګه یو آباد ، خپلواک او پخواني افغانستان غوښته . ده د افغانستان پرمختګ د افغاني کلتور او فرهنګ په رڼا کې د پردیو له مستقیم تسلط پرته غوښته او هڅه یې کوله چې ددواړو نړیوالو قدرتونو (امریکا او شوروي اتحاد) تر مینځ د یو ناپیبلي هیواد په توګه پاتې شي . خو د پښتونستان دمسئلې پرته پاکستان سره د اړیکو خرابوالي او دامریکا لخوا د پاکستان په خوله عمل کول د نوموړي سیاسي ستونزې لا پسې زیاتې کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د ایران سره سیاسي اړیکي :

د ۱۹۲۹ ز کال کې کله چې عزیز الله په تهران کې سفیر و . د افغانستان او ایران اړیکې صمیمي نه وې او د دواړو هیوادو تر مینځ د سرحدي کرښې پر سر مخالفت موجود و . د امان الله خان له واکمنی وروسته د کورنۍ جګړې پر مهال د افغانستان د ننه دا ویره موجود وه چې ایران د افغانستان د یوې ټوټې ځمکې نیولو ته سترګې نیولي دي . د شوروي ایزو ستیا ورځپاڼې د شیکاګو د ‹‹ تریبیون ›› او ځینو ایران ورځپاڼو په حواله ولیکل : ‹‹ په ایراني پوله د افغاني بریدونه پرپلمه به ایران پر هرات باندې یرغل و کړي ›› خو ایران کې د ‹‹ تهران پیغا م ›› نومې ورځپاڼې په موخونو کې د ایران د بهرینو چارو وزارت یو اعلامیه خپره کړه چې په کې د شوروي لخوا دغه راز تورونه يې بنسټه بنودل شوي وو . ۳ ـ م ۳۴۱ او ۳۴۲

د افغانستان په ګاونډیو هیوادونو کې له پاکستان وروسته ایران ډیر مهم دی . په ۱۹۲۵ ز کال په ایران کې د قاجاري کورنۍ واکمنې ختمه شوه پر ځای یې د پهلوي کورنۍ یو نظامې افسر رضا خان پهلوي واک ته ورسېد . نوموړی په ۱۹۴۱ ز کال د دوهمې نړیوالې جګړې په دوران کې شوروي اتحاد او برطانیه فشار په وجه له واکمنۍ نه ګوښه او دهیواد څخه په وتلو مجبور شو . پرځای یې مشر زوی محمد رضا پهلوي پاچا شو . نوموړي هم په ۱۹۵۳ ز کال د صدراعظم مصدق سره د اختلاف له امله هیواد نه وتلو ته اړ شو . خو د نظامي افسرانو او د امریکا دسي ، آی ، ای) په مرسته په دریو ورځو کې بیرته پاچا شو . ده بولړ ټولنیز ، اقتصادي ، سیاسي او د ځمکو اصلاحات عملي کړل . مګر د ۱۹۷۷ ز کال وروسته د آیت الله روح الله (خمیني) په دوامداره او ټینګ مقاومت په پایله کې پاچا د ۱۹۷۹ ز کال په جنوری کې له هیواد څخه وتلو ته اړ او یو کال وروسته مړ شو . ۴۲ م ۱۲۸

د ایران د پاچا پواسطه د پاکستان او افغانستان تر مینځ چې د پښتونستان مسلې پر سر اړیکې ترینګلې شوې وې سیاسي اړیکې سره نږدې کېدو او د تاو تریخوالي له مینځه تللو په درشل کې وې اوهم د ایراني بندري لارو څخه د افغاني مالونو د واردولو ، د تجارت دزیاتوالي په اساس د دواړو هیوادونو تر مینځ اړیکې ډیری ټینګې شوې خو په ۱۹۷۲ ز کال کې د هلمند د اوبو پر سر ستونزو پیدا شوه دواړو هیوادونو غوښتل چې دې مسلې ته یوه سوله ایزه حل لار پیدا کړي . د دوی تر مینځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پر له پسې او بریالیو خبرو په پایله کې د ۱۹۷۳ ز کال د مۍ په میاشت کې د دواړو هیوادونو تر مینځ د هلمند د اوبو تړون د افغانستان د صدراعظم موسی شفیق @ او د ایران د صدراعظم امیر عباس هویدا لخوا په کابل کې لاس لیک شو . په دې تړون کې چې په ۱۹۵۱ ز کال کې د ایران له پاره چې کومه وړاندو وینه شوې وه زیات حق او برخه ور کړل شوه (۳۷) م ۱۱۹

@ محمد موسي شفیق په ۱۳۰۸ لمریز کال په کابل کي زیږیدلی . پلار یې مولوي محمد ابراهیم کاموي نومیده اصلا دننگرهار ولایت د کامي د ولسوالي او سیدونکي و ، د هیواد یو لوي سیاست پوه، د پلومات ،شاعر ، لیکوال او قانون پوه و.

محمد موسي شفیق لومړنی ذده کړه د کامي او کابل په لومړنیو ښوونځیو کی وکړي ،منځني ذده کړي د ننگرهار لیسه او نجم المدارس کي کړي وروسته د کابل په عربي دارلعلوم کی شا مل او له هغه ځایه څخه یې ددولسم ټولگي د فراغت سند تر لاسه کړ . لومړنی ماموریت یې په شاهې دارالتحریر کې وروسته د پوهنی وزارت لخوا مصر ته ولیږل شو ، لیسانس یې د اسلامي حقوقو په څانگه کي د مصرد الازهرد پوهنتون د قضا په څانگه سرته ورسول . د کولمبیا په پوهنتون کي ما فوق لسانس دیپلوم دبین الدول د حقوقو په څانگه واخست او دامریکا دهارودد پوهنتون څخه یې دپه بین المللي مسایلو کي یو تصدیق په لاس راوړ.محمد موسي شفیق د زده کړو ختمولو وروسته د کابل پو هنتون د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځي کي د استاد ، دعدلي وزارت د قوانینو عمومي مدیر ،د عدلي وزارت د قوانینو د رئیس او دعدلي وزارت د معین داساسي قانون د مطالعي د کمیسون غړي ، داساسي قانون د مشورتي کمیسون د منشي په ۱۳۴۳ لمریز کال د لویه جرگي عمومي منشي ، دبهرني چارو دوزار ت مشاور و وروسته په قاهره ، بیروت ا و خرتوم او اگړه کي یې دسفیر په توگه دندي اجراکړي .محمد موسي شفیق د اتن دحقوق دانانواو دلاهور په ښار کي ختیځ پیژندونکو په کنفرانسونو کي د غړي ،او په ژینو کي د اتومي سلاح لرونکي هیوادونو په غونډه کي د افغاني هیئت د رئس په توگه گډون کړي ، ده په پښتو دري ، عربي ، انگلیسي او فرانسوي ژبو خبري او لیکل کولې شول .

د هلمند د اوبو دویش مسئله ختمه شي . خو د ۱۹۷۸ زکال په پیل کې د ایران د قم او تبریز په ښار کې مظاهرې وشوې ،په سوونو ایرانیان په کې مړه شول ، دایران پاچا په کورنیو شخړو کې را گیر شو .۳۷ـ م م ۱۷۷او ۱۷۸

په دې ترتیب د هغه سفر افغانستان ته پاتې شوې ځکه په همدې کال دداودخان رژیم هم سقوط وکړ . دایران او افغانستان تر مینځ اړیکې د داودخان د واکمنۍ په ټوله دوره کې ښې اود پراختیا په حال کې وې. داودخان د ایران هیواد سره دیو اسلامي هیواد په توگه د ښو اړیکو غوښتونکې و .

@ دداکتر عبدالظاهرد استعفا دوه ورځي وروسته په۱۹۷۲ زکال د سپتمبر په (۷) د ۱۳۵۱ لمرییز کال د قو س په (۱۲) نیټه د پاچا لخوا د صدراعظم په حیث اعلان او کابینه یې تشکیل کړه . د ۱۳۵۲ لمریز کا په کودتاه کي بندي خو وروسته له بند څخه خلاص شو ولي د ۱۳۵۷ کال کودتاه وروسته ونیول شو د همدي کال د ثور په (۲۳) نیټه شهید شو .مخونه ۵_۲: ۴۳۷-۴۳۸_ ۴۳۹- ۴۴۰نوټ : دښاغلي محمد موسي شفیق د لنډي بیو گرافي په ترتیب کي ددوه کتابونو څخه گټه اخستل شوي خو امین الله (دریځ) په خپل اثرکي دده زږیدو کال ۱۳۱۰ کال ښودلي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱_امین الله (دریځ) افغانستان در قرن بیستم .دانش خپرندوي ټولنه ۱۳۷۹ لمریز کال مخونه ۴۳۹ - ۴۴۲
۲_صدیق الله .بدرﺉ د هیواد نامتو څیرو لنډه پیژنګلوي ۱۳۸۲ لمریز کال قجر مطبعه : کلید مخونه ۳۷_۳۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

- چین سره سیاسي اړیکې :

د افغانستان او چین ترمینځ سیاسي اړیکي تل ښې او دوستانه وې . افغانستان په شمال ختیځه برخه کې د چین سره یوه سرحدي پوله لرله . ولې دډیر پخوا زمانې څخه را پدیخوا د ځمکو پر مخ تثبیت نه وه. خو دچین دولسي جمهوریت د جوړیدو وروسته (د ۱۹۴۹زکال) د سپټمبر په ۲۱ نېټه دواړو هیوادوو ترمینځ د سرحد دټاکلو خبرې پیل شوې په ۱۳۳۲ ل ۱۹۵۷ زکال کې موافقه وشو چې نوموړي سرحدي پوله دې د ځمکې پرمخ تثبیت او وټاکل شي . دغه شمال ختیځه سرحدي کرښه له یولې درې څخه د یو قوس په بڼه د کلیک تر کوتله (دواخجیر د کوتل سهیل ختیځ) پورې امتداد لري .بالاخره دغه د افغاني پامیر او سنکیانگ د ولایت تر مینځ په ۱۳۴۳ ل ۱۹۲۴ زکال کې په فني توگه د ستنو او پلیرونو پواسطه په نښه او تثبیت شو (۲۹) م م ۱۷۳و۷۴

د چین د هیواد سره د سردارمحمد داودخان د صدارت ۱۹۵۳-۱۹۲۳ زکال او واکمنۍ ۱۹۷۳ -۱۹۷۸ زکال په دوره کې سیاسي اړیکي ښې وې. ددواړو هیوادونوتر مینځ کومه سیاسي ستونزه موجوده نه وه.د چین له هیواد سره دافغانستان اقتصادي او سوداگریزی اړیکي ښې وې . اوس چینایي مالونه په افغانستان کې پلورل کېږي او د گاونډیو هیوادونو سره په پرتله د چین هیواد د افغانستان په کورنیو چارو کې مداخله نه کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناپیلیتوب له غورځنګ سره د سردارمحمد داودخان اړیکې:

د نړۍ هرې امپراتورۍ کوښښ کړی چې لومړۍ هند ونیسي او بیا د نورو په وړاندې د هغه ساتنه وکړي. د روسي او بریتانیا د همدې سیاست په پایله کې افغانستان ډیر زیان ولید . ځکه دوی (روسانو) هند ګرمو اوبو ته ځان رساوه. خو انګلیسانو د هغوې دپر مختګ د مخنیوي له پاره پر افغانستان سیاسي او نظامي فشار زیاتوه چې دهمدې موخې له پاره یې دوه ځله (۱۸۳۹ _۱۸۷۸ ز کلونو کې) پر افغانستان نظامي یر غلونه هم وکړل. خو د ګندمك د تړون (۱۸۷۹) مې او د ډیورنډ تړون (۱۸۹۳ز کال) لاسلیك کولو وروسته انګلیسان نسبتا خپلې موخې ته ورسیدل. ځکه ددوهم نړیوال جنګ نه وروسته سردار محمدهاشم خان د ډیورنډ دکرښې څخه هغې خواته پښتانه د انګلیسانوپر ضد د شورش نه منع کول او اجازه یې نه ورکوله چې د افغانستان له خاورې څخه د انګلیسانو پر ضد تبلیغات وکړي ، دموازنې د ساتلو په غرض یې د افغانستان په شمال کې د شوروي اتحاد ضد عناصر د هغه هیواد پر ضد د پوځي عملیاتو څخه منع کول او په ۱۹۳۶ز کال کې یې د ځینو توکو د واردولو تړون هم لاسلیك کړ. ۳۷ م:۶۸

ددوهمې نړیوالې جګړې وروسته بریتانیا ډیر ژر د هند د نیمې وچې څخه ووتله او دوه هیوادونه (هند او پاکستان) مینځ ته راغلل. د افغانستان د ګاونډ څخه د بریتانیا لریوالی داسې حالا ت پیدا کړل چې د هیواد د سیاسي او اقتصادي کړنلارې ټاکنه یې تر اغیزې لاندې راوسته ،ځکه په دوهمې نړیوالې جګړې پسې ډیر ژر سړه جګړه پیل شوه. دنړۍ هیوادونه په دوو مخالفو ډلو وویشل شول چې د یوې ډلې مشري د امریکا متحده ایالاتو اودبلې ډلې مشري شوروي اتحاد کوله چین هم د شوروي اتحاد ملګري و.د سړې جګړې پر مختګ افغاني واکمنان اندیښمن کړل ځکه امریکا چې په اسیا کې د شوروي اتحاد د نفوذد مخنیوي له پاره کومه ستراتیژي درلوده هغه د دوی د(افغانستان) له ګټو سره سمون نه درلود. امریکایانو د شوروي اتحاد او چین د نفوذ دمخنیوي له پاره یوازې په نظامي تړونونوبسنه وکړه او ددې تړونونودغړو هیوادونو په وسیله یې د پورتنیو هیوادونو (شوروي اتحاد او چین) څخه کرښه تاو کړه تر څو په نړیواله کچه د کمونیزم د نفوذ او پر مختګ مخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونيسي . افغانستان په دغو تړونونو کې له ګډون څخه ډډه وکړه. خو امریکا په نظامي تړون کې د نه ګډون په وجه افغانستان سره له اقتصادي مرستو ډډه وکړه . بل پلو ته شوروي اتحاد هم که یو طرف ته جګړې زېلپ وه خو بیایې هم نیم المان او یو شمېر آسیایي هیوادونــه تــر کنتــرول لانــدې وو .او ددوی پخــوانۍ دښــمنه امپراتوري(بریتانیــه) پــه اسیا کې غایبــه شــوې وه .دوی هــم د اسیایي هیوادونو د سیاسي او اقتصادي فعالیتونو نظارت او د ســیاســي لــــوري کنترول خپل حق ګاڼه .۱۰ــ م ۸۰

ددوهمې جګړې له پای ته رسیدو وروسته د اندونیزیا په شمول یو شمیر هیوادونه آزادۍ ته ورسیدل ، خود اندونیزیا او هالیند د لښکرتر مینځ خونړۍ جګړه پېښه شوه. ددې پېښې د څیړلو په غرض د ۱۹۴۹ ز کال د جنوری په میاشت کې پنځلسو (۱۵) آسیا یي هیوادونو په نوي ډهلي کې غونډه وکړه تر څود هالیند په مقابل کې یو واحد دریځ غوره کړي او دملګرو ملتونو په سازمان کې د مخالفو نړیوالو ځواکونو تر مینځ او هم دشخړو د هوارولو په لار کې د منځګړو په حیث خپلو همکاریو ته ادامه ورکړي. دغو هیوادونو د کوریا د جنګ په ختمولو کې فعاله ونډه واخیسته ، د هند صدراعظم جواهر لعل نهرو ددې هیوادونودې همکارۍ ته مثبتې بې طرفۍ نوم ورکړ. ۴۱:م۴۵

د اندونیزیا صدراعظم د۱۹۵۳ زکال د اګست په میاشت کې خپل پارلمان په غونډه کې د اسیایي او افریقایي هیوادونو د همکارۍ غوښتنه وکړه. د دې وړاندیز په اساس د ۱۹۵۴ زکال د اپریل په میاشت کې داندونیزیا ،هند ،پاکستان ، سیلون او برما صدراعظمانو د کولمبو په ښار کې سره غونډه وکړه دوی پریکړه وکړه چې بله غونډه به د اندونیزیا د بوګر(**Bogar**) په ښار کې دایره کړي د بوګر په غونډه کې پریکړه وشو ه چې د باندونګ غونډې ته دې ځیني اسیایي او افریقایي هیوادونه هم را وبلل شي او په لاندې موضوعاتو باندې باید په دې غونډه کې بحث وشي. داسیایي او افریقایي هیوادونو تر مینځ به همکاري جلبوي او په نړۍ کې به د سولې سره مرسته کوي .۴۱ : م ۴۵

د باندونګ کنفرانس د ۱۹۵۵ زکال د اپریل د میاشتې له ۱۸ نېټې تر ۲۴ نېټې پوري (۱۳۳۴ لمریز کال د حمل د میاشتي په ۲۸ نیټه) ذ اندونیزیا د باندوګ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسار کې د لاندې (۲۷) هیوادونو (افغانستان ،برما ، کمبودیا ،سیلون،مصر،حبشه،هند ،اندونیزیا ،ایران،عراق ، اردن، لاوس، لبنان، لیبریا ، نیپال، شمالي ویتنام ،پاکستان، فلیپین، سعودي عربستان،سودان،سوریه،تایلند ، ترکیه،جنوبي ویتنام، او یمن) په ګډون دایره شو. په دې کنفرانس کې افغانستان فعاله ونډه واخیسته. په نوموړي کنفرانس کې د افغاني هیئت مشري سردار محمد نعیم خان په غاړه درلوده ۴۱ـ: م ۴۵

د افغاني هیئت ترکیب په لاندې ډول و:

سردار محمد نعیم حان د صدارت مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر د هیئت رئیس عبدالمالك عبدالرحیزي د مالي وزارت کفیل او دملي اقتصاد د وزارت کفیل، دمطبوعاتو مستقل رئیس محمد هاشم میوندوال، داکتر نجیب الله په لندن کې د افغانستان لوي سفیر، عبدالهادي داوي په اندونیزیاکې د افغانستان مختار وزیر،عبدالرحمن پژواك ، محمد غوث علیزی میر عبدالوهاب ، او سید محمد قاسم رښتیا د باختر د اژانس رئیس د افغانستان د مطبوعاتو دنماینده په توګه د هیئت سره ملګري وو. ۲۱ م۳۶۸

د باندونك په کنفرانس کې د ناپییلو هیوادونو له خوا لاندې پنځه اصله تصویب شول .

۱ـ دیو بل د خاورې بشپړتیا او ملي حاکمیت ته به احترام کوي.

۲ ـ یو پر بل به تعرض نه کوي .

۳ ـد یوبل په کورنیو چارو کې به مداخله نه کوي .

۴ ـد یوبل سره به مرسته کوي .

۵ ـ په سوله کې به سره ژوند کوي .

دلته یوه خبره د یادولو وړ ده چې دغه پورته پنځه اصله یو کال مخکې د ۱۹۵۴ د اپریل د میاشتې پر ۲۹ نېټه د تبت په موضوع کې جواهرد لعل نهرو او جووین لای له خوا ومنل شو.۴۱:ـ م ۴۶

پریکړه وشوه چې د ناپیلیو هیوادو راتلونکي غونډه به د ۱۹۵۶ ز کال په مارچ کې په الجزایرکې دایره شي .شورویانو هم ادعا کوله چې دوی یو اسیایي هیواد دی ، د الجزایر په غونډه کې باید ګډون وکړي ولی چینیانو مخالفت کاوه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي يو اروپايي هيواد دی. اوپه کنفرانس کې د ګډون حق نه لري پـه دغـه وجه د ناپيلتوب د غورځنګ غړي پر دوو ډلو وويشل شول . د چين صدراعظم جووين لای په کنفرانس کې د برخې اخستلو له پاره قاهرې ته رسيدلي وچې ۱۹۵۶ زکال د جون د مياشتې په ۱۹ نېټه هواري بومدين د ابن بلا پرضد په الجزاير کې کودتاه وکړه په دې توګه داسيايي او افريقايي د(ناپيليو)هيوادونو غونډه وځنډ يده . شپږ کاله وروسته د ۱۹۶۱ ز کال د سپتمبر د مياشتې پـه لـومړۍ ورځ د نـاپيلو هيوادونـو کنفرانس د يوګو سلا ويا په پلاز مينه بلګراد کې جوړ شو چې د افغاني هيئت مشري سردار محمد داود خان

کوله دغه کنفرانس د سيمې پر اساس نه بلکې د ناپيلتوب د غورځنګ د اصولو پـه اساس جوړ شوی و . هغـه هيوادونـه چې د نړيوالـو نظامي اتحاديو غړي وو، دغـه کنفرانس ته دعوت نه شول. د افريقاهغه هيوادونه چې د فرانسې سره يې نږدې اړيکې درلـود ی پـه کنفـرانس کـي د ګـډون څخـه محـروم شـول. پاکسـتان او ايـران دواړه کنفرانس تـه را ونـه بلـل شـول، د بلګـراد پـه کنفـرانس کـې د ګـډون لـه پـاره استر يا ،آيرليند او لا تيني امريکا ته په کنفرانس کې دګډون له پاره بلن ليك استول شوي وو. برازيـل ، بوليويـا او اکـوادور د مشـاهده کونکـو پـه توګـه پـه کنفـرانس کـې برخـه واخسـته . د بلګـراد پـه کنفـرانس کـې د نـړۍ دغـه لانـدې څلېرويشـتو هيوادونـو (افغانستان ،د الجزاير جلا وطن حکومت، برما ،کـمبوديا ، ګيتـي، کيوبـا ، قبرس، حبشه، ګانا ،ګيتي ،هند ،اندونيزيا ،عراق، لبنان،مالی ، مراکش ، نيپـال ، سعودي عربستان ،سوماليه ، سودان،تونس، عربي امارت ، يمن او يـو ګـو سلا ويـا) ګـډون کړی وو اوس د ناپيپلو هيوادونو غورځنګ۱۱۳ اصلي غړي ۱۳ مشاهده کونکي او د (۲۷) ميلمانه غړي لري د دي سر بېره ددغه نهضت په غونډه کې (۲۴) بين المللي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسسو استازي برخه اخلي چې د هغو له جملې څخه (۶) مشاهده کونکي او (۱۸)د میلــمنو په تـــــــوگـــــه گډون وکړل.۴۱ ـ: م ۴

د بلگراد په کنفرانس کې د افغاني هيئت غړي عبارت و له: سردارمحمد داود خان د هئيت رئيس او هر يو د ملگرو ملتو په سازمان کې د افغانستان دايمي استازی عبدالرحمن پژواك ، د بهرنيو چارو په وزارت کې د ملگرو ملتو د څانگې مدير عبدالغفور روان فرهادي، د بهرنيوچارو وزارت مامورين لکه سعدالله غوثي ، امان الله حسرت ، يونس رفيق، او ياسين محسني و او سيد محمد قاسم رښتيا د دوی سره ملگري و .د غونډې په دوهمه ورځ پريکړه وشوه چې دبهرنيو چارو وزيران دي د اعلاميې د ترتيبولو په خاطر په ځانگړې ځای کې غونډه وکړي .چې ښاغلي پژواك د دوو تنو غړو سره هلته معرفي شو. په غونډه کې د اندونيزيا جمهور رئيس سو کارنو وړاند يز وکړ چې : (د ايريان غربي) په اړه با يد په اعلاميه کې يو دوه جملې ځای کړل شي .په غونډه کې ددې وړانديز په مخالفت يو شمېر گډونکونکو لاسونه پورته کړل لومړي د سعودي عربستان نماينده د واحه بريمي موضوع چې د انگلستان سره يې لانجه درلوده مطرح کړه سردار محمد داود خان پرته له ځنډه څخه ميکروفون د ځان خواته را کش کړ. او په لوړ آواز يې وويل : (که چېرې مخکنۍ پريکړه ما تېړي په هغه صورت کې د پښتونستان مسئله چې د اته ميلونه انسانانو سر نويشت سره تړاو لري له بلې هرې موضوع څخه اړينه او مهمه ده بايد د لومړيتوب حق ورکړل شي ، زه په هيڅ ډول داسې يوه استثنا قبلولې نه شم .) ۲۳ ـ م م ۱۴۱ او ۱۴۲

د سردار محمد داود خان وينا په غونډه کې سخت انعکاس وکړ د يوگوسلاويا د بهرنيو چارو وزير پوپو ويچ د سيد قاسم رښتيا په غوږ کې وويل چې مارشال ټيټو هيله لري چې جناب صدراعظم صاحب بله موضوع را پيدا نه کړي ،موږ به کوښښ وکړو چې موضوع دده دميل سره سم حل کړو دايې وويل او د تالار هغې خواته چې هلته د اندونيزيا جمهور رئيس سوکارنو دنهرو او د گانا جمهور رئيس نگروما وو حرکت وکړ. پوپوويچ لومړې د نگرو په غوږونو کې پټې خبرې وکړې . دغو دواړو د مارشال ټيټو وړانديز سووکارنو ته ورساوه هغه موافقه وکړه . وروسته سوکارنو د غونډې د رئيس د لبنان صدراعظم صاحب سلام څخه اجازه واخسته په لوړ اواز يې وويل :د غونډې ډېر گډونکي زما د وړانديز سره موافقه نه لري پس زه خپل وړانديز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرته اخلم . چې دا اعلان د ګډونکونو له خوا په چکچکو سره بدرګه شو اما سردارمحمد داود خان همغسې عصبي و . دم په دم به يې سګرټ څکول . ۲۳_ م ۱۴۲

د اعلاميې متن غونډې ته را ورسېد پر ځينو مادو لکه واشنګټن او مسکو ته د هيئتونو لېږل وو د کنفرانس د پرېکړې د اعلانولو مخکې . سوکارنو د اندونيزيا جمهور رئيس په خپل ځان واشنګټن ته د هئيت د رئيس په توګه کانديد کړ . مګر د هند صدراعظم جواهر لعل نهرو مسکو ته د هيئت د رئيس په توګه د خلکو له خوا و ټاکل شو .بالاخره اعلاميه لاسليك او غونډه د سهار په ۳ بجو پاي ته ورسيده . سردارمحمد داود خان د غونډې له پاي ته رسېدو دری ساعته وروسته د سهار شپږ بجې له بلګراد څخه د کابل په لور حرکت وکړ . ددې وارخطايي علت هغه اولتيما توم و چې ده يوه اونۍ مخکې د ۱۹۶۱ د اګست په ۳۱ نېټه د افغانستا ن د حکومت له خوا پاکستان ته د قونسلګريو د بند بدو په اړه ورکړی و . د هغه ضرب الاجل وخت په همدغه ورځ (۱۹۶۱ز کال د سپټمبر په شپږمه نېټه) پوره کېده. سردارمحمد داود خان غوښتل چې په همدې ورځ کابل ته را ورسېږي ۲۳ -م: ۱۴۲

د غونډې د پای ته رسېد و وروسته سوکارنو غوښتل چې دداودخان سره پخلا شي . مګر کله چې سوکارنو ده ته نږدې شو داود خان بل پلو ته حرکت وکړ او د ځان سره يې وويل . (بې شخصيته انسان) څو ورځې مخکې جمال ناصر ته بد ويلې اوس هره لحظه د هغه په مقابل کې لاس په نامه ولاړ دی ، هيله نه لرم چې له داسې انسانانو سره مخامخ شم .)) ۲۳__-م ۱۴۳

سردار محمد داودخان په دې کنفرانس کې مثبت نقش ولوباوه . ښاغلی داودخان د افغانستان د ناپېلتوب په اړه ۱۳۵۴ لمريز کال د مېزان په ۱۹ نېټه د ترکيې خبر نګار سره په مرکه کې وويل :((په دې کې شك نشته چې مونږ د سولې غوښتونکي يو هيله لرو چې د نړۍ د ټولو هېوادونو سره دوستانه او صميمي اړيکي ولرو .افغانستان يو ناپېيلی او بې طرفه هېواد دی .مګر د ټولو مسئلو په اړه مونږ بې طرفه او بې تفاوته نه يو . ځکه د افغانستان بې طرفي يوه فعاله او پر آزاد قضاوت باندې ولاړه بې طرفي ده ۴ _ م : ۲۵۴

همدارنګه نومو‌ړي په ۱۳۵۵ لمريز کال د جمهوريت د دريمې کاليزې د نمانځلو پرمهال بيا هم د افغانستان په ناپېيلتوب ټينګار وکړ او و يې ويل : ((افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمې نړۍ هېوادونو له جملې څخه يو ناپېيلي هېواد دې. د سيمي او نړۍ هېوادونو کلونه کلونه د نړيوال امپر يا ليزم د استعمار تر اغېزې لاندې ډېر زيا نونه ګاللي دي. مګر نن د غفلت له خوبه و يښ شوي چې اوس دنړۍ ددغه بدلون په خاطر يوه نوي نهضت تــه اړتيــا لــري او پــه دې عصــر کــې د دغــه نهضــت اغيــزه د پام وړ ده.)) ۴۱م: ۳۵۵

سردارمحمد داود خان مخکې له دې چې د ناپېيلو هېوادونو کنفرانس کې د ګډون له پاره د سرېلانکا پايتحت کولمبو ته ولاړ شي د ناپېيلتوب د غورځنګ په بې طرفۍ باندې يې ټينګار وکړ اومصري خبر نګار جميل عارف د دې پوښتنې په ځواب کې چې رومانيا د ناپېيلتوب د غورځنګ غړيتوب تر لاسه کولاي شي وويل :
((هغه اساسنامه چې په بلګراد کې تصويب شوې په دې اړه واضح ده چې ددې نهضت دروازې د هغو هېوادونو پر مخ تړلې دي چې د يو نظامي پيمان غړي وي . رومانيا هم د وارسا د نظامي پيمان غړې دي ددې هېواد منل غيري ممکن او غيري معقول کار دی.)) ۷ -م ۲۵

د نا پېيلو هېوادونو د کولمبو(سرېلانکا) په کنفرانس کې د جمهور رئيس ،صدراعظم او د بهرنيو چارو وزير په توګه د سردارمحمد داود خان ګډون حتمي وه . ددې هيئت غړي عبارت وو له : سردارمحمد داود خان د هيئت مشر ،وحيد عبدا لله د بهرنيو چارو د وزارت معين ، عبدالرحمن پژواك په نوي ډهلي کې د افغانستان لوی سفير ،حميدالله د سوداګرۍ وزارت معين ، وفي الله سميعي د معارف وزارت دوهم معين او عبدالصمد غوث د بهرنيو چارو وزارت د سياسي چارو عمومي مدير د غړو په توګه ملګري وو .د نوي ډهلي په هوايي ډګر کې له لږ تم کېدو وروسته افغاني هيئت د ۱۳۵۵ لمريز کال د اسد په ۲۴ نېټه د ناپېيلو هېوادونود مشرانو په غونډه کې د ګډون له پاره د سيرېلانکا پاي تخت کو لمبو ته ورسېد. ۷-م ۲۵۷

داود خان پــه کنفرانس کې وينا وکړه او افغانستان يې د ناپېليتوب غورځنګ له بنسټ اېښودونکو څخه وګاڼه او په دواړو نړيوالو جګړو کې يې دافغانستان د بې طرفۍ غوره مثال ورکړ. او دناپېلو هيوادو تر مېنځ په يووالي او همکارۍ باندې يې ټينګار وکړ ده په ښکاره ډول د پښتونستان مسئله ياده نه کړه بيا هم ده په خپله وينا کې ځينې مسايلو ته اشاره وکړه او د پښتونستان مسئله يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تائید کړه ده وویل : «د افغانستان سیاست د ناپېلیتوب ، دوستۍ او نړیوالي سولي په اصولو ټینګ دی . خو زمونږ بې طرفي د نړیوالو مسایلو څخه د استعفا په معنی نه ده بلکه یو فعال او مثبت سیاست دی، دغه سیاست د تجاوز، د نورو سیمو د نیولو د خلکو د حقوقو د پایمالولو او ملي حاکمیت د له مینځه وړلو سره نه پخلا کیدونکی سیاست دی اوددنیا په هیڅ برخه کې دا ډول سیاست نه مني » ۷ ـ م م ۲۵۷او۲۵۸

سردارمحمد داود خان د ناپېیلتوب د غورځنګ کلك پلوی او دې اصولو ته تر اخره وفادار پاتې شو .دی هیڅ کله هم د نړیوالو ځواکونو تر اغېزې لاندې را نه غی. نوموړی د صدارت او ریاست جمهوري پر مهال د ناپېلیتوب غورځنګ ته وفادار و. هغه په دې اند و چې ددریمې نړۍ هېوادونه د خپل کلتوري او ملي فرهنګ په رڼا کې د شرق اوغرب له پیروي پرته د پر مختګ او تکامل لاره طی کړې ده . دخپلې واکمني پر مهال د شوروي اتحاد مشر بریژنف سره په کورنیو چارو کې د مداخلې په اړه کلك لفظي ټکر وکړ . اوخپل سفر یې نیمګړې پرېښود. داودخان د امریکا او شوروي تر مېنځ د تعادل پلوي وه . غوښتل یې چې له دواړو هېوادو څخه مرسته تر لاسه کړي او دخپل هېواد په پر مختګ کې ترې ګټه واخلي.

ـ بهرنیو هېوادونو ته د سفر موخې او پایلې:

اسلامي هېوادونو ته د جمهور رئیس سردار محمد داودخان سفر کومه بېړه نه وه . بلکې هغه غوښتل چې په اوه کلن اقتصادي پلان کې د شوروي اتحاد مرستندویه انحصاري سر چینې لږې شي او دهیواد شمالي برخې چې د ډېرو کلونو له پاره د شوروي اتحاد پروژو ته په انحصاري ډول ځانګړې شوې وې خلاصې کړې .دغو اسلامي هېوادونو مخکې هم د نوموړي پر مختیایي ،اقتصادي پلان په تطبیق کې د مرستو ژمنې کړې وې . محمد داود خان غوښتل چې د نویو اړیکو د ټینګښت په خوا کې له دغو هېوادونو څخه د خپل ځان او دولت لخوامننه هم وکړي. ۳۲ ـ م م ۱۲۰ او۱۲۱

سردارمحمد داود خان دجمهوریت په ټوله دوره کې د اقتصادي منابعو پراختیا، خپل استقلال ، داسلامي او ناپېیلي هویت دبقا او ساتني په خاطر هڅه کوله چې د بې طرفو او اسلامي هېوادونو څخه مرستې تر لاسه کړي. ده د همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې له پاره د ۱۹۷۴ زکال د جولاي په میاشت کې سردارمحمد نعیم او وحید عبدالله ایران ، عراق، لیبیا ، الجزایر، مصر، سعودي عربستان او کویټ ته واستول . دغو ټولو هېوادونو له دوې سره د صمیمانه سیاسي اړیکو د ټینګولو او اقتصادي مرستو وعدې وکړې ، او دا چې افغانستان خپل استقلال ،اسلامي او ناپېیلي هویت ساتلې دی د پورتنیو هېوادونو د ستاینې وړ وګرځید .همدارنګه سردار محمد داودخان هم د۱۹۷۵ زکال په اپریل کې تهران ته سفر وکړ چې د ایران دولت د دې سفر په دوران کې د اوه کلن پلان د تطبیق له پاره افغانستان ته د دووبېلونو ډالر پور ورکولو موافقه وکړه.۳۷ م‌م: ۱۷۲ او ۱۷۷)

سردارمحمد داودخان په ۱۹۷۴ زکال مسکو ته سفر وکړ خو په همدغه کال (۱۹۷۴زکال اکتوبر) د شوروي اتحاد د دفاع د وزارت مرستیال مارشال موسکونیکو کابل ته رسمي سفر وکړ. دی پخوا د یو شمېر هیوادونو سره محمد داودخان مخکې د خپل صدارت پر مهال هم د یپلوماتیکې اړیکې ټینګې کړې وې چې د جمهوریت په دوره کې هم د همدغو هیوادو سره دده اړیکې ښې وې د چین له هیواد سره پر۱۹۵۵ (۱۳۳۴المریز کال) دیپلوماتیکي اړیکې ټېنګې وې او په ۱۹۶۰ زکال د دواړو هیوادونو تر مینځ د نه لاس وهنې اود توکو واردولو تړون هم لاسلیک شو .په ۱۹۵۸ ز کال کې د رومانیا او مجارستان سره دیپلوماتیکې اړیکې او د المان سره سوداګریزې اړیکې ټینګې او همدارنګه د افغانستان او پولینډ ترمینځ د فرهنګي همکارۍ تړون لاسلیک او دچکوسلواکیا له خوا مرستې هم زیاتې شوې .۲۱-م ۳۴۷

په ۱۹۸۵ زکال پاکستان سره د افغانستان په ګټه یو ترانزیتي تړون لاسلیک او په همدې (۱۹۵۸)کال فدرالي المان (المان غرب) نماینده ګې فعال ،او دافغانستان او المان ترمینځ د اقتصادي او تخنیکي همکاریو تړونونه لاسلیک شول. دغه راز په ۱۹۵۹ زکال دفرانسې او افغانستان ، په ۱۹۶۰ زکال د افغانستان او ایټالیا،په ۱۹۶۲ز کال د ایران او افغانستان له لارې دسوداګریزو مالونو د راوړلو تړون لاسلیک شو .۲۱_م ۳۴۷

سردارمحمد داود خان په دې بریالی شو چې دده دولتي لوړ پوړي چارواکي او دې په خپله ځینو هیوادونو ته سفر وکړي تر څو د خپل بهرني سیاست موازنه وساتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې سیاست په پایله کې سردار محمد نعیم د امریکا په بلنه په ۱۹۷۶ زکال امریکا ته سفر وکړ . تر څو د نشه يي توکو د نه کرلو په اړه د هغه هیواد ذیصلاح مقاماتو سره خبرې وکړي . خو افغانستان له دې مخکې د امریکا د کانگرس په غوښتنه په ۱۹۴۷ زکال کې د کوکنارو د نه کرلو اعلان کړی و ، خو بزګرو د ځمکې د لږوالي له امله د کوکنارو له کرلو پرته بله چاره نه درلوده . دغه مهال يو شمېر هیوادونه د جرمني او امریکا په شمول د ملگروملتو موسسي ته پیسې ورکړې چې د افغانستان پولیس پرې تقویه کړي تر څو هغوې د کوکنارو د کرلو مخه ونیسي . دافغانستان دولت هم د بهرنیو چارو په وزارت کې یوه څانگه پرانیسته چې د کوکنارو د کرنې دمخنیوي لارې چارې ولټوي . په دې اړه يو څه پرمختگ وشو . خو د ۱۹۷۸ زکال د ثور د اوومې نېټې د بدلون وروسته د امریکا او افغانستان تر مینځ اړیکې خرابې شوې. ۴۲ م م: ۱۳۴او۱۳۵

سردارمحمد داود خان په دې سفرونو کې چې دده او دده د دولتي د لوړپوړو چارواکو له خوا سرته ورسیدل و توانیده چې د امریکا او شوروي اتحاد ترمینځ په بهرني سیاست کې انډول (موازنه) وساتي او له اسلامي هیوادونو څخه د مرستې د ترلاسه کولو په مټ د شوروي اتحاد نفوذ د افغانستان په اقتصادي چارو کې يو څه کمزوری کړي . په ۱۹۷۶ز کال کې د امریکایانو لوړ پوړي چارواکې ، کسینجر کابل ته راغی او د افغانستان د ناپییلتوب په اړه يې د خپل دولت خوښي ښکاره او د مرستو وعده هم وکړه د عربي هېوادونو لخوا مرستو داود خان په خپل ناپییلي سیاست باندې باوري کړ. خوده د خپل هیواد پرمختگ د نورو هیوادونو له نفوذ پرته غوښته او تل يې هڅه کوله چې دغه مرستې دبهرنیانو له نفوذ پرته تر لاسه کړي . نوموړي دهمدې موخې له پاره د واکمنۍ په اخرو وختونو کې يو شمیر اسلامي او عربي هیوادونو ته سفر وکړاو دلیونید برژنیف یوه سرزوره خبره (د افغانستان په شمال کې د لویدیځوهیوادونود انجینرانوپر استخدامولو باندې انتقاد) د بریژنیف سره خبرې بس او خپل سفر يې نیمگړی پریښود چې دده دا عمل دده داسقلالیت او خپلواکی ښکارندوي ده . هغه د هیچا امر او نفوذ نشو زغملي او هیچاته د هیواد په کورنیو چارو کې د لاس وهنې اجازه نه ورکوله . د اسقلا لیت او خپلواکی ښکارندوي ده. سردارمحمد داود خان د هیڅ هیواد نفوذ او په کورنیو چارو کی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس وهنه نشو زغملي . نوموړي تر اخره ناپېيلي پاتی شو او په نړیوالو نظامي ترړنونو کې یې ګډون ونه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي کړنلاره

ـ له بهرنیو هېوادونو څخه دقرضې اخېستل.

سردار محمد داود خان غوښتل چې د شوروي اتحاد له انحصار څخه د خلاصون له پاره ځانته یوه بله لاره پیدا کړي ، په دي نیت یې اسلامي هیوادونو ته سفر وکړ او د ایران سره یې په ۱۹۲۵ ز کال یو اقتصادي تړون لاس لیک کړ . داود خان په هغه لار تلل غوښتل چې نه شوروي اتحاد غوښتل اونه امریکا ، ایران هم د خپل فرهنګ او نفوذ د پراختیا په فکر کې و . سردار محمد داود خان د ایران دې موخې ته په اشارې سره وویل : ((ما از ایران تقاضای کمک نکردیم ، ولی اګر اعلیحضرت پادشاه ایران که الان تصمیم ګرفتند به افغانستان کمک کند . با کمال میل مې پزیریم و البته مي دانیم که این کمک ها بدون شرط است منظورم این که فشار به صورتی نبوده که وادار کند دولت افغانستان را که مطالبی را بپزیرد ....)) ۲۸ م م ۱۸۹ او ۱۹۱

داود خان د ایران د دولت په موخه هم پوهېده خو د ایران د دولت نفوذ او انحصار یې هم نه مانه . نوموړی د شوروي اتحاد پر ځای د نورو زېرمو د پیدا کولو په لټه کې و تر څو د هیواد په پرمختګ کې یې تري ګټه واخلي . ځکه ایران د دوو بیلیونو ډالروپټلیو غزولو او بندر عباس او نورو لارو څخه د افغانی مالونو د صادرولو او وارودلو وعده هم کړي وه په دې مرستو کې د هغه هېواد هدف نغښتی وه . د امریکا متحد ایالاتو زیاته علاقه نه ښودله ځکه افغانستان یې د شوروي اتحاد یوه سپوږمی بلله او د پاکستان سره د اختلاف په اساس چي افغانستان ته یې ښه نه لیدل.[۳۳ م ۲۳۹] خو بیاهم د شوروي اتحاد (د مسکو د کرښی ضد دولتونو او د هغوي په سر کی د امریکا متحد ایالاتو له پیل څخه کوښښ کا وه چې داود خان له شوروي اتحاد څخه لري کړي . افغانستان ته یې د اقتصادي مرستو وعدي ورکړې ولی امریکا ژمنه کړې وه چې د خپلو مادي او تخنیکی مرستو په خواکی به عربي هیوادونو هم وهڅوي چې د افغانستان په اقتصادي پرمختګ کی مرسته وکړي .

دلته د امریکی او ځینو هیوادونو د مرستو څخه د بیلګی په توګه یادونه کوو .

د امریکا د تعلمیی چارو په برخه کی د کابل پوهنتون د انجینری ، کرنی او ښوونې او روزنې له پوهنځیو سره د ۱۳۵۲ لمریز کال دلیندی په ۱۸ نېټه د دری میلنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالرو د مرستې وعده وکړه . او د همدي کال د حوت په اتمه نیټه یې د دیموګرافی ، راهنماي خانواده او د صحیی وزارت د احصائې د پروګرام سره یو میلون او دیرش زره ډالرو مرسته وکړه . دغه تړون د معارف د وزارت د معین علی محمد خرم او د امریکا د سفیرتیودرو ایلوت ترمینځ لاس لیک شو .او د ځمکې د لاندینو منابعو د لټون له پاره یې هم په همدې (۱۳۵۲ ل)کال د (۱۲۵) زره میلونو ډالرو د مرستی وعده وکړه.په (۱۳۵۳) لمریز کال کی د تعلیمی نصاب د چارو له پاره (۸۱۹) زره ډالرو د مرستی وعده وکړه . د چین هېواد په کندهار کې د (۲۵۲) بستریز روغتون تړون لاس لیک کړ د کاناډا هېواد د ۱۳۵۳ لمریز کال د ثور په (۷) نیټه یو بال تیاره باختر افغان الوتنې ته داضافی سامان سره د نهه (۹) سوه زرو ډالرو په قیمت ور کړه. د چین هېواد د ټوکر اوبدلو او کاغذونو د تولید د فابریکو د جوړولو تړون د ۱۳۵۵ لمریز کال د سنبلی په میاشت کې لاس لیک کړ ...

د امریکا د کمپنیو (فولر فشین باخ او مان انټرنشنل) په کندهار کې د سمنټوو د فابریکی د جوړولو تړون لاس لیک کړ . البته بودجه یې د ایران له قرضی څخه وه په ۱۳۵۵ لمریز کال د اسیا پرمختیایی بانک د (۱۴) څوارلس میلونو ډالرو د قرضی وعده ورکړه . په همدې کال جاپان د تلویزون د جوړلو له پاره (۵) پنځه سوه میلونو ډالرو مرسته وکړه . او د عراق سره هم سوداګریز تړون لاس لیک شو .د ۱۳۵۵ لمریز کال د جدي په ۱۹ نېټه په واشنګټن کی د افغانستان لوی سفیر عبدالله ملکیار د نړیوال بانک سره د کرنی دښوونځیو جوړولو له پاره د (۲) شپږ میلونه ډالروو مرستي تړون لاس لیک کړ .

د انګلستان هیواد (۲) شپږ میلونه سترلنګ پونډ بلا عوضه مرسته وکړه اسلامی بانک هم د (۲) شپږ میلونو ډالرو دمرستی وعده وکړه د المان فدرالی جمهوریت دلس میلونو مارکو قرضی ورکولو اعلان وکړ .

کاناډا لس زره ډالر بلاعوض کومک وکړ او استرالیا د بادغیس ، جوزجان او فاریاب ولایتونو کې د اقتصادی ، مالداري پروژوو ، مسلخ او وریو مینځلو د فابریکو د جوړلو اعلان وکړ [۲۱_مم ۵۷۵ _۵۷۷] دا هغه مرستی وي چی د شوروي د اقتصادي نفوذ د کمیدو په خاطر د پورتنیو هیوادونو لخوا افغانستان سره کیدلي یي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار محمد داود په خپله نشنلست افغان اوسوچه مسلمان و ده چپي عناصر (كمونستان) په دي تورن كړل چي كمونستانو ته كمونيزم له افغاني نشنليزم څخه لوړ او د شوروي اتحاد گټې د افغانستان له ګټو څخه ورته ډيرى مهمى وى له دولت څخه د كمونستانوله ويستلو وروسته په ۱۹۷۷ز كال كې يې عربى هيوادو او ايران ته سفر وكړ چې د شوروي اتحاد پر ځاى د افغانستان د پرمختگ له پاره د هغوي له مالي زيرمو څخه استفاده وكړى.۵۰ م ۱۸۲

د سردار محمد داود خان اخرنيو سفرونو شوروي اتحاد انديښمن كړ او د هغه هيواد امنيتى سازمان كې جى بې په دي اړه ډيره نگران وه نوموړى يې ايران او عربى نړي حتى لويديځ ته په نږدى كېدو متهم كا وه خو اولس مشر سردار محمد داود ددي له پاره چي د شوروي اتحاد انديښنه كمه شى د شوروي اتحاد په بلنه د ۱۹۷۷ زكال په اپريل كې مسكو ته لاړ په دغه سفر كې شوروي اتحاد حكومت افغانستان ته د ۴۳۷ ميلونو ډالرو اعتبار منلى و په ۱۹۷۲ ز كال كې د دواړوهيوادو ترمينځ د سوداگرى داسي قرارداد هم لاس ليک شوى وو چى د دواړو هيوادوو تر مينځ د سوداگرى حجم ډير شى او تر ۱۹۸۰ز كال پورى شپيته سلني ته ورسيږي د همدغه كال (۱۹۷۷ ز) كال تر سپتمبر پورى په افغانستان كي د شورويانو شتون د هر بل هيواد تر ماهرانو اومتخصصانو څخه ډير وه. خو محمد داود په افغانستان كى د شوروى ماهرانو له ډير شتون څخه هم انديښنه كى و. تر خپلى كودتاه وروسته د دفاع وزارت د څانگو د مشرانو په يوي غونډه كى ويلى و چي «از تعداد مشاورين نظامى شوروي كاسته شود اصرار مينمود كه كار ها بدست صاحب منصبان افغانى سپرده شود ...» ۴۲ م م۱۰۳او ۱۰۴

داود خان هڅه كوله چى د نړى د هيوادونو په مينځ كى خپل اسلامى ناپېيلى هويت وساتي او د هيچا فكري ،اقتصادي او نظامي تسلط ته يې غاړه نه ايښودله دده هيله دا وه چى افغانستان ډير ژر پرمختگ وكړې او په نړيوالو اړيكو كى بى طرفه او ناپېيلى پاتې شي . دده په اند او هڅو ، ټول پوهيدل خو د سيمې هېوادونه په تيره بيا امريكا او شوروي د خپلو گټو په لټه كې وو ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ داوه کلن پرمختيايي پلان طرحه او عملي کول :

د هېواد په اقتصاد کې بحراني وضعې او نړيوال اقتصادي حالت ته په کتنه ، دهېواد د اقتصادي ،ټولنيز پرمختګ او د خلکو دژوند د سطحې لوړولو په خاطر لومړنی پنځه کلن اقتصادي پلان د ۱۳۳۵ لمريز کال د ميزان په مياشت کې چې ۱۹۵۶ ز کال ه سپټمبر سره سمون لري د سردارمحمد داودخان د صدارت پرمهال ترتيب او تطبيق شو دا پلان د ۱۳۴۰ ل -۱۹۶۱ ز-اګست پورې دوام وکړ .(۹ م:۱۰۴)

۱۳۳۵ لمريز کال دافغانستان د اقتصاد په تاريخ کې د اهميت وړکال و. ځکه د هيواد اقتصاد په سيمه ايزه کچه سکتوري او اقتصاد خواته رهبري کړ. د لومړي اقتصادي پلان د جوړيدو(۱۳۳۵ لمريز کال) پرمهال په افغانستان کې (۲۷) بابه ليسې اومنځني

ښوونځي موجود وو، خو ددې پلان د ختميدو مخکې (۱۳۴۰ل) کال په افغانستان کې د ليسو او منځنيو ښوونځيو شمېر ۱۴۳۲ بابو ته ورسيد . په دي پلان کې د معارف پراختيا ته ځانګړی پاملرنه شوې وه .(۱۳ م۱۳۴)

دويم پنځه کلن اقتصادي پلان چې په ۱۳۴۱ لمريز کال ترتيب او ۱۳۴۵ لمريز کال پورې دوام وکړ، دا پلان زياتره په بهرنيو منابعو او پورونو ډډه لګوله . ددې پلان پيشبيني شوې پانګه ۹۱،۵۸۹ ميلونه ډالره وه .چې پکې (۲۳۰) ميلونه ډالره د شوروي اتحاد ، ۲،۸۲ ميلونه د امريکا متحده ايالاتو ، ۴،۳۱ ميلونه ډالره لويديځ المان ، ۸،۳ ميلونه ډالره چکسولواکيا ، (۵) ميلونه ډالره د ملګرو ملتونو دموسسې لخوا ورته برابر شوي وو. چې له دې جملې څخه ۲۱۸ ميلونه ډالره پور او ۵،۱۳٤ ميلون ډالره د وړيا مرستې په شکل ورکړل شوي وو. ددې پلان د تمويل دريمه منبع بهرني استملاکي مواد چې ټول ۸،۵۵ ميلونه افغانيو جوړ وله . له دې جملې ۲۹۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

میلونه افغانۍ د امریکا د متحده ایالاتو او فدرالي المان لخوا د مرستې او پور په بڼه برابریدلې . (۹م:۱۱۲او۱۱۷)

په دویم پلان کې مواصلاتي کړښوته د لمړیتوب حق ور کړل شوی و . دریم پنځه کلان پلان چې (۱۳۴۲ تر ۱۳۵۰ ل) کال پورې دوام وکړ عمده موخې یې د طبعي منابعو فعالول ، د کرنیزو او صنعتي تولیداتود زیاتوالی په اساس د خلکو د ژوند د سطحې لوړوالي د تولنیزو خدمتونو عامول او د عوایدو عادلانه وېش ، د تادیاتو د بیلانس د وضیعتي بهبود ، د دولتي او خصوصي پانګو هڅول ، او د اقتصاد استقرار و ، د دې پلان توپیر د مخکینو د وو پلانونو سره دا و چې په دې پلان کې انکشافي پروژو ته د زیر بنایي پروژو په پرتله زیاته پاملرنه شوې وه (۹م ـ ۱۲۸)

د دې پلان موخې په لاندې شا خصونو کې ښودلای شو .

۱ : د یو پراخ پرمختیایي پروګرام پلي کول .

۲ : د کوچینو صنایعو اود ار ترقي موادو د ایجاد او د تولید چټک پرمختګ .

۳ : د نفت وګاز ، کانونو ، او د ځمکې لاندې اوبو جیولوجیکې لټون ادامه .

۴: د ګازو د ایستلو پیل د طلا او بیریلو د کانونو سروې .

۵ : په ولایتونو کې څښاک د اوبو د شبکو جوړول .

۶: په لومړنی ، منځنی ، ثانوي او عالي کچه د معارف پرمختیا ، او د کارګرانو اومتخصیصینوتربیه .

۷ : د روغتونونو او نورو خدماتي موسسو جوړول (۲۱:م ۳۲۲)

په دریم اقتصادي پلان کې د (۳۳) ملیاردو افغانیو د پانګې اچونې وړاندوینه شوې وه چې دوه ملیارده افغانۍ یې د خصوصي پانګې ونډه وه . په دریم پلان کې د دویم پلان په نسبت په بهرنیو پورونو کې لږوالی راغلی و.د ډیر تاکید سره سره چې په دې پلان کې بایدد زیر بنایي پروژو پر ځای هغه پروژې چې ژر یې حاصل ورکاوه تطبیق شوې وای خو دا پروګرام عملي نه شو دصنعت او کانونو انکشاف په دو یم قدم کې ځای ونیو . د دولتي عوایدو لوړوالی تطبیق نه شو ولې دا پلان د مخکنیو دواړو پلانو څخه د موخو په طرحه او دستونزو د حل د لارو د په روښانولو کې بشپړ شفاف و (۹-م ۱۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له څلورم پلان (۱۳۵۱-۱۳۵۵ل) څخه ۱۲ کاله مخکې دهیواد پرمختیایي پروګرامونو منظم شکل نه درلود په غیر منظم ډول د هیواد په یوه او بله څنډه کې پرمخ بیول کېدل. د ۱۳۳۵ لمریز کال څخه را په دیخوا اقتصادي او ټولنیز فعالیتونه اقتصادي پلانونو کې تنظیم شول. څلورم اقتصادي او ټولنیز پلان باید په ۱۳۵۱ لمریز کال کې تطبیق شوی وای خو د ځینو ستونزو له کبله عملي نه شو. بیا هم په دغو (۱۲) کالونو کې د(۵۳) میلیاردو افغانیو په ارزش د پنځه کلنو اقتصادي پلانونو (۱۳۳۵-۱۳۵۱ل) په ترڅ کې د ترانسپورت ،مواصلاتو، اوبو لګولو ،انرژي، صنعت او معارف په برخه کې ځینې پروژې عملي شوې خو دغه پلانونه په زیاته اندازه د بهرنیو مرستو او پورونو پواسطه تمویل شوي وو. په داخل کې په تېره بیا په بشري قوت کې ځانګړي تغیر رانه غي .دڅلورم پنځه کلن اقتصادي پلان تطبیق چې د (۱۳۵۱-۱۳۵۵) کلونو له پاره په نظر کې نیول شوی و، دداخلي او خارجي ناوړو سیاسي ،اقتصادي شرایطو له امله تطبیق نه شو. ځکه یو طرف ته تمویل کونکي منابع ثابتې نه وي. پارلمان هم دا پلان تائید نه کړ. بله غټه سیاسي پېښه په ۱۳۵۲ لمریز کال د داودخان کودتاه وه چې سیاسي نظام یې بدل او اقتصادي پالیسي هم بدلون وموند. د سردار محمد داود خان د واکمنۍ پر مهال د ۱۳۵۴ لمریز کال تر پایه پورې ټول دولتي مصارف د کلني مصرف په اساس پیشبیني او سنجول کیدل. چي په دې څلورو کلونو کې ټول پرمختیایي مصارف ۴، ۱۹۷۵ میلونه افغانیو ته رسیدل چې یوه اندازه یې د بهرنیو قرضو څخه پوره کیدل (۹_م ۱۴۴)

په ۱۳۵۲ لمریز کال کې د نوي رژیم په مینځ ته راتګ سره ۱۳۵۲د ، ۱۳۵۳، او ۱۳۵۴ لمریزکلونو پرمختیایي مصارف په کلني اندازه پیشبیني او اجرا کیدل خو د (۱۳۵۵) لمریز کال په لومړیو کې یو اووه کلن اقتصادي پلان مطرح شو. نوموړی پلان د کاغذ پر مخ له مخکنیو پلانونو څخه معقول او مکمل و ځکه په دې پلان کې له نمایشي پروژو څخه صرف نظرشوې و،او تمویل کوونکې منابع یې موثقې او ډاډ وړ وي خو ددې پلان طبیق په دولتي اداره کې د پلان د تطبیق اداري ناتوانې او له حده څخه زیاته اندازه په بهرنیو قرضو او مرستو باندې اتکا دنوموړی پلان تطبیق له ستونزو سره مخ کړی و مخکې له دې اوه کلن پلان څخه په بهرنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورونو اتکاء ۴۵ فیصده خو ددي پلان پرمهال دغه اتکاء(۲۲) فیصدو ته لوړه شوه . لاندې جدول د اووه کلن پلان (۱۳۵۵_ ۱۳۶۱) تمویل کوونکې منابع څرګند وي .

تمویلـــونکی منـــابع	پانګـــه اچـــول پـــه ملیـــارد افغـــانی	فیصدي
پورونه او پروژوې مرستې	۱۱۴، ۷۴	۶۲ %
د استهلاکې مـوادو پلورل	۱۱، ۹۲	% ۷
د داخلې بازارونو عوايد	۳۴، ۷۸	۲۰ %
د مرکزي بانک قرضه	۱۲ ،۹۸	۷۰ %

(۹ _ م ۱۴۲)

په ټولنیز پرمختیایي پروژو کې صنعت ته د لومړیتوب حق ور کړل شوی و .د نوموړي پلان ټوله پیشبیني شوې پانګه ۴۳ ، ۱۷۴ ملیارده افغانی وه لـه هغې جملې څخه ۹ ، ۲۲ ملیارده ۱ ، ۳۲ فیصده صنعت ، کانونو او انرژۍ ته، ۵، ۳۱ فیصده د مواصلاتو لپاره ۷ ،۲۴ فیصده د کرنې او اوبو لګولو چارو ته ، او ۲ فیصده یې ټولنیزو خدمتونوته ځانګړې شوې وه . د دې پلان موخې په لومړیو دوو کلونو یعنې ۱۳۵۵ او ۱۳۵۶ لمریز کلونو تطبیق شوې خو د۱۳۵۷ ل د ثورد بدلون لـه امله دا پلان بشپړ نه شو. . د دوو کلونو تولیدات یې په لاندې جدول کې ښودل شوي دي .

د ۱۳۵۵ او ۱۳۵۶ کلونو پرمختیایې لګښتونه او صنعتي تولیدات

تولیدات نوم	پرمختیائي لګښت ۱۳۵۵ لمریز کال	په میلیون افغانی سره ۱۳۵۶ لمریز کال
کرنې او اوبو لګولو چارې	۳۵۰۷	۵۱۳۰
کانونه	۱۷۲۴	۱۳۲۷
صنعت	۲۸۲۰	۲۲۱۷
انرژي	۱۰۲۰	۱۷۲۸
ټولنیز خدمتونه	۱۷۸۹	۲۷۹۳
مواصلات	۲۹۲۵	۲۲۲۴
متفرقه	۱۲۲	۱۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجموعه	۱۴۰۲۷	۲۰۲۳۲
صنعتي تولیدات	۱۳۵۵کال	۱۳۵۶ کال
ــ بریښنا (۱ میلون کیلواټ ساعت)	۹۲۵ ، ۲	
ــ طبیعي گاز ۱ میلون متر مکعب	۲۵۴۲	۲۵۸۱ ، ۹
ــ خام نفت (ټن)	۵۲۹ ، ۱	۱۲۰۰۰ ، ۱
ــ د ډبرو سکاره (زار ټن)	۱۵۹ ، ۹	۱۷۲ ، ۷
ــ لاجورد (زر کیلوگرام	۷ ، ۴	۲ ، ۳
ــ مالگه (زر ټنه)	۷۲ ، ۷	۷۷ ، ۷
ــ کیمیاوي سره(زر ټنه)	۵۵ ، ۱	۹۹ ، ۲
ــ سمنت (زر ټن)	۱۲۵ ، ۱	۱۵۰ ، ۰
ــ پلاستیکي بوټ (۱ میلون جوړه)	۴ ، ۱	۳ ، ۸
ــ چرمي بوټان (زر جوړه)	۳۳۲ ، ۲	۲۹۸ ، ۲
ــ مالوچ (زر ټنه)	۵۲ ، ۷	۴۷ ، ۱
ــ نخی تار (ټنه)	۱۰۵۹ ، ۳	۱۱۷۷
ــ نخی ټوکر (میلون متر)	۱۱۳ ، ۷	۷۲ ، ۸
ــ سنډي ټوکر (میلون متر)	۲۷ ، ۹	۲۹ ، ۷
ــ وړین ټوکر (زر متره)	۳۴۱	۳۴۷ ، ۴
ــ پوستکی (زر جلده)	۱۹۵۹، ۲	۱۹۱۴ ، ۱
ــ بوره (زر ټنه)	۱۱ ، ۱	۱۱ ، ۱
ــ اوړه (زر ټنه)	۵۷، ۹	۵۹ ، ۹
ــ غوړي (زر ټنه)	۱۰ ، ۱	۱۳ ، ۰
ــ صابون (ټن)	۲۹۰۰	۲۲۰۰

۹ م م ۱۴۷ او ۱۴۸

البته د **۱۳۵۵** لمریز کال د پرمختیایي لگښت له پاره (۸۸۸۰) افغانۍ او **۱۳۵۶** لمریز کال (**۱۳۵۸۲**) افغانۍ دبهرنیو هیوادونو د پروژو پورونو (قرضو پوا سطه مرسته شوې چې په **۱۳۵۶** لمریز کال کې بهرنۍ پور(۳۰۰) میلونه ډالرو ته رسیده چې له هغې جملې څخه ۷۱/۲ میلونه ډالره ایران ، ۶۳/۹میلونه ډالره شوروي اتحاد ، ۳۰،۲میلونه ډالره دبین المللي بانک پرمختیایي اداري ۲۶،۳ د اسیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمختیایي بانک ، ۱۷/۲ میلونه ډالره لویدیځ المان مرسته کړې وه.چې ۴۱٪ پانګه د ۱۳۵۶ لمریز کال په اوږدو کې د صنعت او انرژۍ په برخه کې مصرف شول . ۹- م۱۴۹

د۱۳۳۵ او ۱۳۵۲ کالونه په بهیر کې چې لومړی او دوهم اقتصادي پلانونو کې دپانګې زیاته برخه د زیر بنایي تاسیساتو په جوړولو کې لکه مواصلات (۲۵۰۰ کیلو متر سړک قیر شو) ، د نغلو، ماهیپراو کجکي د بریښنا بندونه جوړ شول .په ځینو ولایتونو کې حرارتي دستګاه ګانې هم جوړې شوې . په دریم او څلورم پلان کې هغو پروژو ته زیاته پاملرنه وشوه چې ژر یې ثمره ورکوله .د خصوصي پانګې د هڅونې په خاطر په ۱۳۵۳ لمریز کال کې د پانګې اچولو قانون جوړشو .په هیواد کې یو شمیر کوچنۍ صنعتي فابریکې هم جوړې شوې . خو په پلانونوکې په بهرنیو قرضو باندې دمتکي پروژو په ټاکنه او پرمختګ کې یې یولړ ستونزې را منځته شوې وې خو بیا هم د نوموړو پلا نونو د جوړیدو او ترتیب په پایله کې دوه سوه وړې او غټې فابریکې جوړې شوې چې (۴۰) زره کارګرانو په کې کار کاوه .۹_م:۱۵۰

په اووه کلن اقتصادي پلان کې لومړی د ښوونې او روزنې په ډګر کې لومړنیو ، منځنیو او دلیسه په کچه ښوونځیو جوړول، په هرات کې دیو پوهنتون تاسیس او دننګرهار پوهنتون پراختیا په پام کې نیول شوې وه. دیني مدرسې چې تر دغه مهاله په شخصي ډول د خلکوله خوا اداره کیدلې د پوهني وزارت پورې اړه ونیوه ،دسواد زده کړې کورسونه هم جوړ شول .که چیرې ددې اوه کلن پلان ټول مواد عملي شوی وای نو په پوره باور سره ویلی شو چې زمونږ په ټولنه کې به دخلکو د ژوند په سطحه کې بدلون راغلي وای.۳۲_ م۱۸

سردارمحمد داود خان له پورتنیو یاد شویو هیوادو پرته له یو شمیر نورو هیوادونو څخه هم مرسته تر لاسه کړه . په ۱۳۵۵ لمریز کال یې د چکوسلواکیا څخه ۲۶، ۸ میلونه ډالره، او دیوګوسلاویا د انکارا شرکت له خوا د ۶۶۰، ۲۳۸ میلونو ډالرو په ارزش د ځینو فابریکو جوړولو وعده اخیستې وه . ۵م:۱۲۷

خو ښاغلي عبدالملک عبدالرحیم زي دمالیې پخواني وزیرد سردارمحمد داود خان د اوه کلن پلان په اړه ځانګړي نظر لري او په خپل کتاب ارمغان زندان کې لیکلي: ((سردارمحمد داودخان بطوریکه توازن بودجوی و پلان اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطروحه روی غرض شوم و براي خواسته هاي خود از بين برد و کشورا به بي توازني مالي و کساد بحران اقتصادي مواجه کرد .اين بار نيز از کودتاه تاريخي ۲۲ سرطان اش قدرت نمايي کرد . وان کار هاي رو بروه شدن مربوطه به دوره هاي پلان سوم و چهارم را باز برهم زد و کشور را به پيمانه وسيعتر به فساد اقتصادي و عدم تواز ن بودجوي و هم چنين فساد و بحران سياسي مواجه ساخت . چنانچه پلان هاي گذشته را يکسره ناديده گرفت وخودرا باهمه ناکامي هاي گذشته همچنان قانون شکني ها وظلم هائيکه کرده بود خير خواه جامعه معرفي کرده ، پلان دوره جمهوريت خود ساخته و نام نهاد خود را بنام پلان اول انکشاف هفت ساله اعلان کرد .

اين پلان که باز هم بوسيله رئيس پلان سازي روسيه و هيئت معيتي وی تکميل گرديد ، حجم سر مايه گذاري سالانه (۳۳) ميليارد افغاني معرفي کرد . منجمله (۱۳) ميليارد ان را براي بودجه عادي .و (۲۰) ميليارد ان را جهت سر مايه گذاري بيان نمود .وي نه انکه (۱۰) ميليارد افغاني بودجه پيش از دور خود را به مصارف عادي بکار برد ،(۳) ميليارد ديگر افزونتر از ان را در مصارف عادي از طريق کريدت ها تمويل نمود .گويا روی اين محاسبات بيش از شصت فيصد بودجه عادي سردارمحمد داودخان قرضه داخلي و خارجي تمويل ميگرديد . اينکه در مخارج يکسال سر مايه گذاري ها را (۲۰) ميليارد افغاني معرفي کرده است ، نيز سخني است دور از حقيقت ، سردار محمد داودخان بدين مامور و عمل خود باز از يکسو جلو انکشاف کشور را گرفت از سوي ديگر اينکه به تدريج تلافي تمرينات گذشته دوره صدارت وي را ميکرد .بدين معني که همه ساله بيش از سيزده ميليارد افغاني ثروت کشور را تمويل ارزوهاي خود در سکتور خدمات عادي به کار مي برد ، در مقابل در انکشاف اقتصادي،اجتماعي کشور (۲۰) ميليارد افغاني که همه ساله در بودجه هاي خود مصرف و اعلان ميکرد . فقط دو ميليارد سرمايه گذاري که ان هم بيشتر به کومك هاي بلاعوض منابع بين المللي و با کشور دوست متکي بوده ويا از قروض خارجي تمويل ميگرديد . باقي(۱۸) ميليارد افغاني وجود نداشت ونه سر مايه گذاري ان موضوع بحث ميباشد....)) ۳۰ م م ۱۴۷_۱۴۸

کله چي داود خان له مسکو خخه مايوسه شو .د غرب خواته يي مخه کړه خو بيا هم يې د خپل موقف په خاطرد لويديځ پر ځای اسلامي هېوادونو يعنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایران، سعودي عربستان ،ترکیه، مصر او کویټ سره خپلې سیاسي اړیکې ټینګې کړې . اوله دغو هیوادونو څخه یې د خپل اوه کلن پر مختیایي پلان د پروژو د تطبیق په خاطر د مالي کومکونود جلبولو په خاطر خپلو دیپلوماتیك اقدامات پیل کړل. په ۱۹۷۸(۱۳۵۷ل) کال په پیل کې کله چې د مسکوله پیښې یو کال تیریده دغو هیوادونو ته سفرونه وکړل . ۲۳ م ۴۳۹

د ښاغلي عبدالرحیم زي نظر یو اړ خیزه دی ځکه نوموړی مخکنې پلانونه تائیدوي او یوازې اوه کلن پلان چې دې پکې نه و ردوي . بل دا چې دا پلان دوه کاله تطبیق شو یو شمېر پروژې بشپړې شوې او کومې پروژې چې پاتې دي اوس ۱۳۸۸ کال د هماغه پلان پروژې د تطبیق په حال کې دي اوس هم دولت د داود خان د پلان پاتې او نیمګړې پروژې تکمیلوي چې هره پروژه اوس هم ځانګړې اقتصادي ارزښت لرونکي ده. ددې پلان سیاسي ارزښت په دې کې دې چې د نړۍ هیوادونو د سیاسي اړیکو په پام کې نیولو سره مالي او اقتصادي مرسته کوله. شوروي اتحاد د ډیرې مالي او تخنیکي مرستې په اساس په افغانستان کې د سیاسي نفوذ غوښتونکې وو . داود خان دهر هیواد له سیاسي نفوذ سره مخالف و . کوښښ یې کاوه چې د نړۍ له ټولو هیوادونو خصوصا اسلامي هیوادونو څخه مرسته تر لاسه کړي نو ځکه یې د اسلامي هیوادونو همکارۍ ته ډیر اهمیت ورکاوه . د نوموړي دغه پلان هغه د سیاسي ستونزو سره مخ کړ.

د سردار محمد داود خان ژوند ، شخصیت او تېر وتنې .

_ شخصیت :

سر دار محمد داود خان د سردار محمد عزیز خان زوي په ۱۲۷۸ لمریز ۱۹۰۹ ز کال د کابل په ښار کې زیږدلې دی . د استقلال په لیسه کې زده کړه کوله چې په ۱۳۰۰ لمریز ۱۹۲۱ ز کال د محصلینو په لومړي ګروپ کې چې د ده د کاکا زامن محمد ظاهر او محمد طاهر هم ور سره د امان الله د واکمنۍ پر مهال د تحصیل لپاره پاریس ته ولاړل .

کله چې محمد نادر خان د امیر حبیب الله خان کلکاني سره د مقابلې په خاطر افغانستان ته راغې ، سر دار محمد داود خان او محمد ظاهر شاه په پاریس کې پاتې شول او تخصیل ته یې ادامه ور کړه کابل ته له راتک وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې له دې چې د نظامې زده کړې لپاره په عسکري لیسه کې شامل شي د لنډ وخت لپاره د بهرنیو چارو په وزارت کې د مامور په توګه مقرر شو . تر ۱۳۱۰ لمریز کال پورې ده ټولې ملکي او نظامي زده کړې پاي ته ورسولې . ۷م ۲۳ او ۲۴

نوموړي په ۱۳۱۱ لمریز کال د فرقه مشرۍ رتبې ته ترفیع وکړه . او مشرقي کې د عسکري قوماندان په توګه مقرر شو . او یو کال وروسته یې د مشرقي د اعلی حکومت مسئولیت هم په غاړه واخېست ، په ۱۳۱۳ لمریز کال یې د فرقه مشرۍ لومړۍ رتبې ته تر فیع وکړه او بیا د پاچا د فرمان په اساس د قندهار او فراه د عسکري حوزې د قوماندان او نائب الحکومه په توګه مقرر شو . په ۱۳۱۷ لمریزکال د دهم ځل لپاره مشرقي ته راغی خو دا ځل د رئیس تنظیمه او د مشرقي د ټولو عسکري قواو د قوماندان په حیث په دنده وګومارل شو . د ۱۳۱۸ لمریز کال د زمري په میاشت کې سر دار محمد داود خان د قوای مرکز او عسکري مکتب د قوماندان په توګه مقرر شو . په ۱۳۲۵ لمریز کال کې چې ۳۸ کلن و د خپل تره شاه محمود خان لخوا د دفاع د وزیر په حیث مقرر شو . یو کال یې له دندې څخه نه وتېر شوي چې په ۱۳۲۵ ل (۱۹۴۸ ز کال) په پاریس کې د سفیر په توګه فرانسې ته ولاړ . مګر هلته ډېر پاتې نه شو او د ۱۳۲۸ ل کال د لړم په میاشت (۱۹۵۰ ز) کې بېرته کابل ته راغی او د دوهم ځل لپاره د دفاع د وزیر په توګه مقرر شو . ۷م ۲۴

سر دارمحمد داود خان په ۱۳۱۲ لمریز کال د اعلیخضرت محمد ظاهر شاه د خور زینب سره چې د ده د کاکا لور کیده واده وکړ . ده اوه اولادونه درلودل چې عمر ، تورپیکۍ ، شینکۍ ، درخانۍ ، خالد ، ویس او رزلښته نومیدل . نوموړي د روغتیا په لحاظ جسماً قوي او د منځنې قد لرونکي مګر په ملا کې یې د لویدو له امله د درد او روماتیزم تکلیف درلود . په ۱۹۵۹ ز کال یې په سویس او داتریش دویانا په ښارکې در ملنه وکړه مګر بیا هم په ۱۹۲۱ ز کال یې په روم کې د اوسیدو پرمهال په ملا کې د فقرې د بې ځایه کیدو له امله د جراحې عملیات تر سره کړل هغه ډېر سګرت څکول خو وروسته یې د داکترانو د توصیې او مشورې په اساس ترک کړل . د ده لور درخانۍ د اود خان په اړه وایې چې زما پلار د مشروباتو او ښکار سره علاقه نه در لوده . د ده مینه یوازې د افغانستان

سره وه تل به یې جریدې ، ورځپاڼې او مجلې لوستلې ، تر څو د ورځنیو پېښو څخه خبر شي ډېر وخت یې په اداري او سیاسي موضوعاتو کې تیراوه . کله چې به یې کور ترک کړلو له هغو ساختماني پروژو څخه به یې لیدنه کوله چې ده پېل کړې وې تر څو د هغو د پرمختګ کار په خپلو سترګو وګوري ، درخانۍ ، عبدالله مکیار او ده ته نورنږدې کسان په دې نظر دې چې د کور د ننه له ده څخه د کور غړي ویریدل خو نوموړي تل ملایم او د محبت څخه ډک سلوک کا وه کله کله به یې ټوکې هم کولې اولادونو ورته بابا ویلې .۷م ۲۲

سردارمحمد داود خان د ۱۳۳۲ _ ۱۳۴۲ ل) کال پورې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه . خو نوموړی په ۱۳۴۲ ل ۱۹۶۳ ز کال کې د صدراعظمۍ له څوکۍ څخه استعفا وکړه ، پوره لس کاله یې په ګوښه ګیري کې ژوند تېر کړ . تر څو په ۱۳۵۲ لمریز ۱۹۷۳ ز کال کې کودتاه وکړه او واک ته ورسېد . تر ۱۳۵۷ ل او ۱۹۷۸ ز کال پورې یې د افغانستان د جمهور رئیس په توګه دنده اجرا کړه د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نېټې د بدلون په پایله کې نوموړی شهید او واکمنۍ پای ته ورسېد .

ښاغلی* لالا جان حق شناس د داود خان په اړه داسې نظر لري : ((مرحوم شهید محمد داود خان مدام دریشي اغوسته کله به چې له دندي څخه کور ته راستون شو خپل منظم لباس (دریشي) به یې بدله کړه او داسې پتلون او کمیس به یې اغوستل چې په هغه لباس کې به یې خپل کور کې د باغوانۍ چاري اجرا کولې او د باغوانۍ سره یې ډېره مینه لرله د همدي میني په نتیجه کې یې د دلکشاه د ماڼۍ د لومړي لمبر قصر تر څنګ په یوه ساحه کې چې

---

* ښاغلی لالا جان یو ښه صاحب منصب اود ښه خوی خاوند دی . نوموړي سره ما شخصا د ۱۳۸۸ لمریزکال د چنګاښ په ۲۲ مه د۲۰۰۹ زکال د اګست په ۱۷ نیټه د هغه څخه پوښتنه کړي او نوموړي د سردار محمد داودخان د ساتونکی له ډلې او نږدې اړیکي ور سره درلودي خپل ځان په خپله داسي را پیژني . زه لالا جان حق شناس د مرحوم حاجي فیض محمد خان زوي د پکتیا ولایت د آریوب ځاځیوولسوالي د هاشم خیلو د شګي په کلي کي په ۱۳۲۸ هـ ـش کال کي زېږیدلي یم . دري کاله مي د آریوب ځاځیو په لومړني ښوونځي کي او دري کاله مي د قندهار په احمد شاهي لومړني ښوونځي کې زده کړي کړی دي په ۱۳۴۱ کال کي حربي ښوونځي ته انتخاب شوم په ۱۳۴۷ کال کي د حربي ښوونځي څخه فارغ او بیا په ۱۳۴۸ هـ ش کال کي حربي پوهنتون پلي پوهنځي کي شامل او په ۱۳۵۰ هـ ش کال د حربي پوهنتون څخه ددوهم بریدمن په رتبه فارغ شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنی دنده یې د مرکزي قول اردو د اوومي فرقي په ۳۸ غنډ کې وه د ۱۳۵۲ هـ ش کال د چنګاښ په ۲۲ نېټه کله چې مرحوم شهید محمد داود خان د وخت او خلکو د شرایطو او غوښتنو سره سم شاهي نظام ته د پای ټکي کېښود او جمهوري نظام چې په ملي سطحه یې په خاص ډول روڼ اندي او تحصیل کړي او ار مانجن او په بین المللي سطحه یو منل شوي نظام دي را مینځ ته شو او د شاهي ګارد د پر ځای نوي ګارد د جمهوري ګادر په نوم جوړ شو زه هم ګارد ته انتخاب شو چې د جمهوري ګارد د دوهم کنډک په لومړي ټولي کې د بلوک د قوماندان په توګه مي لومړنۍ دنده اجرا کوله چې وروسته د همدي ټولي قوماندان وټاکل شوم . په ۱۳۴۵ هـ ش کال او ۱۳۵۲ هـ ش کال کې دوه ځلي د ازمویني په نتیجه کې هندوستان د مسلکې لوړو زده کړو په خاطر تللي یم چې شپږ میاشتې مي هلته زده کړه کړیده .

زما ټولي دنده د جمهوري ارګ سره د باندنیو چارو وزارت، د چین هېواد سفارت ، د فرانسې د تجارتي اتشي ودانۍ ، په افغانستان کې د ملګرو ملتونو دفتر ، د مرحوم شهید سر دار محمد داود خان د کور احاطوي ساحه . (د جمهوري ارګ سره متصل اړخونه) او د د لکشاه مانۍ ساتل وو .

د ۱۳۵۷ هـ ش کال د ثور په اوومه نېټه د پنجشنبې ورځ چې د حکومت او نظام د ړنګیدو په خاطر کودتاه شروع شوه مازیګر د جیټ الوتکو په جمهوري ارګ باندي په خاص ډول د دلکشاه مانۍ په ساحه کې بمبارد وکړ . د ا ځکه چې د دلکشاه مانۍ په چمن کې د هوایي دفاع ځلور میله ماشیندارۍ ځای پر ځای وو او د جیټ په الوتکو شاه محمود نومې دوهم بدیر من انداخت وکړ چې یو ډیر زړور صاحب منصب و دغه موضو پیلوټانو په نښه کړه او په پر له پسي ټګه یې دغه ساحه بمبارد کړه . د دغه بمبارد په نتیجه کې زما د ټولي د یو بلوک قومندان چې سلطان محمد چوپان نومیده . دوهم برید من او مونږ دواړه ځنګ په ځنګ په موضو کې ناست وو شهید شو او زه په چپ لاس او چپه پښه سخت ټپي شوم د جمهوري ارګ څخه د وتلو ټولي لاري د مخالفینو له خوا نیول شوي وي یوازي یوه لاره چې مخالفینو ته نه وه معلومه هغه د چین سفارت او د باندنیو چارو وزارت تر منځ لاره وه څرنګه چې زما درملنه د ګارد په روغتون کې ممکنه نه وه د ګارد د روغتون سر طبیب چې لا لا جان شیرزي نومیده . د امبولانس

خالي ځمکه وه د منو نیالګي چې چې شمیر یې د سلو شاو خوا ته رسیده د جمعي په ورځ یې له نقشې وروسته کښینول شاید چې اوس هم وي شهید سردار محمد داود خان او د هغه فامیل ټولو غړو په دری ژبه خبری کولې په پښتو ژبه یې ښې خبري نه شوالی کولالې .....» (۱۲)

سر دارمحمد داود خان د شخصیت په اړه مختلف نظریات موجود دي خو زیات په دي عقیده دې چې هغه ښه کار کوونکی ، باعزمه او واک اخېستلو ته لیواله شخص و ، خو د هېواد د راتونکې پرمختګ سره یې ډیره مینه درلوده ، هغه په سیاسي او اداري چارو کې د روحانیونو مخالف و خو په خپله یو کلک مسلمان او پرهیزګاره شخص او د کاملې اتوریتې خاوند و . ده غوښتل چې په خپل ژوند کې افغانستان له منځنیو پیړیو حالت څخه وباسي او د پر مختللو هېوادونو په قطار کې ودر وي . ده په ۲۴ ساعتونو یعنې په یو شپه او ورځ کې (۱۲) ساعته کار کاوه .[۷_م۲۸] عسکري تربیه ، نظم او دسپلین د ده د

شخصیت جز و ، ځینو داود خان د سوکارنو او جمال عبدالناصر سره تشبه کړی
چې د خلکو په مینځ کې یې محبوبیت درلوده .ده ټول قومونه ورونه او برابر بلل
او او سنې غم د دغسې مشرانو نشتوالي له امله دی . چې گاونديو او نړیوالو
هیوادونو د خپلو گټو په خاطر افغانان یو دبل په مقابل کې درولې دي داود خان
وکولی شول چې لویدیځ او ختیځ په سیالې کې افغانستان له گوښه گیری څخه
وباسي او د ناپیلي هیوادونو په قطار کې ودر وي. د ده خوښـــې پـه خــــدمت او
کار کـــې نـغـــښـــتـې و ، ده بـلـه

ډریور ته هدایت وکړ چې ما د همدغې لار څخه د قواي مرکزي روغتون ته انتقال کړي او هلته ځو چې لرله قوماندان وټاکل شوم وروسته د کورنیو چارو وزارت د قرارگاه قوماندان وټاکل شوم او پـه دغه وخت کې مې د پولیسو په اکادمې کې محصلینو ته تدریس هم کاوه د تدریس سره مې ډیره مینه لرله دا مهال د پولیسو اکادمې ته تبدیل شوم لومړي د پولیسو اکادمي د مقرراتو سره سم د استاد معاون او د پیارتمنت د امر په حیث ې دنده اجرا کړي ده د پولیسو په اکادمې کې مې د پنځلسو کالو څخه زیاته موده د استادي دنده لرله او په دي موده کې د استادي تر څنگ د دریو کالو لپاره د ۱۳۶۰ څخه تر ۱۳۶۳ کال د پولیسو اکادمې قوماندان لومړي مرستیال هم وم په دي کړ کې مې د پولسیو د اکاډمې د مقرري مطابق د تدریس کدر په برخه کې د شرایو د پوره کولو سره سم د پوهندوي علمې ربه تر لاسه کړي ده هلته څو ورځې کم د ددو مساشتو لپاره بستر شوم کله چې د روغتون څخه رخصت شوم د گارد څخه تبدیل او د دفاع وزارت احیتاطو ته معرفي شوي وم په گارد کې یوازي هغه سصحبمنصبان پاتې شوي وو چې د خلق یا پر چم گوندونو سره یې اړیکې لرلې د ټولي د سلاح او اجناسو دور تسلیمې څخه وروسته اختیاطو ته ولاړم د دوو هغتو څخه وروسته د دفاع وزارت څخه د کورنیو چارو وزارت ته تبدیل او هلته لمړي د څه وخت لپاره د پولیستو د تشریفاتو سفارتونو او خارجي سیاسې نمایندگیو د ساتنې دنده اجرا کړیده د پولیسو په اکاډمې کې مې پنځلسو کالو څخه د استادي دنده لرله پـه ۱۳۶۳ لمریز کال د قوماندان لومړي مرستیال وم او د پوهندوي علمي رتبي ته مې ترفیع وکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ تفریح نه درلوده. نوموړي ښه خواړه او کالي (جامی) نه خوښول ، په هیڅ ډول فساد کې ښکیل نه و. د پاک لاس خاوند و، نړیوالو مسایلو ته یې ځانګړې پاملرنه کوله او نوې تکنالوژۍ ته یې ډېر پام کاو د کار پوهانو نظر ته ي ارزښت ورکاوه د هیواد له مخورو اشخاصو سره یې پېژند ګلوی درلوده ، ښځو ته یې د هغوي حقوق ورکړل . له ده څخه اوس یوه لور میرمن درخانۍ پاتې ده، چې له خپل میړه ډاکتر توریالي نور سره د سویس د لوزان په ښار کې اوسېږي .
۳۱ م م ۱ او ۲

په سیاسې ژوند کې هم سردار محمد داود خان بې تفاوته پاتې نه شو . د سردار شاه محمود خان د صدراعظمۍ پر مهال نوموړي د هغه له لارې او کړنلارې سره جوړ نه و بهر ته لاړ او په پاریس کې یې د سفیر په توګه مقرر شو خو له یو لنډې مودې وروسته بیرته خپل هیواد ته راغی او عبدالمجید خان زابلي سره یې یو ځای د شاه محمود خان پر ضد سیاسي فعالیت پیل کړ . دوی داسې استدلال کاوه چې د شاه محمود خان حکومت یوه معتدله او نرمه کړنلاره په مخکې نیولې ده او په هیواد کې یې نظم او امنیت له خطر سره مخامخ کړیدې نو باید مخکې له مخکې د دې کار مخنیوی وشي تر څو دا حکومت د ګډوډۍ سره مخ نه شي نو له دې امله په سردار شاه محمود خان باندې فشار راوړ تر څو په خپله د صدارت له دندې څخه استعفا وکړي فشار په ۱۹۵۰ز کال کې د ملي دیموکرات ګوند (ملي کلوپ) جوړیدل و . چې د دولت د لوړپوړو چارواکو او حاکم نظام لخوا په دې خاطر تاسیس شو تر څو د هغو ګوندونو او سیاسۍ کړیو سره چې نوي په افغانستان کې تاسیس شوي رقابت وکړي او هغه شمېر ځوانان چې د هیواد د ابادۍ فکر لري په خپلو لیکو کې تنظیم او جذب کړي . عبدالمجید خان زابلي د اقتصاد وزیر ، سر دار محمد داود خان د دفاع وزیر ، سر دار فیض محمد خان ذکریا د معارف وزیر ، علی محمد خان یفتلي د صدراعظم مرستیال او غلام فاروق عثمان د دې نوي ګوند موسسین ګڼل کیږي .
۱۳ م م ۴۴ او ۴۵

د ملي دیموکرات ګوند جوړ ي او اغیز یوازې کابل کې و چې وروسته یې په ملي کلوپ په نوم شهرت پیدا کړ. د دی ګوند لګښتونه د ښاغلی عبدالمجید

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان زابلی لخوا ور کول کیدل باید ووایو چې د دې گوند ‹ ملي کلوپ › منشې داکتر عبدالقیوم و . د ملي کلوپ د جوړیدو وروسته سردار محمد داود خان او عبدالمجید خان زابلی د یو شمیر تحصیل لرونکو محصلینو په جلب و جذب کې فعاله ونډه در لوده ملي کلوپ چې د صدراعظم په ملاتړ تاسیس شوی و ډیره هڅه وکړه چې د محصلینو د اتحادیې غړي جذب کړي چې هغو ته د چپي افکار و څخه نجات ور کړي . مگر د وخت په تیریدو سره ملي کلوپ د سردار محمد داود خان او دهغو د ملگرو د لاس اله او وسیله شوه چې د سردار شاه محمود خان د سیاست په انتقالو کې له دې فرصت څخه گټه اخستنه او د سیاسې پروپاگند په توگه یې په مقابل لوري کلکی نیوکې کولې د محصلینو اتحاد د نوی فکر د جوړیدو او تربیه له پاره یو ښه جوړښت و . خو د ملي کلوپ د فعالیت او ددې اتحاد یې د ځینو غړو د جذب پواسطه د دې اتحاد یې فعالیت مخه ډپ کړه. شاه محمود خا ن غوښتل چې دوه گوندونو تشکیل شې یو حکومت جوړ کړي او بل د دولت مقابل اپوزیسون نقش ولري .۱۳ م ۴۲

دوی غوښتل چې د شاه محمود خان د حکومت سقوط وکړي او سردار محمد داود خان او زابلی واک ته ورسیږي بل پلوته په هیواد کې دوه گوندي سیستم هغه هم د ملي کلوپ څخه تشکیل شي چې د نورو گوندونو د فعالیت او واک ته د رسیدو مخه ونیسې کله چې ښاغلي ډاکتر محمودی ، غبار او کریم نزیهې ته بلنه ور کړل شوه چې د ملي کلوپ غړي شې هغوي له دې کار څخه ډډه وکړه البته د دې حرکت هغوي د محصلینو د اتحادیې مخالفت ته وهڅول چې دغه مخالفت او حرکت د محصلینو د په ناکامی باندې ختم شو او ملي کلوپ هم د هغو اشخاصو او سیاسې رهبرانو په جلب او جذب کومو چې په شورا کې د دیموکراسۍ پلوي کوله پاتې راغی . د دوی دمخکینۍ طرحې یعنې د وزارتونو په گروپونو باندې د ویشلو په اړه هم اختلاف پیدا شو او ځینو لکه عبدالحی عزیز له خپلو دندو څخه استعفا وکړه ، صدراعظم هم پوهیده چې ملي کلوپ په ظاهري بڼه کې دوستې کوي خو په پټه د حکومت ستنې تخریبوي . ځکه چې د ملي کلوپ د فعالیت په مقابل کې ځینې ستونزي ایجاد کړې تر څو د صدراعظم د کړنلارې په پایله کې عبدالمجید خان زابلی استعفا ته مجبور شو . له ملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلوپ څخه د عبدالمجید خان زابلی وتل نوموړی سازمان د مالي ستونزو سره مخ کړ او په تدریجي ډول له مینځه تلو په حال کې و خو سردرا محمد داود خان او د هغه د ځینو ملګرو چې لوړې څوکۍ او حتی وزارتونو یې په لاس کې وو د هغو ې نفوذ ورځ په ورځ زیاتیده . تر څو یې شاه محمود خان دې ته مجبور کړ چې سخت ګیري و کړي خوبیا هم شاه محمود خان استعفا ته مجبور شو د سردار محمد داود خان په صدراعظم کیدو سره ملې کلوپ هم پرته له دې چې خپل مرام ته ورسیږي له مینځه ولاړ. ۱۳م۴۷

سر دار محمد داود خان چې په ځوانۍ کې د خپل تره سردار محمد هاشم خان سره کار کاوه او دهغه لخوا تربیه شوی و نوموړی هم د هغه (محمد هاشم خان) په څېر با انضباط ، سخت ، مغرور خو د هیواد د پرمختګ سره یې ډیره مینه درلوده . د خپل تره بر خلاف د مال او ثروت جمع کولو ته لیواله نه و . نوموړی په اداره کې د ډیر صلاحیت غوښتونکی و . هغې شخصیتونو ته چې د وینا توان او خبرو کولو جرئت یې در لود په خپله کابینه کې ځای نه ورکاوه . هر چا چې به دده مخالفت کاوه ، پر هغه یې د ماجراجوی نوم اینښوده . د دیموکراسۍ په دوره کې داسې استدلال کاوه چې وروسته پاتې ټولنه کې د یموکراسې نشي کامیابیدلی ، لومړی باید اقتصادي پرمختګ عملي شې بیا د یموکراسي . ۱۳ـ م۴۸

سر دار محمد داود خان وطن پرست ، صادق او یو باتقوا مسلمان و د عیاشۍ څخه مبرا و پرده د هیڅ ډول عیاشۍ ثبوت نشته ، نوموړ ي د رهبري شوې اقتصاد پلوي و خصوصي پانګه اچونه یې هڅوله . هغه دامتیازاتو مخالف او د والاخضرت لقب یې رسماً لري کړ . ده افغانستان ته د اقتصادي پرمختګ له پاره د اقتصادي پلانونو جوړول رواج کړل .

نوموړي په داسې حال کې د افغانستان صدراعظم شو چې د دوهمې نړیوالې جګړې په پایله کې المان ، جاپان او ایټالیا ماتې خوړلې وه . فرانسې او انګلستان ډیر زیان لیدلې و او خپلې مستمري یې له لاسه ور کړې وې دوو نویو نړیوالو قوتونو (امریکا او شوروي) په نړۍ کې ظهور وکړ . امریکا چې د جګړې له ډګر څخه لرې و ډیره تاوان یې نه ولیدلی، په ناګاساکي او هیروشیما کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتوم د بم د استعمال څخه وروسته جاپان دې ته اړ کړ چې جګړه پرېږدي او د جاپان نیول شوي سیمې یې تر فیلپین پورې ونیولې . شوروي اتحاد هم د یو فاتح په توګه په نیمه اروپا او نیمه کوریا باندې مسلط شو . ۴۱_م ۵۲ او ۵۳

سر دار محمد داود خان د خپلې صدراعظمۍ (۱۹۵۳ _ ۱۹۶۳ ز کال) په لسیزه کې وځلیده . څرنګه چې پر امیر دوست محمد خان او امیر شیر علي خان باندې د برطانوي هند وضعې ، امیر عبدالرحمن خان باندې د مرکزي اسیا وضعې اغیزه کړې وه . پر سر دار محمد داود خان باندې هم د فرانسې وضعې چې د غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال فرانسې ته د تحصیل په غرض تللی و ډیره اغیزه کړې وه . د ده ملي ارمانونه امان الله خان او دحکومت طرز یې سر دار محمد هاشم خان او امیر عبدالرحمن خان ته ورته و . یعنې په دې مانا چې داود خان یوسمونپال او رزوناکه ټینګ افغان و . خو په پښتو ژبه یې خبرې نه کولې او یا یې پښتو نه شوه ویلې که څه هم نوموړي ټینګ مسلمان و خو د امان الله خان په څیر یې له پیرانو او ملایانو او مذهبي مشرانو سره نه لګیده . هغوی یې د پرمختګ او عصري توب په وړاندې خنډ ګڼل د خپلو لایقو وزیرانو په مرسته یې یو لړ اقتصادي ، پوهنیزه ، اجتماعي او نظامي سمونونه عملی کړل ، ده دامریکا ، شوروي اتحاد او نورو هیوادونو کریدتونه او هم بې عوضه پولې مرسته ترلاسه کړه . ۴۲ م م ۱۴۹ او ۱۵۰

افغانستان بهرنۍ سیاست د داود خان په هڅو فعال او نړیوال مسایلو کې هغه وخت شریک شو چې د داود خان په هڅو د افغانستان هیئت د باندونک په کنفرانس کې فعال ګډون وکړ . افغانستان ته یې د اسیایي او افریقایي هیوادونو په مینځ کې د روښانه موقف په غوره کولو سره د نړیوالو پام را وګرځاوه . عبدالرحمن پژواک چې د ملګرو ملتونو په سازمان کې دافغانستان نماینده و د ملګرو ملتونو د سازمان د مکرافون له لارې د افغانستان ملي سیاست ته نړیواله جنبه ور کړه ده د هري نړیوالي پیښې په باره کې خپل نظریات په واضح توګه څرګندول او د ملګرو ملتو په سیاسي کمیسونونو کې یې فعاله ونډه اخیسته . ۴۷ م م ۲۱۷ او ۲۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صدراعظمۍ څخه د استعفا وروسته هغه زيات وخت ټولنيزو فرهنگي موسسو څخه ليدنه کوله او د هغو ودانيو ساختماني چارې کتلې چې د ه د صدرات پر مهال پيل کړې وې د نسوانو د عالي موسسې څخه يې دليدنې پر مهال د دې موسسې منسوبيتونه د ده لرې کيدو په اړه ډير احساساتي غبر گون وښوده . بل وخت سر دار محمد داود خان غوښتل چې د کابل پوهنتون څخه ليدنه وکړي خو د پاچا لخوا ورته اجازه ور نه کړل شوه .

د ده کور ته د سياسي او ملي شخصيتونو په تگ را تگ باندې هم بنديز ولگيد نوموړي يوازيتوب او تجريد کې ژوند تيراوه خو کله چې ډاکتر محمد يوسف د صدراعظمۍ پر مهال نوي اساسي قانون جوړ شو . د دې اساسي قانون د ۲۴ مادې په اساس د پاچا د کورنۍ (دهغه دکاکا زامن او نور) غړي دوزارت ، شورا کې غړيتوب او سياسي گوند د جوړلو او غړيتوب څخه منع شول د دې قانون تصويب نوموړی نور هم د گوښه گيري خوا ته ور ټيل واهه .

سر دار محمد داو خان غوندې يو زړه سواند ، ريښتنی ، ترقي غوښتونکي او آزادي خوښونکې شخص په توگه د دې حالت زغمل ډير سخت کار و . په دې اړه ښاغلي غوث الدين فايق داسې ليکي : ((احوال گيري سر دار محمد داود خان را وجيبه ملي و انساني خود دانسته به قبول هر گونه خطر و عواقب نا گوار بديدنش ميرفتم . اگر چه بارها با تاکيد برايم ميگفت اولاد دار هستي نيا که بندي نشې، بانهم ميرفتم ، اعتراف شود که سر دار مر حوم مرد باشهامت و پر غرور بود . که در صدرات و رياست جمهوري هيچ دشمن نيرومند طرف مرز ما را که پس از او جولان گاه سواران روس و غلامان انگليس گرديد نداشت ... در زمان حکمر وايې او امنيت در سرا سر مملکت تامين گوشه و کنار کشور از پاتک و رهزن ها ، خالی موتر هاي ترانسپورتي شب و روز در بين ولايات در گردش بود نامې از دزد ور هزن برده نمي شد .....)) ۳۹ م م

د دولت مشر(محمد داود خان) له هماغه پيل څخه ځان د يو کلک او ځواکمن واکمن په توگه را څرگند کړ او هڅه يې کوله چې دولتي اداري په څير د هيواد په سياسي ژوند هم ټينگ واک ولري نوموړي د ۱۹۷۳ ز کال د جولاي د ۲۷ دريو فرمانونو په حقيقت کې د نوي جمهوري دولت د بنسټ ډبره کيښوده په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډول پارلمان رنگ او د ۱۹۲۴ ز کال د بنسټيزه قانون چلښت يې تم کړ د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند په گډون يې د ټولو سياسي گوندونو فعاليت او د هغوي ور ځپانې بندی کړې په ټول هيواد کې يې پوځي حالت اعلان کړ چې دنوي اساسي قانون تر تصويب (۱۹۷۷ ز کال پورې يې دوام وکړ . ۴۲ـ م ۱۳۹

ده د جمهوريت په ټوله دوره کې د سياسي گوندونو فعاليت بند کړ . يوازي يو گوند (ملي غورځنگ) چې د (۱۳۵۲ لمريز کال کې دنوي اساسي قانون له تصويب وروسته جوړ شو د فعاليت قانوني اجازه درلوده د ملي غورځنگ (د ملي انقلاب گوند) جوړيدل سره د افغانستان د ځوان نسل او روڼ اندو د شديد عکس العمل سره مخامخ شول د ملي غورځنگ گوند په جمهوريت کې عملاً دري اړخونه درلودل حکومت هم په دغه دريو اړخونو ويشل شوي و .

ـ د سيد عبدالله ، عبدالقدير نورستاني او غلام حيدر رسولي ډله .

ـ د پوهاند عبدالقيوم وردک او داکتر عبدالمجيد خان ډله .

ـ د سيد وحيد عبدالله او عزيز الله واصفي ډله . (۴۱ م ۲۴۲

سر دار محمد داود خان د دې گوند په جوړيدو هم ونه توانيده چې خپلو هيلو ته ورسيږي او په هيواد کې ټول پرمختيايي پروگرامونه عملي کړي بالاخره د نړيوالو سياليو په لړ کې شوروي په مخالفت او په هيواد کې سياسي گوندونو مخالفت په وجه نوموړی د سياسي ستونزو سره مخ شو چې بيا نوموړي د هغوې په حل کې پاتې رغی د ده په اند د سياسي گوندونو د رهبرانو له مينځه وړل به د ده کار اسانه کړي خو دا کار هم ده ته گټه و نه کړه کله چه هم نوموړي ، د ځينو گوندونو رهبران بنديان او ځيني فرار ته اړ کړ ، ځان ور ته بريالی ښکاريده خو د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند د رهبري د بندي کيدو سره سم هغوي خپله ترتيب شوې نقشه عملي کړه او د نوموړي واکمنی ته يې د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور په اوومه نېټه د پای ټکې کيښود .

ـ تېرو تنې:

ـ سردار محمد داودخان يو ملي شخصيت په توگه افغانستان گټو ته وفادار په افغانستان کې درهبري شوي اقتصاد کلک پلوي و هڅه يې کوله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولي چاري دده د لاربښوونو سره سمه پر مخ ولاړې شي ، نوموړي په خپلو کړنو او د اشخاصو په ټاکنه کې یو لړ تیروتنې وکړې چې خپل حکومت یې د سیاسي ستونزو او دولت یې د کودتاه ګانو سره مخ کړ . دده هغه تیر وتنې چې جمهوري نظام یې له ستونزو سره مخ او رنګ کړ په لاندې ډول دي .

ـ داودخان په خپلې کودتاه سره د یو داسې قانون او قانوني نظام له مینځه یوړ چې په جرګې سره تاسیس شوی او په ملي ټاکنو سره تثبیت شوې و . ده په دې ډول قانون او قانوني دولت تر دې حده بې اعتباره کړ چې د هغه په کودتاه او د جوړ شوې نظام پرضدوروسته هم څو کودتاګانې وشوې او په پای کې د ثورد اوومې نېټې په کودتاه سره دده نظام هم له مینځه ولاړ.

ـ سردار محمد داودخان خپله کودتاه د هغو وړو افسرانو پواسطه تر سره کړه چې ډیر یې مسکو پلوي او دافغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند غړي وو. ده دنوموړي ګوندد پرچم ډلي ته ډیراعتبار ورکړ . د اساسي قانون د نشتوالي له امله پرچمیان په امنیتي څانګو کې د قدرت خاوندان شول دوی هڅه کوله چې خپل مخالفین له مینځه یوسي ، د محمد هاشم میوند وال او خان محمد مرستیال په ګډون د کودتا په پلمه تر څلویښتو زیات ملي او نظامي شخصیتونه اعدام او بندي کړي. وریسې د اسلام پالونکې ډلې مشر غلام محمد نیازی بندي ا وځینې یې اعدام او نورې د هیوادپریښودلو ته اړ شول. په دې کارد جمهوري نظام سیاسي چلند دنیوکوسره مخامخ او خلک په دې نظام باندې شکمن شول .

ـ د محمد داودخان بله تېر وتنه د صدارت د وخت ځینو ملګرو ته د ((ضعیف النفس)) په خطاب کولو سره شا کړه، یوشمېر جنرالان یې د وخت څخه مخکې تقاعد کړل . نوموړي په دې کار سره خپل پخوانی او ریښتني ملګري له لاسه ورکړل او ځان یې نا توانه کړ . دی پرځان دومره ډاډمن شوي و چې د خپل ورور محمد نعیم او مشر زوی محمد عمر مشوروته یې هم غوږ نه نیوه، هغوی هم تري ناراضي وو. ۴۲-م م۱۵۳او۱۵۴

ـ په **۱۹۷۵** زکال یې هغه افسران چې په شوروي اتحاد کې تحصیل کړې و ، له پوځ څخه وویستل . تر څو په پوځ کې د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوندې نفوذ کم او ښې اړخي عناصرراضي کړي . په دې کار سره ده ځان یو اځې کړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پوځ کې د ګوند منځنیو کړیوفعالیت کاوه . ښې اړخو او اسلام پالو په ده اعتماد نه کاوه .

ـ دده بله لویه تیروتنه د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته د ملي انقلاب (ملي غورځنګ) د ګوند تاسیسول و . چې د همدې قانون په اساس د نورو سیاسي ګوندونو فعالیت بند شو. ډیرو روڼ اندو او سیاسي ګوندونو د محمد داودخان ددې تصمیم سره مخالفت وکړ په دې کې د سردار محمد داودخان تیروتنه داوه چې نوموړې د شتو ګوندونو د جوړښت او نفوذ څخه خبر و. دخپل ذهن سره سم یې دا پریکړه کړې وه . خو سیاسي ګوندونو د جمهوریت پرضد پراخه تبلیغات پیل کړل ، دې پروپاګند هغه وخت زور واخیست چې ده (داودخان) د ۱۹۷۵ زکال د نومبر څخه وروسته عملاً ددوو مهمو مسلو (د پښتونستان موضوع او دهلمند د اوبو تړون څخه شاتګ و کړ. ځکه کله چې نوموړې د ۱۹۷۸ز کال د مارچ په پنځمه نېټه له پاکستان بیرته هیواد ته راغی د جمهوریت په سیاسي کړیو کې داسې ویل کیدل چې سردار محمد داودخان دډیورنډ کرښه منلې ده ښاغلي اجمل خټک په دې اړه داسې وایي :((محمد داودخان موږ ته وویل چې جنرالِ ضیاالحق هغه پښتانه او بلوخ چې دذوالفقار علي بوټو په وخت کې بندیان وو آزاد کړي دي.او تاسې د ضیاالحق تر رهبرۍ لاندي خپل حقوق تر لاسه کولی شی، ما د محمد داودخان ددغه تصمیم سره مخالفت وکړ)). ۴۱م: ۲۵۴

ـ دسردارمحمد داودخان درې واړه کارونه یعنې د هلمند د اوبو په تړون کې د اسنادو د تبادلې په اړه نرمښت ، د سیاسي ګوندونو د فعالیت بندول او دپښتونستان مسئلې ته شا کول دده غټې سیاسي تیر وتنې ګڼلی شو ځکه داکار د افغانستان د هغه وخت موجودو شرایطو خلاف کړنه وه ، نوموړی ګوندونه دومره پیاوړي شوي وو چې د جمهوریت نه مخکې یې تقریباً (۵) صدراعظمان له ستونزو سره مخ او استعفا ته اړ کړي وو.

ـ سردارمحمد داودخان داسلامي نهضت په مقابل کې هم داسې دریځ غوره کړ چې هغو یې حتمي عکس العمل او نظامي پاڅون ته اړ کړل . تر څو ددې رژیم په مقابل کې نظامي عملیات تر سره کړي. ښاغلي ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې نظر لري:((د داودخان کودتاه په حقیقت کې دکمونستانو کودتاه وه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسانو په وینا او مرسته ترسره شوې وه ،د کمونستانو لومړۍ ماموریت د هیواد د اسلامي نهضت ځپل دي که مونږ او ټول افغان ولس دا حقایق درک نه کړو او له دې خطر ناک وضعیت سره د مقابلې لپاره مناسب اقدامات ونه کړو شاید له داسې عواقبو سره مخ شو چې چاره به یې ممکن نه وي ....» ۱۸ م: ۲۴۲

ښاغلي حکمتیار چې د اسلامي نهضتت د رهبرۍ غړی واو په وینا کې د داودخان د وخت سیاسي وضعی ته اشاره کوي (سره له دې چې روسانو مستقیماً په دې کودتا کې ونډه نه درلوده. خود پرچمیانو موجودیت او تر کودتاه وروسته په حکومت کې د هغوې زیات نفوذ خلک شکمن کړې وو.

_ بله تیر وتنه یې ، دا بولو سره ددې چې د ولسمشرۍ پر مهال د پارلماني مبارزې له پاره ښه سیاسي ، ټولنیز او امنیتي شرایط موجود وو. خو ده چاته د کاندیدیدو او انتخاباتي مبارزې اجازه ورنه کړه. د والیانو په مرسته یې د ولایتونو څخه استازي وټاکل او د جرګې پر مهال له ده بل کاندید هم موجود نه و . ده سیاسي لاره بنده کړه او د ګوندونو په ځپلو یې پیل و کړ . پاکستان د همدې اسلامي نهضت له غړیو څخه چې هلته یې پناه اخیستې وه . د داود خان په مقابل کې ډیره ګټه واخیسته او د شوروي اتحاد د یرغل په مقابل کې یې د همدغو ر هبرانو په مرسته ستر اسلامي ځواک جوړ کړ .

_ ده د کودتاه په لومړیو وختونو کې ښاغلي میوندوال د کودتاکولو په توربندې او په پوځ کې لوړ پوړي افسران بندیان او یا له دندو څخه لرې کړل ، او دواک په ورستیو وختونو کې هغو افسرانو چې له ده سره یې په کودتاه کې مرسته کړې وه خو په شوروي اتحاد کې یې تحصیل کړی و له پوځ څخه لرې کړل .په دې کارسره ده پوځ کمزوري او خپل ځان یې ناتوانه کړ .

_ د سردار محمد داودخان دا هڅه چې د شوروي اتحادله اقتصادي نفوذ څخه ځان خلاص کړي اسلامي او عربي هیوادونوته یې مخه کړه.عربي هیوادونه د افغانستان څخه لري وو ، دغو هیوادونو تخنیک او تکنالوژي نه درلوده ، او هم یې د پانګې اچونې سره مینه نه درلوده له دې امله نوموړي په دې پلان کې پاتې راغی . خو شوروي اتحاد یې په خپل ځان بد ګمانه کړ. په پای کې دده تیر وتنې په لاندي ټکو کې را لنډوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د محمد هاشم میوندوال وژل دمينځ لارو ملي ،اشخاصو ته په دولت کې ونډه نه ورکول .

ـ په هیواد کې د یو ګوندي سیستم رامینځ ته کول او دنورو ګوندونو د فعالیت بندول او دګوندونو د رهبرانو نیول او بندي کول.

ـ په سرکې د پښتونستان دمسلي پر سر دامریکا او پاکستان سره د اړیکو خرابول او په ا خرکې نر مښت.

ـ د هیواد سیاسي ګوندونو او دشوروي اتحاد نفوذته لږ ارزښت ورکول .

ـ په سلطنتي کورنۍ باندې د باور نه درلودل او له واک څخه د هغوی لرې ساتل.

ـ د خپلو نظریاتو تحمیلول او دحکومت غړوته د انتقاد او دنظر ځرګندولو اجازه نه ورکول.

ـ د میر اکبرخیبر د مړینې په ورځ د مظاهره کوونکو په مقابل کې دشدید عکس العمل نه ښودل

ـ د صدارت د مهال ملګروته شا کول.

ـ په نړیواله کچه د ناپیلیتوب غورځنګ په پیاوړتیا باندې ډیر ټینګار چې دا کار د امریکا د خفګان سبب شو .

ـ د دولت او پوځ په منځنیو پوړیو کې د چپیانو پرېښودل .

ـ په بهرني سیاست کې موازنې نه ساتل یو طرف او بل طرف ته میلان پیدا کول.

ـ اقتصادي فعالیتونو او کرنلارو ته د سیاسي مسلو په پرتله زیات اهمیت ورکول.

ـ د۱۹۷۷ زکال په اګست کې د اریانا پیلوت انعام الحق ګران او د همدې کال په نومبر کې د پلان وزیر علي احمد خرم اود ۱۹۷۸ زکال په اپریل کې د میر اکبر خیبر ترور ، د پېښو د عاملانو نه پیدا کول او په پورتنیو پېښو کې د بهرنیو هیوادونو لاس لرلو ته کلکه پاملرنه نه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داودخان شهادت او دجمهوریت ړنګیدل:

سردار محمد داودخان د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د خلق او پرچم د اړخونو په یو ځای کیدو خپه او په غصه و.خوسردار محمد نعیم خان دا کار یوه بد مرغي ګڼله کله چې یې د ۱۹۷۷ زکال د سپتمبر په میاشت کې یوه ورځ دحکومت په کورنیو او بهرنیو کړنلاروتبصره کوله وویل :« چې جواري مې وبایلله ، مونږ خپل چال وچلا وه خو مو بایلو د ، ژر یا وروسته به یوورکې اقلیت واک تر لاسه کړي او د وسلې په زور به په ټولو خلکو حکومت کوي» ۳۷_م: ۲۷۷

د جواري ځخه د هغه مطلب د داود خان د صدارت پرمهال د داود خان او شوروي اتحاد تر مینځ دنږدې اړیکو ټینګول او د هغوی ځخه د ډیرې مرستې اخیستل و . د ۱۹۷۷ زکال د اګست په میاشت کې پیلوټ انعام الله ګران او د۱۹۷۸ زکال په اپریل کې د میراکبر خیبر وژنې چې د پرچمیانو د رهبرۍ غړي وو. هیڅوک یې د وژنې د جرم په تور ونه نیول شو ل.خو د خیبر د وژنې په اړه مختلف نظریات موجود دي ځینې داسې ګمان کوي .چې نوموړي د حفیظ الله امین په امربه صادق عالمیار وژلی وي . خو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند رهبرۍ د داود خان استخباراتي دستګاه (د ملي مسئونیت اداره) د خیبر د وژنی مسئول بله.*ښاغلي لاله جان شیر زې په دې اړه داسې نظر لري چې خیبر د شوروي اتحاد د سفارت د اته شي د یوه غړي له خوا ووژل شو چې د ثور لـه کودتاه وروسته په فرانسه کې د شوروي اتحاد د سفارت د اتیشې غړي په توګه مقرر شو. (۲۷)

ښاغلی محمد حسن کاکړ په دې اړه داسې نظر لري او لیکي:« دجمهوري نظام وروستي ډیر اثر ناکه ترور د خلق دیموکراتیک ګوند تیوري پوه میر اکبر خیبر ،چې د ۱۳۵۸ لمریز کال د وري د میاشتي په ۲۸ مه (د ۱۹۷۸ زکال د اپریل په ۱۸ مه) نېټه د کابل ښار د ولتي مطبعي ته مخامخ سړک کې د مازیګر او ماښام تر مینځ له یو روان روسي جیپ نه پرې ډزي وشوې . دغه ترور د پرچم ګوند د ننه په اصل کې د خیبر او کارمل تر مینځ د اختلاف نتیجه وه چې په غالب احتمال د

---

* ښاغلي داکتر لالاجان شیر زی، د محمد حسن زوې د ننګر هار ولایت دشیر زادو د ولسوالي د تو تو اوسیدونکې چې په ۱۳۵۲ لمریز کال د جمهوري ګارد په شفاخانه کی د سر طبیب په توګه مقرر او د۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتي تر اخره یې هلته دنده اجرا کوله . اوس (۱۳۸۸/۱۱/۹ لمریز کال)نوموړي د ننګرهار د کانال د ریاست مربوط د هډي د فارم په کلنیک کې دنده لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارمل د نږدې ملګري نوراحمد نور او امتیاز حسن لخوا عملي شوي و. »۴۲ـ م: ۱۴۳

د افغانستان د خلق دیموراتیک ګوند مرکزي کمیټې غړې ښاغلی عبدالقدوس غوربندي د ښاغلی محمد حسن کاکړ سره په یو نظر دی او لیکي: «د خیبر په ترورکې داود او د هغه استخباراتي دستګاه ګډون نه لري که له دې بې ځایه او بې بنسټه تورونو څخه تېر شو او په دې هکله حقیقت وپلټو ډېر دلیلونه شته چې د ببرک (کارمل) د ناسمو معلوماتو له مخې میر اکبر (خیبر) د کی ـ جې ـ بي له خوا ترورشوی دی چې ددې کار یو شمېر څرګند دلیلونه دادي.

۱: بارق شفیعي ، سلیمان لایق او زه (عبدلقدوس غوربندي) شاهدان وو چې ببرک کارمل ، د نور احمد (نور) په واسطه میراکبر(خیبر) ته ګواښوونکې خبرتیا وې لیږلي وې.

۲: زه عبدالقدوس غوربندي) د خیبر په کور کې وم . خیبرنورو ته وویل : کارمل ګواښ راته کړی دی . ورته وواياست چې زه له مرګه نه ویریږم او په رسمي غونډو کې له هغه سره تر یو چت لاندې نه کینم.

۳: د خیبر د ترور په شپه کارمل ، نور محمد (تره کي) ته ویلي و څوک چې ډېل لو به کوي سزا به یې همدا وي . او دا کار د کارمل ځکه دی چې کي ،جي ، بي د کارمل، واک ته درسیدو له پاره نړیواله ستونزه را ولاړه کړه. او خپل ټول نظام یې په قمار کې کیښود . د یو کس ترور ورته اسانه و

۴:کارمل د خیبر د جنازې پرمهال په مکارۍ سره خواشیني څرګندوله.ځکه ده د اوږدې واکمنۍ پر مهال یو ځل هم د هغه کلیزه ونه لمانځله .

۵: د خیبر کورنۍ هم په دې پېښه کې د کارمل او دهغه د پلویانو لاس بولي .

۶: د خیبر تر ترور یوه ورځ وړاندې د خیبر سره په وزیر اکبرخان کې ګرځیدم هغه (خیبر) وویل : زه نه پوهیږم کارمل د کوم میخ په زور الوزي او په ډېر ښه او نا متعارف ډول اقدام او سوچ کوي چې په دې ډول به وکړی شي مونږ د ځان تابع کړي چې هیڅکله به هم داسي ونه شي ..۳۸ـ م۸۹او ۹۰

ډېر اسناد په دې شاهدي ورکوي چې میر اکبر (خیبر) د ببرک (کارمل)د توطیي په پایله کې ترور او داودخان یې د لوې سیاسي ستونزې سره مخ کړ.چې دغلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې کیدلو او عکس العمل ښودلو دواړو په پایله پوهیده خو چپ پاتې کیدل ورته گران و. نو ځکه یې شدید عکس العمل وښود.

د خیبر د جنازې پر مهال له حفیظ الله (امین) پرته نورو ټولو مشرانو د نور محمد (تره کي) او ببرک (کارمل) په شمول وینا وکړه. په ښکاره یې د خیبر دوژلو تور په دولت ولگاوه او خپلو ملگرو ته یې وویل: چوپتیا ماته کړی، تر څو د محمد داودخان دا مطلق العنانه رژیم نسکور کړی. د خیبر له ښخولو وروسته حکومت په مظاهرو بندیز ولگاوه او د عدلی وزیر او لوی څارنوال وفی الله (سمیعي) څخه یې وغوښتل چې دافغانستان د خلق دیموکراتیک گوند دهغومشران بندي کول او محاکمه کول چې د خیبر په جنازه کې یې د دولت پر ضد وینا کړی جایز دي او که نه هغه یو ا ونیۍ وروسته داود خان ته خبر ورکړ چې د نوموړي گوند مشرانود قانون مخالفت کړي دی د هغوی نیول او محاکمه جایز دي. سردار محمد داودخان د هغو د نیولو په خطر پوهیده. خو داچې د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند رهبري ډېره مغروره شوې وه او داودخان ته له ځان پرته د بل قوت زغمل ډیر گران کار و. ډیر ژر یې د لوي څارنوالۍ(جنرال وفي الله سمیعي) د دفتر د څرگندونو وروسته، حکومت پریکړه وکړه چې د افغاستان د خلق دیموکراتیك گوند مشران محاکمې ته تیار کړی شي. دهغو د نیولو سندونه تیار شول د۱۹۷۸ز کال د اپریل (۲۲) شپه یو پر بل پسې پرته له حفیظ الله امین نور ټول ونیول شول. (۳۷-م: ۲۳۰)

حفیظ الله (امین) چې د خیبر په جنازه کې وینا نه وه کړې آزاد پاتې شو. شاید دا کار یې د گوند په دستور کړې وي که نه نوموړی د گوند تکړه وینا وال و. ده دداودخان له غندلو څخه ډډه وکړه. حفیظ الله (امین) د نظامي عملیاتو نقشه ترتیب کړه او دستوریې ورکړچې د گوندد رهبرۍ د بندي کیدو په صورت کې باید هغه عملي شي. حکومت نوموړی هم د ۱۹۷۸ ز کال د اپریل په ۲۷ نېټه بندي کړ. دده په بندي کیدو سره د افغانستان د خلق دیموکراتیك گوند رهبران ټول بندیان شول. دولت ددوی د محاکمې اعلان وکړ د دولت لخوا د افغانستان د خلق دیموکراتیك گوند رهبرانو د محاکمې د اعلان سره سم د ۱۳۵۷ لمریزکال د ثور په اوومه نېټه او ۱۹۷۸ زکال د اپریل په ۲۷ نېټه د غرمي نه مخکې ۱۱ بجي او ۴۵ دقیقي لومړنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټانګ د محمد اسلم (وطنجار) په لارښوونه د دفاع په وزارت فير وکړ . ده پسې جوخت محمد عمر په ګارد باندې فيرونه پيل کړل د غرمي ۱۲ بجې يې د دفاع وزارت ونيوه. ۳۷ م۲۳۲.

غلام حيدر(رسولي) د اوومې او اتمې فرقې د سوق په خاطر د دفاع وزارت له شاته دروازې ووت او په جيپ موټر کې يې قرغي دفرقې په لور حرکت وکړ .کله چې ددفاع وزير غلام حيدر (رسولي) او لوى درستيز عبدالعزيز صحنې څخه وتښتيدل او د قرغې فرقې ته ورسيدل ، هلته وضعه بدله وه ډېر ژر د ريشخورو خواته و خوځيدل په لار کې ونيول شول وروسته ووژل شول. ۳۳م۲۹۶.

د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور په اوومه نېټه د سهار اوه بجې ولسمشر محمد داود دکور په دوهم پوړ کې له خپلې کوټې څخه لاندې راغي د اماني لېسې ته مخامخ د کور په وره کې يو حکومتي موټر په بېړه را تاو شو او ودرېد . يو اروپايي ډوله ځلوينښت کلن سړى ترې را کوز شو ساتونکي مېلمه وپيژانده او دننه يې پرېښود دا د کورنيو چارو وزير عبدالقدير و. ولسمشر او وزير دواړه د مېز تر شا کښيناستل او پر کومه مهمه موضوع غږېدل خو اصلي موضوع د افغانستان د خلق دېموکراتيك ګوند د رهبرانو نيول وو ، دکورنيو چارو وزير ولسمشر ته د امنيتي حالا تو له رپوټ ورکولو وروسته په بېړه دخپل موټر په لور ولاړ . د سهار اته بجې او پنځلس دقيقې ولسمشر د چايو غوښتنه وکړه څه وچه ډوډۍ لږ کوچ او مربا ور وړل شول ، سباناري يې وکړ . کار ته د تللو له پاره چمتو شو ، د سهار نهه بجې او لس دقيقې ولسمشر ابي درېشي اغوستې ، همېشني بکس يې په لاس کې وه د ارګ لور ته د کور له کوچنۍ دروازې ووت ، د ګارد قومندان او ياور يې هر کلى وکړ، خو ده خبرې ونه کړې او موټر ته وخوت د نورو ورځو په خلاف پلې لاړ نه شو .۱۲ م م م۲۷ ، ۲۸ ، ۲۹

کله چې سردار محمد داودخان د کابينې د غونډو تالار ته ننوت ټول وزيران مخکې له مخکې هلته ټول شوي وو . دوه وزيران نه وو راغلي يو د فوايدعامي وزير غوث الدين فايق پکتيا ته تللي و ، او غلام حيدر رسولي په قطعاتو کې د خوښيو د غونډو په سمبالولو بوخت و چې د ده په نوښت د خلقي او پرچمي مشرانو د نيوولو په وياړ جوړې شوې وې . د کابينې غونډې به عموماً د سې شنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ورځ دایرېدې خو وړمه ورځ د کابینې په غونډه کې ټول مسایل ونه څېړل شول ، د پنجشنبې ورځې ته وځنډول شو. د کارګرو په قانون بحث کېده . لومړی د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر ته وار ورکړل شو چې دنیول شویو ⊗ کسانو (خلقي او پرچمي مشرانو) د نیونې او په ښار کې د امنیتې حالاتو په اړه معلومات ورکړي . هغه وویل چې دېرې تورن نیول شوي او د کابل ولایت په یوه خونه کی ساتل کېږي د سهار لس بجې او دېرش دقیقې د کار او کارګر قانون په موادو بحث کېده . د دود په خلاف د جمهوري ګارد قومندان جګړن صاحب جان په بېړه غونډې ته را ننوت او د ولسمشر په غوږ کې یو څه وویل او د پلچرخي څخه د ټانګونود حرکت په اړه یې پوښتنه وکړه هغه ورته وویل : پوښتنه وکړي چا راغوښتې دي ؟. د سهار لس بجې او پنځه څلوېښت دقیقې د معمول په خلاف د ګارد دوه نور افسران په بېړه د ولسمشر خواته راغلل او ورته یې وویل ټانګونه بی له دې چې لارښوونو ته ځواب ووایې دښارلورته پر مخ راځي.۱۲ ــ م ۳۱

د غرمې دولس بجې وزیرانو ارګ ته نږدې د چاودنې یو دوروند غږ واورېده . د غونډې مشرې وحید عبدالله کوله هغه وزیران له حالاتو خبر کړل .چې د څرخي پله څخه شو ټانکونه په خپل سر را وتلي او ښار ته را رسېدلي دی. دولس بجې او پنځلس دقیقي د راډیو افغانستان رئیس د لار ښوونې غوښتنه وکړه . هدایت ورکړ شو . چې په یکه توت کی دراډیو پر خپروو نکو دستګاوو بریښنا پري کړي. دولس بجې او دیرش دقیقې ولسمشر غونډې ته را ستون شو . ولې غونډه په خپله خرابه شوي وه . او ګډونکوونکی ډلې ډلې شوي وو او خپل منځې خبرې کوې، یوه بجه وزیرانو ته ډوډي راغله خو هیچا ډوډۍ ونه خوړه، د ماسپښین یوه بجه او دیرش دقیقې د داود خان په غوښتنه د هغه کورنۍ ټول غړي یعنې زامن، لوڼې ، لمسیان د سردار محمد نعیم خان د کورنۍ د غړو په ګډون ګلخانې ته راوستل شول . دوه بجې محمد داود خان د نورو قطعاتو سره د اړیکو ټینګولو کوشش کاوه خو د مازیګر درې بجې کودتا کوونکو د مخابراتو د مرکز دروازې والوزولې او له ارګ سره یې د مخابراتو اړیکې پرې کړې . د مازیګر درې بجې او

⊗ ¤ کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر د کودتاه په دوهمه ورځ په ټپي حالت د کودتاه د افسرانو لاس ته وراغي او هماغی ورځ په مانبام په روغتون کې مړشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لس دقیقې شل زر پوش ګاډي د داود خان په پلوۍ کابل راډیو ته نږدې شول . د کودتا کوونکوله خوا په دې بهانه چې دوی هم د هغوی ملګرې دي هغوی ودرول او تسلیم یې کړل . د مازیګر څلور بجې له راډیو څخه د لومړۍ اعلامې په خپریدو سره یې د داود خان د رژیم سقوط اعلان کړ. د مازیګر پنځه بجې داود خان د ګلخانې له دوهم پوړ څخه لاندې راکوز شو تر څو خپل وزیران وګوري ، پنځه بجې او پنځوس دقیقې داود خان همغسې له خپلو وزیرانو سره په خبرو بوخت و . چې اشپز ډوډۍ راوړه داود خان یو ټوټه ترې واخیستـه . د کابل لـه راډیـو څخـه محمد اسلم وطنجار په پښتو او عبد القادر په دري ژبه د اعلامیې متن لولې ، د شپې اتـه بجې د بی بی سي راډیو د کودتا خبرخپور کړ، نهه بجې دوې بیاهم راډیـو تـه زنـګ وهې د هغې خوانه د نا اشنا کس له خوا ځواب راځي چې حالات سم دي . دوی پـوه شول چې راډیو تسلیم شوی ده ، نهه بجې د ریشخور قرغی د فرقې د تسلیمۍ خبر هم اعلانیږي .د ماخوستن نهه بجې او څلو ښت دقیقې وحید عبد الله ولسمشر تـه وړاندیز کوي چې پلازمېنه په موقت ډول ترك او قندهار تـه ولاړ شي ، مشر زوی مخالفت کوي خو سردار محمد نعیم خان وایې چې دا کار باید مخکې شوی وای .
۱۲ـ م م ۳۵ او ۳۶

کله چې ولسمشر (محمد داودخان) د قندهار پـه نبت د موټر پـه لـور حرکت وکړ. ارګ ته له مخا مخ جو مات څخه پرې ډزې وشوې ، نومـوړی بیر ته ګلخانې تـه ننـوت ، د شپې لـس بجې او پـنځلس دقیقـې لـه بګـرام څخـه یـوه بـم غورځـونکې الوتکه راغله غوښتل یې چې ښارته راتلونکې ټانګونه بمبار کړي خو پـه مخابره کې سره پوه شول چې د دوی ملګرې دي . دوی (د افغانستان د خلق دیموکرایتـک ګوند نظامی رهبري) د شپې تر ۱۲ دولس بجو پوري د مرکز ټول قطات پـه خپلـه و لکه کې راوړل . ۱۲ـ م م ۳۸ او ۳۹

د ثور اتمه د شپې یوه بجه او شل دقیقې وې چې جګړن صاحب جان خپل پوځی کالي وایستل او په ملکی دریشۍ کې ولسمشر ته ورغی او ورته یې وویل نور څه نشې کولای هغه (داودخان) ور ته وویل چې تمانچه ورکړه او ځان وژغوره ، د ثـور اتمـه د شـپې لـه دوه بجـو او دېرشـو دقیقـو څخـه تـر دریـو بجـو پـورې وزیـران د ګلخانې په دهلېز کې ګرځېدل ، ولسمشر پـه لانـدي پـوړ کـې لـه خپلـو بچیـانو سره ناست دی خو وزیران نه ور تلل . د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اتمه نیټه د سهار شپږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بجي د گارد پاتي افسران او عسکر کودتا کوونکو ته تسليم شول . په داسي حال کې چې لاسونه يې پورته وو. دوی د پښتو نستان څلور لارې ته ورسول شول . نورمحمد تره کې د **۴۴۴** کوماندو قطعي ځخه و غوښتل چي ارگ ته ورشي او داود خان ونيسي . د ثور اتمه د سهار شپږ بجې او پنځه لس دقيقې د کوماندو د **۴۴۴** قطعې يو بلوک افسران گلخانې ته ورسيدل وزيران په دهليز کې وو يو افسر امر وکړ . ځوک چې وسله نه لري دې خوا دې راشي ، بې وسلې وزيران د دوې خواته ورغلل . يو يو له گلخانې ځخه وايستل شو او ځنگ ته د تيلفون په خونه کې بنديان شول . سيد عبدالله . عبدالقدير او د ماليې وزير پاتې شول ، د ماليې او دکورنيو چارو وزيرانو دواړو وسلې درلودې ځکه پاتې شول ، د ثور اتمه له شپږ نيمو بجو ځخه تر اوو بجو پورې د کوماندو بلوک ،ولسمشر پسې راغی ، د تسليمۍ غوښتنه يې ترې وکړه ، انتظار اوږد شو ، د گلخانې په ماڼۍ کې چوپتيا درندو ډزو چې له يوې خوا نه واوريدل شوې ماته کړه. د **۱۳۵۷** لمريز کال د ثور په اتمه نېټه د سهار اوه بجې او ديرش دقيقې راډيو په يو بيړني خبر کې وويل : سردار محمد داود خان د ليوني مقاومت په نتيجه کې له مينځه ولاړ. ۱۲ــ م۴۲

ډير اسناد داسې شاهدې ورکوي چې داود خان د کوماندو د **۴۴۴** قطعې افسر امام الدين ساپي له خوا ووژل شو. خو د پېښې يو عيني شاهد ښاغلي لالا جان حق شناس د گارد د دوهم کنډک د لومړي ټولي قومندان و داسې وايې چې امام الدين ساپي له داود خان ځخه د تسليمۍ غوښتنه وکړه هغه پرده فير وکړ ، زخمي شو او پر ځمکه پريوت له ده سره يو خلقي ملگرې ببرک نومي (چې د گارد د اور وژنې (اطفايې) په بلوک کې يې دنده اجرا کوله ،او وروسته يې د نور محمد تره کې د ساتونکو په ډله کی دنده لرله کله چې نور محمد تره کی له مينځه ولاړ ببرک هم د هغه دمخالفينو لخوا ووژل شو) موجود و. د امام الدين په لويدو سره هغه پر داودخان فيرونه وکړل او داودخان يې له مينځه يوړ. (**۱۲**)

ښاغلي داکتر لالاجان شيرزی په کودتاه کې د گارد د زخميانو شمېر (**۵۳**) تنه ښيي چې ده دقوای مرکز روغتون ته معرفي کړې دی (**۲۷**)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دي ترتيب سره داود خان له مينځه ولاړ او نوی سياسي نظام مينځ ته راغی ،د داود خان د رژيم ړنګيدل د افغانستان د اوسنيو (۱۳۸۸ لمريز کال)د پېښو سره مستقيم تړاو لري . د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د اومې نېټې د کودتاه پر مهال د جمهوري ګارد تشکيل او مسئولين په لاندې ډول وو:

۱: جګړن صاحب جان د ګارد قوماندان .

۲: جګتورن عبدالرحيم شادان د پيژند آمر.

۳: جګتورن عبدالحق علو مي د ګارد د کشف آمر .

۴: تورن محمد هاشم وردک د کشف معاون .

۵ : جګړن محمد ذاکر حسين د وسله پالۍاو تخنيک آمر .

۶ : جګړن محمد سرور خان چپرهاری د ګارد د لومړي کنډک قوماندان .

۷: جګتورن محمد عزيز حساس د ګارد د لومړي کنډک ددوهم ټولي قوماندان.

۸: جګتورن غلام رباني وردک د ګارد د لومړي کنډک ددوهم ټولي قوماندان.

۹ : جګتورن محمد نادر خان د ګارد د لومړي کنډک ددريم ټولي قوماندان .

۱۰ : جګړن محمد عزيز خان د ګارد د دوهم کندک قوماندان.

۱۱: تورن لالاجان ځائۍحق شناس د دوهم کنډک د لومړي ټولي قوماندان.

۱۲: جګتورن محمد ظاهر د ګارد د دوهم کنډک ددوهم ټولي قوماندان.

۱۳ : جګتورن محمد صديق د ګارد د دوهم کنډک د دريم ټولي قوماندان .

۱۴ : جګتورن جبارخيل د ګارد د دوهم کنډک د ماشيندار ټولي قوماندان .

۱۵ : جګتورن اقا محمد د ګارد د مخابري آمر .

۱۶ : تورن عبدالمجيد د اطفايې د بلوک قوماندان .

۱۷ : جګتورن فضل احمد د انظباط د بلوک قوماندان .

په هر ټولي کی درې ، دري تنه د بلوک قوماندانان وو . د هر ټولي دمسئوليت ساحه معلومه وه

خو ښاغلی عبدالمجيد باز د محمد داود خان ياور ، بازمحمد د ولسمشر ناظر او لومړی ياور يې جنرال جان محمد سالم و . (۱۲)

د هغو تعرض کوونکو قوتونو شمېر او ترکيب چې د ۱۳۵۷ کال په وسله وال پاڅون کې يې ونډه اخستې وه په لاندې ډول د ي. د وسله وال پاڅون د ټېل عمومی مسئول د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د مرکزی کميټې غړی حفظ الله امين و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره	د قطعې نوم	د ګډونکو افرادو شمير	د محاربوي او زرهپوش ټانکونو شمير	د طيارو شمير	د مختلفي توپچي وسايطو شمير	قوماندانان او مسولين
۱	۴ او ۱۵ زغره واله لوا	۴۰۰ تنه	۲۰ عرادی ټانکونه ۲۰ عرادی محاربوي ماشيونه ۲۰ عرادی زرهپوش	۰		جګړن محمد اسلم وطنجار جګړن محمد رفيع
۲	۸۸ توپچی لو ا	۳۰۰ تنه	۳۰ D-۳ M توپونه	۰	لاس لرنکېتوپونه	جګړن خليل الله
۳	کوماندو ۴۴۴ قطعه	۵۰۰ تنه	۱۰ عرادی ټانکونه ۱۵ عرادی زرهپوش	۲۲ باله سو ۲۲ او ميک ۲۱		جکتورن محمد يعقوب
٤	د بګرام شکاري غنډونه	۱۰۰ تنه	۰			عبدالقادر پيلوټ
٥	ټول	۱۳۰۰ تنه	۷۰ عرادي BMR ۱۲۵ عرادي زرهپوش		۴۰ ضربه	

په کابل کې د دولت دفاعي قطعات

شمېره	د قطعې نوم	ګډونکوونکېپرسوتل شمير	د محاربوي او زرهپوش ټانکونو شمير	د مختلفو توپونو شمير	قوماندانان او مسئولين	
۱	دجمهوري ګارد لوا	۱۵۰۰ تنه	۱۰ عرادي	۲۲ ميله هاوان ۹ ميله راکټ	جګړن صاحب جان	
۲	د ريشخور فرقه	۵۰۰۰ تنه	۳۱ عرادي	۱۲ ضربه اوبوس	تورن جنرال محمد نظيم	
۳	د قرغې اتمه فرقه	۵۰۰۰ تنه	۲۰ عرادې زرهبوش			
۴	د قول اوردو		۲۰ عرادې زرهپوش			
۵						

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶	مستقل قطعـــات ، انظباط،	۱۰۰ تنه				
۷	پراشـــوت اونور	۱۲۵۰۰	۷۲ عرادې تانگونه ۲۰ عرادې زرهپوش	۲۴ ضـــربه اوبوس		

دو لتـې قوتونـه د ترکيـب او کميت پـه لحـاظ د کودتـاه کوونکوځـخه ډيـر زيـات د تخنيک او شمير پـه لحاظ پـه نـا مسـاوي توگـه يو دبـل پـه مقابـل کې ولاړ وو. کـه چېرې مدافع قوتونـه پـه ښـه ډول سوق او اداره شوې واې. دوی تـوان در لـود چې تعرض کوونکو قوتونو تـه ماتې ورکړي. خو باالمقابل تعرض کوونکو وسله والو د ښـه تاکتيـک او ادارې ځخـه کـار واخيسـته د مهمـو او کليـدي ځـايونوپې لکـه جمهـوري رياسـت ارگ ، د دفـاع وزارت، محـل چنـار(دهـوايې اومـدافع هـوائي قوتونو د سوق او ادارې مرکز)، د مخابراتې سيستم فلج کول، دافغانستان د راډيو نيول وو، دغو تاکتيکونو ته بيا هم په لاندي ډول اشاره کوو.

- دزر هي قوتونو منظم کار ول او د توپچي قوتونو سره د هغوی هماهنگ کول.
- د طيارو پواسطه د ټانگونو د تعرض ملاتړ او حمايه کول.
- په رڼا ورځ يو ناڅاپي د بريښنا په څير تيزد حملې د تاکتيک کار ول.
- د مقابل لوري غافل ساتل.
- د مقابل لوري بي رحمانه ټکول او هغوی ته د موقع په لاس نه ورکول تر څو چې د احتياطي قواو ځخه ددوي مقابل کی استفاده ونه کړي. ۳۵ـ م ۱۳۰

د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د اوومي نيټې د وسله وال پاڅون اساسي، نظامي څيري عبارت دي له .

- ډگروال عبدالقادر پيلوټ دهوايي قواو رئيس ارکان (خلقي)په شوروي اتحادکې تحصيل کړي و .
- جگړن محمد اسلم وطنجار پـه څلورمـه زغـره وال قـوا کـې د کنـډک قومانـدان (خلقي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ جګړن محمد رفیع د څلورمي زغره والې قوا رئیس ارکان او ددي قوا او سر پرست(پرچمي)
ـ جګړن شیر جان مزدور یار په څلورمه زغره واله قوا کی د کنډک قوماندان (خلقي).
ـ جګتورن فتح محمد افسر د څلورمي زغره والې قوا ټانکست (خلقي)، په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي و.
ـ تورن محمد داود عزیز په څلورمي زغره والې قوا کې د ټولې قوماندان.
ـ جګړن خلیل د ۸۸ توپچي لوا رئیس ارکان (پرچمي).
ـ جګړن اسد الله سروري د هوایي قواو افسر (خلقي)، زده کړه په شوروي اتحاد کې.
ـ جګتورن سید داودتړون د هوایې قوا د مترلوژی مشر (خلقي)، تحصیل په شوروي اتحاد کې.
ـ سید محمد ګلاب زوی د هوا یي قواو میخانیک (خلقي).
ـ جګړن نظرمحمد پیلوټ د هوایي قواو افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کی تحصیل کړي و .
ـ جګړن غوث الدین پیلوټ د هوایي قواو افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کی تحصیل کړی و .
ـ تورن اسد الله پیام د جمهوري ګارد د مخابري آمر (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و .
ـ جګړن ګل اقا د جمهوري ګارد د اپراسیون آمر(پرچمي)، په شوروي اتحاد کې د تحصیل کړی و
ـ جګړن عبد الحق علومی د جمهوري ګارد افسر(پرچمي)، په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و
ـتورن مهمند د ۴ څلورم زغره والې قواو افسر (خلقي) په بهر کې تحصیل کړی نه و
ـ تورن عمر د څلورمې زرهې قواو افسر (پرچمي) په بهر کې تحصیل نه وه کړی .
جګتورن محمد یعقوب دکوماندود ۴۴۴ قطعې رئیس ارکان (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ لومړی برید من امام الدین د کوماندو د ۴۴۴ قطعې افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و
ـ جګړن محمد امین د زرهدارو قواو افسر (خلقي)، د هیوادنه بهر یې تحصیل نه و کړی.
ـ جګړن عبدالحق حمدي د هوایي قوا میخانیک (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و (۳۵ـ م م ۱۳۰ او ۱۳۱)
ـ د دورې په مقابل کې د پوځ یو شمېر افسرانو په مېړانه او داود خان ته په وفادارۍ سره مقابله کوله چې د ګارد قوماندان صاحب جان خان ډېر مقاومت وکړ.
د دې مقاومت نور افسران عبارت دي له:
ډګرجنرال غلام حیدر رسولي د دفاع وزیر او د مرکزي قواو قوماندان، لوی درستیز تورن جنرال عبدالعزیز د قواې مرکز رئیس ارکان، برید جنرال عبدالعلي وردګ، د اوومې فرقې قوماندان تورن جنرال محمد نعیم، د پولسمې فرقې قوماندان تورن جنرال محمد یونس، ډګر جنرال محمد موسی د هوایي او مدافع هوایي قوماندان، برید جنرال ظریف میداني د دافع هوا د ۸۸ توپچي قطعې قوماندان، د حربي پوهنتون قوماندان تورن جنرال شاهپور احمدزي، د ملي مصئونیت رئیس تورن جنرال محمد اسمعیل، د ژندارم او پولیسو قوماندان برید جنرال محمد طاهر، د قندهار د پنځلسمې قوا قوماندان تورن جنرال غلام نبي فراهي، د پکتیا د قول اوردو قوماندان ډګر جنرال سراج الدین، د خوست د ۲۵ مې فرقې قو مندان برید جنرال فرح الدین (سیف)، د هوایي او مدافع هوایي قوا درستیز وال ډګروال عبدالقادر، دبګرام د هوایي قواو قوماندان ډګروال غلام سخي، د شینډنډ د هوایي قواو قوماندان ډګروال عبدالرحیم نورستاني، دبنادي انظباط قوماندان جګړن خان محمد، د خواجه رواش د هوایي مفرزې قوماندان جګړن خان جان مقبل، د څلورمې زغره والې قوماندان ډګروال سرور نورستاني (چې شوروي اتحاد ته سفر کړی و) او جګړن محمد رفیع د قوا کفالت په غاړه درلود. (۳۵ـ م م ۱۳۱ او ۱۳۲)

دغو پورتنیو افسرانو په مېړانه دفاع کوله چې زیات شمیر په همدي ورځ شهیدان او کم شمېر یې ژوندي مخالفو وسله والو ته په لاس ورغلل. په دې ترتیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نیټې وسله وال پاڅون په ډېر کم وخت د ځانګړې تاکتیک ، قوماندې او انظباط په پایله کې بریالیتوب ته ورسید او په هېواد کې نوی سیاسي رژیم اعلان کړ نوی سیاسي رژیم ډېر ژر د شوروي اتحاد ، هند ، مغلستان ، چکوسلواکیا ، مجارستان ، کیوبا ، ویتنام ، ترکیه ، پاکستان ، جنوبي یمین ، یوګوسلاوي او ایران وروسته نورو هېوادونو یو پر بل پسې په رسمیت وپېژنده . او سفیرانو یې نور محمد تره کې ، ببرک کارمل او حفیظ الله امین سره لیدنې کولې او د خپلو دولتونو لخوا یې ورته ډاډ ورکاوه . (۴۸ـ م: ۳۷۹)

د داود خان او دهغه کورنۍ د مړو موندلو له پاره په ۱۳۸۷ لمریز کال کې حامد کرزی یو فرمان صادر کړ او یو کمیسیون یې موظف کړ چې د محمد داود خان مړی ولټوي دکمیسیون غړیو د څلورمې زغره والې لوا شاته کار پیل کړ . هلته له سهار څخه تر مازیګره پورې پنځوس ، شپیته تنه کارګرانو د کمیسیون تر نظر لاندې کار کاوه . هر کارګر ته د ورځې درې سوه افغانۍ ور کول کیدې . خو په کومه ورځ چې د سردار محمد داود او د هغه د کورنۍ مړي و موندل شول ، پر دغې تنخواه سل افغانۍ نورې هم د انعام په توګه ور زیاتې شوې . کمیسیون اعلان وکړ که هر چاته د پخوانې ولسمشر د خښیدو ځای معلوم وي دوې ته دې خبر ور کړي ، کمیسیون د پخوانې رژیم له لوړپوړو چار واکو څخه پوښتنې وکړې خو ګټه یې ونه کړه . ځکه هغو ویل نه پوهېږو او خبر نه یو . ځینو افغانانو له بهر څخه تیلفونونه کول یو ځای او بل ځای یې ښوده او کمیسون به هم ځایونه پلټل یوه اونۍ وروسته سردار نادر نعیم خبر راکړ چې له پکتیا څخه د پخوانۍ څلورمې لوا یو افسر ټیلفون کړی او ادعا کوي چې د خښیدو اصلي ځای ورمعلوم دي .: ۱۲ـ- م: ۴۵.

⊗ پاد شاه میر یوه اونۍ وروسته کابل ته راغی ، د کیندنو ځای چې یې ولید . ویې ویل چې تیر وتې یاستې ، تقریبا درې کیلو متره وړاندې یې دصافي غره تر

⊗ پادشاه میر د څلورمې لوا افسر چې د قوماندانۍ لخوا ورته د قبرونو د کیندلو امر شوی او د خښیدو پرمهال پوه شوې چې داودخان او د هغه د کورنۍ مړي دي . او مولاګل د کلي یو ساده بزګر ورته وویل : چې پردغه سیمه یې د تلو او راتلو لار تیره شوې وه . یو ورځ په دغه سیمه کې د عسکرو او موټرو بې ساري ګڼه ګوڼه وه . د یو عسکر له خولې مې واوریدل چې دلته داودخان او دهغه د کورنۍ غړې خښ شوي او دي یې ساتنه کوي ، څوورځې وروسته چې عسکر ولاړل د مور په لارښودنه مې قبرونه په نښه کړل او بیاهغې د خپل مذهبي دود سره سم حلوا راوړه او ویې ویشله . د مولاګل کلیوالو اوس پر هغه ځای زیارت جوړ کړی دی ۱۲ـ م: ۴۹

لويديځي لمني ته بوتلو چې د ځلورمي لوا شمال کېږي . کله چې ورسيدو پاد شاه مير وويل همدا ځای دی. خو تر لږ شيبي وروسته داسي وبرېښيده چې هغه هم ځای نه پيژني هري خواته يې کتل بيا يې په عاجزۍ وويل ورونو ديرش کاله تېر شوی د ځمکې مخ اوښتې نوځکه پوره نه پوهيږم چې قبرونه به چيرته وي ، همدغه مهال يو لاروي پوښتنه وکړه چې په څه بوخت ياستی ؟ کله چې وپوهيده په منډه ولاړ او د نږدې کلي څخه دوه کسان حميدالله او مولاگل يې راخبر کړل . دي دواړو سره کره معلومات وو. مولاگل تقريبا شپيته متره شاته راغی ، پر يو ځای ودريد او ويی ويل : قبرونه دادي ، نژدې سل متره ها خوا ولاړ او په گوته يې اشاره وکړه . دويم قبر دادی مانا داچې دا مړي په دوو ډله ايزه قبرونو کې په جلا ډول ښخ شوي دي ، تر کيندو وروسته په يو قبر کی ۱۳ ديارلس او په بل کی ۱۲ شپاړس مړي (ټول ۲۹ مړي) ښځي ، کوچنيان او نارينه وموندل شول ۱۲ـــ م م : ۱۴۲و۴۷

د داود خان او دهغه دکورنۍ مړي د کابل په پلچرخي کی له موندلو وروسته ۲۰۰۹ زکال د مارچ په ۱۷ نيټه د سکاټ په غونډۍ کې چې د داودخان په نوم ونومول شوه خاورو ته وسپارل شول .۲ـ م۲۳۳.

د داودخان دواکمنی پاي ته رسيدل او ديوي
سره د هيواد سياسي وضع بدله شوه په دې مود
قدرتونو د مستقيم تيري لپاره زمينه برابره شو
دلوه ۱۵ نيټې پوري زمونږ هيواد ديوه قوی مر
ددې پيښو او حوادثو لاملونه د داودخان دواکمنۍ سره ټنگې اړيکې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــایــله

د افغانســتان پــه معاصــر تــاریخ کــې افغــاني دولتونــه د احمــد شــاه بابــا (۱۷۴۷ز -۱۷۷۳ ز کال) او تیمور شاه (۱۷۷۳ز -۱۷۹۳ز کال) له و اکمنۍ وروسته د شاه زمان د پاچا کیدو (۱۷۹۳-۱۸۰۰ز کال) سره سم د انګلیسانو لخوا د سیاسي ستونزو سره مـخ شـو .انګلیسـانوپه هنـد کـې د خپـل نفـوذ د پراختیـا پـه لارکـې د افغانسـتان امپراتـور (شـاه زمـان) لـوی خنـډ ګاڼـه نومـوړي یـې د خپلـو سیاسـي فعالیتونوپه پایله کې ناکام کړ. په دې کار سره انګلیسان خپل هدف تـه یـو څـه نږدې شول. ځکه دوې افغانستان کی دیوه ضعیفه حکومت دمینځ تـه راتـګ لـه پـاره هلـې ځلې کولې او د شاه محمود خان سدوزاي د حکومت په خپله یو ضعیفه حکومت و.

انګلیسـانو د دریـو ((۱۸۳۹، ۱۸۳۸-۱۹۱۹ز کـال)) یرغلونـو پـو اسـطه خپلـو موخو تـه ورسیدل . که څه هم دوې په دې یر غلونوکې په نظامي لحاظ ماتې خوړلې وه خو پـه سیاسي لحاظ لاس بري وو . پـه نړۍکـې د اروپـا یـې هېـوادونـو تـر مینـځ د نفوذ د پراختیا له پاره دوه نړیوالې (۱۹۱۴-۱۹۱۸-۱۹۳۹-۱۹۴۵ ز کـالونو) کـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړې وشوې .ددغو جګړو پایلو د افغانستان په سیاسي وضع باندې هم ډېره اغېزه وکړه . خصوصا دغه اغیزه د دوهمې نړیوالې جګړې څخه وروسته چې نړۍ په دریو بلاکونو یعنې ختیځ، لویدیځ او ناپېیلو هېوادونو باندې وویشل شوه. سردار محمد داودخان له دوهمې نړیوالې جګړې وروسته (۱۳۳۲، ۱۳۴۲ ل کال ۱۹۲۳-۱۹۵۳ زکال) د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کوله . د سیاسي موقعیت په غوره کولو او داړیکو په ټینګولو کې له ستونزو سره مخ شو.

سردار محمد داودخان د یو آزادې خوښونکې او هېواد پالونکې شخص په توګه چې د هېواد د پر مختګ سره یې ډیره مینه درلوده هڅه کوله چې له سیاسي نفوذ پرته مالي او تخنیکي مرسته تر لاسه کړي . دی (داودخان)د ختیځ او لویدیځ د ملګرتوب پرځای د ناپېلیتوب د غورځنګ فعال غړي شو. او په هیڅ نظامي تړون کې شامل نه شو . ځکه داودخان ، نهرو ،مارشال ټیټو او سوکارنو هڅه کوله چې له د واړو خوا وونه (ختیځ اولویدیځ) څخه بې له قیده او شرطه مرستې تر لاسه کړي .

افغانستان د شوروي اتحاد او پاکستان سره دګاونډیتوب له امله د سختو سیاسي ستونزو سره مخ و.ځکه شوروي اتحاد د یو نړیوال ځواک په توګه د افغانستان د سیاسي وضعیت او پیښو سره علاقه درلوده او په دې اړه هیڅکله بې تفاوته نه پاتې کېده. پاکستان چې د افغانستان په خوا کې د انګریزانو پواسطه جوړ شوي هېواد او د امریکا د نظامي سازمان غړي و د افغانستان سره یې د پښتونستان د مسلې پر سر اختلاف درلود . او دغه اختلاف افغاني دولت له هغې اعلامې څخه ښه معلومېږي کوم چې په پښتونستان کې د پاکستانې دولت د نظامي عملیاتو په اړوند خپره کړې وه . په دې اعلامیه کې راغلي وو :((د افغانستان جمهوري دولت له یوی خوا هر ډول وژنې او تشدد غندي او له بلې خوا د پښتنو او بلوڅو خلکو په مقابل کې د پاکستان د حکومت د ظلم نه ډکه غېر عادلانه او غېر دیموکراتیکه حرکتونه په تیره بیا په پښتونستان کې د هغه حکومت سخت او نا عاقبت اندیشانه حالت هم په کلکه غندي. د هغو د هر ډول خطرناکو عواقبو مسئول یوازې او یوازې د پاکستان حکومت بولي ....)) (۴۹_م ۲۲۹

خو امریکا د پاکستان په لمسون د افغانستان د دولت سره د مرستو د ورکولو څخه ډډه وکړه ،سردار محمد داودخان د ناچارۍ له کبله دشوروي اتحادڅه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستې غوښتنه وکړه شوروي اتحاد هم دده غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړ. د وسلو سر بیره یې د داود خان د صدارت پر مهال د هغه د پنځه کلن اقتصادي پلان د پروژو د عملي کولو له پاره ډیري مرستې وکړې.

سردار محمد داودخان په سیاسي لحاظ د شوروي اتحاد ددولتي سیستم (سوسیالیزم) پیروی نه کوله خو هڅه یې کوله چې له هغه هېوادڅخه داقتصادي ،تخنیکي او نظامي مرستې تر لاسه کړي څو په سیمه کې دپاکستان سره سیالي وکړي په څیرنه کې مونږ ته دا واقعیت روښانه شو چې پاکستان هم د امریکا د متحده ایالاتو د اقتصادي مرستو سر بیره په نظامي برخه کې هم په ۱۹۵۱ او ۱۹۵۲ ز کلونو کې د امریکا په پیشنهاد شوي پوځي بلاک کې ګډون وکړ او د دغه هېواد په د ننه کې د پوځي او هوایي اډو جوړولو په باب یې دامریکا سره خبرې تر سره شوي، د ۱۹۵۲ ز کال د جنوري په میاشت د پاکستان د بهرنیو چارو وزیرهم د نظامی اتحاد په جوړیدو او په هغه کې د منځنی او نږدي ختیځ د هېوادونو ګډون مهم وګاڼه. د ۱۹۵۳ز کال د سپټمبر او اکتوبر په میاشتو کې د پاکستان صدراعظم محمد علي او دپاکستان د پوځ اعلی قوماندان جنرال ایوب خان ته بلنه ورکړل شوه چې واشنګټن ته سفر وکړي. او د امریکا د پوځي کمېټې غړو هم د ۱۹۵۳ ز کال په اکتوبر کې پاکستان ته سفر وکړ. ۴۴ ـ م م ۳۳۱ او۳۳۳)

دې وضعیت سردار محمد داودخان هڅاوه چې افغانستان هم باید پیاوړې فوځ اوغښتلي اقتصاد ولري خو د پاکستان پوځ د امریکا د مرستو په اساس دومره پیاوړې شوې و چې پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد له یرغل وروسته کولی شول چې د خپلو پوځي وسایلو پواسطه د شوروي پوځ عملیات وڅاري اولازم ځواب هم ورکړي .د شوروي اتحاد د پوځ یو قوماندان ب ګروموف په دې اړه داسې لیکي: (دپاکستان د پوځ وسلې د امریکې په مرستو جوړې شوې دی ، له هوا نه هوا ته ویشتل کیدونکو توغندیو یې تر لسګونو کیلو متر وړورې واټن ویشتلی شو. په کابین کې د ننه تخنیکې امکاناتو پاکستاني پیلوټانو ته دا وس ورکاوه چې په هوا کې هر څه پوره روښانه ووینې. دغو پیلوټانو د خپل تخنیک په مرسته کولای شول بې له دې چې په خپلو سترګو ددښمن آلوتکه ووینې د آلاتو په مرسته او د توغندي پواسطه را وغورځوي،د ډګروال و ـ او ځکوي آلوتکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په همدې ترتيب ويشتلی ده . پـه اصـل کې هغـه دپاکسـتان د ښـکاري آلوتکو پواسطه ويشتل شوې وه. مونږ هڅه کوله د پاکستان له وسله والو ځواکونو سره ان د تصادفي مخامخ کېدو مخه هم ونيسو ...)) ۴۵_ م ۳۸۷

د پورتنيو د لايلو په اساس د داودخان تشويش او وړانديز د پاکستان پـه اړه ډېر صحيح او پرځای و. ځکه دده له صدارت (۱۹۵۳) څخـه تقريبا ۲۲ کالـه وروسـته د شوروي اتحـاد پـوځي افسر د پاکسـتان پـوځي پياوړتيـا تائيـد کـړه . داودخـان د صدارت په دوران کې کوښښ کاوه چې د شوروي اتحاد څخه داسي پـوځي مرسـته تر لاسه کړي چې په نظامي ډګرکې د پاکستان سره سيالي وکړای شي. تـر څـود پښتنو او بلوڅو سره د هغوي د حقه حقوقو پـه لاس تـه راوړلـو کـې مرسـته وکـړي ،د داودخـان د صـدارت پرمهـال پـه نـړی کـې ملـي آزادي بښـونکې نهضـتونه او ديموکراسـي د پياوړتيـا او توسـعي پـه حـال کـې وه .ده هـم هيلـه درلـوده چـې دافغانستان روڼ اندوته دی دګوندونود جوړولو او مطبوعـاتو پـه برخـه کـې يـو لـړ ازادي ورکـړل شـي . ده ددې کارلپـاره پاچـا تـه پـه اساسـي قـانون کـې د بـدلون وړانديزوکړخو پاچاد ده وړانديز تـه مثبت ځـواب ورنـه کـړ. پـه پايلـه کـې ده خپلـه استعفا وړاندې کړه . پاچا د ده د فکر برخلاف د نومـوړي استعفا منظـور او ډاکتـر محمديوسـف تـه يـې د کـابينې جوړولـو دنـده وسـپارله پـه دې کـار سـره سـردار محمداودخان د يوې بلې سياسي ستونزې سره مخ شو نا چاره د يـوې بلـې سياسـي لارې د پيداکولو په فکر شوه ،پوره لس کاله يې په ګوښې ګيرې کې تېر کړل.

سـردار محمـد داود خـان د ۱۳۵۲ لمريـز کـال د سـرطان پـه ۲۲ نېټـه واک تـه د رسېدو سره سم د جمهوري رياست ديـو فرمـان پواسطه پخـوانی (۱۳۴۳ل کـال) اساسي قانون لغوه اعلان کړ.ده دصدارت ددورې په څېر د اقتصادي پرمختـګ لـه پاره هڅې پيل کړې . خو دا ځل يې هم ډېره تکيه د شوروي اتحاد پـه مرسـتو کولـه . خو د جمهوريت په اخرو کلونو کې داودخان غوښتل چې دشوروي اتحـاد نفـوذ او انحصـار کـم کـړي .عربـي هېوادونـو تـه يـې مخـه کـړه . د نومـوړی دغـه اقتصـادي پاليسي پر ده باندې د کودتا له امله نيمګړې پاتې شوه.

لويديځو هېوادونو مخکې د ويانا (۱۸۷۸م) په کنګره کې افغانسـتان د حايـل هيواد په توګه پېژندلې و. له دوهم نړيـوال (۱۹۴۵) جنـګ وروسـته هـم لويـديځ پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړې ډول د امریکا متحده ایالات افغانستان سره اړیکو ته لېواله نه و. په دې اړوند د پاکستان دریځ هم ډیر مهم و. د نړیوالو شرایطو په خوا کې اصلي سیاسي ستونزه داوه چې داود خان پخوانی اساسي قانون لغوکړ او د نوي قانون تصویب وځنډیده . بیا هم د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته دنورو سیاسي ګوندونو په فعالیت باندې بندیزو لګېده.یوازي یو ګوند دسیاسي فعالیت قانوني اجازه درلود کوم چې د حکومت لخوا جوړ شویو . دې کار د هېواد د روڼ اندي خپه کړل

په دې ځیرنیز اثر کې د سردار محمد داود خان د سیاسي ستونزو داخلي او نړیوال لاملونه تو ضیح شوي او هم داود خان د واکمنۍ پرمهال شته ستونزو او هغو ستونزو ته چې د هغه پواسطه راپیدا شوي وي او د پورتنیو پېښو سره ارتباط ورکړل شوي ده مونږ په یقین سره ویلي شو چې داود خان د واکمني پرمهال کورنۍ او بهرنۍ سیاستو کړنلاري ، لوري او نیمګړتیاوې د اوسنیو پیښو په رامېنځ ته کېدو کې مستقیمه اغیزه لري .

په نړیواله کچه امریکا د دوو نړیوالو نظامي پکتونو ـ(Nato) دشمالي انتلانتیک پکت او (SEATO) دجنوب ختیځي اسیا د پکت پواسطه د شوروي اتحاد څخه یو نظامي کمر بند تاو کړ.شوروي اتحاد دوارسا د نظامي پکت پواسطه خپل طرفداران تقویه کول او دوي یو د بل د نفوذ د کمولو کوښښ کاوه.خو افغانستان (د سردار محمد داودخان)دریمه لار یعنې دناپېلیوهېوادونو غور زنګ د غړیتوب لار په مخکې ونیوله.چې لویدیځ ددې سیاست پلوي نه کوله . په داخل کې د نورو عواملو تر څنګ ده یو لړ داسې اقدامات وکړل . چې د ده ستونزي یې نورې هم زیاتې کړې دا اقدامات سردار محمد داود خان لخوا د ۱۳۵۲ ل کال داسد په ۴ نېټه د یو فرمان په ذریعه د شاهي دورې اساسي قانون لغوه اعلان شو. او میوندوال د کودتاه په تورد یو شمېر نظامي او ملي اشخاصو بندي کول او وژل،د سیاستي ګوندونو د فعالیت بندول او درهبرانو تعقیبولودده له پاره سیاسي ستونزې زیاتې کړې، ښاغلي ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې لیکي: ((د سردار محمد داودخان د اقتدار له زمانې چې د یوې عسکري کودتاه په تور زما د نیولو او وژلو فیصله وشو او زما په غیاب کې زما د اعدام پرېکړه صادر شوه، د نوموړي په وخت کې دوه ځله زما د اوسېدو ځای محاصره شو ، یو ځل په کابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورمې فرقې درئیس ارکان جګتورن شېرعلي خان په کورکې او دوهم ځل په فرزي کې د پاچا صاحب د میرصفي الله په کور کې...» ۱۷-_م ۱۲۲-

د حکمتیار لیکنه ثابتوي چې داود خان د خپلې واکمنې پرمهال سیاسي ګوندونو ته د فعالیت اجازه نه ورکوله چې د نوموړو ګوندونو وسله واله مبارزې پیل کړه او دا لړۍ تر اوسه (۱۳۸۸لمریز کال) پورې روانه ده خو سردارمحمد داودخان داقتصادي او سیاسي فعالیتونواو مالي ستونزو سره سره د معارف په برخه کې هم د پام وړ کارونه کړي دي . ده په ۱۳۵۲ لمریز(۱۹۷۳زکال (۱۸) نوي کلیوال،(۹) لومړني ښوونځي جوړ او ۲۳ کلیوال یو ښوونکې ښوونځي له یو ښوونکې دوه ښوونکیو ، او ۲۹ کلیوال ښوونځي لومړنیوښوونځیو او ۲۰ کلیوالي یو ښوونکي دري ښوونکې ښوونځي ته لوړ او د معارف انکشافي بودیجه ۳۲۷۸۳۰۴ افغانیوته لوړه شو ،)۷(اوه لیسې او ۱۰۸ کورسونه جوړ شول چې ۱۲۷ ښوونکو او سوپرو ایزرانولخوا پکې درس ورکول کیده. (۱۰۹) تنه افغاني زده کوونکې بهرته د تحصیل په خاطر ولاړل او په۱۳۵۳ ل ۱۹۷۴ ز کال کې دزده کړې کورسونه جوړشول .په ښوونځي کې د (۲) کلنی او (۷) کلني عمر د شمولیت حد وټاکل شو د نورو اجرا تو تر څنګ په فراه کې دکرنې لیسه اودکابل پولې تخنیک جوړ شو . د موزیک لیسه جوړه ، ۹۰ کلیوال او ۲۵ لومړني ښوونځي پرانستل شول ، ۹۷ کلیوال ښوونځي لومړنیوښوونځیو ته ، ۱۱۲ یو ښوونکي ښوونځي دوه ښوونکې او ۲۵ دوه ښوونکي ښوونځي درې ښوونکې ښوونځیو ته لوړشول په ۱۳۵۴ ل کال کې د بدني روزنې انستیتوت جوړ شو. په ۱۳۵۴ ل کال کې د تعلیمي موسسو شمېر ۴۱۹۸ بابه د زده کوونکو شمېر ۸۸۸۸۰۰ تنو او د ښونکو شمېر ۱۲۴۰۰ تنو ته رسیده .[۴۳-م م۱۱۳او۱۲۲] په ۱۳۵۵ او ۱۳۵۶ لمریز کالونو کې نور پرمختک هم وشو .

د سردار محمد داودخان د وخت د اساسي قانون د تصویب په خوا کې په مختلفو برخو کې(۲۲) مختلف قوانین، ۱۲ تقنیني فرمانونه ۳۰، اساسنامې او ۱۲ مقرري تصویب شوي دي چې ډیرې مهمې یې عبارت دي له:د مترقي مالیې قانون، دجزا قانون په۵۲۳ مادو کې، مدني قانون په (۲۴۱۲) مادوکې ، د ځمکو اصلاحاتودقانون، دبانکونو قانون د ځمکو د سروې، تصفیې ثبت

(c) ketabton.com: The Digital Library

قـــانون،دبيمي قـــانون، دكـــورنۍ او بهرنـــۍ پـــانگې اچـــوني قـــانون، د كوپراتيفونوقانون،د سوداگري او صنايعو داطاقونو قانون،د استهلاكې مـوادو د ماليي قانون ، دسياحت قانون، دترانسپورت او جادي د ترانزيت قانون او دبيسيم د دستگاه له قانون نا ويلي دي پاتې نه شي چې دجزا او مدني قـوانين پـه تـدوين او تصـويب كـې د يـو شميرا سلامي هيوادونـو ، لكـه مصـر، الجزايـر او عـراق لـه متخصصينو د مرستې غوښتنه كړې وه .

د دې خيړنې په جريان كې مونږ ته دا حقيقت ښكاره شو چې د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوريت دواړه دورې له سياسي ستونزو څخه ډكې وې خو ده شـته ستونزو پـه موجوديـت كـې يـو لـړ اقتصـادي كارونـه هـم سـرته ورسـول او پرمختيايي اقتصادي پلانونه يې ترتيب كړل چې تر اوسه د هغو پروژو اهـميـت د ديادوني وړده

نومو ړي دافغانستان د پرمختگ سره مينه درلوداو هڅه يې كوله چې پرستونزو بر لاسي شي خو هيڅا ده ته په ريښتني توگه د مرستې لاس ور نكړ. خو نومـوړي د نړې د يو نړيوال ځواک تر اغيزې لاندې رانغي .په هرځاى هر كنفرانس ،او هر محفل كې په ملي او نړيواله كچه د خپل هېواد گټو تـه پـه پام كولو سره موضوعات مطرح كول. دده صدارت او جمهوريت دوري د هېواد پـه معاصر تـاريخ دويـاړ او ديادوني وړ گڼل كېږي. داچې ده سياسي ستونزې درلودې دا ټولې ستونزې دده د ذهن زيږنده نـه وې . دا ستونزې د هغـه دوخت پـه نړيوالـو او كورنيو اقتصـادي او سياسي شرايطو پورې اړه درلوده، دده دتېروتنو او ستونزوديادونې سره سره دده ملي شخصيت د احترام وړ دی ځكه نوموړي هر وخت نړيوالو استعماري ځواكونو واكمنانو ته زغرده ځواب وركاوه ډېركسان داسې خبرو او ځواب وركولو تـوان نـه لرى.ځكـه هغـوي د خپـل واک پـه اړه فكـر كـوي . خو ده خپـل واک بريژنيف تـه پـه زغرده ځواب سره د زوال لور تـه سوق كړ . د امريكا ، ايران اوپاكستان واكمنانو سره يې هم په زغرده او ملي گټو ته په پام كې نيولو سره برخورد كاوه او تـل لـه پاره يې د افغانستان اسلامي ، ملي او ناپيلي هويت وساته.

ددې اثر په څېړنه كې ثابته شوه چې داود خان د ناپېيلو هېوادونـو پـه كنفـرانس كې فعال گډون وكړ دافغانستان په معاصر تاريخ كې د دخيل هېواد د بې طرفي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه پوره معلومات ورکړل او د افغانستان په فعالي بې طرفي باندي ټينګار وکړه ده په خپل قاطع بر خورد سره د جواهر لعل نهرو ، مارشال ټېټو او سوکارنو توجوه جلب کړه هغوی دده د وړانديز سره سم د کنفرانس په مصوبه کې تغېر راوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه :

۱ : ددې څېړنېز اثر لـه لـو ستلو وروستـه یې دې پـایلي تـه ورسېدم چې د سـردار محمد داودخان ژوند ، سیاست، او کارونه جلا جلا څېړنو ته اړتیا لري سره لـه دې چې بیا هم دده ژوند ټول اړخونه نـه رو ښـانوی، وړاندیز دادی چې دده د ژوند هـره برخه دې د یوې پروژې په بڼه و څېړل شي تر څو دغه نیمګړتیا وې پوره شي .

۲ : داود خـان پـه افغانسـتان کـې درهبـري شـوي اقتصـاد کلـک پلـوی و د ده د صدارت او جمهوریت په دورو کې یو شمېر اقتصـادي زېر نباوې جوړې شوې خو دده اقتصـادي پلانونـه نیمګـړې پـاتې شـول،چه اوس هـم د هغـو پـروژو بشـپړول د افغانستان لپاره اهمیت لري.ذیصلاح دولتـی مقامـاتو تـه وړاندیز کـوم چـه د دغـو پروژو بشپړول په خپل اقتصادي پلان او پـالیسۍ کې شامل کړي .

۳ : د داود خـان د صـدارت پرمهـال د امریکـا متحـده ایـالاتو او شـوروي اتحـاد د خپلو ګټوسره سمې مرستې کولي کله به چه هغوې ګټې پـه خطر کې شـوی بیا بـه یې خپلې مرستې قطعـه کړی اوسنې سیاسي او اقتصـادي حالـت لړ او ډېر د هغـه وخـت د شـرایطو سـره ورتـه والـي لـري د اوسـني دولـت سیاسـي او اقتصـادي مسـولیتونه تـه وړاندیز کـوم چـه ګاونډیو هېوادونو او نړیوالـو سره د سیاسـي او اقتصادي اړیکو په ټینګو لو کې تاریخي سوابقو او د داود خان د وخت اړیکـو تـه ژوره پاملرنه و کړي .ترڅو دغه مرستې زمونږ د هېواد د ستونزو د کمیـدو پـر ځـاي زیاتي نه کړي .

۴ : څرنګه چه اوس په نړۍ کې شوروي اتحاد د یو نړیوال ځواک په توګه لـه مېنځه تللي ، خـو پـه نړیوالـو سیاسـي او اقتصـادي اړیکـو او د افغانسـتان پـه داخلـي سیاسي ، وضع باندي د هغوې اغېزه اوس هم د پـاملرنې وړ ده . وړاندیز کـوم چـه د اقتصادي او سیاسي پالیسۍ په طرحه کولوکې د پخوانی شوروي اتحـاد اوسنیو شمالي ګاونډیو هېوادو نو اغېزه او نفوذ په پام کې ونیسي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ : د سردار محمد داود خان د سیاسي ستونزود لاملونو په پام کې نیولو سره دولتی ذیصلاح مقاماتو ته وړاندیز کوم چې د چارو په مخ بیولو کې د نورو دنظر درناوی وکړي اودپارلماني مبارزې له پاره زمینه برابره کړي ،سیاسي گوندونه باید وهڅوي چې د وسله الې مبارزې پرځای انتخاباتي مبارزه وکړي مرکزیت باید قوي وساتي ، تر څو په حالاتو باندي کنترول له لاسته ورنه کړي، واکمنان باید خپل نظر کټ مټ د تطبیق وړ ونه گڼي ، اساسي قانون دې په هر اړخیز ډول پر خپل ځان او نورو تطبیق کړي

۶ : سردار محمد داود خان د ناپیلیتوب د غورزنگ فعال غړی و . په نړیوالو اړیکو کې د هغه ونډه او دریځ باید د یوی پروژی په بڼه وڅیړل شي او نړیوالو خصوصاً امریکا او شوروي اتحاد لخوا د اړیکو قطع کول د هغو ي (امریکایانو اشتباه وه .نه د داود خان

۷: دا چې لوړ رتبه استادان د د ښېټو رتبو استادانو په تربیه او لاربښونه کې فعاله ونډه اخلي وړاندیز کوم چې د لوړو زده کړو وزارت باید هغوي ته حق الزحمه ورکړي. چې دهغوي اقتصادی ستونزي حل او په ډاډه زړه خپلو لاربښوونو ته ادامه ورکړی

۸: لوړو دولتي مقاماتو ته وړاندیز کوم چې یو ښوونځی او یایوه اقتصادي موسسه دې د داود خان په نوم و نومول شي ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

کومه څیړنه چې د سردار محمد داودخان د واکمني او دهغه د سیاسي ستونزو په اړوندتر سره شوه په دي څېړنه کې د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوریت پرمهال د ده سیاسي ستونزي ، د پاچا له کورنۍ سره سیاسي اړیکې ، د سردار محمد هاشم خان ، او نور پنځه صدراعظمانو څخه یادونه او پرتله شوي او دصدارت د څوکي څخه دده د استعفا د لاملونه د توضیح پرمهال د پاچا کړنه ، موخې هم روښانه دي چې لاندي پایلي درلودې .

څیړني وښوده چې د سردار محمد داودخان ستونزو د محمدهاشم خان او شاه محمود خان د ستونزو سره ډېر توپیر درلود هغوې (سردار محمد هاشم خان او شاه محمود خان) د صدارت پرمهال هریو د پاچا د کورنۍ له غړو سره ښې اړیکې درلودې او د پاچا کورنۍ شورا له دوې څخه هر اړخیز ملا تړ کاوه حتي دهېواد ټول واکه له دوې سره وو .خو محمد داود خان سره سردار ولي او احمدشاه چې د پاچا د کورنۍ مهم غړي وو. اختلاف درلود او داود خان ته یې په اداري چارو کې ستونزي ایجادولي . څرنګه چې داود خان ، شاه محمود خان له ستونزو سره مخ کړي و.

د سردار شاه محمود خان د صدارت پرمهال د نړۍ استعماري هېوادونه په دوهم نړیوال جنګ او خپل مینځ کې په جګړو اخته وه. او د افغانستان د کورنیو چارو ته دومره وخت نه درلود یوازې د افغانستان بې طرفي ورته مهمه وه . په هېواد کې دیموکراتیک قوتونو نوي د دیموکراسۍ لپاره مبارزه پېل کړي و. خو د داود خان په دوره کې دوهم نړیواله جګړه پای ته رسیدلې وه په نړۍ او سیمه کې دیموکراتیک او آزادي غوښتونکو قوتونه پیاوړي شوي وه .چې دي وضعي د حکومت په کړنلاره او ورځنیو چاروکې ډېر اغېزه درلوده.

د سردار محمد داودخان دصدارت دوره د ډاکتر محمد یوسف، میوندوال ، اعتمادي ډاکتر محمد ظاهر ، موسي شفیق، د صدارت دورو سره ځانګړي توپیر په دي کې وه چې دغو صدراعظمانو په وخت کې د سردار محمد داودخان د صدارت په پرتله سیاسي ګوندونه ډېر پیاوړي شوي وه نوموړي صدراعظمان یې استعفا ته اړ ایستل .د ګوندونو د جوړیدو په خوا کې مطبوعاتو هم په نسبي ډول آزادي تر لاسه کړي وه ، حتی په صدراعظمانو به یې نیوکې کولې . په شوراکې دهر صدراعظم د اعتماد د رایې اخستلو پرمهال ډېري ستونز ي رامنځته کېدلې چې دغو ستونزو سیاسي بڼه درلوده . د موسي شفیق د صدارت پر مهال د هلمند د اوبو د تړون د لاسلیک کولو په اړوند په کابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاريونونه وشول او حکومت يې تر سياسي فشار لاندې راوستي وه .دې گوندونو د دولت هغه کړني چې لږ منفي اړخ به يې درلود ور څخه ډيرسياسي گټه اخيسته او له دې پيښې څخه به يې خپل سياسي پروپاگند کې ډيره گټه واخيسته او سختې نيوکې به يې کولې ځوانان به يې دحکومت ضد کړونو ته هڅول او هر گوند د خپلوليکو د پياوړتيا په موخه مخفي فعاليتونه کول .د دوې ټولو هڅه داوه چې په پوځ او پوليسو کې خپل نفوذ زيات کړي تر څو د پوځي کودتاه له لارې واک ته ورسېږي . خو اعليحضرت محمد ظاهر شاه په افغانستان کې د نړيوالو شرايطو په پام کې نيولو سره دديموکراسي پلوي و. نو ځکه د مظاهره کوونکو په مقابل کې يې د امکان تر بريده پوري شديد عکس العمل نه ښوده .مگر د پاچاد کورنۍ غړي ټول په دې نظرنه وو. ځيني يې شديد برخورد پلوي وو چې کله کله به يې په خپل سر هم د مظاهره کوونکو په مقابل کې شديد عکس العمل ښوده .

څېړنې وښوده چې د جمهوريت په دوره کې د سردار محمد داود خان سياسي ستونزو نوي بڼه غوره کړه . چې ځيني ستونزې لا له پخوا څخه موجودې وې . خو ځيني محمد داودخان د خپل مطلقه رويش په اساس ايجاد کړي ځکه واک ته له رسيدو لږ موده وروسته د ښاغلي محمد هاشم ميوندوال او دهغه د کودتاه په تور يو شمېر سياسي پوځي او ملي شخصيتونه بندي او ووژل. هم يې د اسلامي نهضت لارښوونکې بنديان او فرار ته اړ کړل . چې په دې کار د خپلې سياسي ستونزې نورې هم زياتې کړې ځکه ډېررونې اندې او اسلام پاله ډله په ده باندې شکمن شول او لامل يې دا وه چې دده په اداره کې دغه کارونه دافغانستان د خلق ديموکراتيک گوند د پرچم د اړخ پواسطه سرته رسيده .

په دې څېړنه کې کوښښ شوې او دا واقيعت روښانه شوې چې داودخان د اقتصادي پلانونو په تطبيق د شوروي اتحاد د مرستو ډېرې ونډې ، وروسته ده ته سياسي ستونزې پيدا کړې . ځکه په دې مرستو کې د افغاني پوځ د افسرانو تربيه هم شامله وو چې وروسته د دغو افسرانو ډېر شمېر د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند غړي شول او د سردار محمد داود خان د واک په ړنگېدو کې فعاله ونډه واخيسته . سردار محمد داود خان هم په دې پوهيده ځکه ده مخکې له مخکې يو شمير هغه افسران چې په شوروي اتحاد کې تحصيل کړي وو . له دندو څخه لرې کړل خو دا کار ده ته گټه ونکړه د اعليحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په اخره لسيزه کې يو اساسي قانون تصويب کړ چې په هغه کې د افغانستان خلکو او روڼ اندوته يو اندازه سياسي او ټولنيز حقوق ورکړي شوي وو . سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد داودخان واک ته د رسیدو (۱۳۵۲ل کال) سره سم دغه اساسي قانون د یو فرمان پواسطه لغوه کړ او نوی اساسي قانون تصویب وځنډیده چې دي خلا ده ته سیاسي ستونزي پیدا کړي ځکه پارلماني مبارزي نه موجودیت کې گوندونو پټې فعالیت کاوه . او خلکو هم د هغو په وعدو ټینگ باور درلود.

باید یادونه وشي چې د سردار محمد داودخان سیاسي ستونزو خصوصاً دواکمني پرمهال ځانگړي بڼه درلوده د ده ستونزو ډېر دده په مطلقه پالېسې او کورنۍ سیاست سره اړیکې درلودي. دده په اند افغانستان په اقتصادي او سیاسي لحاظ وروسته پاتې هېواد دې . په دې هیواد کې یو سیاسي گوند دسیاسي رهبري له پاره کفایت کوي ، ده دنورو گوندونو په سیاسي فعالیت باندي بندیز ولگاوه. دي کار هم ده ته ډېري سیاسي ستونزي پیدا کړي تر څو یې دده واکمني ختمه او هیواد د کورنیو جگړو او گډوډي خوا ته سوق کړ. دهیواد اوسني سیاسي زعامت باید دغه ستونزو ته دقیقه پاملرنه وکړي هر وړي سیاسي پیښې لا ملونه باید په ژوره توگه وڅېړل شي تر څو په هېواد کې سیاسې ثبات پیدا او کورینو جگړو ته د پاي ټکی کېښودل شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

١_ ا- هارون (١٣٧٦هـ ش). *داود خان د کې جي بي په لوموکې*، نشرات سبا_ پېښور _ پاکستان.

٢_ احمد زي ، سپين غر (٢٠٠٩م – ١٣٨٨کال). *د ویاړونو لړۍ*. عنایت الله خپرندویه ټولنه ، ناصرباغ، پېښور.

٣_ ادمک، ډبلیو (١٣٧٨زمري- ١٩٩٩ اګست). *د شلمې پیړۍ ترنیمایي دافغانستان دبهرنیو اړیکو تاریخ*. ژباړن نثار احمد ، دانش کتابتون ، قصه خواني بازار- پېښور.

٤_ ارغنداوي ، عبداالعلي (١٩٩٧ز). *ژوندۍ خاطرې، په تیرو نهو لسیزوکی د افغانستان تاریخ*. خپرندوي د بې بې سي د پېښور څانګه چاپ پلیک ارټ، پریس -پېښور.

٥_ اریا نفر ، عزیز _٢٠٠٤ زکال). *افغانستان او نړۍ (اروپا ، امریکا او اسرالیا یې هیوادونه)*. ژباړونکی نصرالله ناصر ، خپرونکی د بهرنیو چارو وزارت د ستراتیژیکو څیړنو مرکز، چاپ ځای د میوند خپرندویه ټولنه او مطبعه کابل- افغانستان.

٦ _ اریا، محمد نجیم (١٣٨٧ لمریز کال) طبع چهارم ، *محمد هاشم میوندوال* ، ارش کتابخانه ، مرکز نشراتې میوند ، سبا کتابخانه

٧_ اکرم ، عاصم (   )*نګاهی به شخصیت، نظریات و سیاست های سردار محمد داودخان*.

٨ _فغان ، فریاد، نجم الدین (١٣٨٤هـ - ٢٠٠٦ع). *نګرش برتاریخ معاصر افغانستان*. بخش تخنیکې ، انجمن نشراتی دانش – پشاور.

٩ امین ، حمیدا لله . (١٣٢٠هـ ش). *جغرافیایي صنعتی افغانستان* ، دیپارتمنت جغرافیه ،پوهنځي زمین شناسی پوهنتون کابل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ انصاري ، خواجه بشير احمد (۱۳۸۳لمريز پسرلي) .*افغانستان د تيلو په لمبو کې*. ژباړن سيد عبدالله پاچا ، ميوند خپرندويه ټولنه ، صدارت څلور لارې ، کابل ،افغانستان.

۱۱بدر ، صديق ا لله (۱۳۸۲) *چهره ها : د هيواد د نامتو څيرو، لنډه پيژندنه* ، د فجر مطبعه ، کمپوز محمد اکرم درويش.

۱۲جنبش ، داود(۱۳۸۸ل ۲۰۰۹م). *څلرويشت ساعته چې افغانستان يې واړواه*. د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه ـ جرمنی، اسد دانش مطبعه ، ملې مارکيټ کابل- افغانستان.

۱۳ـجنبش ، عبدالصابر.(۱۳۸۵کال) .*افغانستان در دوران صدارت سردار محمد داودخان* ، مرکز نشراتی سعيد ، قصه خوانی بازار، پشاور.

۱۴حبيبی، عبدالحي (۱۳۷۲ لمريز کال جوزا).*جنبش مشروطيت درافغانستان* . ناشر احسان الله ، ليتو گرافی وچاپ ، اسماعليان.

۱۵ حسين خيل ، ليوال، عبدالروف(۱۳۸۷کال) . *ولې اعدام*. ډيزاين جاويد افغان.

۱۶حق شناس، ځاځی لالا جان (مرکه ۱۳۸۸لمريز کال). د جمهوري گارد د لوا د دوهم کندک د لومړي ټولې قوماندان.

۱۷ـ حکمتيار، گلبدين(۱۳۷۸هـ ش). *پټې توطې ، بربنډې څيرې*.

۱۸ حکمتيار، گلبدين(   ) د اسلامي نهضت ، لوړې ،*ژورې د نادري کورنی له راوستو ، د روسانو تر ايستو*.

۱۹ـ خپلواک ،عبدالروف(۱۳۸۸ل ـ۲۰۰۹م) . *پاچا خان عدم تشدداو په افغانستان کې دسولې لار*، د مقالو ټولگه ، افغانستان دکلتوري ودې ټولنه – جرمنی، اسد دانش مطبعه کابل- افغانستان.

۲۰ځلمی، محمد ولي (۱۳۸۲هـ ش کال. *داستبداد او مطلقت په مقابل کې د ځينو افغانانو مبارزې* ، ميوند خپرندويه ټولنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱دریځ ،امین الله (جدي۱۳۷۹ خورشیدي – جنوري ۲۰۰۱ میلادي).
افغانستان در قرن بیستم ، کتابخانه دانش ،بازار قصه خوانی – شهر پشاور.
۲۲د نیکووا ،ت زاګارو(۱۳۸۵ل-۲۰۰۲ز). *په منځنۍ اسیا کې لویه لوبه* .
ژباړن محمد طاهر کاټی، افغانستان د کلتوري ودې ټولنه –جرمنی، د اسد دانش
خپرندویه ټولنی تخنیکي ځانګه – پیښور
۲۳رښتیا ، سید قاسم.(   )*خاطرات سیاسی سید قاسم رښتیا* . ۱۳۱۱ -
۱۹۳۱-۱۳۷۱ - ۱۹۹۳ بااهتمام محمد قوي کوشان .
۲۴ سیتانی، محمد اعظم(۱۳۷۹-۲۰۰۱م) . *میوند _ دافغانستان دتاریخ ځلی*
د سیمنارونو ټولګه ، افغانستان د کلتوري ودې ټولنه ، جرمنی، افغان کمپوز سنټر.
۲۵ سیاسنګ ، صبورالله (۱۳۸۸ل –۲۰۰۹ اګست) . *د پسرلنی سباوون د*
ګولیو باران . ژباړن رحمت اریا ، اسد دانش خپرندویه ټولني مطبعه ، ملي
مارکیټ، کابل افغانستان .
۲۲ شرق، محمد حسن (   ) تاسیس و تخریب اولین جمهوری افغانستان
جز خاطرات ۱۳۱۰-۱۳۷۴ .
۲۷ شیرزی، لا لاجان(مرګه ۱۳۸۸ لمریز کال).د ۱۳۵۲- ۱۳۵۷ د ثور تراخرد
جمهوري ګارد د *روغتون سرطبیب* وه.
۲۸ طنین ، ظاهر.(۱۳۸۴ ل ل) افغانستان درقرن بیستم ، د ۱۹۰۰-۱۹۹۲
پوري لیتو ګرافی ، چاپ وصحافی طیف نګارا ، تهران .
۲۹عارض ، غلام جیلانی، چنګابن۱۳۵۲ ل ل- جولای ۲۰۰۳ع)*د تاریخ په*
اوږدو کې دافغانستان سرحدونه او اداري ویش . ژباړونکی حفیظ الله تراب،
ختیځ بیا رغونی اداره(کور).
۳۰عبدارحیم زی ، عبدالمالک(۱۳۸۸)*ارمغان زندان*، بنیاد عبدالمالک
عبدارحیم زی، مطبعه شمشاد ، کابل افغانستان .
۳۱عطائې ، کریم (۱۳مارچ ۲۰۰۹)*د جمهوریت بنسټ ایښودونکی*، ***B.B.C***
pAshto

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲عطايي ، کريم (۱۳۸۲ پسر لی) *شهید سردار محمد داودخان اود سرطان د ۲۶ می پاڅون*، ژباړن امیر جان وحید احمدزی، پیر خپرندویه ټولنه .
۳۳ عطايي، محمد ابراهیم (۱۳۸۲هـ ش کال داسد ۲۸مه) . *د افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه* ،دویم چاپ، انتشارات میوند ، سبا کتابخانه، کابل .
۳۴ عطايي ، محمد ابراهیم ، (۱۳۴۸ کال د سنبلې نهمه). *د پښتونستان مسئله د حق خوداراديت په رڼا کې*. طبع او تصحیح مهتمم، میراجان (سحیقي) د پوهنی مطبعه .
۳۵عظیمي، محمد نبی (۲۲ دلو۱۳۷۸هـ ش). *اردو وسیاست درسه دهه اخیر افغانستان*، مرکزنشراتی میوند ، سبا کتابخانه، قصه خوانی بازارپیښور.
۳۶ غبار،میر غلام محمد.(.(۱۳۴۲هـ ش) .*افغانستان در مسیر تاریخ*. مطبعه دولتی
۳۷ غوث ، عبدالصمد چنګاښ(۱۳۷۸المریز-۱۹۹۹جون).*د افغانستان سقوط* ژباړن شیر زمان طائزی، دانش کتابتون، قصه خواني بازار ، پیښور.
۳۸ غوربنـدي، عبدالقـدوس(۱۳۷۹-۲۰۰۱م کـال). *افغانسـتان د خلـق دیموکراتیک گوند تاریخ ته یو کتنه*. ژباړن نور محمد کړاو ، افغان کمپوز سنتر گل حاجي پلازا ، پیښور.
۳۹ فـایق ،غـوث الدین (بهار ۱۳۷۹ خورشیدي) . *رازي راکه نمی خواستم افشا گردد* ؟ کتاب فروشی فضل ، کوچه نعلبندي ، بازار قصه خوانی ، پیښور
۴۰ فرهنگ ، میر محمد صدیق (۱۳۴۲ ه ش) *افغانستان در پنج قرن اخیر جلد سوم با ضمایم واضافات جدید* .
۴۱_ فراهـي ، عبـدالغفار (۲۰۰۲ ز کـال)*افغانسـتان د دیموکراسـی او جمهوریت په کلنو کې* ، دانش کتابتون ، قصه خوانی بازار ، پیښور .
۴۲_ کاکړ ، محمد حسن (۱۳۸۸ ل _ ۲۰۰۹ م)*د سرطان کودتاه د افغانستان د اوږدې بې شباتی پیلامه* ، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه جرمني ، اسد دانش مطبعه ، کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳_کامگار، جمیل الرحمن (۱۳۸۸ هـ ل _ ۲۰۰۹ م) *د افغانستان د معارف تاریخ* ژباړن. قاري عبدالسمع شیرزاد ، میوند ، خپرندویه ټولنه ، کابل ، افغانستان

۴۴_ گانکوفسکی ، یو ، وي ، او ، ل ، ر ، گوردن پولنسکایا (۱۳۲۲ هـ ش) دپاکستان تاریخ ، دوهمه برخه. ژباړونکی محمد عالم علمي ، دقبایلو وزارت د نشراتو ریاست ، کابل ، افغانستان .

۴۵_ گروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش ۱۹۹۷ میلادي) *سرې لښکرې په افغانستان کې* . ژباړه ،داود جنبش ، دانش کتابخانه ، پیښور .

۴۶_ گورگون ، ویکتور گریگو ، یچ (۱۳۸۱ (۲۰۰۲ م) *افغانستان : سیاست او سیاست وال* . ژباړه محب الرحمن ، د افغانستان کلتوري ودې ټولنه / جرمني .

۴۷_ مبارز ، عبدالمجید (۱۹۸۸ میلادي) *بیان حقایق و انتقادات ، کتاب خاطرات سیاسي سید قاسم رښتیا* ، سبا کتابخانه ، قصه خواني بازار، پشاور .

۴۸ مبارز ، عبدالمجید (۱۳۷۵ هـ ش) *تحلیل واقعات سیاسي افغانستان* (**۱۹۱۹ _ ۱۹۹۲**) طرح و دیزان حمید نور .

۴۹_ متین ، کلیم الله (۱۳۵۴ ل د ورږې نهمه) *د خپلواکی ترڅون* ، د پښتنو او بلوڅو ملي مبارزې ، د سرحداتو وزارت ، د تبلیغاتو د اداري لـه خوا کابل ، افغانستان

۵۰ مصداق ، نبي (۱۳۸۷ لمریز _ ۲۰۰۰ م کال) *په شلمه پیړۍ کې د افغانستان بهرني سیاست* ، د پوهنیزه ، سینما د لیکنو ټولگه ، مهتم حفیظ الله غښتلی ، جرمني ، د کولن ښار .

۵۱_ نطزي ، محمود (۱۳۸۸ لمریز _ ۲۰۰۹ ز) *د نړۍ افسانوي او لوتونکې* ، دانش خپرندو یه ټولنه ، پیښور .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library